

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ, Η
ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗΣ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ”**

Κονιτοπούλου Μαργαρίτα

Πατρώνη Κυριακή

Εισηγητής: Δρίτσας Ιωάννης

ΠΑΤΡΑ 2022

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση την εργασίας αυτής έρχεται παράλληλα και η ολοκλήρωση των σπουδών μας στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Ήταν ένα όμορφο ταξίδι γεμάτο νέες γνώσεις το οποίο μας έμαθε την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μας κ. Δρίτσα Ιωάννη για τη πολύτιμη συνεργασία του, τη βοήθεια και τη καθοδήγηση που μας παρείχε όλους αυτούς τους μήνες, προκειμένου να ολοκληρώσουμε με επιτυχία της σπουδές μας, μεταδίδοντας μας τις πλούσιες γνώσεις του αλλά την πολύχρονη εμπειρία του στον χώρο της κοινωνικής εργασίας.

Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε θερμά τις οικογένειες μας για την ευκαιρία που μας έδωσε να σπουδάσουμε και μας στήριξε έμπρακτα σε όλο αυτό το ταξίδι, μέσα από πολλούς κόπους, προκειμένου να κάνουμε το όνειρό μας πραγματικότητα.

Ευχαριστούμε επίσης όλους τους φίλους μας, οι οποίοι ήταν δίπλα μας και μας στήριξαν σε όλη αυτή τη προσπάθεια.

Ο κύκλος αυτός ολοκληρώθηκε όμως ένας νέος ανοίγει και αυτή τη φορά ως επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται το κοινωνικό φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται προσπάθεια ολιστικής προσέγγισης με στόχο την ερμηνεία, την ανάλυση και τη κατανόηση του φαινομένου αυτού αλλά και δίνεται έμφαση στους τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης του. Αναλυτικότερα, η πτυχιακή εργασία επικεντρώνεται στο πως ο θεσμός της οικογένειας μπορεί να συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στην εκδήλωση νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς. Όσον αφορά το ζήτημα του περιορισμού του φαινομένου, δίνεται έμφαση στους τρόπους πρόληψης και παρέμβασης του φαινομένου, στον τρόπο με τον οποίο μπορεί η διεπιστημονική ομάδα να εφαρμόσει την παρέμβαση. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η συμβολή του κοινωνικού λειτουργού στο ζήτημα περιορισμού της παραβατικότητας καθώς επίσης παραθέτονται και παραδείγματα προγραμμάτων παρέμβασης τα οποία λαμβάνουν εφαρμογή σε διάφορες χώρες του εξωτερικού καθώς επίσης και στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στον θεσμό της επανορθωτικής δικαιοσύνης και της κοινωφελούς εργασία καθώς και σε τι βαθμό υλοποιείται στη χώρα μας. Κλείνοντας, παρατίθεται στην πτυχιακή μας εργασία μια ποσοτική έρευνα την οποία και υλοποιήσαμε στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας, με σκοπό την απόσπαση απόψεων των κοινωνικών λειτουργών σε σχέση με όλους τους τομείς που αναλύθηκαν παραπάνω.

Λέξεις κλειδιά: νεανική παραβατικότητα, οικογένεια, προγράμματα, παρέμβαση, πρόληψη, διεπιστημονική προσέγγιση, νομική προσέγγιση, εναλλακτικές μορφές δικαιοσύνης, επανορθωτική δικαιοσύνη, κοινωφελής ¹εργασία

Abstract

The present dissertation deals with the social phenomenon of juvenile delinquency. In other words, an attempt is made to take a holistic approach with the purpose of interpreting, analyzing and understanding this phenomenon but also emphasizes the ways of prevention and treatment. More specifically, the dissertation focuses on how the institution of the family can contribute to a significant way to the manifestation of juvenile delinquent behavior. Regarding the issue of limiting the phenomenon, it is emphasized the ways of prevention and intervention of the phenomenon, on the way in which the interdisciplinary team can implement the intervention. Subsequently, the contribution of the social worker in the issue of reducing crime is presented as well as examples of intervention programs implemented in various foreign countries as well as in Greece. Additionally, reference is made to the institution of remedial justice and community service as well as to what extent it is implemented in our country. Last but not least, our dissertation presents a quantitative research which we implemented in the context of our dissertation, in order to extract the views of social workers in relation to all the sections analyzed above.

Keywords: juvenile delinquency, family, programs, intervention, prevention, interdisciplinary approach, legal approach, alternative forms of justice, remedial justice, community service

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	3
Abstract.....	4
Κεφάλαιο 1ο : Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 2 : Επιδημιολογία και Αιτιολογικά Μοντέλα της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς.....	10
Εισαγωγή.....	10
2.1. Επιδημιολογικά στοιχεία για την νεανική παραβατικότητα στην χώρα μας.....	10
2.2. Μορφές νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς.....	13
2.3. Αιτιολογικά μοντέλα νεανικής παραβατικότητας.....	17
2.4. Αντιλήψεις γύρω από την παραβατική συμπεριφορά.....	28
2.4.1. Κοινωνιολογικές απόψεις.....	29
2.4.2.Βιολογικές προσεγγίσεις και γενετική.....	32
2.4.3. Ψυχολογικές προσεγγίσεις.....	34
Ανακεφαλαίωση.....	36
Κεφάλαιο 3: Η οικογένεια και η νεανική παραβατικότητα.....	37
Εισαγωγή.....	37
3.1. Η οικογένεια ως φορέας κοινωνικοποίησης.....	38
3.2. Τύποι οικογενειών.....	40
3.3. Η οικογένεια και η ανατροφή του παιδιού.....	42
3.4. Η διπλή κρίση και η ψυχική υγεία των νέων.....	45
3.5. Η οικογένεια ως παράγοντας εκδήλωσης της παραβατικής συμπεριφοράς.....	48
Ανακεφαλαίωση.....	54
Κεφάλαιο 4 : Καινοτόμα προγράμματα πρόληψης και θεραπείας στο φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας.....	56
Εισαγωγή.....	56
4.1. Πρόληψη νεανικής παραβατικότητας.....	56

4.2. Μέτρα πρόληψης- παρέμβασης στην Ελλάδα.....	59
4.3. καινοτόμα προγράμματα πρόληψης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.....	61
4.4. Αντιμετώπιση και θεραπευτικές μέθοδοι γύρω από την νεανική παραβατικότητα.....	64
4.5. Η νομική αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας.....	65
4.6. Η διεπιστημονική παρέμβαση.....	68
4.7. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στην νεανική παραβατικότητα.....	69
4.8. Καινοτόμα προγράμματα θεραπείας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.....	70
Ανακεφαλαίωση.....	72
Κεφάλαιο 5 : Η Επανορθωτική Δικαιοσύνη.....	73
Εισαγωγή.....	73
5.1. Θεωρητικές προσεγγίσεις γύρω από τον ορισμό της επανορθωτικής δικαιοσύνης.....	74
5.1.1. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις.....	75
5.1.2. Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις.....	76
5.2. Μοντέλα επανορθωτικής δικαιοσύνης.....	77
5.3. Κοινοφελής εργασία.....	79
5.4. Παραδείγματα επανορθωτικής δικαιοσύνης και ο ρόλος της στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας	85
Ανακεφαλαίωση.....	88
Κεφάλαιο 6 : Ερευνητική Μεθοδολογία.....	89
6.1.Σκοπός της έρευνας.....	89
6.2.Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων.....	90
6.3.Μεθοδολογικά εργαλεία.....	90
6.4.επιλογή δείγματος.....	92
6.5.Αποτελέσματα.....	93
6.6.Συζήτηση.....	111
6.7.Συμπεράσματα.....	116
βιβλιογραφία.....	118
Παράρτημα 1.....	125

Εισαγωγή

Η πτυχιακή μας εργασία εξετάζει το κοινωνικό φαινόμενο της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς. Οι νομοί και οι κοινωνικοί κανόνες συνθέτουν την κοινωνία και επιδιώκουν την ομαλή της λειτουργία. Αυτοί καθορίζουν την κοινωνική συμπεριφορά και την οριοθετούν με τις κυρώσεις ή τις επιβραβεύσεις που παρέχουν. Αυτές μπορούν επίσης να κατηγοριοποιηθούν σε τυπικές ή άτυπες. Πιο αναλυτικά, οι πρώτες αφορούν την επιβάρυνση ή τιμωρία από μια δημοσιά αρχή ή ένα σώμα ανθρώπων ώστε να τηρηθεί ορθά το σύνολο νομών και κανόνων. Από την άλλη πλευρά οι δεύτερες αφορούν τις ανθρώπινες αντιδράσεις του κοινωνικού περιγύρου γύρω από την τήρηση ή μη των κοινωνικών κανόνων. Τέτοιες αντιδράσεις είναι η αποδοκιμασία ή κοινωνική περιθωριοποίηση και αντίστοιχα η επιβράβευση και η κοινωνική αποδοχή. Έτσι, διαχωρίζονται οι ανθρώπινες συμπεριφορές ως ορθές ή μη και με αυτόν τον τρόπο θα έλεγε κάποιος πως εφαρμόζεται ο κοινωνικός έλεγχος.

Παρόλα αυτά, είναι σημαντικό να τονιστεί σε αυτό το σημείο πως οι νομοί και οι κανόνες μεταφράζονται υπό συνθήκες με διαφορετικό τρόπο και συνεπώς όλοι μπορούν να υπάρξουν παραβάτες και ταυτόχρονα νομοταγείς πολίτες. Αυτό συμβαίνει διότι, οι συνθήκες σε κάθε περίπτωση λειτουργούν ως εξατομικευμένοι παράμετροι έκφρασης μιας συμπεριφοράς και δεν λειτουργεί πάντα ο νομός με τον ίδιο τρόπο. Λαμβάνοντας υπόψιν το παραπάνω σκεπτικό καθώς και τα ηθικά διλήμματα που προκαλούνται καθημερινά στην δικαιοσύνη για το τι είναι πραγματικά σωστό ή λάθος, νόμιμο και μη αλλά και πως μπορεί να φτάσει κάποιος να είναι αντικειμενικός και δίκαιος στην λήψη αποφάσεων και επιβολή ορθών κυρώσεων φτάνει στο συμπέρασμα πως η κάθε έννοια είναι σχετική και όχι αδιαπέραστη και καθολική.

Η σχετικότητα των ορών που αφορούν την κοινωνία δεν είναι καθόλου σπάνια στον επιστημονικό κόσμο. Κατά αυτόν τον τρόπο ήρθαν στην επιφάνεια αντικρουόμενοι ορισμοί για το τι είναι πραγματικά η έννοια της παρέκκλισης και της απόκλισης. Η έννοια της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς έχει διχάσει τους επιστήμονες όλων των ειδικοτήτων που ερευνούν και ασχολούνται με αυτό το αντικείμενο. Οι διαφορές ανάμεσα στους ορισμούς που δόθηκαν κατηγοριοποιούνται σε τρεις άξονες ερωτημάτων- διαφωνιών. Ο πρώτος άξονας αναφέρεται στην ύπαρξη διάκρισης της παρέκκλισης σε θετική ή αρνητική. Ο διαχωρισμός αυτός στηρίζεται στη γενική επεξήγηση του ορού της παρέκκλισης δηλαδή πώς παρεκκλίνουν είναι ένας άνθρωπος ο οποίος παραβαίνει οποιονδήποτε κανόνα. Ο κανόνας αυτός μπορεί όμως να αναφέρεται σε κάποια στερεότυπα. Άρα αν κάποιο άτομο έχει ένα χαρακτηριστικό όπως κινητική δυσλειτουργία ή αυξημένη ευφυΐα θεωρείται θετικά παρεκκλίνουν. Η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στη θετική και αρνητική παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι αν αυτή η παράβαση ενός κανόνα-στερεότυπο προκαλεί βλάβη είτε στον ίδιο που την διαπράττει είτε στο κοινωνικό περίγυρο. Παράλληλα, άλλοι επιστήμονες αποδίδουν τον όρο παρέκκλιση με βάση αν το αποτέλεσμα συνεπάγεται με την έκφραση αρνητικών συναισθημάτων δηλαδή εάν παραβαίνοντας ένα κανόνα έχει ως αποτέλεσμα την αποδοκιμασία, τον θυμό ή την λύπη του κοινωνικού συνόλου τότε είναι παρεκκλίνουσα συμπεριφορά.

Ο δεύτερος άξονας αφορά το ερώτημα εάν αυτή η έννοια που έχει θεσμοθετηθεί ως μη πραγματική ή αλλιώς κοινωνική κατασκευή χρειάζεται να λαμβάνεται υπόψιν. Εδώ πρέπει να τονιστεί πως οι επιστήμονες αναλύουν τον πρώτο άξονα με δεδομένο πως αυτή η έννοια δεν είναι πραγματική και ότι μάλιστα δεν είναι καν ανάγκη να οριστεί η αληθινή υπόσταση του όρου. Επίσης, δεν είναι απαραίτητο ένας άνθρωπος που διέπραξε μία παρεκκλίνουσα συμπεριφορά να θεωρηθεί παρεκκλίνουν και το αντίστροφο. Μέσα από αυτόν τον άξονα κρύβεται ενδόμυχα η έννοια της

ετικέτας και του στιγματισμού αλλά και πώς αυτοί οι όροι λειτουργούν και επηρεάζουν τα κακώς κείμενα της κοινωνίας.

Ο τρίτος άξονας αναφέρεται στην έννοια της ισχύος. Αυτό το σκεπτικό αναφέρεται στην επιρροή και τη δύναμη ενός ισχυρού ανθρώπου είτε οικονομικά ή λόγω κύρους της κοινωνικής του θέσης ο οποίος ως κοινωνικά προνομιούχος έχει τη δυνατότητα να ονομάζει μία συμπεριφορά παρεκκλίνουσα είτε άμεσα ο ίδιος είτε με την επίδραση τους στο κοινωνικό σύνολο. Πολλοί επιστήμονες των ανθρωπιστικών επαγγελμάτων θεωρούν πως παρέκκλιση ονομάζεται οποιαδήποτε πράξη που στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή πιστεύεται από τους προνομιούχους ως παράβαση κοινωνικού κανόνα.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να γίνει διαχωρισμός μεταξύ των όρων της παραβατικότητας, απόκλισης και της εγκληματικής συμπεριφοράς καθώς ακόμη και από τους επιστήμονες αξιοποιούνται ως ταυτόσημες έννοιες αλλά και ανάλογα την επιστημονική προσέγγιση και το αντικείμενο που ασχολείται αυτή προσέγγιση αντιμετωπίζονται από διάφορες σκοπιές. Ο όρος εγκληματική συμπεριφορά ή αλλιώς έγκλημα από ένα νομικό ορίζεται ως η παραβίαση ενός κανόνα που καταγράφεται στον ποινικό κώδικα ενώ για έναν κοινωνιολόγο είναι μία κοινωνική κατασκευή η οποία έχει καθοριστεί από την ίδια και την κοινωνία ως μη αποδεκτή και η οποία συνεπάγεται με την επιβολή κοινωνικών και όχι νομικών απαραίτητα, κυρώσεων. Εδώ πρέπει να τονιστεί πως η επιστήμη της εγκληματολογίας ουσιαστικά είναι αυτή που διαχωρίζει αποτελεσματικά αυτούς τους όρους μεταξύ τους. Αναλυτικότερα, ο όρος της αποκλίνουσας συμπεριφοράς αποτελεί όρο-ομπρέλα που εμπεριέχει τους άλλους δύο όρους. Παράλληλα, γίνεται κατηγοριοποίηση μεταξύ της χρήσης των λέξεων εγκλήματος και παράβασης. Συγκεκριμένα, ο όρος παράβαση χρησιμοποιείται για πράξεις οι οποίες δεν αξιολογούνται ως ιδιαίτερα ζημιογόνες για το σύνολο της κοινωνίας και για να προστατεύσει από τον στιγματισμό ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες όπως οι ανήλικοι.

Μία ακόμη σημαντική παράμετρος που πρέπει να λαμβάνουν υπόψιν είναι πως υπάρχει διάκριση μεταξύ των νόμων του δικαίου που διέρχονται σε μία κοινωνία. Αυτή είναι το θετικό δίκαιο και το φυσικό δίκαιο. Με βάση αυτά γίνεται και η διευκρίνιση εάν η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά θεωρείται και εγκληματική. Το φυσικό δίκαιο αναφέρεται σε κανόνες οι οποίοι θεωρούνται διαχρονικοί και πάγιοι αλλά χαρακτηρίζονται και ως άγραφοι καθώς δεν θεσμοθετούνται απαραίτητως από έναν νομοθέτη. Δηλαδή, προϋπάρχουν και ισχύουν μέχρι και σήμερα σε όλες τις κοινωνίες που έχουν υπάρξει στην ιστορία της ανθρωπότητας όπως η ανθρωποκτονία. Από την άλλη πλευρά το θετικό δίκαιο προϋποθέτει την οριοθέτηση του χώρου και του χρόνου αλλά και της περίπτωσης την οποία θίγεται. Με άλλα λόγια το θετικό δίκαιο ή ισχύον δίκαιο είναι αυτό το οποίο έχει θεσμοθετηθεί σε μία συγκεκριμένη κοινωνία και θεωρείται μεταβαλλόμενο στο χρόνο, στις περιπτώσεις και στις συνθήκες που επικρατούν.

Παρόλα αυτά, για την καλύτερη κατανόηση της παραβατικότητας και της εγκληματικότητας κρίνεται σκόπιμη η διαίρεση και διευκρίνιση του φαινομένου στις πτυχές του εγκλήματος ως την ίδια την πράξη και του ιδίου του εγκληματία. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια του εγκλήματος αναφέρεται στην πράξη παράβασης ή αλλιώς την τέλεση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς η οποία είναι ποινικά κολάσιμη. Εδώ πρέπει να τονισθεί πως πολύ συχνά οι συγγραφείς και επιστήμονες χρησιμοποιούν τους όρους αδίκημα και παράπτωμα σε αντιστοιχία με τους όρους έγκλημα και παρέκκλιση. Αυτό συμβαίνει κυρίως όταν γίνεται αναφορά στους ανηλίκους παραβάτες και έχει ως αποτέλεσμα την αποφυγή στιγματισμού και κοινωνικής περιθωριοποίησης των ανηλίκων αλλά και λειτουργεί ως κίνητρο συμμόρφωσης τους. Εξάλλου, η παραβατικότητα των ανηλίκων χαρακτηρίζεται ως αντικοινωνική συμπεριφορά η οποία είναι συνέπεια της δυσπροσάρμοστης και

ανισόρροπης σχέσης μεταξύ του ίδιου του νέου με το κοινωνικό περιβάλλον που καλείται να συμμορφωθεί μέχρι τη ενηλικίωση του και είναι αποτέλεσμα λανθασμένης κοινωνικοποίησης του και λανθασμένης εκμάθησης και απόκτησης εσφαλμένων αντιλήψεων γύρω από τους κοινωνικούς κανόνες. Με βάση αυτή την αντίληψη οι νέοι εάν χαρακτηριστούν ως εγκληματίες θα τους στιγματίσει και δεν θα έχουν την ευκαιρία να συμμορφωθούν μέχρι την ενηλικίωση τους.

Για το λόγο αυτό η παρούσα πτυχιακή εργασία αναλύει την έννοια της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, εξετάζει το ρόλο τον οποίο διαδραματίζει η οικογένεια στην εκδήλωση του φαινομένου αυτού, τι είδους προγράμματα πρόληψης και θεραπείας υπάρχουν στην Ελλάδα για την αντιμετώπιση του και τέλος εξετάζει την επανορθωτική δικαιοσύνη καθώς και ποια είναι η συμβολή της στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Επιδημιολογία και Αιτιολογικά Μοντέλα της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς.

Εισαγωγή

Η πτυχιακή μας εργασία αναλύει το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας. Συνεπώς, το πρώτο κεφάλαιο αυτής της εργασίας γίνεται λόγος για τα αιτιολογικά μοντέλα της νεανικής παραβατικότητας. Πιο συγκεκριμένα αυτό το κεφάλαιο ξεκινά με τις αποσαφηνίσεις των εννοιολογικών ορισμών των όρων της παρέκκλιση, της απόκλισης, της παράβασης και της εγκληματικότητας.

Έπειτα, αναλύουμε τις μορφές παραβατικής συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα αναφέρουμε όλες τις μορφές παραβατικής συμπεριφοράς οι οποίες είναι ποινικά κολάσιμες ενώ παράλληλα μέσω στατιστικών στοιχείων υποδεικνύουμε ποιες από όλες τις μορφές βλέπουμε πιο συχνά να διαπράττουν οι νέοι. Στην συνέχεια το κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ανάλυση όλων των αιτιών που είναι υπεύθυνα για την εμφάνιση των παραβατικών συμπεριφορών. Αυτά χωρίζονται στους ψυχολογικούς παράγοντες και στους περιβαλλοντολογικούς. Κλείνοντας, το κεφάλαιο κάνουμε μία παράθεση κάποιων σημαντικών απόψεων της επιστημονικής κοινότητας σε σχέση με αυτό το φαινόμενο και τις πιθανές εξηγήσεις του.

2.1.Επιδημιολογικά στοιχεία για την νεανική παραβατικότητα στην χώρα μας.

Γενικότερα, ο τρόπος με τον οποίο διερευνάται το θέμα της νεανικής παραβατικότητας αφορά το προφίλ του ανήλικου παραβάτη, δηλαδή επικεντρώνεται στην εξωτερική του εμφάνιση, τις συνήθειες του και τους πιθανούς παράγοντες συμπεριφοράς του που μπορεί να προκαλέσει την παραβατική του ανέλιξη. Αυτή η ενότητα επιλέγει στοιχεία από δυο κυρίες έρευνες με στοιχεία της περιόδου 1996-2013. Δυστυχώς η καταγραφή αυτή είναι σχετικά μη πρόσφατη. Ωστόσο είναι εξίσου χρήσιμη ώστε να μας δώσει μια ολιστική εικόνα με βάσει πρακτικά στοιχεία βασισμένα σε αξιόλογα αρχεία του Υ.Ε.Α. της Αθήνας και του Πειραιά και των δικαστηρίων ανήλικων της περιφέρειας Αττικής.

Συγκεκριμένα η πρώτη ερευνά διεξήχθη το διάστημα 1996-1997 και απευθύνεται στον φορέα επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα το δείγμα απαρτίζεται από αστυνομικούς, επιμελητές ανήλικων και δικαστές, του νομού Αττικής. Επίσης το ερωτηματολόγιο δόθηκε και σε φοιτητές του τμήματος κοινωνιολογίας με κατεύθυνση εγκληματολογίας του Παντοίου Πανεπιστήμιου. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε από τους ερευνητές να δοθεί σε φοιτητές είναι το νεαρό της ηλικίας και οι καινοτόμες απόψεις και ιδέες που μπορεί να έχουν για την καλύτερη αντιμετώπιση του ζητήματος της νεανικής παραβατικότητας.

Το ερωτηματολόγιο της πρώτης ερευνάς αποτελείται από τέσσερις θεματικές ενότητες και απαντάται την μέθοδο της κλίμακας (βαθμός 1-5) και αποτελείται από 10 ερωτήσεις με 88 κλίμακες ως μορφή απάντησης. Η πρώτη θεματική ενότητα έχει τίτλο « Γενικότερα στοιχεία εγκληματικότητας στην Ελλάδα» και αναφέρεται στην γενική εικόνα που έχουν οι ερωτηθέντες σχετικά με τον δείκτη εγκληματικότητας στην χώρα. Η δεύτερη θεματική ενότητα της ερευνάς με τίτλο «Χαρακτηριστικά στοιχεία των παρεκκλίνοντα ανήλικων» επικεντρώνεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μπορεί να έχει ένας ανήλικος (όπως συνήθειες και χαρακτηρίστηκα της

προσωπικότητας του) και εξαιτίας αυτών να συμπεριφέρεται με παραβατικό τρόπο. Η τρίτη θεματική ενότητα «αντιμετώπιση της παρέκκλισης ανήλικων» αναφέρεται στους τρόπους αντιμετώπισης που ήδη είναι θεσμοθετημένοι από το ισχύον νομικό πλαίσιο στην χώρα και ζητά από τους ερωτηθέντες εάν θα το αντιμετώπιζαν με αυτούς τους προτεινόμενους τρόπους. Ολοκληρώνοντάς, την ερευνά αυτή οι ερευνητές θέλοντας να έχουν μια ολιστική άποψη για την κοινωνική οπτική του ζητήματος της νεανικής παραβατικότητας εισήγαγαν την τέταρτη θεματική ενότητα με τίτλο «στάσεις κοινού και δημογραφικά στοιχεία» και αναφέρονται στην αντιμετώπιση του κοινωνικού περιγυρου σε συσχέτιση με τους ανήλικους παραβάτες.

Στην ενότητα με θέμα την ιδέα για την γενικότερη εικόνα της νεανικής παραβατικότητας, το 77,5% του γενικού πληθυσμού αναφέρθηκε στην μεγάλη αναστάτωση και ανησυχία που υφίσταται στην κοινωνία για το ζήτημα της νεανικής παραβατικότητας. Στην δεύτερη ενότητα που αφορά τα χαρακτηριστικά, όλοι οι ερωτηθέντες συμφωνήσαν σε μεγάλο βαθμό με τα εξής χαρακτηριστικά, το κακό μορφωτικό επίπεδο του ανήλικου (να έχει παρατήσει το σχολείο) και να κάνει κακές παρέες. Επίσης, δείχνει τον ανήλικο να επηρεάζεται από τα Μ.Μ.Ε. και να είναι θύμα παραμέλησης ή κακοποιητικής συμπεριφοράς και είναι θύμα του κοινωνικού περιβάλλοντος. Παράλληλα, το προφίλ του ανήλικου αφορά έναν ανήλικο ανώριμο, ιδιότροπο και ευάλωτο. Όσον αφορά την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας, το δείγμα συμφωνεί στα μισά μέτρα που υπάρχουν στο ισχύον νομικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, συμφωνεί στα εξής μέτρα, την επιμέλεια από επιμελητές ανήλικων, παροχή υπηρεσιών από τις εταιρίες προστασίας ανήλικων, η τήρηση των αποφάσεων του δικαστηρίου για τον τρόπο ζωής και να αυξηθεί η χρήση των λεσχών των νέων και αύξηση αθλητικών δραστηριοτήτων. Επίσης συμφωνούν στην κοινωνική αναστήλωση περιοχών που διαφαίνεται έντονη αντικοινωνική συμπεριφορά στους νέους της και να έχει δυνατότητα ανήλικος παραβάτης σε περιόδους οικογενειακής κρίσης να διαμένει σε κοινοτικό σπίτι. Ολοκληρώνοντάς την ερευνά στην θεματική ενότητα για την κοινωνική ζωή και τους παρακληνοντες νέους το δείγμα συμφώνησε πως θα ήταν σύμφωνοι με διαμένουν στην ίδια περιοχή με έναν παραβάτη ανήλικο. Όμως δεν θα ήθελα να έχουν κάποια προσωπική ή στενή επαφή με αυτό το άτομο. Επίσης θεωρούν ότι θα μπορούσε να επανενταχθεί κοινωνικά χωρίς όμως να μπορεί να εκλεγεί ή να αναλάβει μια θέση κύρους και μεγάλων ευθυνών.

Στην δεύτερη ερευνά η οποία θέτει και αυτή την εικόνα της εγκληματικότητας στην χώρα και το προφίλ του ανήλικου παραβάτη προσδίδει τα εξής συμπεράσματα. Οι ανήλικοι παραβάτες είναι κυρίως αγόρια(93%) , 15-18 ετών(84%) . Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί άνοδος του ποσοστού του των ηλικιών 13-15 ετών με το ποσοστό 9,7% (το δικαστικό έτος 2009-2010) να αυξάνεται ραγδαία στο ποσοστό 18,4% το επόμενο έτος. Εδώ είναι σημαντικό να τονιστεί πως τα ποσοστά προκύπτουν από τις συνολικές καταγραφές των αρχείων των δικαστηρίων των ανήλικων της Αθήνας και του Πειραιά και συγκεκριμένα των μονομελών και των τριμελών δικαστηρίων τα έτη 2009-2013.

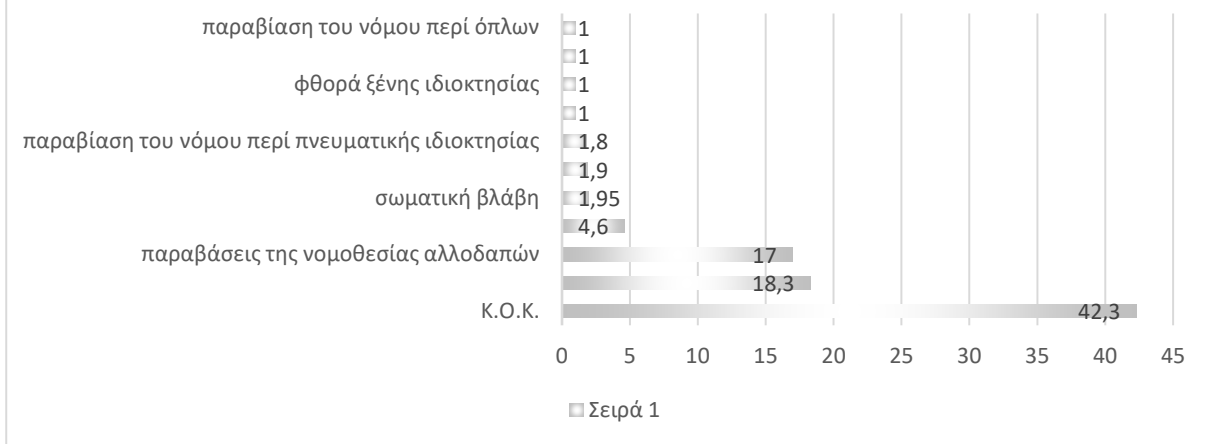
Άλλο ένα σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει από τη μελέτη των αρχείων των δικαστηρίων της περιφέρειας Αττικής είναι η εθνικότητα. Πιο αναλυτικά, προσδίδει μια μεγάλη αντίθεση μεταξύ των περιοχών της Αθήνας και του Πειραιά σχετικά με την καταγωγή των καταγεγραμμένων υποθέσεων των ανήλικων παραβατών. Πιο συγκεκριμένα, στα αρχεία της Αθήνας προκύπτει ότι κυριαρχούν υποθέσεις αλλοδαπών παραβατών με ποσοστό 59,5% σε συνολικό πληθυσμό καταγεγραμμένων υποθέσεων 7.197 ατόμων ενώ με ελληνική καταγωγή να ανέρχονται σε 40,5%. Παράλληλα, στην περιοχή του Πειραιά διαφαίνεται σε συνολικό αριθμό υποθέσεων ανήλικων 6.907 καταγραφές το ποσοστό των Ελλήνων είναι συντριπτικό σε σχέση με των αλλοδαπών. Συγκεκριμένα το ποσοστό των Ελλήνων ανέρχεται σε 74,7% ενώ των αλλοδαπών σε 25,3%. Τα παραπάνω ποσοστά αναφέρονται σε απλές παραβάσεις και πιο ελαφριά εγκλήματα. Στις βαρύτερες κατηγορίες έχουμε τα εξής συμπεράσματα . Στην περιοχή της Αθήνας σε συνολικό αριθμό 806

ατόμων το 75,8% είναι αλλοδαποί και το 24,2% είναι Έλληνες. Παράλληλα στον Πειραιά σε συνολικό αριθμό ανήλικων 342 οι Έλληνες ξεπερνούν τους αλλοδαπούς με ποσοστό 55% και οι αλλοδαποί με ποσοστό 45%. Οι κυρίαρχες καταγεγραμμένες εθνικότητες αλλοδαπών είναι αλβανικής καταγωγής (23,4%), Ρομά (12,3%) , από Μέση Ανατολή και Τουρκία (5,9%), από Ιράν, Ιράκ, Συρία , Αίγυπτο , Παλαιστίνη και Πακιστάν/Μπαγκλαντές (4,4%). Εδώ είναι σημαντικό να τονιστεί πως όλα τα παραπάνω ποσοστά προσδίδονται με κάποια επιφύλαξη καθώς είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η καταγωγή των αλλοδαπών λόγω μη κατοχής νομιμοποιητικών εγγράφων που διαφαίνεται η σωστή καταγωγή. Και αυτό επιβεβαιώνεται από το ποσοστό των ατόμων με αδιευκρίνιστη εθνικότητα που ανέρχεται σε 29%. Επίσης, υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό που αναφέρεται στις υπόλοιπες εθνικότητες της τάξεως 3,3%.

Άλλος ένας παράγοντας που προκύπτει μέσα από τα αρχεία είναι πως ρολό παίζει και το μορφωτικό επίπεδο. Παρόλο που λόγω έλλειψης νομιμοποιητικών εγγράφων πολλές φορές στους αλλοδαπούς κυρίως παραβάτες μπορούμε να έχουμε με επιφύλαξη μια εικόνα και σε αυτόν τον παράγοντα. Το ποσοστό των ανήλικων με άγνωστο το μορφωτικό τους επίπεδο ανέρχεται σε ποσοστό 59,9% (Μέση τιμή μεταξύ ποσοστών Αθήνας και Πειραιά) , ενώ απόφοιτοι γυμνάσιου ανέρχονται σε ποσοστό 15,8% (Μέση τιμή μεταξύ ποσοστών Αθήνας και Πειραιά). Αντίστοιχα στα τριμελή δικαστήρια τα ποσοστά έχουν παρόμοιες διαφοροποιήσεις. Παράλληλα άλλο ένα συμπέρασμα που παρουσιάζει ενδιαφέρον για την πληρέστερη εικόνα που μπορεί να έχουμε για τον προφίλ του ανήλικου παραβάτη στην χώρα μας και την εικόνα για την εγκληματικότητα στην Ελλάδα είναι ο γνώμονας της υποτροπής των ανήλικων παραβατών. Πιο αναλυτικά σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα που ορίζει την υποτροπή ως εξής « υπότροπος θεωρείται πέρα από τους ανήλικους που έχει κριθεί τελεσιδίκως ότι έχουν τελέσει κάποιο έγκλημα και στους οποίους έχει επιβληθεί μετρώ ή ποινή σε εξ αναβολής από προηγούμενα δικαστικά έτη ή ακόμα και οι ανήλικοι που έχουν εισαχθεί στο δικαστήριο ανήλικων για άλλη υπόθεση στο παρελθόν και έχει κριθεί ότι δεν τέλεσαν την πράξη για την οποία κατηγορούνταν»(άρθρο 88 Π.Κ.). Σύμφωνα Με το παραπάνω άρθρο διαφαίνεται πως τα ποσοστά από τα αρχεία των δικαστηρίων μπορεί να αποτελέσουν μια παγίδα και να μας αποπροσανατολίσουν σχετικά με τον υψηλό δείκτη υποτροπιάσης του ανήλικου παραβάτη. Επιπροσθέτως , παρόλο που ο αριθμός διαφαίνεται υψηλός οι περισσότερες παραβάσεις αναφέρονται στον Κ.Ο.Κ και συγκεκριμένα στην έλλειψη αδείας μοτοσυκλέτας ενώ συνελήφθησαν ότι την οδηγούσαν. Ωστόσο, το ποσοστό των υποτροπών παραμένει σε ανησυχητικό επίπεδο υψηλό με ποσοστό 40,8% σε συνολικό αριθμό καταγεγραμμένων υποθέσεων 11.479 στο δικαστήριο της Αθήνας ενώ του Πειραιά 41,4% σε συνολικό αριθμό υποθέσεων 3.234.

Ολοκληρώνοντάς την δεύτερη ερευνά για την εικόνα του ζητήματος της νεανικής παραβατικότητας στην χώρα μας είναι σημαντική η ιεράρχηση των ειδών παραβατικής συμπεριφοράς. Όσον αφορά τα μονομελή δικαστήρια την δεκαετία 2003-2013, αυτή που κυριαρχεί είναι η παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. . Ακολουθούν οι κλοπές και οι παραβάσεις της νομοθεσίας αλλοδαπών (για νομιμοποιητικά έγγραφα κτλ.) . Έπειτα ακολουθεί η προμήθεια και κατοχή ναρκωτικών ουσιών για ιδιά χρήση, οι σωματικές βλάβες .Ασήμαντα ποσοστά εμφανίζουν κατά σειρά η βαριά σωματική βλάβη, η διακεκριμένη κλοπή, οι παραβιάσεις νομών περί πνευματικής ιδιοκτησίας , η επαιτεία , η φθορά ξένης περιουσίας, η βία στους αθλητικούς χώρους και η παραβίαση νομού για όπλα.(βλ. Πίνακα1.1.).

Πίνακας 1.1. Βασικό αδίκημα ανα κατηγορούμενο. (2003-2013)
(Σύνολο αδικημάτων: 25.781)

Στα τριμελή δικαστήρια την ίδια δεκαετία κυριαρχεί το έγκλημα της ληστείας. Ακολουθεί η αγοροπωλησία ναρκωτικών και ο βιασμός. Έπειτα ακολουθεί ο νομός περί οπλών και η ανθρωποκτονία από πρόθεση. Υστέρη ακολουθούν η βαριά και επικίνδυνη σωματική βλάβη και η σύσταση τιμωρίας.

Συμπερασματικά, οι δυο αυτές έρευνες προσδίδουν συμπληρωματικά η μια στην άλλη ευρήματα που αφορούν την ιδιοσυγκρασία ενός ανήλικου παραβάτη. Δηλαδή τα ατομικά του χαρακτηριστικά και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του που λειτουργούν ως πιθανές αίτιες εξήγησης της συμπεριφοράς του. Και οι δύο έρευνες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στο μορφωτικό επίπεδο ενώ μεγάλο ενδιαφέρον αποτελεί το κριτήριο της εθνικότητας. Έτσι ολοκληρώνοντας αυτή την διαπίστωση βλέπουμε πως οι ανήλικοι παραβάτες στην χώρα μας τείνουν να είναι αγόρια, 15-18 ετών, κυρίως με άγνωστο ή χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Παράλληλα βλέπουμε πως η νεανική παραβατικότητα επικεντρώνεται σε παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. (Για τα ελαφριά εγκλήματα) και τις ληστείες (για τα βαριά εγκλήματα).

2.2. Μορφές νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς.

Γενικότερα, η εκδήλωση του φαινομένου της παραβατικότητας των ανηλίκων εμπίπτει σε παράβαση ηθικών κυρίως κανονισμών. Παρόλα αυτά, είναι πολύ συχνή η εμπλοκή των νέων σε παραβάσεις του ποινικού κώδικα αλλά παραμένουν να εκφέρονται ως παραβάτες και δεν χαρακτηρίζονται ως εγκληματίες. Ο λόγος όπως έχει ήδη προαναφερθεί είναι ο μη στιγματισμός των ανηλίκων ανθρώπων. Οι παραβάσεις αφορούν την κάθε πράξη ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων έναντι στη ζωή και την ιδιοκτησία ενός άλλου ανθρώπου, την κάθε πράξη που επιφέρει αρνητικά συναισθήματα είτε στο ίδιο το άτομο είτε στο κοινωνικό του περιβάλλον και κάθε ηθική παράβαση.

Μέσα από μελέτες που έχουν διεξαχθεί για τη νεανική και παιδική παραβατικότητα έχει διαπιστωθεί πως το φαινόμενο αυτό προκύπτει από την αγχογόνα υπαρξιακή αναζήτηση και προσπάθεια ανακάλυψης της κοινωνικής και ψυχοσυναισθηματικής ταυτότητας του παιδιού. Αναλυτικότερα, το παιδί από τη γέννηση του και έπειτα ξεκινά το ταξίδι της εξερεύνησης και της προσαρμογής του στους κοινωνικούς θεσμούς και κανόνες με απώτερο σκοπό την ομαλή συμβίωση

με το κοινωνικό σύνολο. Όταν αυτή η προσαρμογή δεν υφίσταται σε ικανοποιητικό βαθμό τότε διαταράσσεται η ομαλή συμβίωση του ίδιου του παιδιού με το κοινωνικό περιβάλλον και καταλήγει σε αντικοινωνικές, επιθετικές ή παρεκκλίνουσες συμπεριφορές.

Ένας σημαντικός διαχωρισμός που υφίσταται μεταξύ των επιστημονικών όρων για τα είδη της παραβατικότητας των νέων είναι η εμφανής παραβατικότητα και η αφανής. Η εμφανής είναι η παράβαση η οποία γίνεται γνωστή μέσω των επίσημων φορέων κοινωνικού ελέγχου και από την άλλη η αφανής αναφέρεται στις υπόλοιπες παραβάσεις οι οποίες δεν απασχολούν τους επίσημους φορείς ή τον ποινικό κώδικα. Εδώ πρέπει να τονιστεί το γεγονός πως όταν αναφερόμαστε στην νεανική παράβαση ασχολούμαστε με τον ορό αντικοινωνική ή επιθετική συμπεριφορά παιδιού και εφήβου.

Είναι άξιο λόγου να αναλυθεί παρόλα αυτά όλο το εύρη φάσμα των τύπων έκφρασης επιθετικότητας και εγκληματικής συμπεριφοράς των ανθρώπων και ποιους από αυτούς εντοπίζονται περισσότερο στους νέους. Πρώτα από όλα έχουμε τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας τα οποία αποτελούν και την πιο συνηθισμένη μορφή εγκλημάτων. Αυτά τα εγκλήματα εκφράζονται ως κλοπή, υπεξαίρεση, φθορά ξένης περιουσίας και ληστείες. Αυτή η κατηγορία βασίζεται στην έννοια του «έννομου αγαθού» η οποία αφορά την πραγματική σχέση που έχει το πρόσωπο με το αντικείμενο που του ανήκει και έχει απόλυτη εξουσία πάνω σε αυτό αλλά και την αξία που έχει ως αντικείμενο η οποία αναγνωρίζεται από την έννομη τάξη.

Έπειτα, έχουμε τη δεύτερη κατηγορία η οποία είναι τα εγκλήματα κατά της ζωής. το πιο σημαντικό και γνωστό είναι η ανθρωποκτονία καθώς θεωρείται ως η πιο επιζήμια μορφή προσβολής κατά της ανθρώπινης ύπαρξης και αντιμετωπίζεται με μεγάλη αυστηρότητα ποινικά. Οι ανθρωποκτονίες χωρίζονται σε άμεσες και έμμεσες. Η πρώτη αναφέρεται στις άμεσες πράξεις ενός δράστη προς το θύμα του. Δηλαδή, όταν ένα άτομο ανεξαρτήτου πρόθεσης και των συνθηκών που υπάρχουν, δολοφονεί κάποιον άλλον άνθρωπο. Από την άλλη, η έμμεση αφορά τη διευκόλυνση τέλεσης αυτοκτονίας ή όταν ένα άτομο παίρνει το ρόλο του ηθικού αυτουργού δηλαδή βάζει κάποιον άλλον να τελέσει ένα έγκλημα. Με βάση τον ποινικό κώδικα εντάσσεται σε αυτή την κατηγορία και η αμέλεια ή η αδιαφορία προς ένα παιδί ή γέροντα που οδηγήθηκε σε θάνατο. (Κουκίδη, Μ. 2012)

Τα εγκλήματα κατά της ζωής χωρίζονται σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα σε υποκατηγορίες. Αυτές είναι η ανθρωποκτονία με πρόθεση, με συναίνεση, εξ αμελείας, συμμετοχή σε αυτοκτονία και παιδοκτονία. Πιο αναλυτικά, η ανθρωποκτονία με πρόθεση αφορά τη δολοφονία ενός άλλου ανθρώπου ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά του ή άλλες διακρίσεις και διεξάγεται με δύο τρόπους δηλαδή ως ανθρωποκτονία σε ήρεμη ψυχολογική κατάσταση ή ως εν βρασμό ψυχής. Η ειδοποιός διαφορά τους εντοπίζεται στο δόλο και πιο συγκεκριμένα εάν είναι προμελετημένος ή το αντίθετο. Όπως στην ανθρωποκτονία εν βρασμό ψυχής εντοπίζεται μία ξαφνική έξαρση συναισθημάτων και ορμών η οποία προκύπτει από μία εξωτερική αιτία και η απόφαση για την εκτέλεση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας προκύπτει εντελώς ξαφνικά. Παράλληλα, η ανθρωποκτονία με συναίνεση θεωρείται ως η πιο προνομιούχα μορφή της ανθρωποκτονίας με πρόθεση. Αυτό συμβαίνει διότι αυτό το είδος του εγκλήματος γίνεται από οίκτο. Πιο συγκεκριμένα, ο παθών δίνει αξίωση στο θάνατο και με αυτό τον τρόπο αναλαμβάνει το ρόλο του ηθικού αυτουργού για το έγκλημα κατά της ίδιας του της ζωής. Βέβαια για να εντάσσεται μία εγκληματική ενέργεια σε φόνο με συναίνεση θα πρέπει να έχει ο δράστης στην αρχή αρνηθεί και να έχει μετατοπιστεί από τον ίδιον των παθών μετά από επιμονή ζήτηση.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει η συμμετοχή σε αυτοκτονία η οποία τελείται με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι η βοήθεια στην τέλεση της πράξης. Εδώ είναι καλό να διευκρινιστεί πως δεν αναφερόμαστε σε παροχές βοήθειας πριν τελέσει την πράξη αυτή. Ο δεύτερος τρόπος αφορά την πειθώ και την πίεσή του θύματος από τον δράστη ώστε να αυτοκτονήσει. Ωστόσο, δεν αρκεί να

φέρει στο θύμα την εναλλακτική αυτή ως λύση αλλά να τον πείσει ότι είναι ο μόνος δρόμος. Τελευταία υποκατηγορία αποτελεί η παιδοκτονία η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ένα ιδιαίτερο έγκλημα. Μάλιστα, σύμφωνα με τον ελληνικό Ποινικό Κώδικα θεωρείται ως παιδοκτονία ο φόνος του παιδιού από τη μητέρα του και μόνο. Συγκεκριμένα η παιδοκτονία αφορά το φόνο που γίνεται είτε κατά τη διάρκεια του τοκετού είτε και μετά τη γέννηση του παιδιού αρκεί η μητέρα και στις δύο περιπτώσεις να είναι διαταραγμένη η ψυχολογία της και να την οδηγεί αυτό στην ελάττωση του καταλογισμού της.

Πέρα από τα εγκλήματα κατά της ζωής υπάρχουν τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Ο όρος γενετήσια χρησιμοποιείται ως αντικατάσταση του όρου σεξουαλική. Η γενετήσια ελευθερία ορίζεται ως το δικαίωμα που το κάθε άτομο έχει την επιλογή να απολαμβάνει τις αρετές που του προσφέρει το σώμα του όπως αυτός και μόνο αυτός θέλει. Αυτό περιλαμβάνει το να αναπτύσσει τη σεξουαλική του δραστηριότητα όπως και με όποιον θέλει και όταν το επιθυμεί. Μέσα σε αυτή την κατηγορία εγκλημάτων υπάρχει ο βιασμός, η κατάχρηση σε ασέλγεια, η αποπλάνηση Παίδων, η απατηλή επίτευξη συνουσίας και η σωματεμπορία. Πιο αναλυτικά ο βιασμός ορίζεται ως η πράξη η οποία τελείται όταν κάποιος αναγκάζει με απειλές και βία έναν άλλον σε συνουσία. Επιπλέον, αυτός ο τύπος εγκλήματος διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά και ο βιασμός συμβαίνει ανεξάρτητου βιολογικού φύλου και με το ίδιο ή διαφορετικό φύλο με τον δράστη. Παράλληλα η κατάχρηση σε ασέλγεια αναφέρεται ως την εκμετάλλευση της ανικανότητας ενός ατόμου για να προβεί σε κάποια ασελή πράξη εναντίον του. Εδώ είναι καλό να τονιστεί πως το έγκλημα αυτό αφορά και ανήλικους και ενήλικες.

Η αποπλάνηση Παίδων αποτελεί επίσης μία υποκατηγορία των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Αυτή η υποκατηγορία αναφέρεται σε κάθε άσεμνη πράξη κατά των παιδιών που δεν ξεπερνούν τα 13 έτη . Ουσιαστικά προσβάλλει τα αισθήματά της αιδούς και των ηθών και αφορά μόνο την κάλυψη γενετήσιας επιθυμίας του δράστη. Έπειτα, στην απατηλή επίτευξη της συνουσίας σύμφωνα με το άρθρο 341 του ποινικού κώδικα « όποιος επιτύχει να έρθει σε συνουσία με γυναίκα προκαλώντας ή χρησιμοποιώντας πλάνη εξαιτίας της οποίας η παθούσα θεωρεί ότι η συνουσία πραγματοποιήθηκε σε γάμο ή εξαιτίας αυτού προγραμματίστηκε γάμος.» (341 Π.Κ.) . Κλείνοντας αυτή την κατηγορία εγκλημάτων δεν πρέπει να παραλειφθεί σωματεμπορία η οποία ορίζεται ως η στρατολόγηση, μεταβίβαση, μεταφορά, υπόθαλψη, εξουσία και εκμετάλλευση προσώπων μέσω εξαναγκασμού, εκφοβισμού και βίας.

Άλλες μορφές εγκληματικής ενέργειας είναι η τρομοκρατία, το ηλεκτρονικό έγκλημα το έγκλημα «λευκού κολάρου», το οργανωμένο έγκλημα και τα εγκλήματα χωρίς θύματα. Αρχικά, η τρομοκρατία άτυπα ορίζεται ως μία σειρά από ενέργειες με τελικό στόχο την επιβολή τρόμου και φόβου μέσω σωματικής ή ψυχολογικής βίας. Τα αίτια τα οποία προκαλούν τρομοκρατία είναι οικονομικά, πολιτικά, θρησκευτικά και ιδεολογικά. Είναι ένα από τα εγκλήματα όπου ασκείται οργανωμένα και συνήθως από ομάδες και συμμορίες. Παρά το γεγονός πως αυτές οι ομάδες έχουν ανώνυμο χαρακτήρα και δρουν με μυστικότητα, υπάρχουν κάποιες οργανώσεις οι οποίες προτιμούν να δημοσιοποιούν και να γνωστοποιούν την ύπαρξή τους και τις δράσεις τους ώστε να διατηρούν την φήμη τους.

Μία άλλη γνωστή κατηγορία εγκλημάτων είναι τα εγκλήματα του «λευκού κολάρου» τα οποία διαπράττονται από την ανώτερη κοινωνικοοικονομική τάξη και αφορούν οικονομικά και επαγγελματικά εγκλήματα. Οι κύριοι τύποι έκφρασης αυτής της κατηγορίας εγκλημάτων είναι η φοροδιαφυγή, οι παράνομες πρακτικές πωλήσεων και ασφαλίσεων αλλά και απάτες ακινήτων ιδιοκτησιών. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται οι καταχρήσεις , η παραγωγή και εμπορία επικίνδυνων προϊόντων και η παράνομη ρύπανση του περιβάλλοντος. Παρόλο που οι κλοπές συμπεριλαμβάνονται κυρίως στην κατηγορία των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, υπό κάποιες

περιπτώσεις η κλοπή μπαίνει και σε αυτή την κατηγορία. Τα εγκλήματα αυτά γίνονται εις βάρος των κατώτερων κοινωνικοοικονομικών τάξεων και πολλά από αυτά δεν καταγράφονται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία και έτσι δημιουργείται ένα οξύμωρο σχήμα στο οποίο από την μία πλευρά θεωρούνται ότι είναι τα εγκλήματα που δεν επηρεάζουν τόσο την κοινή γνώμη αλλά στην πραγματικότητα είναι αυτά που επηρεάζουν περισσότερο την ίδια την κοινωνία.

Παράλληλα με την ύπαρξη των εγκλημάτων του «λευκού κολάρου» υπάρχει και το οργανωμένο έγκλημα το οποίο εμπλέκει εγκληματικές επιχειρηματικές ομάδες που έχουν ως κύριο σκοπό τους την απόκτηση κερδών μέσω της παράνομης οδού. Οι πιο συνηθισμένες μορφές του οργανωμένου εγκλήματος είναι το εμπόριο όπλων, ναρκωτικών, παράνομων οινοπνευματωδών ποτών, παράνομων τσιγάρων, ξέπλυμα χρήματος κ.α. . Άλλες μορφές είναι η σωματεμπορία (trafficking) γυναικών και ανηλίκων με στόχο το εμπόριο οργάνων, τη σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση. Εδώ είναι σημαντικό να τονιστεί πως οι κατηγορίες εγκλημάτων πολλές φορές συγχέονται. Άλλη μία κατηγορία που συναντάμε είναι τα εγκλήματα χωρίς θύματα. Αυτήν η κατηγορία αναφέρεται στις παραβάσεις που άμεσα δεν πλήττουν τον άλλον. τέτοιες είναι η δημόσια μέθη, διάφορες σεξουαλικές πράξεις, η οποίες είναι συναινετικές, η αλητεία, αδικήματα που αφορούν χρήση ναρκωτικών, τυχερών παιχνιδιών και εγκλήματα λόγω νεαρής ηλικίας. Κλείνοντας τους τύπους εγκλημάτων τα τελευταία χρόνια έχει διαμορφωθεί ένας νέος τύπος εγκληματικής ενέργειας το ηλεκτρονικό έγκλημα. Αυτό εμφανίστηκε εξαιτίας της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας και της ελεύθερης και εύκολης πρόσβασης στα ηλεκτρονικά μέσα από όλους τους ανθρώπους χωρίς ιδιαίτερο έλεγχο και θεωρούνται γρήγορα και εύκολα γιατί δεν απαιτεί την μετακίνηση του δράστη και μπορεί ο δράστης να κρατήσει εύκολα την ανωνυμία του κατασκευάζοντας ψευδείς στοιχεία. Το ηλεκτρονικό έγκλημα γίνεται μέσω του κυβερνοχώρου, των ηλεκτρονικών υπολογιστών και άλλων τεχνολογικών μέσων και μπορούν να εκτελεστούν τα περισσότερα από τα παραπάνω εγκλήματα των παραπάνω κατηγοριών σε αυτή την μορφή.

Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες έρευνες στην Ελλάδα οι νέοι τείνουν να παραβιάζουν κυρίως τρεις κατηγορίες των εγκλημάτων. Αυτές είναι οι ειδικοί ποινικοί νομοί (70%) όπως η παραβίαση των κανόνων οδικής κυκλοφορίας , η χρήση ναρκωτικών ουσιών , η παράνομη είσοδος στην χώρα και η επαιτεία , τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (20%) και πιο συγκεκριμένα αυτό της κλοπής και σε ένα μικρό ποσοστό υπάρχουν τα εγκλήματα πρόκλησης σωματικής βλάβης (2-10%) οπου παρατηρείται κατά την πέρασμα των χρονών πως δεν αυξομειώνονται παρότι μεταβάλλονται οι συνθήκες στις κοινωνίες.

Από την άλλη πλευρά, στην Ελλάδα παρατηρείται μηδαμινή συγκρότηση συμμοριών. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του λεκανοπεδίου Αττικής οι παραβάσεις που διαπράττονται από έναν ανήλικο ανέρχονται σε ποσοστό 83,7% του συνολικού πληθυσμού της καταγεγραμμένης νεανικής παραβατικότητας ενώ από δύο ανήλικους συμμετέχοντες σε παράβαση φτάνουν το ποσοστό της τάξης 12,5% και τα ευρήματα δείχνουν πως 3 και άνω συμμετέχοντες ανήλικοι δράστες ανέρχονται σε ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης 3,9%. Ενδιαφέρον παρουσίασαν επίσης τα ευρήματα της έρευνας του π.ε.π.θ. (παιδαγωγικού ινστιτούτου Αθήνας, 2010) με επίκεντρο το φαινόμενο του bullying , ένα φαινόμενο που αποτελεί τι τελευταίες δεκαετίες το επίκεντρο ερευνών και έχει αυξηθεί σε τεράστιο βαθμό , έδειξαν ένα οξύμωρο σχήμα δηλαδή πώς το 60% από τους μαθητές που ερωτήθηκαν γνωρίζει κάποιον στο σχολικό χώρο που έχει δεχθεί ομαδικό bullying αλλά το 7,1% των μαθητών θεωρούν πως ανήκουν σε μία οργανωμένη ομάδα η οποία μπορεί να οδηγήσει σε αξιόποινες τέτοιες πράξεις. και το 47,6% ανέφερε ότι έχουν δεχθεί επίθεση bullying από ομάδες. Αυτό που προβλημάτισε σε αυτήν την έρευνα είναι ο φόβος για τη γνωστοποίηση και τις συνέπειες σε σχέση με αξιόποινες πράξεις αλλά και έλλειψη επιτήρησης από το εκπαιδευτικό σύστημα.

2.3.Αιτιολογικά μοντέλα παραβατικής συμπεριφοράς .

Κατά τον 19ο αιώνα υπήρξε μια μεγάλη έξαρση ερευνών και θεωριών όπου προσπάθησαν να εξηγήσουν την νεανική παραβατικότητα. Η επιστημονική κοινότητα προσπάθησε να ερμηνεύσει αυτό το κοινωνικό φαινόμενο ως προς την αιτιογενεια του μέσω συστημάτων ή μοντέλων που φανερώνουν τους παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν κάποιον νέο να ακολουθήσει τον δρόμο της παραβατικότητας. Τα συστήματα που δημιουργήθηκαν σχηματίστηκαν με βάση την προσέγγιση που οι ερευνητές της εποχής ακολουθούσαν. κυρίως επικεντρώθηκαν στις φυσικές επιστήμες όπως η ιατρική, η βιολογία και η γενετική. Εδώ να σημειωθεί πως παρότι η γενετική δεν ήταν αρκετά εξελιγμένη και δεν υπήρχαν τα σημερινά εργαλεία έρευνας της, είχε αρκετές θεωρίες, οι οποίες δεν καταρρίφθηκαν εντελώς έως και σήμερα.

Η θετικιστική προσέγγιση ήταν λογική συνέχεια καθώς οι θετικές επιστήμες είχαν μεγάλη έξαρση τον 19ο αιώνα. Συνεπώς, η εξήγηση των κοινωνικών φαινομένων κυρίως γινόταν με αυτήν την προσέγγιση. Αναλυτικά, έγινε προσπάθεια από τους επιστήμονες να συσχετισθούν η εννοείς της παραβατικότητας, της κληρονομικότητας, των εγκληματικών προδιαθέσεων κ.α. . Όμως παρόλο που είχαν οι θεωρίες αυτές στηριχθεί σε έρευνες θετικών επιστήμων, κρίθηκαν αρκετά και κατηγορήθηκαν πως χρησιμοποιούσαν οποίες μεταβλητές συνέφεραν ώστε να βγουν σωστές υποθέσεις του ερευνητή. Στα πλαίσια του θετικισμού δημιουργήθηκαν 6 ερμηνευτικά συστήματα που εμπεριέχουν ερμηνευτικούς συλλογισμούς και πιθανούς παράγοντες που οφείλονται στην εμφάνιση εγκληματικής ή παραβατικής συμπεριφοράς. Η πρώτη είναι ο κοινωνικός Δαρβινισμός και η κληρονομικότητα όπου επίκεντρο της αποτελεί η έννοια της φυσικής νομοτέλειας και επιλογής , του Δαρβίνου και της ύπαρξης του εγκληματικού γονιδίου. Η δεύτερη είναι ο γεννημένος εγκληματίας, που ανέδειξε ο Ιταλικός θετικισμός. Αλλά σημαντικά μοντέλα αιτιογενειας είναι ο Ατομικός θετικισμός και ο κοινωνικός θετικισμός. Τον 20ο αιώνα αναδείχθηκαν αλλά 2 αιτιολογικά μοντέλα η κριτική εγκληματολογία και η θυματολογική προσέγγιση.

1.Κοινωνικός Δαρβινισμός και Κληρονομικότητα

Ο Δαρβίνος και ο Comte ήταν αυτοί που ασχολήθηκαν με το ρολό της φυσιολογίας, των βιολογικών χαρακτηριστικών, της κληρονομικότητας και των γονιδίων σε σχέση με τη δημιουργία εγκληματικής συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, η αποτύπωση του αιτιολογικού μοντέλου του κοινωνικού δαρβινισμού αφορά την εξήγηση της προέλευσης των παρεκκλίσεων και εξετάζει τον τρόπο που αυτές μπορούν να αντιμετωπιστούν. Σύμφωνα με τον Δαρβίνο οι φυσικές ανωμαλίες είναι η κάθε παρεκκλίνουσα συμπεριφορά και συναντάται κυρίως τις κατώτερες κοινωνικά ομάδες. Ο Δαρβίνος θεωρεί πως ο διαχωρισμός των κατωτέρων κοινωνικά ομάδων και η περιθωριοποίηση που λαμβάνουν από την κοινωνία υπάρχει εξαιτίας της βιολογικής μη εξελιξιμότητας τους που μάλιστα την οδηγεί και προς τον αφανισμό τους. Ο κοινωνικός δαρβινισμός επικεντρώνεται στα βιολογικά και κληρονομικά χαρακτηριστικά που δημιουργούν έναν παραβάτη. Αυτό συμβαίνει διότι για αυτό το αιτιολογικό μοντέλο ο εγκληματίας είναι άρρωστος και είναι γονιδιακή κληρονομική ασθένεια του. Συγκεκριμένα, η νοσηρή κατάσταση της εγκληματικότητας μεταφέρεται μέσω γονιδίων από τους γονείς τα παιδιά και μάλιστα είχε υιοθετηθεί η άποψη πως συμβαίνει μόνο σε συγκεκριμένες κοινωνικές τάξεις.

Η κοινωνία του 19ου αιώνα είχε υιοθετήσει το κοινωνικό δαρβινισμό και μάλιστα είχε λάβει προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Πιο συγκεκριμένα, απομάκρυναν τα παιδιά που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά από το κοινωνικό τους περιβάλλον ενώ δεν δίσταζαν να λαμβάνουν πιο απάνθρωπα μέτρα όπως η στείρωση των βιολογικά των πιο μη εξελιγμένων (Galton Γ'. ,1892). αργότερα το αιτιολογικό αυτό σύστημα συμπλήρωσαν οι θεωρίες του Spencer και Dugdale, ότι μεταφορά χαρακτηριστικών από γενιά σε γενιά δεν αφορά μόνο τα βιολογικά χαρακτηριστικά αλλά και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας.

2. Ιταλικός θετικισμός.

Η ιταλική θετική σχολή ανέπτυξε τον 19ο αιώνα ραγδαία τα επιστημονικά της παιδείας σχετικά με το αντικείμενο της ανθρωπολογίας, της κοινωνιολογίας και της εγκληματολογίας. Πιο συγκεκριμένα ιταλική σχολή στοιχειοθετεί σε το δικό της εκλογικό μοντέλο σχετικά με τους λόγους γέννησης της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Το αιτιολογικό μοντέλο του ιταλικού θετικισμού εστίασε στην δυναμική της κληρονομικότητας. Ωστόσο, θεωρούν πως η εγκληματική παραβατική συμπεριφορά εκφράζεται σε ένα συνδυασμό μεταξύ κληρονομικών, βιολογικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών. Ο Lombroso επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στο ρόλο των ορμονών και των διαθέσεων του παιδιού. Συγκεκριμένα, θεωρεί πως η εγκληματικότητα είναι κληρονομική και εντοπίζεται μέσω των ορμών και των προδιαθέσεων των παιδιών (13 και κάτω). Αναπτύσσοντας αυτό το μοντέλο θεωρεί πως οι προβληματικές προδιαθέσεις και οι επιθετικές ορμές ενός παιδιού μαζί με το παθογόνο περιβάλλον που μπορεί να μεγαλώνει δημιουργούν τον πραγματικό χαρακτήρα του. Σύμφωνα με τον Freud, το παιδί με βάση τις προδιαθέσεις του και την αντιληπτική του ικανότητα περνά στη συλλογή ερεθίσματος με την τεχνική της μίμησης. Έτσι, και ο Lombroso συνδέει άμεσα τη μίμηση του επαγγελματικού περιβάλλοντος από το παιδί με τη μελλοντική του εγκληματική έκβαση.

Ολοκληρώνοντας, το αιτιολογικό του συλλογισμό διαχωρίζει τον παραβάτη ως περιστασιακό και ως εκ γενετής. Η παράμετρος που τα διασχίζει ως έννοιες είναι ο όρος της αγωγής και της παιδείας. Η παιδεία και η αγωγή μπορούν επαναφέρουν και να συμμορφώσουν έναν άνθρωπο που είναι περιστασιακός παραβάτης ενώ όταν πρόκειται για τον εκ γενετής δεν μπορεί καν να συμμορφωθεί.

3. Ο Ατομικός θετικισμός.

Ως αιτιολογικό μοντέλο ο ατομικός θετικισμός έχει πάρει αρκετά στοιχεία τις υπόλοιπες προσεγγίσεις της αίτιο γενιάς του θέματος της παραβατικότητας των νέων. Πιο συγκεκριμένα οι ατομικοί θετικιστές θεωρούν πως η εγκληματική συμπεριφορά προκύπτει από την ύπαρξη βιολογικών παραγόντων όπως φύλο και κληρονομικότητα ή από ψυχολογικούς παράγοντες όπως ψυχικές ασθένειες ανωριμότητα λόγω ηλικίας και στοιχεία προσωπικότητας ή και συνδυαστικά δηλαδή να προκύπτουν από βιολογικές προδιαθέσεις και από ψυχολογικές καταστάσεις μαζί. Όλοι οι παραπάνω παράγοντες σύμφωνα με τον ατομικό θετικισμό αναπτύσσονται σε κάποιες κοινωνιολογικές συνθήκες αυτές τις συνθήκες λειτουργούν ως προβληματικά πλαίσια (Γεωργούλας Σ., 2009).

Οι βιολογικοί παράγοντες οι οποίοι απαρτίζουν το άτομο και δημιουργούν προδιάθεση για παραβατική συμπεριφορά σύμφωνα με τον ατομικό θετικισμό είναι το φύλο, φυσιολογία, η

κληρονομικότητα και οι γονιδιακές και διανοητικές δυσλειτουργίες. Αναλυτικά, το φίλος παράγοντας εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς είναι εν μέρει και παράγοντας επικινδυνότητας και αιτία. Αν και με το πέρασμα των χρόνων έχει αποδυναμωθεί αρκετά. Ο λόγος αποδυνάμωσης του είναι η κοινωνική αλλαγή του ρόλου της γυναίκας ως ισότιμοι με του άντρα άρα και η γυναικεία εγκληματικότητα αυξάνεται. Παράλληλα, ο ατομικός αττικισμός εστιάζει την προσοχή του στους άντρες ως πιο συχνή εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς από τις γυναίκες. Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί από τον κοινωνικό ρόλο του ανδρός ως το πιο δυνατό φύλο, από την ανατροφή των αγοριών ως οι σκληροί και δυνατοί και ότι ο άντρας σημαίνει άγριος και επιθετικός (Freud και Connell, 1987). Επιπλέον, η βιολογική του δομή σε σχέση με τις γυναίκες είναι πιο χοντροκομμένη και μυώδης. Συμπληρωματικά, πρέπει να αναφερθεί πως τον ατομικό θετικισμό δεν λαμβάνεται υπόψιν ο σκοτεινός αριθμός της καταγραφής παραβατικών ενεργειών. Ιδιαίτερα, στις γυναικείες παραβατικές συμπεριφορές.

Η φυσιογνωμία του παρεκκλινοντα αποτελεί επίσης κύριος παράγοντας επικινδυνότητας. Ωστόσο, το αιτιολογικό μοντέλο αυτό το εμπεριέχει ως αίτιο- παράγοντα εγκληματικών προδιαθέσεων. εδώ είναι καλό να ειπωθεί πως ο ατομικός θετικισμός περιλαμβάνει στοιχεία και τα υιοθετεί από τον ιταλικό θετικισμό και τον Lombroso. Συγκεκριμένα επίκεντρο αποτελούν οι τρεις τύποι μορφολογίας ο ενδομορφικός, έξωμορφικός και μεσομορφικός. Μέσα από ερευνά του Eleanor και Sh. Clueck το 1950 με δείγμα 500 αγόρια που ήταν σε αναμορφωτήρια, είδαν ότι το 60,1% ήταν μεσομορφικό στην σωματική τους κατασκευή. Αυτό σημαίνει πως οι μεσομορφικοί άνθρωποι είναι πιο επικίνδυνοι στο να εμφανίσουν παραβατική συμπεριφορά από τους υπόλοιπους (Kretschmer, 1925), (Sheldon, 1949). Το κριτήριο που οι ατομικοί θετικιστές έχουν υιοθετήσει για το ρόλο της φυσιογνωμίας και του σωματότυπου για την εμφάνιση εγκληματικών επιθέσεων είναι η βία δηλαδή ο τρόπος που είναι φτιαγμένο ένα σωματότυπο βοήθα και αναδεικνύει τέτοιες συμπεριφορές.

Άλλοι βιολογικοί παράγοντες που απαρτίζουν αυτό το μοντέλο είναι η κληρονομικότητα και γενετικές ανωμαλίες. Ο παράγοντας κληρονομικότητας έχει αποτελέσει από μόνος του πιθανό αιτιολογικό μοντέλο εξήγησης του φαινομένου. Ωστόσο οι ατομικοί θετικιστές πιστεύουν πως η κληρονομικότητα λειτουργεί ως δομή αναπαράστασης εγκληματικής πράξης του παραβατικού ανηλικού από το οικογενειακό του περιβάλλον είτε από γενιά σε γενιά (γονείς- παιδιά), είτε ανάμεσα στους διδύμους (Mednick και Volanka, 1980). Όσον αφορά τις γενετικές ανωμαλίες επικεντρώνεται αυτό το αιτιολογικό μοντέλο στις ανωμαλίες των χρωμοσωμάτων και τα σύνδρομα όπως το Klinefelter που εξαιτίας αυτών των ανωμαλιών οι πάσχοντες έχουν αυξημένο δείκτη επιθετικότητας και ροπή προς παρεκκλίνουσες συμπεριφορές (Αλεξιάδης, 2011). Άλλοι γενετικοί παράγοντες που ερευνάται σε σχέση της η τους με τις παραβατικές συμπεριφορές είναι οι ορμονικές διαταραχές, η θερμική αγωγιμότητα και οι εγκεφαλικές αλλοιώσεις.

Παράλληλα, το αιτιολογικό μοντέλο του ατομικού θετικισμού εμπεριέχει ως χαρακτηριστικό παραβατικής συμπεριφοράς τα άτομα με διανοητική υστέρηση. Αναλυτικότερα, η διανοητική στέρηση φέρνει και συναισθηματική στέρηση. Με αποτέλεσμα τα άτομα που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία να είναι απαθή ή ευερέθιστα και να έχουν διαταραγμένη συμπεριφορά (Χαίδου, 1996). Υπάρχουν διαφορετικές κλίμακες αυτού του χαρακτηριστικού με βάση το κριτήριο αποτελέσματος του δείκτη IQ. Συγκεκριμένα, εάν το μέσο όρο IQ ισούται με 100 τα άτομα με υψηλή νοητική στέρηση η ιδιωτεία εμφανίζουν δείκτη IQ ίσο με 25, τα άτομα με "βλακεία" εμφανίζουν δείκτη IQ 25 με 50 και υπάρχουν τα άτομα με "μωρία" τα οποία εμφανίζουν δείκτη IQ 50 έως 70. Το ζήτημα που προκύπτει και έτσι συνδέεται με την παραβατική συμπεριφορά είναι ότι τα άτομα αυτά λόγω του χαμηλού δείκτη ευφυΐας τους αδυνατούν να αντιληφθούν την κοινωνία και τους κανόνες λειτουργίας της και αντιδρούν επιθετικά.

Ο ατομικός θετικισμός πέρα από τους βιολογικούς παράγοντες εμπεριέχει τα ατομικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά ή προδιαθέσεις. Μέσα σε αυτά εμπεριέχονται οι ψυχικές ασθένειες και τα στοιχεία της αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Όσο αφορά τις ψυχικές ασθένειες η φύση των ψυχικών ασθενειών και συγκεκριμένα κάποιων συμπτωμάτων αφορούν την επιθετικότητα. Πέρα από την επιθετικότητα ψυχικές ασθένειες δημιουργούν έναν τύπο συμπεριφοράς αποκλίνοντα από τον αποδεκτό από την κοινωνία τύπο συμπεριφοράς. Η συσχέτιση των ψυχικών ασθενειών και της παραβατικότητας εμπίπτει σε συγκεκριμένες κατηγορίες. Αυτές είναι οι ψυχώσεις όπως η σχιζοφρένεια και η κυκλοθυμία και η ψυχοπάθεια. Πέρα από τη φύση των ασθενειών και της ιδιομορφίας που έχουν αυτές η μη κατανόηση αυτής της ιδιομορφίας από το περιβάλλον του ψυχικά αρρώστου και η λανθασμένη αλληλεπίδραση μεταξύ του ψυχικά διαταραγμένου με το περιβάλλον του οδηγεί σε επιθετικές εκρήξεις και παραβατικές συμπεριφορές (Φαρσεδάκης, 1986).

Εκτός από τις ψυχικές ασθένειες το μοντέλο που αναλύουμε περιλαμβάνει και στοιχεία της προσωπικότητας που εμφανίζει ένας ανήλικος και με βάση αυτά μπορεί να οδηγηθεί σε παραβατικές πράξεις. Αναλυτικά η δομή της προσωπικότητας ενός αντικοινωνικού ανηλίκου διαφέρει από τη νόρμα της δομής της προσωπικότητας ενός αποδεκτού κοινωνικά ανηλίκου. Παρότι έχει γραμμένη εγκληματική προδιάθεση μέσω βιολογικών παραγόντων ο ανήλικος εμφανίζει επιπλέον, και στο ασυνείδητο του ένστικτα, τάσεις και επιθυμίες που τον οδηγούν σε αντικοινωνικές και παραβατικές συμπεριφορές. Παράλληλα, ύπαρξη ψυχό πιεστικών και παθογόνων καταστάσεων που μπορεί να έχει βιώσει λειτουργούν ως τραυματικές προδιαθέσεις και τον ωθούν προς την παραβατικότητα. Επίσης, η λάθος ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα την ανισορροπία μεταξύ των ενστίκτων και των προ διαθέσεων με το εξωτερικό περιβάλλον. Άρα το άτομο κρίνεται απροσάρμοστο ή δυσπροσαρμοστικό με την κοινωνική νόρμα (Freud, 1939). Άλλα χαρακτηριστικά είναι η επιθετικότητα, η νευρικότητα, η υπερβολική εξωστρέφεια, η υπερβολική εσωστρέφεια και η αδυναμία εγκράτειας.

Πέρα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά το αιτιολογικό αυτό μοντέλο επισημαίνει την ανωριμότητα ως έννοια κλειδί για την εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών. Πιο συγκεκριμένα η έννοια της ανωριμότητας ορίζεται «ως η αδυναμία εκτιμήσεως της σημασίας των πράξεων και έλλειψη περισκέψεως και επιμέλειας για την αντιμετώπιση των υποθέσεων, καθώς και την απειρία ως έλλειψη κοινής πείρας και εξοικείωσης με ορισμένο κύκλο βιοτικών σχέσεων» (Γεωργούλας Σ., 2009), (Τρωιανού 1987). Με άλλα λόγια το άτομο θέλει να ικανοποιήσει τα θέλω του χωρίς να καταλαβαίνει και να μπορεί να διαχωρίσει το σωστό τρόπο απόκτησης τους και χωρίς να αναλογίζεται τις συνέπειες μιας παραβατικής πράξης για αυτόν και το περιβάλλον του. Έτσι ένα ανώριμο άτομο έχει έντονες ορμές και έλλειψη αυτοελέγχου. Η αίτιο γένια της ανωριμότητας οφείλεται στην ανατροφή των παιδιών από τους γονείς και τη λανθασμένη κοινωνικοποίηση. Ολοκληρώνοντας, τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας που μπορούν να ωθήσουν έναν αιώνα κάνει μία παραβατική πράξη είναι η δύναμη της ισχύος και της αυτονομίας. Όσο πιο διαχωρισμένο και δυνατό είναι ένα άτομο τόσο πιο εύκολα μπορεί να παραμερίζει τον κοινωνικό έλεγχο και με αθέμιτα μέσα να κάνει ότι θέλει χωρίς έλεγχο και χωρίς να λογαριάζει τις συνέπειες.

Ανακεφαλαιώνοντας, το αιτιολογικό μοντέλο του ατομικού θετικισμού προσδίδει την εμφάνιση της παραβατικής συμπεριφοράς σε ατομικούς παράγοντες. Δηλαδή, παράγοντες που προκύπτουν από την ίδια την υπόστασή του ανηλίκου. Αυτοί είναι είτε βιολογικοί είτε ψυχολογικοί. Έτσι, οι ατομικοί παράγοντες μαζί με κοινωνικές μεταβλητές δημιουργούν προεγκληματικές καταστάσεις και συνεπώς παραβατικές πράξεις.

4. Η θυματολογική προσέγγιση.

Κατά την ολιστική προσέγγιση του ζητήματος της παραβατικότητας πρέπει να αναλυθεί η σχέση του θύματος με αυτήν. Πιο αναλυτικά το θύμα γίνεται θύμα μέσω της διαδικασίας θυματοποίησης. Πρόκειται για την έκφραση συνειδητής ή ασυνειδητής συμπεριφοράς ενός ατόμου η οποία έμμεσα δίνει την αφορμή ή μπορεί να πυροδοτεί την διάπραξη εις βάρος του ίδιου κάποιο έγκλημα ή παράβαση. Αυτό το αιτιολογικό σύστημα δεν μπορεί ωστόσο να σταθεί ως παράγοντας εγκληματογέννησης. Αντιθέτως το ενδιαφέρον του θυματολογικού αιτιολογικού μοντέλου επικεντρώνεται στη διάρκεια τέλεσης του ίδιου του εγκλήματος, όπως να βρεθεί ως κατάλληλο θύμα λόγω των χαρακτηριστικών που τον τοποθετούν στα μάτια του θύτη ο οποίος έχει οργανώσει την παραβατική πράξη.

Κατά την διαδικασία θυματοποίησης ως αιτιολογικό μοντέλο της παραβατικής συμπεριφοράς δημιουργούνται διάφορα ενδεχόμενα που μπορούν να λειτουργούν ως αιτίες ύπαρξης εγκληματικής πράξης έναντι κάποιου ατόμου. Μια από αυτές είναι όταν το άτομο που πέφτει θύμα μιας βλαβερής ενέργειας εναντίον του να είναι πριν ή κατά τη διάρκεια τέλεσης της δράσης αυτής σε κατάσταση ψυχολογικής και συναισθηματικής, ηθικής, διανοητικής και αισθητικής δυσλειτουργίας, όπως όταν βρίσκεται κάποιος σε μέθη ή είναι υπό την επήρεια εξαρτησιογόνων ουσιών ή υπό την επήρεια νάρκωσης (σε περιπτώσεις μη θελημένης συνουσίας) και συνεπώς το θύμα δεν μπορεί να αξιολογήσει την κατάσταση και έτσι είναι πιθανή η ενεργή συμμετοχή τους στην πρόκληση αυτή.

Παράλληλα, το θύμα μπορεί λόγω ψυχολογικής ανωριμότητας και χαρακτήρα να μην μπορεί να διαχωρίσει καταστάσεις οι οποίες μπορούν να το θυματοποιήσουν και να το φέρουν αντιμέτωπο με επικίνδυνες καταστάσεις. Μερικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας αφορούν την απιστία, την πλεονεξία, τον πόθο, την ανάγκη να αγαπηθεί και για αποδοχή κι άλλα. Επιπλέον, είναι πολύ χρήσιμο στην ολιστική κατανόηση του συγκεκριμένου αιτιολογικού μοντέλου το χαρακτηριστικό παράδειγμα της πορνείας. Ένα άτομο με αυξημένη ψυχοπνευματική ανωριμότητα δεν είναι ικανό να διαχωρίσει πώς τα χρήματα με αυτό τον τρόπο μπορεί να τον οδηγήσει σε επικινδυνότητα. Έτσι είναι εκτεθειμένος σε κάθε φρούδα υπόσχεση και παραπλάνηση.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση του συγκεκριμένου αιτιολογικού μοντέλου είναι σημαντική η αναφορά στο ενδεχόμενο πώς συνειδητά το άτομο που θυματοποιείται να μην προκαλεί ή επιδιώκει τη βλάβη προς τον εαυτό του αλλά δεν κάνει κάποια πράξη ώστε να το σταματήσει. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί σε περιπτώσεις που δεν λαμβάνει ένα άτομο την απαραίτητη προστασία ώστε να γλιτώσει τον κίνδυνο. Όταν το άτομο αδιαφορεί και είναι με λες τότε μπορεί εύκολα να γίνει θύμα εξαιτίας της απροσεξίας του. Επιπλέον, συναισθήματα όπως ο φόβος και η απόγνωση μπορούν να οδηγήσουν το θυμάσαι αντίδραση και να προκαλέσει το ίδιο εγκληματική δράση στον ήδη υπάρχον θύτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί πως σε πολλά περιστατικά κακοποίησης έχουν οδηγήσει το θύμα να σκοτώσει τον θύτη του.

5. Η κριτική εγκληματολογία.

Η εξήγηση της νεανικής παραβατικότητας γέννησε πολλές διαφορετικές οπτικές οι οποίες με επιχειρήματα και παραδείγματα ταξινομήθηκαν ως αιτιολογικά μοντέλα. Η κριτική εγκληματολογία διαχωρίστηκε και αυτή υιοθετώντας ένα δικό της αιτιολογικό συλλογισμό γένεσης και εξάπλωσης του ζητήματος της νεανικής παραβατικότητας. Πυλώνας της αποτελεί ο νόμος και ο τρόπος που έχει δημιουργηθεί. Αναλυτικά, ο Manouvier, ο οποίος θεωρείται πρωτεργάτης της

κριτικής εγκληματολογίας κάνει αναφορά στην οπτική που βλέπει κοινωνία έναν παραβάτη που έχει νομικά στιγματιστεί για αυτό. Η οπτική αυτή δείχνει τον παραβάτη ως μία ξεχωριστή κατηγορία κοινωνικά αποκλεισμένων από τον υπόλοιπο σωστό νομικά περιβάλλον. Κατά τους κρητικούς αυτό είναι μεγάλο σφάλμα υποστηρίζοντας πως ο παραβάτης πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ίδιο ον με τους υπόλοιπους με ίδιες ανάγκες και δεν διαφέρει κοινωνικά ή ατομικά. Ο συλλογισμός του εμβαθύνει έπειτα στον τρόπο που λειτουργεί και φτιάχνεται το νομικό πλαίσιο. Στήριγμα αυτού του συλλογισμού αποτελεί η θεωρία του Durkheim ως προς την ύπαρξη συλλογικής συνείδησης. Πιο συγκεκριμένα η κοινωνία συστήνεται από την συλλογική συνείδηση των μελών της άρα ότι διαφωνεί με αυτή θεωρείται παρεκκλινον. Αυτό συνεπώς σημαίνει πως η δημιουργία νομικών πλαισίων είναι αποτύπωση της συλλογικής συνείδησης της κοινωνίας. Έτσι, οι νόμοι είναι ένα κοινωνικό προϊόν με επιλεκτικά κριτήρια που τους καθορίζουν (Γεωργουλιάς, 2009).

Από την στιγμή που κάθε νομός δεν είναι καθολικός και κινείται ανάλογα με την κοινωνική συνείδηση υπάρχει προβληματισμός για την προσέγγιση αυτή. Παράλληλα, η συλλογική συνείδηση αν έχει τη δύναμη να είναι ο νόμος έχει και τη δύναμη επιλεκτικά γνωρίζει πότε και ποιος ενεργοποιεί τους θεσμούς και πότε να κάνει πίσω. Πέρα από τα παραπάνω οι κριτικοί εγκληματολόγοι θεωρούν πως αφού είναι κοινωνικό προϊόν οι νόμοι είναι και οι παραβάσεις αυτόν και αν ελέγχεται από τα μέλη της κοινωνίας τότε ελέγχεται από τους ισχυρούς και προστατεύει κυρίως τα συμφέροντα των δυνατών δεσμεύοντας τους αδυνάτους.

Με βάση τα παραπάνω η γένεση της παραβατικότητας ορίζεται όχι από το ίδιο το άτομο αλλά από τις συνθήκες στις οποίες ζει. Οι συνθήκες δημιουργούνται από το κοινωνικό Πλαίσιο που βιώνει. Αυτό εμπεριέχει ένα σύστημα αξίας, συμφέροντος, κανονισμού και αρχών που οφείλει να υπακούει και να ισορροπεί. Όσο πιο ισχυρό πολιτικά και οικονομικά είναι ένα άτομο τόσο πιο δύσκολα το νομικό πλαίσιο ενεργοποιείται για να αποτρέψει τυχόν παραβατικές του πράξεις. Συνεπώς και οι έρευνες σύμφωνα με τους υποστηρικτές της κριτικής εγκληματολογίας θεωρούνται αναξιόπιστες εξαιτίας επιλεκτικής ενεργοποίησης των θεσμών. άρα η κοινωνία ορίζει το θύτη και όχι η ίδια η πράξη του , σύμφωνα με αυτό το αιτιολογικό μοντέλο.

6. Ο Κοινωνιολογικός θετικισμός.

Στην εκδήλωση της νεανικής παραβατικότητας διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο η οικογένεια από τη στιγμή που αποτελεί τον πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης του παιδιού όμως και ο κοινωνικός περίγυρος συμβάλλει στην ανάπτυξη και εκδήλωση του φαινομένου αυτού καθώς το άτομο εντάσσεται στην κοινωνία και αλληλοεπιδρά με τα μέλη της (Φαρσεδάκης, 1986).

Αναλυτικότερα, υπάρχουν ορισμένες περιοχές μέσα σε μια κοινωνία οι οποίες χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο βαθμό παραβατικότητας σε σχέση με άλλες. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι στις περιοχές αυτές επικρατεί πρωτίστως η παραβατικότητα των ενηλίκων. Διαιωνίζεται επομένως, η παραβατικότητα από γενιά σε γενιά. Επιπλέον, τα άτομα που κατοικούν στις περιοχές όπου εκδηλώνονται οι παραβατικές συμπεριφορές χαρακτηρίζονται από προβλήματα αλκοολισμού, ψυχικών διαταραχών και αυτοκτονιών. Οι περιοχές αυτές, εμφανίζουν έντονη παραβατικότητα λόγω των δύσκολων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν στις πυκνοκατοικημένες περιοχές των βιομηχανικών πόλεων. Όσον αφορά, την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα μας, σε μια έρευνα του Τσαούση-Κόρε φάνηκε ότι οι πιο επικρατούσες περιοχές εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς είναι στην Αττική είναι ο Άγιος Ιωάννης Ρέντης, Περιστερι, Πέραμα και Αγία Βαρβάρα. Επιπρόσθετα, μέσω άλλων ερευνών έγινε φανερό ότι, στις μεγάλες κοινωνίες η παραβατικότητα είναι πιο έντονη λόγω των συγκρούσεων και των εντάσεων που επικρατούν στην σύγχρονη πόλη, σε σχέση με τις μεσαίες και μικρότερες κοινωνίες. Οι έντονες αλλαγές στην

ευρύτερη κοινωνία συμβάλλουν επίσης στην εμφάνιση του φαινομένου της παραβατικότητας. Η παγκοσμιοποίηση, η ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων, η αλλοίωση των κοινωνικών σχέσεων, ο κλονισμός των δικαιωμάτων, το μεταναστευτικό, οι κοινωνικές ανισότητες και η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, είναι μόνο μερικά από τα ζητήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη κοινωνία και που έχουν οδηγήσει στην αύξηση της παραβατικότητας.

Όπως γίνεται αντιληπτό και μέσα από την έκθεση του συμβουλίου της Ευρώπης οι κοινωνικές συγκρούσεις οι οποίες διευκολύνουν την άνθηση της παραβατικής συμπεριφοράς αποτελούν οι ταχείες κοινωνικές αλλαγές, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες, η μη ελεγχόμενη επιθετικότητα κ.α. Ο άνθρωπος λοιπόν, μέσα σε όλες αυτές τις αλλαγές και τα ζητήματα που υπάρχουν δεν προλαβαίνει να αντιδράσει, να αντιληφθεί και να εξοικειωθεί με τις αλλαγές αυτές με αποτέλεσμα να εμφανίζει προβλήματα συμπεριφοράς όπως παραβατικότητα, χρήση ναρκωτικών ουσιών. Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό, να αναφερθεί το γεγονός ότι, στην εκδήλωση περιστασιακής παραβατικής συμπεριφοράς συμβάλλουν κυρίως κοινωνικά προβλήματα. Αντίθετα, ψυχολογικοί παράγοντες, ατομικές διαφορές καθώς και το ψυχοκοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει το άτομο, καλλιεργούν την συστηματική παραβατικότητα.

Όλες οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές μέσα στην κοινωνία όπως, η ανεργία, η φτώχεια η πορεία της οικονομίας δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα την οποία διεξήγαγε ο Poletti (1982) έκανε φανερό τη σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στην παραβατικότητα και στις διακυμάνσεις της εκάστοτε οικονομίας. Η παραγωγή και κατανάλωση αγαθών από τα μέλη της κοινωνίας έχουν αυξήσει τις παραβατικές συμπεριφορές λόγω της αύξησης των σχέσεων συμφέροντος (Poletti , 1982) .

Άλλες έρευνες ασχολήθηκαν με τη σχέση ανάμεσα στην παραβατικότητα και στην ανεργία. Η παραβατικότητα τροφοδοτείται από τις διαφοροποιήσεις στο κοινωνικοοικονομικό καθεστώς οι οποίες, δημιουργούν ανεργία ή εμφανίζουν καινούργιες μορφές εργασίας όπως για παράδειγμα τηλεργασία, μερική απασχόληση καθώς και από τις αλλαγές στην ποιότητα των καθημερινών δραστηριοτήτων. Είναι λογικό μέσα σε ένα κλίμα επαγγελματικής αβεβαιότητας όπου κυριαρχεί η ανεργία και έχει εξαερωθεί η ποιοτική μόρφωση των ανθρώπων, οι οποίοι μαθαίνουν τυποποιημένα προκειμένου να μπορέσουν απλά να βρουν εργασία, οι νέοι να νιώθουν ευάλωτοι και συναισθηματικά ανασφαλείς. Όλες αυτές οι συνθήκες και οι κρίσεις που επικρατούν τόσο στην οικογένεια όσο και στην κοινωνία μπορεί να τους οδηγήσουν σε ριψοκίνδυνες και παραβατικές συμπεριφορές.

Μέσα στην κοινωνία υπάρχουν πολλές μορφές ανισοτήτων καθώς η διάπραξη παρατατικών συμπεριφορών εξαρτάται από την θέση που κατέχει το άτομο στην κοινωνία καθώς και από την οικονομική του κατάσταση. Με λίγα λόγια οι χαμηλές κοινωνικοοικονομικές τάξεις οι οποίες προβαίνουν σε παραβατικές συμπεριφορές τείνουν να περιθωριοποιούνται. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός, ότι η απουσία κοινωνικού ελέγχου είναι ιδιαίτερα έντονη στα μεγάλα αστικά κέντρα όπως επίσης και η χαλάρωση των κοινωνικών δεσμών, με αποτέλεσμα τα περιστατικά βίας να βρίσκονται σε έξαρση εξαιτίας του υπερπληθυσμού, της ανεργίας, του υπερκαταναλωτισμού και των ανεκπλήρωτων αναγκών. Επίσης, ο κοινωνικός αποκλεισμός ατόμων και ομάδων συμβάλει στην διάβρωση της κοινωνικής συνοχής. Τα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα στερούνται τα δικαιώματά τους, δεν ζουν μέσα σε αξιοπρεπείς συνθήκες καθώς το κύριο πρόβλημά τους είναι η ανεργία και επιπλέον, χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση. Είναι επόμενο λοιπόν, οι άνθρωποι αυτοί, ενήλικες και νέοι να προβούν σε έναν παρατατικό τρόπο ζωής καθώς αισθάνονται πως δεν ανήκουν πουθενά (Κατσιράς, 2006)

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι, τα υψηλότερα ποσοστά εφηβικής παραβατικότητας παρατηρούνται κατά την ηλικία των 14-17 ετών. Οι έφηβοι αυτοί προέρχονται συνήθως από χαμηλές

κοινωνικοοικονομικές τάξεις, ανατρέφονται μέσα σε ένα τοξικό οικογενειακό περιβάλλον, προβαίνουν στη χρήση ουσιών και επιπλέον χαρακτηρίζονται από χαμηλή σχολική επίδοση στην καλύτερη των περιπτώσεων εάν δεν έχουν εγκαταλείψει το σχολείο.

Παραλληλα, μια ακόμη σημαντική κοινωνική συνθήκη που μπορεί να συμβάλλει στην εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς ανήλικων είναι η μετανάστευση είναι η ανάγκη ορισμένων ανθρώπων να φύγουν από τη χώρα καταγωγής τους προκειμένου να μπορέσουν να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο οικονομικά μέλλον τόσο για τους ίδιους όσο και για τις οικογένειές τους. Η παγκοσμιοποίηση έχει διευρύνει τα σύνορα των χωρών με αποτέλεσμα να είναι εύκολη η πρόσβαση στις αναπτυγμένες χώρες. Η Ελλάδα αποτελεί έναν αρκετά ελκυστικό προορισμό για αρκετούς ανθρώπους, ιδιαίτερα την περίοδο που είχε πετύχει μια ικανοποιητική κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Τα τελευταία χρόνια όμως, με την έξαρση της οικονομικής κρίσης άρχισε να επιβαρύνεται η ζωή και των Ελλήνων αλλά και των μεταναστών. Παρόλα αυτά, η μετανάστευση αποτελεί ένα ιδιαίτερο φαινόμενο αρκετά σύνθετο του οποίου τα αίτια και τα αποτελέσματα είναι ζωτικής σημασίας να διερευνηθούν. Με βάση ορισμένες έρευνες του Greek N.L., όπως αυτές αναφέρονται στο βιβλίο του Κατσίρα Λ., έγινε φανερό ότι, οι μετανάστες λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν κατά την προσαρμογή τους στην χώρα υποδοχής εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά παραβατικότητας. Βέβαια, είναι εξαιρετικά σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι, επικρατεί στην κοινωνία μας η λανθασμένη αντίληψη ότι οι μετανάστες είναι οι πρωτεργάτες στην εκδήλωση παρατατικών συμπεριφορών, αντίληψη η οποία φυσικά δεν επικυρώνεται από κάποια έρευνα ή ορισμένα στατιστικά στοιχεία. Η ηλικία στην οποία μεταναστεύει κάποιος διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην παραβατικότητα. Αυτό σημαίνει ότι, η μετανάστευση κατά την παιδική και εφηβική ηλικία τροφοδοτεί την εκδήλωση αυξημένων παραβατικών συμπεριφορών. Μάλιστα, τα παιδιά τα οποία γεννιούνται στη χώρα υποδοχής εμφανίζουν παραβατικές συμπεριφορές περισσότερες και από αυτές των γονέων τους. Παρόλα αυτά, ενισχύεται και η παραβατικότητα των ιθαγενών ανηλίκων λόγω της μετανάστευσης καθώς, ενισχύονται οι πολιτιστικές συγκρούσεις, αλλοιώνονται οι πολιτιστικοί κανόνες κ.α.

Πέρα από τις παραπάνω κοινωνικές συνθήκες, τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και τα Μέσα Μαζικής Δικτύωσης ασκούν μεγάλη επίδραση στη ζωή μας. Όλοι οι άνθρωποι επηρεάζονται από το υλικό που προβάλλεται στην τηλεόραση, στο διαδίκτυο, είτε όσον αφορά την ενημέρωση είτε την ψυχαγωγία. Παρόλα αυτά όμως, τα παιδιά και οι έφηβοι είναι εκείνοι οι οποίοι βρίσκονται εκτεθειμένοι απέναντι στις σκηνές βίας οι οποίες υπάρχουν στα τηλεοπτικά προγράμματα, στους κινηματογράφους, στο διαδίκτυο, ακόμα και στα παιχνίδια με τα οποία γεμίζουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Είναι γεγονός ότι τα παιδιά τα οποία είναι εκτεθειμένα απέναντι σε τόσες σκηνές βίας είναι εξαιρετικά πιθανό να προβούν σε βίαιες και αντικοινωνικές συμπεριφορές. Για αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό τα παιδιά να βρίσκονται υπό την επίβλεψη των γονέων τους όταν ασχολούνται με το διαδίκτυο καθώς ελλοχεύει πολλούς κινδύνους που πολλοί γονείς δεν γνωρίζουν ή μπορεί να τους αγνοούν. Αναλυτικότερα, στην σύγχρονη εποχή έχει κάνει την εμφάνισή του ένα νέο είδος επιθετικής συμπεριφοράς, το cyber bullying ή αλλιώς διαδικτυακός εκφοβισμός όπου μπορεί να οδηγήσει παιδιά και εφήβους στην εκδήλωση βίαιων συμπεριφορών αλλά ακόμα και στην αυτοκτονία. Μαζί με τον διαδικτυακό εκφοβισμό στην κατηγορία των διαδικτυακών κινδύνων συγκαταλέγεται και η διακίνηση παράνομων ουσιών, η παιδοφιλία, το παραεμπόριο καθώς και η προώθηση στην πορνεία.

Αρκετοί ερευνητές κάνουν λόγο για το σύνδρομο της ψυχικής εξάρτησης. Το σύνδρομο αυτό αφορά την έντονη ενασχόληση κυρίως των εφήβων με το διαδίκτυο. Η ενασχόληση αυτή όμως, έχει επιπτώσεις στην ψυχική υγεία και την λειτουργικότητα του εφήβου. Αναλυτικότερα, παρουσιάζουν δυσκολίες στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, στον ύπνο καθώς και στην κοινωνική τους συμπεριφορά. Σε μια έρευνα μάλιστα που εκπονήθηκε από τη Μονάδα Εφηβικής Υγείας του

Νοσοκομείου Παίδων Αγλαΐα Κυριακού στην Αθήνα σε 15 εφήβους έγινε φανερό όπως αναφέρει ο Σταυρόπουλος (2008) ότι υπάρχουν θετικές συσχετίσεις ανάμεσα στη χρήση του διαδικτύου και στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς καθώς σε δυσλειτουργικές διαπροσωπικές σχέσεις με άλλους ανηλίκους.

Εκτός από τα παραπάνω το αιτιολογικό μοντέλο του κοινωνικού θετικισμού θεωρεί το σχολείο ως ίσως τον δεύτερο πιο σημαντικό παράγοντα καθώς αποτελεί τον δευτερογενή φορέα και σημαντικότερο φορέα κοινωνικοποίησης μετά την οικογένεια. Τα παιδιά μέσα στο περιβάλλον του σχολείου αρχίζουν να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους και να εξελίσσουν τις δεξιότητές τους. Επιπλέον, μαθαίνουν να δημιουργούν διαπροσωπικές σχέσεις με νέα άτομα, να συνεργάζονται και να εφαρμόζουν τους κανόνες συμπεριφοράς που έχουν μάθει μέσα στο περιβάλλον της οικογένειας. Παρόλα αυτά, μέσα στο περιβάλλον του σχολείου εκδηλώνονται παραβατικές συμπεριφορές από τα παιδιά και τους εφήβους. Αυτό συμβαίνει θα έλεγε κανείς καθώς πολλές φορές το σχολείο μπορεί να μην διαθέτει τις κατάλληλες εγκαταστάσεις και γενικά το περιβάλλον να κάνει μαθητές αλλά και εκπαιδευτικούς να αισθάνονται άσχημα. Έχει γίνει φανερό μάλιστα πως σε κάποιες υποβαθμισμένες περιοχές όπου ήδη η παραβατικότητα και η χρήση ουσιών βρίσκονται σε έξαρση, η παραβατικότητα μέσα στα σχολεία κάνει την εμφάνισή της αφού τα παιδιά καταστρέφουν ακόμα περισσότερο τους ήδη υποβαθμισμένους σχολικούς χώρους και τους διαμορφώνουν όπως ακριβώς αισθάνονται μέσα σε αυτούς. Επιπρόσθετα, η παραβατικής συμπεριφορά στο σχολικό χώρο εξαρτάται και από τη χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση του παιδιού και τις αποτυχίες του, παράγοντες οι οποίοι το κάνουν να αισθάνεται μειονεκτικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι, ένα παιδί προκειμένου να προσελκύσει το ενδιαφέρον της τάξης του, μπορεί να πειράζει τους συμμαθητές του και να διαταράσσει την ησυχία του μαθήματος. Βέβαια, παράγοντες όπως, το μέγεθος του σχολείου, τρόποι πειθαρχίας και αξιολόγησης των μαθητών καθώς και η ποιότητα του χρόνου με τον οποίο περνούν οι μαθητές μετά το τέλος της σχολικής ημέρας, έχουν επίδραση στον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται. Παράλληλα, οι συνεχείς ακαδημαϊκές αποτυχίες του παιδιού και η μη αποδεκτή συμπεριφορά του στο χώρο του σχολείου είναι ιδιαίτερα πιθανό να επιφέρει κυρώσεις από τους εκπαιδευτικούς. Οι συνεχείς τιμωρίες καλλιεργούν στο παιδί ένα έντονο αίσθημα αδικίας και αντιδραστικότητας. Είναι σημαντικό να μην περιθωριοποιείται και να μην στιγματίζεται το παιδί στο χώρο του σχολείου καθώς, θα συνεχίσει να συμπεριφέρεται με τρόπο μη κοινωνικά αποδεκτό, που θα επιβεβαιώνει την 'ταμπέλα' την οποία του έχουν προσάψει. Η κοινωνική απόρριψη μπορεί να οδηγήσει τους νέους στην παραβατικότητα και την εγκληματική συμπεριφορά.

Με βάση την έρευνα του Κουτσούλη (2002) σε 608 μαθητές Γ' Λυκείου στην Κύπρο, έγινε φανερό το γεγονός ότι, οι καθηγητές με τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τους μαθητές, τους υποτιμούν και δεν έχουν ιδιαίτερες προσδοκίες από εκείνους, εκφράζουν απόγνωση, κάνουν διακρίσεις ανάμεσα στους μαθητές και τέλος ο τρόπος με τον οποίο τους μιλούν δείχνει μια έντονη διαμάχη μεταξύ τους καθώς αδυνατούν να διαχειριστούν τους μαθητές τους και προβαίνουν σε λεκτική επιθετική συμπεριφορά. Το σχολείο θα πρέπει να προστατεύει τα παιδιά και να μην τους επιτίθεται ψυχολογικά διότι, έτσι δεν θα σταματήσει να διακρίνεται η εκδήλωση βίαιων συμπεριφορών και από τα ίδια. Το σχολείο αποτελεί τον καθρέπτη της κοινωνίας και συνεπώς της βίας που υπάρχει σε αυτή. Το σχολείο αναπαράγει τη βία όταν οι καθηγητές δεν είναι ενωμένοι με τα παιδιά. Οι μαθητές επιθυμούν, οι καθηγητές τους να τα καταλαβαίνουν, να τα ακούν, να τα σέβονται, να τα στηρίζουν να τα αποδέχονται και όχι να είναι απρόσωποι θεσμοφύλακες της γνώσης. Είναι σημαντικό οι καθηγητές να μπαίνουν στην διαδικασία να σκεφτεί τους λόγους για τους οποίους το παιδί δεν μπορεί να προσαρμοστεί και παρουσιάζει αποκλίνουσα συμπεριφορά (Κουτσούλης, 2002).

Ορισμένα χαρακτηριστικά του σχολείου όπως είναι η ατμόσφαιρα που επικρατεί μέσα σε αυτό, συμβάλλει στην γένεση, ανάπτυξη και εγκαθίδρυση της παραβατικής συμπεριφοράς. Βέβαια, σε αυτό συνεργάζεται με την οικογένεια, για το λόγο αυτό πρέπει τα παιδιά να έχουν κατανοήσει από μικρά την αξία του σχολείου και της μεθοδικής μελέτης. Σε περιπτώσεις όμως, που οι ίδιοι οι γονείς αδιαφορούν για τη μόρφωση και εξέλιξη των παιδιών τους και υποτιμούν την αξία του σχολείου, είναι επόμενο το παιδί να συνεχίσει τον παραβατικό τρόπο ζωής. Για το λόγο αυτό, οι δάσκαλοι δεν θα πρέπει να είναι αδιάφοροι όταν βλέπουν ένα παιδί με παραβατική συμπεριφορά και χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση καθώς η παιδική και εφηβική παραβατικότητα είναι αποτέλεσμα ορισμένων γνωστικών, συναισθηματικών και κοινωνικών προβλημάτων.

Όσον αφορά τις παρέες συνομηλίκων αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές κατά τη παιδική και εφηβική ηλικία, τόσο στο μέσα στο πλαίσιο του σχολείου, όσο και έξω και από αυτό. Κατά την ηλικιακή αυτή περίοδο οι παρέες συνομηλίκων είναι ζωτικής σημασίας για τα παιδιά και τους εφήβους και δίνουν ιδιαίτερη σημασία σε αυτές μέσα σε μια προσπάθεια να απεμπλακούν από τους γονείς τους. Δημιουργούν έντονους συναισθηματικούς δεσμούς με τους συνομηλίκους τους, οι οποίοι τους κάνουν να αισθάνονται ασφάλεια, να αποκτούν αυτοεκτίμηση και να μαθαίνουν τον εαυτό τους. Επιπλέον, καλλιεργείται το αίσθημα του ανήκειν, της κοινωνικής αποδοχής και τους δίνεται η ευκαιρία να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αποφευχθεί το αίσθημα της απόρριψης καθώς υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να προκύψουν προβλήματα συμπεριφοράς, κατάθλιψη και μείωση της αυτοεκτίμησης. Είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι, οι παρέες συνομηλίκων συμβάλλουν στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών καθώς ο ένας μιμείται τον άλλον. Βέβαια, για να προβεί κάποιος σε παραβατικότητα δεν αρκεί μόνο η μίμηση αλλά και σε τι βαθμό είναι ευάλωτος αλλά και τι προδιάθεση έχει ο έφηβος για την τέλεση αποκλινοσών και αντικοινωνικών συμπεριφορών.

Ολοκληρώνοντας το αιτιολογικό μοντέλο του κοινωνικού θετικισμού είναι σημαντικό να αναφερθούμε στην Αστικοποίηση και εκβιομηχάνιση της ελληνικής κοινωνίας. Ήδη από τη δεκαετία του 1950-1960 μεγάλο μέρος του ελληνικού πληθυσμού, αρχίζει να επιδιέχεται στην εσωτερική μετανάστευση. Άνθρωποι από όλα τα μέρη της Ελλάδας έχουν ως προορισμό την Αθήνα, με αποτέλεσμα οι αγροτικές περιοχές να ερημώνονται και όλες οι περιοχές της Αθήνας ακόμα και οι φτώχιες και οι παρυφές της πόλης να γεμίζουν από ανθρώπους. Η κατάσταση αυτή έφερε στο φως μια νέα πραγματικότητα με την αξιοποίηση των φθηνών εργατικών χεριών η οποία οδήγησε στην εξέλιξη της βιομηχανικής παραγωγής. Την εξέλιξη της βιομηχανίας διαδέχεται και η ανάγκη των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων να αποκτήσουν πρόσβαση στην εκπαίδευση. Αυτή η διεκδίκηση αλλάζει τα στερεότυπα που υπάρχουν στην κοινωνία σχετικά με τις κοινωνικές τάξεις. Πλέον, ανεξάρτητα από την κοινωνική τάξη μπορεί να έχει δωρεάν και ελεύθερη είσοδο στην παιδεία και ίση διεκδίκηση δικαιωμάτων στην κοινωνία. Με βάση έρευνες έχει αποδειχτεί το γεγονός ότι κατά την περίοδο της βιομηχανικής ανάπτυξης και της ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού στις πόλεις η παραβατικότητα βρισκόταν σε έξαρση. Αυτό συνέβη γιατί λόγω των γεγονότων αυτών, αυξήθηκε η ανεργία, χαλάρωσαν οι οικογενειακοί δεσμοί, οι άνθρωποι ένιωσαν μεγαλύτερη ανασφάλεια και για το λόγο αυτό προέβησαν στην εκδήλωση αποκλινοσών συμπεριφορών (Κατσιράς 2006) .

2.4. Αντιλήψεις γύρω από την παραβατική συμπεριφορά.

Η έννοια της παρέκκλισης και της παράβασης των κοινωνικών κανόνων είναι ευρέως γνωστή και όλοι έχουν μια επιφανής ιδέα για τον ορισμό της και την αιτιολογία της. Οι κανόνες αυτοί έχουν οριστεί και θεσμοθετηθεί από την ίδια την κοινωνία ως προς την εύρυθμη λειτουργία της ανθρώπινης συνύπαρξης μέσα σε αυτή. Αυτοί οι οροί απασχολούν διαχρονικά τους επιστήμονες διάφορων κλάδων και προσεγγίσεων της επιστημονικής κοινότητας.

Η παραβατικότητα ως φαινόμενο έχει πολλές διαφορετικές αντιλήψεις και ερμηνείες και είναι αρκετά σύνθετη έννοια προς διερεύνηση. Η παραβατική συμπεριφορά απαρτίζεται από ένα σύνολο παραγόντων και ακόμη μέχρι σήμερα προκαλεί ενδιαφέρον στην επιστημονική κοινότητα. Για την ανακάλυψη μιας ενδελεχούς αιτιολογίας που να είναι ακέραια και μοναδική. Ο παραπάνω αυτός στόχος φαντάζει ουτοπία καθώς αυτό το φαινόμενο αφορά την ανθρώπινη συμπεριφορά η οποία είναι από μόνη της πολυδιάστατη, πολυπαραγοντική και μοναδική για τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά.

Άλλο ένα ζήτημα πέρα από την εξήγηση του φαινομένου αποτελεί η εύρεση και στοιχειοθετήσει επαρκής και ορθολογικά σχεδιασμένης Κοινωνικής πολιτικής πρόληψης και παρέμβασης του φαινομένου με μη απάνθρωπες τακτικές και με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρόλο που η παραβατικότητα όπως και όλα τα κοινωνικά φαινόμενα παρουσιάζεται ως δύσκολο και ευαίσθητο κοινωνικό ζήτημα, αυτά τα δύο ερευνητικά ερωτήματα αποτέλεσαν τον πυρήνα για τη δημιουργία πολλών και πολυποίκιλων θεωριών. Οι θεωρίες αυτές ταξινομούνται σε βιολογικές, ψυχολογικές και κοινωνιολογικές, στην πραγματικότητα όμως κάθε μία προσέγγιση ή κατηγορία αλληλοσυνδέεται εν μέρει με τις υπόλοιπες ή έστω εμπεριέχει κάποιον παράγοντα από τις άλλες δυο. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι όλες οι θεωρίες αυτές δεν καλύπτουν επαρκώς την αιτιολόγηση του φαινομένου και ότι οι επιστήμονες που ερευνούν το συγκεκριμένο αντικείμενο έχουν διαφωνίες μεταξύ τους ακόμη και αν αυτοί ανήκουν στην ίδια κατηγορία.

Γενικά, η κάθε μία κατηγορία αυτής της ταξινόμησης εστιάζει και μελετά κάποιους συγκεκριμένους παράγοντες για την εξήγησή του φαινομένου. Η βιολογική προσέγγιση ασχολείται με τον παράγοντα της κληρονομικότητας, γενετικών διαφοροποιήσεων των παραβατικών ατόμων και των σωματικών ή πνευματικών μειονεξιών οργανικής φύσεως που παρεμποδίζουν την ομαλή ένταξη και λειτουργία του νέου στην κοινωνία. Παράλληλα οι επιστήμονες της προσέγγισης αυτής μελετούν αυτούς τους παράγοντες σε συνάρτηση με το κοινωνικό περιβάλλον που ζουν και δρουν τα άτομα αυτά.

Η ψυχολογική προσέγγιση εστιάζει τη μελέτη της στην ανάλυση της δημιουργίας της προσωπικότητας αλλά και των γνωρισμάτων σε συνδυασμό με τη μεταβλητή της παρέκκλισης από τους κοινωνικούς κανόνες. Ωστόσο η ψυχολογική και η βιολογική άποψη έχουν παραθέσει τον παράγοντα των ψυχικών διαταραχών. Όμως, υπάρχει μεγάλη δυσκολία να ταξινομηθεί πάγια σε μία από τις δύο κατηγορίες, καθώς η δημιουργία και η σύνδεση αυτού του παράγοντα με την παραβατική συμπεριφορά αντανακλά σε χαρακτηριστικά και των δύο απόψεων. Στην πραγματικότητα, οι απόψεις των επιστημόνων αντικρούονται, δηλαδή η μία πλευρά αυτή της βιολογικής άποψης ή αλλιώς ιατρικής άποψης θεωρεί πως η γένεση της ψυχικής διαταραχής αφορά κυρίως βιολογικά αίτια ενώ σύμφωνα με την άλλη προσέγγιση την ψυχαναλυτική ορίζεται ως ένα συναισθηματικό πρόβλημα που έχει κυρίως ψυχολογικές αιτίες.

Η Κοινωνιολογική προσέγγιση εστιάζει στην ανάλυση των αιτιών της παραβατικής συμπεριφοράς σε κοινωνικές, πολιτισμικές και οικονομικές διαστάσεις. Πιο αναλυτικά, ασχολείται με τη μελέτη των κοινωνικών φαινομένων σε σχέση με την πρόκληση της παραβατικότητας. Παράλληλα, μελετά

τη σημασία του πλούτου και της ισχύς που επηρεάζουν την ισότητα των ευκαιριών και πως αυτές λειτουργούν σε σχέση με την εκδήλωση της παραβατικότητας. Ακόμη εστιάζει στη σχέση μεταξύ συμμόρφωσης και παρέκκλισης σε διάφορα πολιτισμικά και κοινωνικά πλαίσια.

Σύμφωνα με έρευνες φαίνεται πως η κοινωνιολογική προσέγγιση εξηγεί με μεγαλύτερη σαφήνεια το φαινόμενο. Αυτό συμβαίνει διότι η παρέκκλιση έχει συσταθεί ως κοινωνικό φαινόμενο και εξαρτάται από την θεσμοθέτηση των κανόνων κάθε κοινωνίας ξεχωριστά. Μάλιστα, η υπεροχή της κοινωνιολογικής προσέγγισης αποδεικνύεται μέσω των βιολογικών και των ψυχολογικών θεωριών που έχουν δημιουργηθεί για την εξήγηση του φαινομένου της παραβατικότητας καθώς το κοινωνικό πλαίσιο αποτελεί παράγοντα που συνδέεται και επηρεάζει τους άλλους δυο.

2.4.1. Κοινωνιολογική προσέγγιση.

Θεωρία διαφορικής συναναστροφής/διαφορικού συγχρωτισμού (E. Sutherland 1949)

Ο κοινωνιολόγος E. Sutherland συνδέει τη θεωρία του την παράβαση με τον όρο **διαφορική συναναστροφή**. Η θεωρία αυτή βασίζεται στην ιδέα ότι σε μία κοινωνία η οποία περιέχει πολλούς υποπολιτισμούς, υπάρχουν τα κοινωνικά πλαίσια που είτε ενθαρρύνουν είτε αποθαρρύνουν τα μέλη τους στην εμπλοκή σε παράνομες δραστηριότητες ή παραβατικές συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα, η παραβατική συμπεριφορά σύμφωνα με τον Sutherland, δεν κληρονομείται ούτε μπορεί να επινοηθεί. Η εκμάθηση της γίνεται με την απόκτηση γνώσεων πάνω σε τεχνικές για τη διεξαγωγή μιας παράνομης δραστηριότητας και την κατεύθυνση του ατόμου προς λογικές επεξηγήσεις για τα κίνητρα και τις ανάγκες που πρέπει να καλύψει μέσω της παράβασης (Sutherland E. , 1949).

Με άλλα λόγια, σε ορισμένα κοινωνικά πλαίσια η γνώμη που επικρατεί αμφισβητεί τη σκοπιμότητα των νόμων και δεν ανταποκρίνεται σε αυτούς. Εδώ είναι σκόπιμο να τονιστεί πως η διαδικασία της μάθησης της παραβατικότητας δεν διαφέρει ούτε υστερεί σε σχέση με τις άλλες διαδικασίες μάθησης. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι είναι ζήτημα επιλογής του ατόμου εάν για να εκπληρώσει τις ίδιες ανάγκες και επιθυμίες και αξίες θα καταφύγει σε παραβατική συμπεριφορά ή θα τα διεκδικήσει σύμφωνα με τους κοινωνικούς κανόνες.

Θεωρία Ανομίας/ Έντασης (stain theory)

Ο όρος **της ανομίας** αποτέλεσε πυλώνα για τη θεμελίωση αυτής της θεωρίας. Ο Durkheim ήταν αυτός που ασχολήθηκε με την ερμηνεία της έννοιας αυτής. Πιο συγκεκριμένα, προσπάθησε να αναλύσει την αποκλίνουσα συμπεριφορά που εκδηλωνόταν στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες. Ο Durkheim κατέληξε πως η ανομία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο και εξήγησε πως η ανομία και η παραβατική συμπεριφορά μέσα σε αυτές τις κοινωνίες προκαλείται διότι δεν επικρατεί η *συλλογική συνείδηση*, η οποία ορίζει τους ρόλους και τις λειτουργίες της ίδιας της κοινωνίας. Παράλληλα, υποστήριζε πως οι κοινωνίες αυτές έχουν θεσμοθετήσει πρότυπα και κανόνες που ατονούν και παρόλα αυτά συνεχίζουν να υπάρχουν χωρίς να αντικαθίστανται από άλλους.

Ο Αμερικανός κοινωνιολόγος Merton διατύπωσε τη θεωρία αυτή βασιζόμενος στην ερμηνεία που έχει δώσει ο Durkheim για την έννοια *της ανομίας*. Γενικά, αυτή θεωρία άσκησε μεγάλη επιρροή

στην επιστημονική κοινότητα. Ωστόσο, ο Merton τροποποίησε την έννοια της ανομίας ώστε να παραπέμπει στην ένταση της συμπεριφοράς του ατόμου η οποία δημιουργείται από τη σύγκρουση της κοινωνικής πραγματικότητας με τους κανονισμούς που προϋπάρχουν και τόνισε πως η παρέκκλιση είναι υποπροϊόν των οικονομικών ανισοτήτων και το ζήτημα αφορά ιδιαίτερα τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα (Merton R., 1938).

Με άλλα λόγια σύμφωνα με τη θεωρία της ανομίας ή έντασης, η αιτία της παραβατικής συμπεριφοράς αφορά την κοινωνική κατάσταση εκείνη όπου δημιουργείται από την αντίθεση μεταξύ της έμφασης που δίνει η κοινωνία για την κατάκτηση της επιτυχίας και της ευτυχίας και της ταυτόχρονης μη χορήγησης νόμιμων μέσων που να επαρκούν για την επίτευξη της. Το αποτέλεσμα όμως οδήγησε τον κοινωνιολόγο σε έναν προβληματισμό που αφορά την αρχή της μοναδικότητας του καθενός το οποίο συνεπάγεται με την ιδέα πως σε ένα κοινωνικό φαινόμενο δεν ανταποκρίνονται όλοι με τον ίδιο τρόπο έτσι συνέθεσε μία τυπολογία προσαρμογής του κάθε ανθρώπου στην κατάσταση που προκαλεί το κοινωνικό σύστημα.

Είναι σημαντικό να τονιστεί η σημαντική θέση που έχουν οι έννοιες του σκοπού και του μέσου στην τυπολογία αυτή. Η έννοια του σκοπού αφορά στην επίτευξη του κοινωνικού συνόλου προς την ευημερία, την ευτυχία και την επιτυχία. Ο Merton την έννοια αυτή την συγγέει με την έννοια του μέσου η οποία αναφέρεται στον τρόπο που θα ακολουθήσει το κάθε μέλος της κοινωνίας για επίτευξη των σκοπών του. Ο τρόπος αυτός μπορεί να αφορά είτε νόμιμη οδό είτε την παράνομη ή παραβατική συμπεριφορά. Η τυπολογία αυτή αναφέρεται σε πέντε τύπους συμπεριφοράς με βάση το συνδυασμό του σκοπού και του μέσου. Αυτοί είναι: η *Συμμόρφωση*, η *Καινοτομία*, η *Τυπολατρία*, η *Αναχωρητισμός* και η *Επανάσταση*.

Η Συμμόρφωση (Conformity) είναι η κατηγορία που ανταποκρίνεται στο μεγαλύτερο εύρος των κοινωνικών μελών και αναφέρεται στα μέλη της κοινωνίας όπου αποδέχονται πλήρως τους κανόνες, τις αξίες και τις αρχές που έχει θέσει η ίδια η κοινωνία και ανεξαρτήτως το αποτέλεσμα ακολουθούν με συνέπεια και αφοσίωση τους κοινωνικούς κανονισμούς. Η δεύτερη κατηγορία είναι η **Καινοτομία (Innovation)**. Ο συγκεκριμένος τύπος αφορά περισσότερο τα μέλη χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων καθώς αυτός ο τύπος αναφέρεται στα μέλη της κοινωνίας που υιοθετούν αθέμιτα μέσα για την πραγμάτωση των σκοπών τους. Η τρίτη κατηγορία αφορά την **Τυπολατρία (Ritualism)**. Δηλαδή, τα μέλη συνήθως με χαμηλότερες φιλοδοξίες ή χαμηλή αυτοεκτίμηση προσηλώνεται στους κοινωνικούς κανόνες και στα νόμιμα μέσα πραγματοποίησης των στόχων τους ώστε να νιώθουν ασφάλεια και αυτοπεποίθηση. Η τέταρτη κατηγορία, αυτή του **αναχωρητισμού (Retreatism)**, αναφέρεται στις κοινωνικές ομάδες που έχουν παραιτηθεί και από τον σκοπό και από το μέσο επίτευξής τους. Αυτός ο τύπος αναφέρεται σε κοινωνικές ομάδες όπως οι τοξικομανείς και τα άτομα με ψυχικές διαταραχές και κυρίως ψυχώσεις. Ο τελευταίος τύπος, αυτός της **επανάστασης (Rebellion)**, αφορά τα μέλη που όχι μόνο απορρίπτουν τους κοινωνικούς κανόνες αλλά προσδοκούν την ανασυγκρότηση και τον εκσυγχρονισμό του κανονισμού και των αξιών του υπάρχοντος εδώ κρίνεται σκόπιμο να ειπωθεί πως αυτός ο τύπος διακρίνεται συνήθως σε ριζοσπαστικές κοινωνικές ομάδες και σε πολιτικούς σχηματισμούς (Merton, 1938).

Θεωρία του Χαρακτηρισμού (Labeling theory).

Μία ακόμη διαδεδομένη και σημαντική θεωρία της κοινωνιολογικής προσέγγισης αποτέλεσε η *Θεωρία του Χαρακτηρισμού*. Στην Ελληνική βιβλιογραφία συχνά συνιστάται ως η θεωρία του ετικεταρισματος που αποτελεί την ακριβέστερη μετάφραση του όρου από την αγγλική διάλεκτο labeling theory. Παρόλα αυτά, τείνει να είναι πιο ορθή απόδοση της εννοίας ο όρος χαρακτηρισμός.

Η θεωρία αυτή ασπάζεται την ιδέα πως η παρέκκλιση αποτελεί μία διαδικασία διαντίδρασης μεταξύ των παρεκκλινομένων και των νομιμόφρονων. Βάση αυτού του σκεπτικού αποτελεί η κατανόηση της αιτιολογίας των κριτηρίων που έχουν τεθεί ώστε να χαρακτηριστεί κάποιος παρεκκλινόν. Αυτή η βάση αποτελεί αφετηρία για την ερμηνεία της φύσης παρέκκλισης. Επίσης σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τα μέλη της κοινωνίας που έχουν εξουσία πάνω στο νομό και την τάξη και μπορούν να επιβάλουν τους ορισμούς της συμβατικής ηθικής στα άλλα μέλη είναι οι ίδιοι που δίνει τους περισσότερους χαρακτηρισμούς. Με αυτούς τους χαρακτηρισμούς κατηγοριοποιούνται τα είδη της παρέκκλισης εκφράζοντας έτσι τη δομή της κοινωνίας.

Η θεωρία του χαρακτηρισμού διαχωρίζει την παρέκκλιση σε πρωτογενής και δευτερογενής. Πιο αναλυτικά, η πρωτογενής παρέκκλιση αναφέρεται στην πράξη παράβασης. Σύμφωνα με τον E. Lemert το άτομο που διαπράττει την πρωτογενής παρεκκλίνουσα συμπεριφορά θα κριθεί ως εγκληματίας ή παρεκκλινόν και αυτό θα τον *στιγματίσει* για την υπόλοιπη ζωή του. Ο στιγματισμός αυτός είναι πολύ πιθανόν να του στοιχίσει μελλοντικές ευκαιρίες για την επανένταξη του στην έννομη καθημερινότητα. Έτσι συνήθως τα άτομα αυτά οδηγούνται σε μια δεύτερη παρεκκλίνουσα πράξη γιατί θεωρούν πως είναι ο μονός δρόμος για αυτούς και αυτό ορίζεται ως δευτερογενής παρέκκλιση (Lemert E. , 1951). Η θεωρία αυτή έχει ως συμπέρασμα πως καμία εγκληματική πράξη δεν επινοείται από μόνη της.

Θεωρία Σύγκρουσης Κανόνων Συμπεριφοράς.

Σύμφωνα με τον T. Sellin (1950), η παραβατική συμπεριφορά οφείλεται στην σύγκρουση μεταξύ του ψυχικού κόσμου του ατόμου και των πολλαπλών και διαφορετικών κοινωνικών κανόνων συμπεριφοράς που του επιβάλλονται από τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες που έχει το ίδιο ενταχθεί. Ωστόσο, η τέλεση ή μη της παράβασης εξαρτάται από τον τρόπο που αισθάνεται το άτομο για την σύγκρουση αυτή και πως σταθμίζει την στάση που θα επιλέξει αλλά και την αντίδραση των κοινωνικών ομάδων που βρίσκεται απέναντι σε αυτή την επιλογή του.

Η θεωρία αυτή αποκαλύπτει την σημασία που έχει ο κοινωνικός έλεγχος στην αποφυγή διάπραξης της παραβατικής συμπεριφοράς. Αναλυτικότερα, οι θεωρητικοί του ελέγχου υποστηρίζουν ότι τα άτομα δεν εξαναγκάζονται από κάποιους κοινωνικούς παράγοντες ώστε να διαπράξουν κάποια παραβατική συμπεριφορά αλλά έχουν προδιάθεση προς εκείνη την κατεύθυνση από την φύση τους. Έτσι, προτείνουν για την αποφυγή την παραβατικής συμπεριφοράς, την εντατικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου. Ο κοινωνικός έλεγχος είναι υπεύθυνος για την συμμόρφωση των πολιτών στους κοινωνικούς κανόνες αρά η απουσία του δημιουργεί παραβατικότητα ή απόκλιση.

Σύμφωνα με τον T. Hirschi όσο πιο ισχυρός είναι ο δεσμός του ατόμου με την κοινωνία (*bond to society*), τόσο θα αποφεύγει να διαπράξει κάποια παράβαση. Ο δεσμός αυτός λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας στην ροπή του ανθρώπου προς την παραβατικότητα η οποία προέρχεται από την φύση του και δημιουργεί την συμβατικότητα μας. Από την άλλη πλευρά ο Braithwait , θεωρεί πως ο κοινωνικός έλεγχος ασκείται μέσω του *μηχανισμού ντροπής*. Αυτός ο μηχανισμός αναφέρεται στην αποδοκιμασία που ασκείται σε τέτοιες πράξεις η οποία έχει ως κύριο μέλημα της να δημιουργήσει τύψεις και φραγμούς στον παρεκκλινοντα.

2.4.2 Βιολογικές προσεγγίσεις και γενετική.

Στις θεωρίες που αναπτύχθηκαν για τη βιολογική άποψη ως κύριος παράγοντας εμφάνισης της εγκληματικότητας τέθηκε η κληρονομικότητα και τα βιολογικά χαρακτηριστικά του κάθε ανθρώπου. Το 1870 ο **Cesare Lombroso** που ήταν Ιταλός εγκληματολόγος κατάφερε να ανιχνεύσει την εγκληματικότητα από το κρανίο. Παράλληλα, ο ίδιος ενώ αναγνώρισε τους ψυχολογικούς και περιβαλλοντολογικούς παράγοντες και τον ρόλο που είχαν στην εμφάνιση εγκληματικότητας, επέλεξε να κατηγοριοποιήσει τους εγκληματίες με βάση την ηλικία τους, το φύλο, το εργασιακό περιβάλλον και τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά που λαμβάνει υπόψιν στη θεωρία του ήταν το μέγεθος της γνάθου και του κρανίου και την ασυμμετρία των οστών του προσώπου. Μέχρι σήμερα δεν έχει απορριφθεί εντελώς αυτή η θεωρία και εμφανίζονται παρόμοιες κατά καιρούς θεωρίες. Ο Lombroso αποτέλεσε πρότυπο για άλλους ερευνητές αυτής της προσέγγισης. Οι Μετα-λομπροζιανοί ερευνητές ασχολήθηκαν με το ερώτημα αν κληρονομείται η εγκληματικότητα ή όχι. Ένα εργαλείο το οποίο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην έρευνά τους ήταν η μελέτη γενεαλογικών δέντρων. Προσπαθούσαν να κατανοήσουν την επίδραση της κληρονομικότητας στην εμφάνιση παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Μεγάλη δυσκολία υπήρξε στον διαχωρισμό μεταξύ περιβαλλοντικών παραγόντων και κληρονομικότητας (Δημόπουλος X. , 2009).

Άλλες θεωρίες ασχολήθηκαν με τη **μελέτη σωματικών τύπων**. Πιο συγκεκριμένα, η σχολή της βίο-τυπολογίας θεωρεί πως ο βιολογικός τύπος του κάθε ανθρώπου σχετίζεται με την παραβατικότητα. Σύμφωνα με τον Kretchmer, η σωματική διάπλαση σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το χαρακτήρα του ανθρώπου. Σε αυτήν του την θεωρία κατηγοριοποιούνται οι παραβατικοί άνθρωποι με βάση την αντίληψη πως ανάλογα το σωματότυπο διαπράττει συγκεκριμένες παραβάσεις. Αναλυτικότερα, ο πρώτος τύπος αφορά *λεπτόσωμο ή ασθενικό σωματότυπο και τελεί μικροκλοπές ή απάτες*. Έπειτα, ο δεύτερος τύπος αναφέρεται *στο αθλητικό σωματότυπο και τελεί εγκλήματα τα οποία φανερώνουν βία*. Επίσης, άλλος ένας τύπος είναι *ο πικνυκός ο οποίος είναι άνθρωπος με χαμηλό ανάστημα και ευτραφής και κυριαρχεί μεταξύ των παραβατικών ατόμων*. Επιπρόσθετα, υπάρχει και *ο δυσπλαστικός τύπος που ασχολείται με εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας*. Από την άλλη πλευρά, κατά τον Sheldon ανάλογα τους σωματότυπους δημιουργούνται άλλες ξεχωριστές υποκατηγορίες που προσδίδουν ξεχωριστά ανθρώπινα χαρακτηριστικά.

Συγκεκριμένα, δημιούργησε τη δική του τυπολογία. το περιεχόμενο αυτής της τυπολογίας αναφέρεται στους ενδομορφους δίνοντάς τους τα χαρακτηριστικά της ευστροφίας, της εξωστρέφειας, της άνεσης και της αγάπης προς την πολυτέλεια. Επιπλέον, υπάρχουν οι μεσομορφικοί οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως μυώδης, δραστηριοί, δυναμικοί και επιθετικοί. Σύμφωνα με μελέτες ο μεσομορφικός τύπος ανταποκρίνεται στο μεγαλύτερο εύρος των παραβατών. Επιπροσθέτως, υπάρχουν οι εκτομορφικοί οι οποίοι φανερώνουν χαρακτηριστικά όπως λεπτοσωμία, είναι εύθραυστοι και εσωστρεφείς. συμπληρώνοντας τη θεωρία αυτή οι Glueck ανίχνευσαν στο μεσομορφικό τύπο γενικά χαρακτηριστικά όπως η έλλειψη αναστολών προς την παραβατικότητα μαζί με επιθετικότητα, ρώμη, αντικοινωνική συμπεριφορά, ένταση και ενεργητικότητα. Τέλος, ο Kinberg προβάλλει την έννοια της βιολογικής μη προσαρμοστικότητας σύμφωνα με την οποία κάθε άτομο αντιδρά στα εξωτερικά ερεθίσματα με βάση την βιολογική του δομή (Γασπαρινάτου Μ. , 2020)

Ο Lange επικεντρώθηκε από την άλλη πλευρά στις μελέτες των διδύμων και εστίασε στους μονοζυγωτικούς ή μονοωογενούς δίδυμους (MZ) και στους δυζυγωτικούς ή δυοωογενούς δίδυμους (DZ) του ανδρικού φύλου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διαπίστωση πως η συμπεριφορά της πλειονότητας των MZ διδύμων ήταν ομοιόμορφη. Ωστόσο, κατά τον Christansen αυτό δεν είναι απόρροια μόνο βιολογικής ομοιομορφίας των MZ διδύμων αλλά θεωρεί πως παίζει ρόλο η αντίδραση του περιβάλλοντος καθώς παρατηρεί το κοινωνικό περιβάλλον των MZ διδύμων να συμπεριφέρεται με τον ίδιο τρόπο στα παιδιά αυτά (Γασπαρινάτου Μ., 2020)

Στην βιολογική προσέγγιση τάσσονται επίσης και οι μελέτες που αφορούν διαφορά **σύνδρομα** τα οποία έχουν ως σύμπτωμα τους την ροπή προς την αντικοινωνική ή παραβατική συμπεριφορά. Εδώ κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί πως «ο όρος "σύνδρομο" αναφέρεται στην ιατρική, ως το σύνολο των συμπτωμάτων και των κλινικών αποτελεσμάτων, που συνδέονται με μία δεδομένη ασθένεια ή πάθηση. "Οικογενή" ονομάζονται τα σύνδρομα που συνδέονται με την κληρονομικότητα.» Στα σύνδρομα που εντοπίζονται τέτοιου είδους συμπεριφορές είναι τα εξής: Prader – Willi Syndrome, Lesch Nyhan Syndrome, Rett Syndrome , Fragile X Syndrome, Raynaud Syndrome και Tourette Syndrome. Παράλληλα, υπάρχουν έρευνες που εστιάζουν την προσοχή τους στον ρόλο των γονιδίων στην εμφάνιση παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα φέρνει μεγάλο ενδιαφέρον η σχέση και η αλληλεπίδραση μεταξύ του γονιδίου της μονο-Αμινοοξειδάσης Α και τους νευροδιαβιβαστές . Τα συστήματα που επηρεάζονται από την συσχέτιση αυτή είναι η ντοπαμίνη, η σεροτονίνη και η επινεφρίνη ή αλλιώς νορεπινεφρίνη. Αυτοί οι νευροδιαβιβαστές είναι υπεύθυνοι για την διάθεση , τις παρορμήσεις, την διέγερση, τις άμεσες αντιδράσεις κ.α. . Οι νευροδιαβιβαστές φέρνουν τα καταλληλά ερεθίσματα και ενεργοποιούνται καθώς ο ρόλος τους αφορά την μεταφορά μηνυμάτων και λειτουργούν ως αγγελιοφόροι του εγκεφάλου και συνεπώς η αύξηση ή μείωση της έκκρισης των παραπάνω ευθύνεται για την εκδήλωση διάφορων συμπεριφορών όπως και η παραβατικότητα. Μέσα από μελέτες και έρευνες που έχουν διεξαχθεί (Δουζενης, 2004) πάνω στην εκδήλωση της επιθετικής ή παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς διαφαίνεται πως η μειωμένη σεροτονινεργική δραστηριότητα σχετίζεται με την παρορμητική επιθετικότητα και ευερεθιστότητα. Όμως η συνοχή και ερμηνεία εμφανίζει αρκετές δυσκολίες καθώς πρέπει να λαμβάνουν οι επιστήμονες υπόψιν τους και του υπολοίπου νευροδιαβιβαστές.

Πέρα από την θεωρία των γονιδίων και των νευροδιαβιβαστών άλλοι επιστήμονες επικεντρώθηκαν στην μελέτη των ορμονών οι οποίες έχουν άμεση επίδραση στο νευρικό σύστημα. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως στην Κορτιζόλη και την Τεστοστερόνη. Οι αυξομειώσεις αυτών των ορμονών παρατηρείται να προκαλούν αντικοινωνικές συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Dabbs τα χαμηλά επίπεδα της κορτιζόλης στα παιδιά αυξάνει την επιθετικότητα τους αλλά και η αυξημένη Τεστοστερόνη στους εφήβους και τους ενήλικες φέρνει τα ίδια αποτελέσματα(Dabbs, J.M., et.al. 1991). Παρόλα αυτά παραμένει να μην είναι ακέραια ούτε απολυτή αυτή η

θεώρηση διότι οι άντρες έχουν έτσι και αλλιώς υψηλά επίπεδα τεστοστερόνης και δεν είναι όλοι βίαιοι και επιθετικοί. Αρά έχει γίνει από την μια πλευρά αποδεκτό πως άτομα με βίαιη συμπεριφορά μπορεί να έχουν προδιάθεση από τις ορμόνες τους ή από τα γονίδια τους αλλά καθοριστικό ρολό διαδραματίζουν και οι περιβαλλοντολογικοί παράγοντες.

2.4.3. ψυχολογικές προσεγγίσεις.

Όπως διαφαίνεται στις βιολογικές απόψεις η παραβατική συμπεριφορά συνδέεται με συγκεκριμένους τύπους. Το ίδιο λοιπόν συνέβη και στις ψυχολογικές θεωρίες με την μελέτη των πτυχών της προσωπικότητας και την θεσμοθέτηση τύπων προσωπικότητας. Οι θεωρίες προσωπικότητας είναι μορφολογικές θεωρίες οι οποίες παραθέτουν βασικούς αιτιακούς παράγοντες που δείχνουν πώς ο ψυχικός κόσμος του ατόμου διαμορφώνεται για να συμμορφώνεται στους κοινωνικούς κανόνες και πώς με κάποια συγκεκριμένα ψυχικά χαρακτηριστικά ο άνθρωπος προσπαθεί να είναι ισορροπημένος και να ανταπεξέλθει τις εξωτερικές περιβαλλοντολογικές συνθήκες που επικρατούν. Οι ψυχολογικές απόψεις τείνουν να θεωρούν ότι κάθε μορφή ανισορροπίας οδηγεί στην παρέκκλιση. Έτσι οι υποστηρικτές της ψυχολογικής άποψης ερευνούν τα βασικά κοινά χαρακτηριστικά των επιμέρους ατομικών προσωπικοτήτων και προκειμένου να ερμηνεύσουν την εγκληματική συμπεριφορά δίνουν έμφαση στην έννοια της απόκλισης από την μη συμμόρφωση των χαρακτηριστικών που οι θεωρίες τους αναφέρουν.

Μια από τις πιο διαδεδομένες θεωρίες προσωπικότητας είναι αυτή του Freud. Σύμφωνα με το βιβλίο του με τίτλο "εγώ και εκείνο" ο Freud ταξινόμησε τη δομή της προσωπικότητας στο εγώ, στο εκείνο και στο υπερεγώ με απώτερο στόχο να διερευνήσει τη σχέση και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους αλλά και τη δομή τους. Αυτά τα τρία μέρη είναι αλληλένδετα και αλληλεξαρτώμενα και ενεργοποιούνται από την ψυχική ενέργεια ή αλλιώς λίμπιντο όπως ο ίδιος χαρακτήρισε. Πιο συγκεκριμένα το "εκείνο" αφορά την κληρονομικότητα και ότι ασυνείδητα χαρακτηριστικά αποδίδονται στον άνθρωπο κατά τη σύλληψη και τη γέννηση του. Αυτά τα χαρακτηριστικά εκφράζονται ως ένστικτα για την επιβίωση. Επίσης, μπορούν να οδηγήσουν το άτομο είτε σε μία προσωπικότητα δημιουργική και συναισθηματικά ανεπτυγμένη ή να δημιουργηθεί μία προσωπικότητα επιθετική και καταστροφική. Ο όρος «εγώ» αφορά τη γένεση και έπειτα και έχει σκοπό να εξισορροπεί τις ορμές του εκείνου με τους περιοριστικούς άτυπους ή τυπικούς κανόνες της πραγματικότητας. Οι λειτουργίες του "εγώ" περιέχουν τη λογική σκέψη, την επίλυση προβλημάτων και τη δημιουργική σκέψη. Ο όρος "υπερεγώ" αφορά το τέταρτο έτος και έπειτα του ατόμου από τη γέννηση του και ορίζεται ως η συνείδηση του ατόμου η οποία απαρτίζεται από κοινωνικές και ηθικές αξίες επίσης εκδηλώνεται ως ενοχές. Όπως οι γονείς ανάλογα την πράξη επιβάλλουν τιμωρία ή αμείβουν τα παιδιά τους έτσι και οι ενοχές του υπερεγώ εγκρίνουν ή απορρίπτουν συμπεριφορές και επιθυμίες και λειτουργίες ως μέσο συμμόρφωσης του ατόμου με κοινωνικούς νόμους, κανόνες και αξίες.

Σύμφωνα με τη θεωρία προσωπικότητας του Φρόιντ όταν αυτά τα τρία μέρη της δομής της προσωπικότητας ισορροπούν ο άνθρωπος είναι ισορροπημένος, προσαρμοστικός και σώφρων. Αντίθετα, όταν τα τρία αυτά μέρη είναι διαταραγμένα και ανισόρροπα τότε ο άνθρωπος αποκτά συμπτώματα δυσπροσαρμοστικής συμπεριφοράς όπως η επιθετικότητα.

Ο Adler από την άλλη πλευρά βασίζει τη θεωρία του στην ολότητα και το αδιάσπαστο της ανθρώπινης προσωπικότητας. Η θεωρία του απαρτίζεται από την άποψη ότι ο κάθε άνθρωπος διαμορφώνει μοναδικά την προσωπικότητά του και τις επιδιώξεις του και λειτουργεί σε έναν τρόπο ζωής ιδιότυπο και εξατομικευμένο. Παράλληλα, ο Adler στηρίζει τη θεωρία του στην έννοια του τρόπου ζωής. Πιο συγκεκριμένα, θεωρεί πως ο στόχος του καθενός για τη ζωή του εμπίπτει στην

ανωτερότητα όπως αυτός την ονομάζει και με βάση αυτό διαμορφώνει το χαρακτήρα του ως εφόδιο για να φτάσει σε αυτό το στόχο. Σύμφωνα με τον Adler, η ανωτερότητα αποτελείται από την επίτευξη τριών καθηκόντων: την αγάπη, τη φιλία και την εργασία. Εάν το άτομο δεν μπορεί ή αρνείται την ύπαρξη και τη σοβαρότητα των καθηκόντων αυτών οδηγείται σε δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές.

Άλλοι μελετητές εστιάζουν στις θεωρίες γνωρισμάτων ως εργαλείο για την οριοθέτηση της προσαρμοστικής προσωπικότητας. Οι πιο γνωστές θεωρίες είναι του Allport και του Jung. Η θεωρία γνωρισμάτων του Allport εστιάζει στο σύνολο της προσωπικότητας των υγιών ατόμων και βασίζεται στα γνωρίσματα. Τα γνωρίσματα κατά τον Allport επηρεάζουν τη συμπεριφορά του ατόμων και ο ίδιος τα κατηγοριοποιεί και τα ιεραρχεί στα κληρονομικά και στα γνωρίσματα που αναπτύσσονται μέσω της μάθησης από το περιβάλλον του. Τα κληρονομικά είναι η ευφυΐα, ο σωματότυπος και ιδιοσυγκρασία με τα οποία γεννιόμαστε και λειτουργούν ως βάση για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς μας μέσω δημιουργίας ατομικών γνωρισμάτων από το περιβάλλον. Έτσι, η συμπεριφορά του ατόμου είναι το αποτέλεσμα της διατήρησης ανάμεσα στην κληρονομικότητα και την κοινωνική μάθηση αλλά παρά όλα αυτά όμως θα πρέπει η συμπεριφορά του ατόμου να ερμηνεύεται ανάλογα με τα κίνητρα και τις προθέσεις του στο παρόν και στο μέλλον.

Από την άλλη πλευρά η θεωρία τύπων του Jung έχει διαχωρίσει τρεις άξονες που αντιπροσωπεύουν τους κύριους τρόπους προσαρμογής και κατανόησης των συμπεριφερσιολογικών, συναισθηματικών, εικόνοπλαστικών και γνωσιακών γνωρισμάτων της ψυχής. Ο πρώτος άξονας αφορά την πολικότητα της εσωστρέφειας-εξωστρέφειας υποδεικνύοντας ένα σχήμα σχέσης αντικειμένου. Ο δεύτερος αναφέρεται στην αντίληψη δηλαδή στην αίσθηση-διαίσθηση και βοηθά στην κατανόηση και στην εξωτερίκευση της ψυχικής πραγματικότητας. Παράλληλα, ο τρίτος που έχει διαχωρίσει είναι η πολικότητα σκέψης-συναισθήματος με σκοπό την επεξεργασία της πληροφορίας και την κρίση.

Οι τρεις αυτοί άξονες συνδυάζονται ώστε να τυποποιηθεί κάθε άτομο ξεχωριστά και το κάθε άτομο έχει στην ψυχή του όλους τους δυνατούς συνδυασμούς. Ωστόσο από τη γέννηση μέχρι την ενηλικίωσή ο ένας από τους τρεις άξονες τίθεται σε υπέροχη και όσο κατά την ενήλικη ζωή προσπαθεί ο άνθρωπος να αναπτύξει τους δύο μειονοτικούς άξονες ώστε να κατανοήσει, να ενσωματώσει και να ισορροπήσει αυτές τις κατώτερες λειτουργίες με σκοπό την πληρότητα της προσωπικότητας τόσο κρίνεται αν θα είναι ένας ισορροπημένος και προσαρμοστικός άνθρωπος.

Ο Kelly από την άλλη βασίζει τη θεωρία του στην ιδέα πως το κάθε άτομο κατανοεί τον κόσμο με τους δικούς του όρους και δεν μπορεί να ποσοτικοποιηθεί αλλά ούτε να κατηγοριοποιηθεί ή να γενικευτεί η προσωπικότητα. Παράλληλα, ο ίδιος θεωρεί τους ανθρώπους ως επιστήμονες που δημιουργούν «προσωπικές κατασκευές» με τις οποίες ο άνθρωπος δημιουργεί υποθέσεις εργασίας και αναλόγως συμπεριφέρεται σε μία κατάσταση. Οι συνέπειες στη συμπεριφορά ενός ατόμου είναι το άμεσο αποτέλεσμα των προσωπικών του κατασκευών που έχει ορίσει και κατά αυτόν τον τρόπο η προσωπικότητά του απαρτίζεται από αυτές τις κατασκευές

Θεωρία προσωπικότητας των Eysenck

Η θεωρία αυτή κατηγοριοποιεί την προσωπικότητα σε τύπους που διακρίνονται ανάλογα τις διαφορές που υπάρχουν στο νευρικό σύστημα, οι οποίες κληρονομούνται. Αυτός ο τύπος που έχει συνέπεια στη συμπεριφορά, αυτός θα είναι η προσωπικότητά του. Αυτή η θεωρία του Eysenck

αναπτύχθηκε σε συνεργασία με την Sybil Eysenck και τον G. Gudjonsson. Το αντικείμενο διερεύνησης είναι η προδιάθεση των ανθρώπων στην διάπραξη εγκλημάτων και κατ'επέκταση τον αριθμό των ανθρώπων που δεν πετυχαίνουν τη συμμόρφωση τους στους κοινωνικούς κανόνες.

Η θεωρία αυτή επιχειρεί να ανακαλύψει τις αιτίες που συνδέουν την προσωπικότητά με το έγκλημα. Οι Eysenck και ο Gudjonsson κατηγοριοποιούν τρεις ανεξάρτητες διαστάσεις που καθορίζονται με βάση την ιδιοσυγκρασία του κάθε ανθρώπου και δημιουργούν την ιεραρχική δομή της προσωπικότητας. Αυτές είναι η νευρική-σταθερότητα που συμβολίζεται με το γράμμα N, η ψυχωτικότητα-υπερεγώ που συμβολίζεται με γράμμα P και η εξωστρέφεια-εσωστρέφεια η οποία συμβολίζεται με το γράμμα E.

Παράλληλα, η θεωρία αυτή συνυπολογίζει τη βιολογική παράμετρο ως ένα καθοριστικό παράγοντα στην τοποθέτηση των ατόμων στις θέσεις που βρίσκονται σε σχέση με τις παραπάνω τρεις διαστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι διαφορές στη γενετική δομή των ατόμων επηρεάζουν τη νευροφυσιολογική κατασκευή τους η οποία κατασκευάζει τη θέση αυτή στις τρεις διαστάσεις. Ωστόσο, η θεωρία είναι πολυδιάστατη και δεν είναι βιολογικά καθορισμένη. Αναλυτικότερα, θεωρεί πως πέρα από τη βιολογική δομή υπάρχει η συνείδηση η οποία αποκτιέται μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης και είναι υπεύθυνη για την έκφραση οποιασδήποτε συμπεριφοράς. Η συνείδηση λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας για πράξεις κοινωνικά μη αποδεκτές ή αποκλίνουσες και την ονομάζει εξαρτημένο αντανακλαστικό.

Η θεωρία αυτή καταλήγει σε τρία πιθανολογικά συμπεράσματα- αιτίες. Ο βαθμός συμμόρφωσης των ατόμων στους κανόνες πιθανότατα οφείλεται στην ύπαρξη ενός κοινωνικού περιβάλλοντος που οδηγεί σε ακατάλληλες συμπεριφορές. Επίσης, μπορεί να οφείλεται στον βαθμό θετικής ενίσχυσης που έχει για τις κοινωνικά αποδεκτές ή μη αποδεκτές συμπεριφορές από συνομηλίκους και γονείς αλλά μπορεί και να οφείλεται στις διαφορές του επιπέδου της εγκεφαλικής διέγερσης που καθιστούν την κατευθυνόμενη συμπεριφορά λιγότερο ή περισσότερο εφικτή ανάλογα με το βαθμό υψηλότερου σκορ στις διαστάσεις της εξωστρέφειας- εσωστρέφειας και της ψυχωτικότητας - υπερεγώ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Συμπερασματικά, σε αυτό κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια στην αποσαφήνιση των ορών που θα μας απασχολήσουν σε αυτήν την πτυχιακή εργασία. Ο κύριος σκοπός επ'αυτου είναι η ολιστική και κατανοητή προσέγγιση του φαινομένου της παραβατικότητας των νέων. Πέρα όμως από την αποσαφήνιση των ορών είναι πολύ σημαντική η ανάλυση των αίτιων που είναι υπεύθυνες για την εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών και σε συνδυασμό με την ανάλυση των μορφών εκδήλωσης δημιουργούν ένα φάσμα γνώσεων όπου στα επόμενα κεφάλαια τείνουν να εμβαθύνουν ως ένα σημείο το οποίο εν συντομία μας δίνει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση όλου του φαινομένου. Τέλος, είναι καλό να τονιστεί πως η έμφαση πάνω στις απόψεις για τον ορισμό της νεανικής παραβατικότητας προσδίδει τον προβληματισμό πως τίποτα δεν είναι απολυτό και πως πολλές εννοιές μπορούν εύκολα να αναλυθούν από άγνωστες μέχρι τώρα αριθμό οπτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η σχέση της οικογένειας με την νεανική παραβατικότητα

Εισαγωγή

Στο τρίτο κεφάλαιο της πτυχιακής μας αναφέρουμε το ρόλο που διαδραματίζει η οικογένεια στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Η παραβατική συμπεριφορά των ανηλίκων και εν συνεχεία ενηλίκων αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, επομένως είναι σημαντικό να εξετάσουμε από που και για ποιους λόγους μπορεί να εκδηλωθεί. Η οικογένεια αποτελεί έναν ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα καθώς μέσα σε αυτή αποκτούμε υπόσταση και εν τέλει διαμορφωνόμαστε σαν άνθρωποι και σαν προσωπικότητες.

Αρχικά, γίνεται αναφορά στην οικογένεια ως φορέα κοινωνικοποίησης. Η οικογένεια όπως ήδη γνωρίζουμε, αποτελεί τον πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης. Μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας δημιουργούνται ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί ανάμεσα στα μέλη και διαμορφώνεται τελικά η προσωπικότητα του κάθε ατόμου. Πέρα από την κάλυψη των βιοτικών αναγκών του παιδιού η οικογένεια έχει να επιτελέσει και την κοινωνικοποίηση αλλά και τη συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Στη συνέχεια, αναφέρονται τα διάφορα είδη οικογένειας αλλά και γονέων και πως αυτά τα είδη μπορούν να συμβάλλουν στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών από τα παιδιά. Ο θεσμός της οικογένειας με το πέρασμα των χρόνων έχει δεχτεί αρκετές μεταβολές λόγω οικονομικών δυσχερειών ή μεγάλου όγκου εργασίας.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά το ρόλο της οικογένειας ως προς την ανατροφή του παιδιού, γίνεται αναφορά στη σημασία απόκτησης συναισθηματικής νοημοσύνης από το παιδί με τη συμβολή των γονέων του. Η ανεπτυγμένη συναισθηματική νοημοσύνη του παιδιού μπορεί να συμβάλλει στην καλή ακαδημαϊκή επίδοση του παιδιού, στην εκδήλωση λιγότερων επιθετικών συμπεριφορών καθώς επίσης και την απόκτηση μιας καλύτερης κοινωνικοοικονομικής ζωής στο μέλλον.

Τέλος, γίνεται αναφορά στο πως εν τέλει συμβάλλει η οικογένεια στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών. Αναλυτικότερα, η ποιότητα της σχέσης που θα αναπτύξει το παιδί με την οικογένειά του μπορεί να το οδηγήσει στην παραβατικότητα. Για παράδειγμα, αν εστιάζουν υπερβολικά στις ακαδημαϊκές του επιδόσεις, αν προέρχεται από διαζευγμένη οικογένεια, αν κακοποιείται κ.α.

3.1. Η οικογένεια ως φορέας κοινωνικοποίησης

Η οικογένεια αποτελεί ένα κοινωνικό σύστημα το οποίο, αποτελείται από διάφορα μέλη και χαρακτηρίζεται από την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτησή τους. Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι, μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας δημιουργούνται ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί οι οποίοι έχουν ένταση και διάρκεια. Ως ένα δυναμικό, η οικογένεια αλλάζει και επιδέχεται διάφορες μεταβολές με το πέρασμα του χρόνου καθώς, εξελίσσεται τόσο η ίδια σαν σύνολο αλλά και κάθε μέλος της ξεχωριστά ανάλογα με την εξελικτική του πορεία σε κάθε ηλικιακό στάδιο.

Αδιαμφισβήτητα, η οικογένεια αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα ο οποίος, καθορίζει την ανάπτυξη του ατόμου τόσο σε βιολογικό επίπεδο αλλά όσο αναφορά και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Εμβαθύνοντας, η οικογένεια αποτελεί μορφοποιός δύναμη η οποία συμβάλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου καθώς, παραμένει στους κόλπους της οικογένειας για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια όπου ο ψυχισμός του είναι εύπλαστος.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, μέσα από διάφορες ανθρωπολογικές και κοινωνικές μελέτες όσον αφορά το θεσμό της οικογένειας σε διάφορες κοινωνίες έχει γίνει φανερό ότι, η οικογένεια επιτελεί τέσσερις βασικές λειτουργίες όσον αφορά το παιδί. Αρχικό της μέλημα, είναι κατά κύριο λόγο η κάλυψη των βιοτικών αναγκών του παιδιού σε συνδυασμό με την εξασφάλιση της υγείας και της σωματικής του ακεραιότητας. Στην συνέχεια, επικεντρώνεται στην κοινωνικοποίηση του παιδιού. Αυτό σημαίνει ότι, εκπαιδεύει το παιδί σε ορισμένες συμπεριφορές κοινωνικά αποδεκτές προκειμένου να μπορέσει να ενταχθεί ομαλά στην κοινωνία και στις διάφορες ομάδες. Αμέσως επόμενος στόχος της οικογένειας, είναι να δημιουργήσει και ψυχικά υγιείς ενήλικες το οποίο και θα επιτύχει με το να ενισχύσει την συναισθηματική ισορροπία του παιδιού. Τέλος, προσπαθεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον γύρω από το παιδί το οποίο, θα είναι πλούσιο σε ερεθίσματα μορφωτικά προκειμένου να μπορέσουν να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν οι νοητικές και γνωστικές του ικανότητες. (Παρασκευόπουλος, 1985)

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονίσουμε ότι, οι διαδικασίες κάλυψης των βιοτικών αναγκών και αυτή της κοινωνικοποίησης συμβάλλουν κυρίως στη διατήρηση της οικογένειας. Ενώ, από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη υγιούς προσωπικότητας και η εξέλιξη των γνωστικών ικανοτήτων αφορούν την ατομική και πνευματική ολοκλήρωση και επιθυμία. (Παρασκευόπουλος, 1985)

Παρόλα αυτά, ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, διαδραματίζει η κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών στη ζωή τους ή αλλιώς η κοινωνικοποίηση, διαδικασία η οποία πραγματοποιείται μέσα από αρκετούς φορείς και έχει ως στόχο την προσαρμογή των παιδιών στην κοινωνία καθώς και την διαφοροποίησή τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν και οι Cole&Cole (2001) «...Οι γονείς επηρεάζουν την ανάπτυξη των παιδιών τους με δυο συμπληρωματικούς τρόπους. Πρώτον,

διαμορφώνουν τις γνωστικές δεξιότητες και την προσωπικότητα των παιδιών με τα καθήκοντα που αναθέτουν, με τους τρόπους με τους οποίους αντιδρούν σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, με τις αξίες που προωθούν και τα μοντέλα συμπεριφοράς που διαπλάθουν».

Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, η κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία εκείνη κατά την οποία το παιδί διαμορφώνεται σταδιακά σε ένα αυτόνομο και πληροφορημένο άτομο το οποίο έχει αποκτήσει και αφομοιώσει τις δεξιότητες τις οποίες απαιτεί ο πολιτισμός και η κοινωνία στην οποία γεννήθηκε. Ακόμη, το παιδί από τη στιγμή που γεννιέται είναι ένα ενεργό ον. Αυτό σημαίνει ότι η διαδικασία της κοινωνικοποίησης δεν είναι απλώς παθητική ή ένα είδος «κοινωνικού προγραμματισμού» όπου, το παιδί δέχεται παθητικά τα ερεθίσματα τα οποία δέχεται από το περιβάλλον, αντιθέτως δοκιμάζει και απορρίπτει. (Giddens, 2009)

Επιπρόσθετα, η κοινωνικοποίηση συνδέει τις γενιές μεταξύ τους. Όταν έρχεται στη ζωή ένα παιδί αυτομάτως η σύσταση της οικογένειας αλλάζει και ακόμη και οι γονείς μπαίνουν στη διαδικασία μάθησης, προκειμένου να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν απέναντι στον ερχομό του νέου μέλους. Είναι ιδιαίτερα σημαντική, η γονεϊκή σχέση την οποία θα δημιουργήσουν με τα παιδιά τους καθώς, αυτή θα καθορίσει την ποιότητα των σχέσεων και των δραστηριοτήτων που θα δημιουργήσουν μεταξύ τους και κατ'επέκταση και τη ζωή και των δύο πλευρών. Από την άλλη πλευρά, οι παππούδες, συνεχίζουν να έχουν την ιδιότητα του γονέα και διαμορφώνουν μια καινούργια δυναμική σχέσεων η οποία, περιλαμβάνει τη σύνδεση διαφορετικών γενεών μεταξύ τους και επίσης μαθαίνουν στους νεότερους την παράδοση και τις αξίες. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, να αναφερθεί ότι, η διαδικασία της πολιτισμικής μάθησης πραγματοποιείται σε όλα τα στάδια του κύκλου της ζωής απλώς κατά την βρεφική και παιδική ηλικία είναι πιο έντονη λόγω του ότι τα παιδιά είναι ακόμη εύπλαστα. (Giddens, 2009)

Στις μέρες μας έχει γίνει φανερό ότι, οι ψυχοκοινωνικές σχέσεις ανάμεσα στους γονείς και στα παιδιά μιας πυρηνικής οικογένειας έχουν μεγάλη δυναμική και επηρεάζουν τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Οι ψυχοκοινωνικές αυτές σχέσεις απαρτίζονται από δυο μέρη. Καταρχάς, στην συναισθηματική διάσταση όπου, οι γονείς θα πρέπει να περιβάλλουν το παιδί με αγάπη και αποδοχή αντί να είναι επικριτικοί, ψυχροί και επικριτικοί απέναντί του. Η δεύτερη διάσταση έχει να κάνει με τον έλεγχο και την επίδραση που ασκούν οι γονείς επάνω στο παιδί. Είναι σημαντικό λοιπόν, το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει να είναι ασφαλές, ενθαρρυντικό, ευέλικτο, με ποικίλα ερεθίσματα διότι, με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να αναπτύξει τη νοημοσύνη του αλλά και τη δημιουργικότητά του. (Νήμα, 2000)

Ο τρόπος με τον οποίο το παιδί θα κοινωνικοποιηθεί μέσα στην οικογένεια, θα καθορίσει την ποιότητα των διαπροσωπικών του σχέσεων αλλά και την προσαρμογή του στην κοινωνία γενικότερα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, να επισημανθεί το γεγονός ότι, οι βίαιοι, απορριπτικοί, με αυστηρά όρια γονείς μπορεί να οδηγήσουν τα παιδιά τους στην εγκληματικότητα και στην αποστροφή από τους ανθρώπους. Επιπλέον, δεν αποκλείεται το γεγονός τα παιδιά να ενταχθούν σε ομάδες συνομηλίκων και σε περίπτωση εκτροπής να εμπλακούν σε εγκληματικές και παραβατικές συμπεριφορές. (Παρασκευόπουλος, 1985)

3.2 Τύποι οικογενειών

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από έντονες αλλαγές τόσο σε κοινωνικό όσο και σε πολιτιστικό, με αποτέλεσμα να καθιστά τον σύγχρονο άνθρωπο, απομονωμένο και έρμαιο των συνεχών αλλαγών. Ο θεσμός της οικογένειας δεν θα μπορούσε να μείνει αλώβητος μέσα σε όλες αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν γύρω μας. Η ποικιλομορφία εθνικών μειονοτήτων καθώς και ο φεμινισμός έχουν διαφορετικές πεποιθήσεις όσον αφορά την οικογένεια και τις αξίες σε σχέση με το παρελθόν όπως για παράδειγμα κοινότητες από την Ελλάδα, την Ασία, την Ιταλία και τις Δυτικές Ινδίες, έχουν δημιουργήσει μια ιδιαίτερη ποικιλομορφία όσον αφορά τα είδη των οικογενειών που υπάρχουν στις μέρες μας. Σε αυτή την ποικιλομορφία έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο και τα ταξική δριαστρωμάτωση που υπάρχει σε κάθε κοινωνία ανάμεσα στους κατώτερους στους μεσαίους και στους κοινωνικά ανώτερους. (Παπαχριστόπουλος, Σαμαρτζή, 2012)

Εμβαθύνοντας λοιπόν, υπάρχουν διάφορα είδη οικογενειών και ένα από αυτά αποτελεί η πυρηνική οικογένεια. Η πυρηνική οικογένεια όπως ακριβώς δηλώνει και το όνομά της αντιπροσωπεύει ένα παντρεμένο ζευγάρι μέχρι και την στιγμή όπου θα αποφασίσουν να επεκτείνουν την οικογένειά τους με τον ερχομό του παιδιού. Η σύσταση της πυρηνικής οικογένειας περιλαμβάνει το σύζυγο, την σύζυγο και τα παιδιά τους και γενικότερα έχει καλύτερη ρύθμιση σε σχέση με άλλα είδη οικογενειών. Αναλυτικότερα, η πυρηνική δομή της οικογένειας συνδέεται με την ποιότητα και την ποσότητα κοινωνικοσυναισθηματικών και υλικών αγαθών που παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους. Με λίγα λόγια, μπορούν να παρέχουν στα παιδιά τους ασφάλεια και ευημερία. (Parihar, K. et al., 2017). Σύμφωνα μάλιστα με την έρευνα που διεξήγαγαν οι Mollborn, Fomby & Dennis (2011), τα παιδιά τα οποία μεγαλώνουν μαζί με τους βιολογικούς τους γονείς αναπτύσσονται με μεγαλύτερη επάρκεια και πιο ομαλά σε σχέση με τα παιδιά εκείνα που μεγαλώνουν σε μονογονεϊκές οικογένειες.

Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι, συνήθως η επιλογή του συντρόφου πραγματοποιείται με βάση τα βιώματα που έχει ο καθένας από τη δική του οικογένεια, με αποτέλεσμα να βρεθεί να έχει μια οικογένεια όπως η οικογένεια καταγωγής του.. Αυτό ονομάζεται «συναισθηματική πυρηνική οικογένεια». Βέβαια, η λειτουργία αυτή ελλοχεύει τον κίνδυνο να δημιουργηθούν οικογένειες οι οποίες θα αναπαράγουν δυσλειτουργικά σχήματα και μπορεί να οδηγήσουν την οικογένεια σε κρίση και συνεπώς εύρεση λύσεων. Είναι σημαντικό να αποφευχθεί η ανατροφή των παιδιών μέσα σε ένα ασταθές οικογενειακό περιβάλλον καθώς, μπορεί να προκαλέσει στα παιδιά ένταση, προβλήματα στην ψυχική τους υγεία, συγκρούσεις και ενδεχομένως και εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. (Γιώτσα, Μακρή, Κούτελου, Σταματελάτου & Χαβρεδάκη, 2011)

Ένας ακόμη γνωστός τύπος οικογένειας αποτελούν οι μονογονεϊκές οικογένειες. Ο θεσμός των μονογονεϊκών οικογενειών απέκτησε αρχικά νομική υπόσταση το 1982 στην Γαλλία και εν συνεχεία στην Ελλάδα κατά το έτος 2003. Οι μονογονεϊκές οικογένειες έχουν αυξηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια χρόνια σε ποσοστό 10-15% στην Κεντρική Ευρώπη σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat ενώ στη χώρα μας σε ποσοστό έως και 3%. Ουσιαστικά, η μονογονεϊκή οικογένεια σύμφωνα με Παπαχριστόπουλο και Σαμαρτζή (2012), αποτελείται από μόνο έναν γονέα, κατά κύριο λόγο γυναίκα, η οποία είτε είναι χήρα είτε διαζευγμένη με παιδί είτε έμεινε άγαμη παρά τον ερχομό του παιδιού. Βέβαια, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου μπορεί ο πατέρας του παιδιού να εγκατέλειψε την μητέρα, να μετανάστευσε ή ακόμα και να φυλακίστηκε. Παρόλα αυτά όμως, οι

περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες προέκυψαν εξαιτίας διαζυγίου και μάλιστα σε ποσοστό 60%. Στο σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, να αναφερθεί το γεγονός ότι, μια μονογονεϊκή οικογένεια όπου αποτελείται από μια γυναίκα και το παιδί της είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στην φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό καθώς δεν διαθέτει τους απαιτούμενους πόρους προκειμένου να ζήσει επαρκώς με το παιδί της. Συν της άλλης βρίσκεται σε μια ασταθή κατάσταση με ασαφή όρια, γεγονός το οποίο μπορεί να επηρεάσει την ομαλή ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού καθώς και την ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο. (Παπαχριστόπουλος, Σαμαρτζή, 2012)

Μια ακόμη μορφή οικογένειας αποτελεί και η ομογονεικότητα, η οποία χρονολογείται ήδη από το 1995 και ουσιαστικά αφορά τη δημιουργία οικογένειας με την απόκτηση παιδιού ανάμεσα σε άτομα του ίδιου φύλου. Αυτό σημαίνει ότι τον ρόλο της μητέρας μπορεί να τον αναλάβει άντρας και μια γυναίκα να αναλάβει το ρόλο του πατέρα αντίστοιχα. Σε τέτοιου είδους οικογένειες ο καθένας μπορεί να αναλάβει το ρόλο τον οποίο επιθυμεί και με τον τρόπο αυτό επανασηματοδοτεί τα καθιερωμένα γονικά πρότυπα. Όμως τα παιδιά που ανήκουν σε μια τέτοιου είδους οικογένεια υπάρχει περίπτωση να αντιμετωπίσουν δυσκολίες κατά την ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο επομένως, οι γονείς θα πρέπει να προστατέψουν τα παιδιά τους και να τα κάνουν να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η κοινωνία με βάση αυτό το κομμάτι. (Παπαχριστόπουλος, Σαμαρτζή, 2012)

Η εκτεταμένη οικογένεια είναι ένα ακόμη είδος οικογένειας ιδιαίτερα γνωστό. Η εκτεταμένη οικογένεια δικαιολογεί την ονομασία της από το γεγονός ότι αποτελείται από διάφορες γενιές οι οποίες συνυπάρχουν όλες μαζί. Χαρακτηριστικό των οικογενειών αυτών αποτελεί το γεγονός ότι συγκατοικούν όλοι μαζί, αλληλεξαρτώνται και αναλαμβάνουν όλοι οικογενειακές ευθύνες. (Κουτσούκη, Μυστακίδου, Πετροπούλου, 2020). Επιπρόσθετα, τα άτομα που ανήκουν σε αυτού του είδους οικογένειας τείνουν συχνά να δίνουν έμφαση στις ομαδικές σχέσεις και όχι τόσο στις ατομικές. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν προβλήματα στη σχέση ανάμεσα στο ζευγάρι αλλά και στις προσδοκίες και επιθυμίες του κάθε μέλους μέσα σε αυτή λόγω της πολυπλοκότητας της. Στην Ελλάδα η ύπαρξη εκτεταμένων οικογενειών είναι ιδιαίτερα μεγάλη τόσο σε αγροτικές όσο και σε αστικές περιοχές κυρίως λόγω της οικονομικής τους οργάνωσης. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι οι εκτεταμένες οικογένειες είναι κυρίως πατριαρχικές. Αυτό σημαίνει ότι ο πατέρας κατέχει τον εξέχοντα ρόλο μέσα στην οικογένεια, του αρχηγού και ελέγχει τα πάντα. Βέβαια, υπάρχουν και οι μητριαρχικές οικογένειες όπου η μητέρα είναι ο αρχηγός αλλά αυτές είναι πιο σπάνιες.

Στις μέρες μας, ο θεσμός της οικογένειας αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις όπως έχει διαμορφωθεί η πραγματικότητα γύρω μας. Οι οικονομικές δυσκολίες, το μεγάλο φόρτο εργασίας των δύο γονέων έχει προκαλέσει έντονο άγχος και επίσης έχει απομακρύνει τους γονείς και τα παιδιά. Επιπλέον, ο ρόλος της μητέρας έχει αλλάξει σημαντικά καθώς, έχει χειραφετηθεί και εργάζεται έτσι ώστε να εξασφαλίσει την αυτονομία της όμως αυτό έχει συμβάλει στην αύξηση της υπογεννητικότητας.

Παρόλα αυτά, σύμφωνα με Παπαχριστόπουλο και Σαμαρτζή (2012), στην Ελλάδα διατηρείται σταθερή η ύπαρξη της πυρηνικής οικογένειας στην οποία τα παιδιά παραμένουν σε αυτή ακόμα και μετά από την ενηλικίωσή τους. Μάλιστα, η ελληνική, εβραϊκή καθώς και η Ιταλική οικογένεια θεωρούνται από τις πιο δεμένες οικογένειες. (Παπαχριστόπουλος, Σαμαρτζή, 2012)

3.3. Η οικογένεια και η ανατροφή του παιδιού.

Η διαδικασία ψυχοσωματικής ανάπτυξης ενός παιδιού είναι πραγματικά εκπληκτική. Ήδη, από την βρεφική ηλικία το παιδί αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς σωματικά και ψυχικά μέσα από τα κατάλληλα ερεθίσματα τα οποία λαμβάνει από το περιβάλλον του. Αναπτύσσεται σε κινητικό, σωματικό, αισθητηριακό, αλλά και σε ψυχοκοινωνικό επίπεδο, με αποτέλεσμα να θέτει τα θεμέλια για τη δημιουργία μιας ισχυρής προσωπικότητας. Μαζί με τα παιδιά σε μια νέα πραγματικότητα εισχωρούν και οι ίδιοι οι γονείς αφού θα πρέπει να ασκήσουν τον γονικό τους ρόλο, ο οποίος είναι και η σημαντικότερη λειτουργία στην οικογένεια. Ο γονικός ρόλος αφορά πρότυπα, πρακτικές αξίες και συμπεριφορές τις οποίες θα χρησιμοποιήσουν οι γονείς προκειμένου να μπορέσουν να αναθρέψουν και να διαπαιδαγωγήσουν όσο το δυνατόν καλύτερα τα παιδιά τους. Αυτό το επιτυγχάνουν μέσα από τα δικά τους βιώματα, αξίες και ρόλους που έχουν λάβει οι ίδιοι από τις οικογένειες τους. Στόχος τους είναι να παρέχουν στα παιδιά ασφάλεια, φροντίδα έλεγχο και νοητικά συναισθήματα. Βέβαια, οι γονείς διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου, στις σκέψεις στα συναισθήματά του και στις συμπεριφορές. Φυσικά, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα παιδιά μιμούνται επομένως, μιμούνται τις συμπεριφορές των γονέων τους. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2010)

Είναι εξαιρετικής σημασίας η συναισθηματική ανατροφή των παιδιών από τους γονείς. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις οι οποίες, θα δημιουργήσουν μια καλή επικοινωνιακή σχέση ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά κατά την ανατροφή τους. Αρχικά, είναι υψίστης σημασίας η ύπαρξη αμοιβαίου σεβασμού, γεγονός το οποίο μπορεί να επιτευχθεί με το να δείξουν οι ίδιοι οι γονείς εμπιστοσύνη στα παιδιά τους και να περιορίσουν τις αρνητικές κριτικές τους. Επίσης, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουν τις ικανότητες και δυνατότητες των παιδιών τους μέσω της ενθάρρυνσης τους. Επιπρόσθετα, μέσω της σωστής επικοινωνίας, του αμοιβαίου σεβασμού αλλά και της ενεργητικής ακρόασης, τα παιδιά εισπράττουν την αγάπη και τον σεβασμό από τους γονείς τους. Ακόμη, ο χρόνος για συζήτηση μέσα σε ένα ήρεμο, μη επικριτικό και ειλικρινές κλίμα βοηθά τα παιδιά να εκφράζονται σε ένα ασφαλές περιβάλλον και να είναι κι εκείνα ειλικρινή απέναντι στους γονείς τους. Συμπληρωματικά, προκειμένου να μπορέσουν οι γονείς να συνδεθούν με τα παιδιά τους έχει πολύ μεγάλη σημασία να αποφεύγουν τη κριτική και να τα στιγματίζουν καθώς τους δείχνουν ότι δεν τα εμπιστεύονται. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης θα μπορούσε να συμβάλει στην απόκτηση αυτών των υγιών τρόπων ανατροφής των παιδιών. Η συναισθηματική νοημοσύνη αφορά την ικανότητα του ατόμου να αναγνωρίζει τόσο τα δικά του συναισθήματα όσο και των άλλων, να τα εκφράζει και να ελέγχει τις συναισθηματικές και συγκινησιακές του αντιδράσεις. (Wikipedia, 2021) Έχει μάλιστα αποδειχθεί ότι δεξιότητες όπως η ενσυναίσθηση, η αισθητηριακή γνώση και ο αυτοέλεγχος, παρουσιάζουν σημαντική επίδραση σε διάφορους τομείς της ζωής όπως για παράδειγμα στο εργασιακό περιβάλλον αλλά και στην οικογένεια.

Οι γονείς μπορούν να στοχεύσουν στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης των παιδιών ήδη από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους καθώς, ο εγκέφαλός τους και η ψυχοσύνθεσή τους είναι ιδιαίτερα εύπλαστα. Έχουν πολύ μεγάλη σημασία οι πρώτες θετικές εμπειρίες του παιδιού καθώς αρχίζει να μαθαίνει να συναναστρέφεται και να εμπιστεύεται τους ανθρώπους γύρω του.

Σημαντικό, αποτελεί το γεγονός ότι, όταν τα παιδιά δεν μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους αυτά σωματοποιούνται και και τους δημιουργούν άγχος και στρες. Βέβαια, όλα ξεκινούν και από τους ίδιους τους γονείς. Αυτό σημαίνει ότι, και οι ίδιοι οι γονείς θα πρέπει να είναι σε θέση να κατανοούν και τα δικά τους συναισθήματα αλλά και των άλλων γύρω τους και έτσι θα μπορέσουν να μεταφέρουν το αίσθημα της ασφάλειας στα παιδιά τους. Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά θα μπορέσουν να αντιληφθούν την ικανότητα των γονέων να διαχειρίζονται δύσκολες συναισθηματικές καταστάσεις.(Katanani & Mas'oud 2017)

Η κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών είναι μια σημαντική και δύσκολη διαδικασία. Σημαντικό ρόλο και στην κοινωνικοποίηση των παιδιών διαδραματίζει και το πως αντιδρούν οι γονείς απέναντι στα συναισθήματα των παιδιών τους. Αυτό σημαίνει ότι, όταν τα παιδιά με τον τρόπο με τον οποίο ανατρέφονται έχουν αποκτήσει μεγάλο βαθμό συναισθηματικής νοημοσύνης, είναι σε θέση να συνάψουν επιτυχής και υγιής διαπροσωπικές σχέσεις.(Denham, Zinsser & Bailey, 2011).

Επιπρόσθετα, ο χρόνος τον οποίο περνούν οι μητέρες με τα παιδιά είναι ζωτικής σημασίας για την διαμόρφωση της συναισθηματικής τους νοημοσύνης. Είναι σημαντικό οι οικογενειακές σχέσεις να είναι υγιείς και ασφαλής. Ένας άλλος ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας που συμβάλει στη δημιουργία υγιούς βάσης στην οικογένεια για συναισθηματική ανάπτυξη αποτελεί και η προσαρμοστικότητα της οικογένειας. Αυτό σημαίνει ότι μια οικογένεια θα πρέπει για δημιουργήσει υγιείς ενήλικες να χαρακτηρίζεται από ευελιξία και συνοχή. Η ευελιξία αφορά το είδος των ορίων που εφαρμόζονται στην οικογένεια ανάλογα με το εξελικτικό στάδιο του κάθε μέλους της καθώς και από τους ρόλους που αναλαμβάνουν τα μέλη της. Από την άλλη πλευρά η συνοχή αφορά τη συναισθηματική σύνδεση ανάμεσα στα μέλη της.(Alavi, Mehrinezhad, Amini & Parthaman Singh, 2017).

Για να μπορέσει να δημιουργηθεί το υγιές και ασφαλές οικογενειακό περιβάλλον, με σαφή όρια και συναισθηματική συνοχή, είναι ιδιαίτερα απαραίτητο και οι ίδιοι οι γονείς να έχουν αναπτύξει την συναισθηματική τους νοημοσύνη και τις δεξιότητές της με σκοπό να την εφαρμόζουν και οι ίδιοι στη ζωή τους. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα παιδιά είναι μιμητικά όντα, επομένως, μιμούνται τους γονείς τους σε πολλές συμπεριφορές γιατί περνούν πολλές ώρες μαζί τους ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής τους. Οι γονείς είναι τα πρότυπα των παιδιών. Άρα, η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης των παιδιών αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.(Στριγγάρη, 2019)

Τα παιδιά στη προσχολική ηλικία είναι σε θέση να εκπαιδευτούν, να μάθουν, να κατανοούν και να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους και τα συναισθήματά τους και αυτό θα τα βοηθήσει στο να δημιουργήσουν κοινωνικές σχέσης και να συμμετέχουν στη μάθηση κατά την ένταξή τους στο σχολικό περιβάλλον. Βέβαια, η διαδικασία αυτή ελλοχεύει τον κίνδυνο να εμφανίσουν τα παιδιά κάποια ψυχική διαταραχή σε περίπτωση που εμφανίσουν δυσκολία κατά τη προσπάθεια να επιτύχουν τις κοινωνικές συναλλαγές τους. (Blewitt et. al 2018)

Όταν λοιπόν τα παιδιά βγαίνουν έξω από το περιβάλλον της οικογένειας επιθυμούν να αναπτύξουν συναισθηματικές σχέσεις οι οποίες λαμβάνουν τη μορφή της φιλίας. Για το λόγο αυτό λοιπόν, είναι σημαντικό οι γονείς να στοχεύουν στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης των παιδιών τους πριν ακόμα εισέλθουν στην σχολική ηλικία. Για παράδειγμα, ένα παιδί που πηγαίνει στη σχολική βαθμίδα του νηπιαγωγείου με το να έχει αναπτυγμένη τη συναισθηματική του νοημοσύνη, μπορεί να επιλύει καλύτερα τις συγκρούσεις με τους συνομηλίκους του και να συνεργάζεται μαζί

τους. Όταν τελικά, τα παιδιά αυτά γίνουν ενήλικες, κατοχυρώνουν στην αγορά εργασίας υψηλόβαθμες θέσεις και η προσφορά τους στην κοινωνία είναι μεγάλη. Επιπρόσθετα, παρουσιάζουν καλό επίπεδο υγείας, δεν έχουν την ανάγκη να προσφύγουν στις ουσίες επομένως, δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα εξάρτησης. Ακόμη, έχουν καλύτερη κοινωνικοοικονομικά ποιότητα ζωής και παρουσιάζουν σε χαμηλά ποσοστά κάποια εγκληματική συμπεριφορά κατά την πρώιμη περίοδο ενηλικίωσης 26-32 ετών. (Halle & Darling-Churchill 2016)

Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι, τα παιδιά με αυξημένη την συναισθηματική τους νοημοσύνη παρουσιάζουν καλύτερη απόδοση στο σχολείο, δεν παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά, διαθέτουν καλύτερες δεξιότητες επικοινωνίας και είναι περισσότερο ασφαλή και κοινωνικά, σε σχέση με τα παιδιά εκείνα που δεν είναι τόσο συναισθηματικά ανεπτυγμένα. (Στριγγάρη, 2019).

Η αποτυχία ανάπτυξης της συναισθηματικής νοημοσύνης συνδέεται με την απόκτηση συναισθηματικών προβλημάτων ή ακόμα και προβλήματα συμπεριφοράς κατά την παιδική και εφηβική ηλικία. Αυτό σημαίνει ότι, ένα παιδί μπορεί να αποκτήσει προβλήματα υγείας ή και να παρουσιάσει προβλήματα συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια της εφηβείας όπως εγκατάλειψη του σχολείου και νεανική παραβατικότητα. (Κουτσούκι, Μουστακίδου, Πετροπούλου, 2020)

Σύμφωνα μάλιστα, με τους Mathews, Zeidner και Roberts (2002) το επίπεδο της συναισθηματικής νοημοσύνης μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών, με βασικά συμπτώματα τις διαταραχές άγχους και διάθεσης. Σε μια έρευνα μάλιστα η οποία διεξάχθηκε σε δείγμα 88 παραβατικών εφήβων ηλικίας 13-25 ετών φάνηκε ότι, τα άτομα με αυξημένη συναισθηματική νοημοσύνη παρουσιάζουν λιγότερα ψυχολογικά συμπτώματα σε σχέση με άλλα. Ακόμη, παράγοντες κινδύνου για την ανάπτυξη στην παιδική και εφηβική ηλικία αποτελούν τα επίμονα προβλήματα συμπεριφοράς τα οποία ξεπερνούν τα όρια. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι, η ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου της Ουάσιγκτον ανακάλυψε ότι, οι γονείς και τα παιδιά όπου είναι συναισθηματικά επαρκή, εμφανίζουν μειωμένη επιθετικότητα απέναντι στους γονείς τους αλλά και στους γύρω τους καθώς και λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς. (Goleman, 2011)

Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένα είδη γονέων τα οποία θεωρούνται ακατάλληλα για τη συναισθηματική ανατροφή των παιδιών. Αναλυτικότερα, υπάρχουν οι «αδιάφοροι» γονείς, οι οποίοι όπως δηλώνει και ο χαρακτηρισμός ο οποίος τους αποδίδεται αγνοούν εντελώς τα συναισθήματα των παιδιών τους. Αυτό σημαίνει ότι, όταν το παιδί παρουσιάζει μια συναισθηματική ένταση, εκείνοι την αντιμετωπίζουν ως κάτι ασήμαντο ή αλλιώς ως έναν μπελά τον οποίο και περιμένουν να ξεθυμάνει. Αυτό το είδος γονέων αδυνατεί να πλησιάσει το παιδί όταν ειδικά αυτό βρίσκεται σε μια ευάλωτη κατάσταση και να το βοηθήσει να διαχειριστεί τα συναισθήματά του. Το παιδί αυτό λοιπόν καταλήγει να νιώθει θυμό, ένταση και απογοήτευση καθώς κανείς δεν ασχολείται ουσιαστικά με τα όσα νιώθει. Το δεύτερο ακατάλληλο είδος γονέων είναι οι «υπερβολικά παραχωρητικοί γονείς», οι οποίοι αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των παιδιών τους αλλά θεωρούν ότι όλα είναι μια χαρά. Οι γονείς αυτοί προσπαθούν πολλές φορές να δωροδοκήσουν το παιδί με υλικά αγαθά προκειμένου να απαλύνουν τη θλίψη ή το θυμό του παιδιού. Το τρίτο είδος αφορά γονείς οι οποίοι είναι προσβλητικοί, δεν αντιμετωπίζουν με σεβασμό τα συναισθήματα των παιδιών του, γίνονται επικριτικοί, απότομοι και σκληροί στις τιμωρίες τους. Βέβαια, υπάρχουν και οι γονείς εκείνοι οι οποίοι ασχολούνται με τα συναισθήματα των παιδιών τους και προσπαθούν να το βοηθήσουν να βρει θετικούς τρόπους να κατευνάσει το θυμό του. (Goleman, 2011)

Οι διαταραχές συμπεριφοράς είναι από τις πιο συχνές διαταραχές που μπορεί να εμφανίσει ένα

παιδί το οποίο δεν έχει λάβει από την οικογένειά του επαρκή διαπαιδαγώγηση. Η παραβατική συμπεριφορά γίνεται αντιληπτή κατά τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής του παιδιού και αφορούν την παράβαση του κοινού ποινικού κώδικα και την παραπομπή του στις δικαστικές αρχές. Η ύπαρξή της οφείλεται στο γεγονός ότι, η προσωπικότητά του ατόμου άρχισε να δομείται λανθασμένα από την παιδική ηλικία. Το άτομο δεν μπορεί να ελέγξει τα όρια του λόγω της σύγχυσης που κυριαρχεί μέσα του, με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται να προσαρμοστεί κοινωνικά. Στην εκδήλωση αυτής της αντικοινωνικής συμπεριφοράς δεν συμβάλλουν μόνο τα εσωτερικά ψυχικά ερεθίσματα του ατόμου αλλά και εξωτερικά ερεθίσματα με σημαντικότερο αυτό της κοινωνικοποίησης. (Γκιούρλια,Σκιαθίτου,Τεφρωνίδης,2014)

Σύμφωνα μάλιστα και με νέες έρευνες, οι οικογενειακοί παράγοντες συντελούν στην εμφάνιση διαταραχών διαγωγής δεδομένο το γεγονός ότι, η ανεπαρκής γονική παρακολούθηση αναγνωρίζεται ως παράγοντας κινδύνου για την ανάπτυξη του παιδιού και του εφήβου. Η έλλειψη στοργής αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που οδηγεί εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Στο άλλο άκρο βρίσκονται και οι υπερπροστατευτικοί γονείς οι οποίοι εξίσου μπορούν να οδηγήσουν τα παιδιά τους στην παραβατικότητα, καθώς δημιουργούν απαιτητικούς νέους οι οποίοι δεν μπορούν να συμμορφωθούν απέναντι στις υποχρεώσεις της ζωής και να αντισταθούν στους πειρασμούς. (Γκιούρλια,Σκιαθίτου,Τεφρωνίδης,2014)

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με μια έρευνα των Glueck (1950), διαπιστώθηκε το γεγονός ότι το 70% των παραβατικών νέων προέκυψε από γονείς οι οποίοι προσπάθησαν να πειθαρχήσουν τα παιδιά τους με λανθασμένο τρόπο. Η ανύπαρκτη πειθαρχία κυριαρχεί στους παραβατικούς νέους σε ποσοστό 56,8% σε αντίθεση με τους μη παραβατικούς. Τέλος, σε μια νέα έρευνα διαπιστώθηκε ότι, το 65% των παραβατικών νέων ήταν αποτέλεσμα ενός ασταθούς οικογενειακού περιβάλλοντος και αδυναμίας των γονέων να επιτελέσουν τον γονικό τους ρόλο. (Γκιούρλια,Σκιαθίτου,Τεφρωνίδης,2014)

Η ανατροφή του παιδιού όχι μόνο σε βιωτικό επίπεδο αλλά και σε συναισθηματικό είναι μια δύσκολη διαδικασία την οποία πρέπει να υλοποιήσει ο κάθε γονέας με βάση τα δικά του βιώματα και την κρίση του. Είναι υψίστης σημασίας τα παιδιά να μεγαλώνουν με στόχο να γίνουν υγιής συναισθηματικά ενήλικες. Είναι σημαντικό, οι γονείς να μπορούν να εστιάσουν όχι μόνο στην υλική κάλυψη των παιδιών αλλά να δίνουν έμφαση και στις συναισθηματικές τους ανάγκες καθώς ένα παιδί το οποίο είναι καχύποπτο, θλιμμένο και θυμωμένο, καταστροφικό, γεμάτο άγχος, φοβίες και δυστυχημένο με τον εαυτό του δεν μπορεί να διεκδικήσει επαρκώς την θέση του στην κοινωνία και είναι εξαιρετικά πιθανό να αποκτήσει παρεκκλίνουσες και επιθετικές συμπεριφορές στη ζωή του.(Goleman,2011)

3.4. Η διπλή κρίση και η ψυχική υγεία των νέων.

Όπως αναφέρθηκε και στην πρώτη υποενότητα του κεφαλαίου, η οικογένεια αποτελεί πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης από τα πρώτα στάδια της ζωής του παιδιού. Κατά τη περίοδο της εφηβείας, η οποία αποτελεί μια ιδιαίτερη μετάβαση από την παιδική ηλικία στην ενήλικη ζωή και ο έφηβος διανύει τη δική του κρίση ταυτότητας, βιώνοντας μια ψυχολογική και σωματική αλλαγή, η οικογένεια αποτελεί τον κύριο παράγοντα ο οποίος επηρεάζει τη σωματική και ψυχική του υγεία. (Κοκκέβη, Φωτίου, Σταύρου, Ξανθάκη, Καναβού 2010).

Μέσα από διάφορες έρευνες σε διεθνές επίπεδο με συμμετέχοντες εφήβους, έχει γίνει αντιληπτό πως η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας έχει παρουσιάσει σημαντικό αντίκτυπο, στη σχολική επίδοση, στην επιθετικότητα, στη σχολική βία, στο κάπνισμα, στην κατανάλωση αλκοολούχων ποτών καθώς επίσης και στη ψυχική υγεία του εφήβου. (Hanson, Chen 2007). Επιπρόσθετα, έχει γίνει φανερό πως καταστάσεις οι οποίες μπορούν να προκαλέσουν έντονο άγχος στη ζωή της οικογένειας αλλά και του εφήβου όπως για παράδειγμα η μετανάστευση, η οικονομική κρίση, κρίση μέσα στη οικογένεια, μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τη ψυχική υγεία των νέων. (Harland, Reijneveld, Brugman, Verloove-Vanhorick, Verhulst 2002 & Bouma, Ormel, Verhulst, Oldehinkel 2008).

Με βάση έρευνα του ΕΠΙΨΥ το 2010 με τίτλο «Η οικογένεια των εφήβων», η οποία είχε ως συμμετέχοντες εφήβους, γίνεται αναφορά στην ποιότητα των σχέσεων μεταξύ του εφήβου και της οικογένειας του. Τα ευρήματα τα οποία προέκυψαν από τις απαντήσεις των εφήβων παρουσίαζαν εξαιρετικό ενδιαφέρον. Αναλυτικότερα, το 10,8% των εφήβων ανέφεραν πως δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι από τις σχέσεις τους με τους γονείς τους. Πιο συγκεκριμένα το 19,4% των κοριτσιών των οποίων συμμετείχαν στην έρευνα, έναντι των αγοριών (10,9%), ανέφεραν πως δυσκολεύονται να συζητήσουν με τους γονείς τους ζητήματα τα οποία τους απασχολούν. Με βάση την έρευνα από το 2006 έως και το 2010 το ποσοστό των νέων του οποίου οι γονείς δεν γνωρίζουν τις δραστηριότητες τους αυξήθηκε κατά το 4%. Επιπρόσθετα, το 5,4 % των εφήβων δεν λαμβάνει συναισθηματική υποστήριξη από τον πατέρα και το 1,3% από τη μητέρα. (Κοκκέβη, Φωτίου, Σταύρου, Ξανθάκη, Καναβού 2010). Τέλος, με βάση αποτελέσματα ορισμένων έχει γίνει αντιληπτό πως η ύπαρξη ενός αυστηρού αλλά παράλληλα και ευγενικού, φιλικού γονέα, διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη ψυχική υγεία των εφήβων. (McKinney C., Renk K. (2008), Fletcher A., Steinberg L., Sellers E. (1999)).

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι κατά τη περίοδο της εφηβείας έως και τη περίοδο της ενηλικίωσης οι σχέσεις μεταξύ γονέα και εφήβου διαταράσσονται και πολλές φορές εξασθενούν, βιώνοντας μια κρίση.

Ο τρόπος με τον οποίο οι γονείς διαπαιδαγωγούν τα παιδιά τους καθορίζει και το εάν ένας νέος θα παρουσιάσει και προβλήματα συμπεριφοράς. Αναλυτικότερα, τα προβλήματα συμπεριφοράς μπορούν να διακριθούν σε δυο κατηγορίες, στα εσωτερικά και εξωτερικά. Η πρώτη κατηγορία των εξωτερικών προβλημάτων συμπεριφοράς περιλαμβάνει συμπεριφορές όπως προβλήματα στη διαγωγή, χρήση ουσιών, εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών καθώς επίσης και δυσκολίες κατά τη σχολική επίδοση. Από την άλλη μεριά τα εσωτερικά προβλήματα περικλείουν συναισθηματικές διαταραχές όπως το άγχος και η κατάθλιψη. (Μακρή-Μπότσαρη,2008)

Αξίζει να καταστεί σαφές το γεγονός ότι, όταν μια συμπεριφορά γίνεται αντιληπτή κατά τη περίοδο της εφηβείας δεν σημαίνει πως δημιουργήθηκε στην εφηβεία. Αυτό σημαίνει πως μερικοί από τους εφήβους τους οποίους προβαίνουν στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών έχουν ήδη δώσει δείγματα παραβατικής συμπεριφοράς από νεότερη ηλικία. Οι νέοι αυτοί παρουσίαζαν δυσκολίες στις οικογενειακές τους σχέσεις. Επιπρόσθετα, νέοι οι οποίοι δυσκολεύονται από συναισθηματικές διαταραχές είναι πιθανό κατά τη παιδική ηλικία να βίωναν άγχος. (Μακρή-Μπότσαρη,2008)

Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός πως τα προβλήματα συμπεριφοράς που υφίσταται κατά τη

περίοδο της εφηβείας, όπως για παράδειγμα η εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς συνήθως κατά την ενηλικίωση μειώνονται. Στους παράγοντες οι οποίοι προστατεύουν τον νέο από την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς συγκαταλέγονται η αυτοεκτίμηση, η καλή σχολική επίδοση καθώς η καλώς διαμορφωμένη εικόνα εαυτού. (Μακρή-Μπότσαρη, 2008)

Με βάση την έκθεση του προγράμματος «Spotlight on adolescent health and well-being», έχει γίνει φανερό πως η ψυχική υγεία των νέων όσο πάει και μειώνεται, με τα κορίτσια να είναι περισσότερο ευάλωτα σε σχέση με τα αγόρια. Ακόμη, 1 στους 4 εφήβους αναφέρει πως αντιμετωπίζει δυσκολίες στον ύπνο έστω και μια φορά εβδομαδιαίως, είναι ευερέθιστος και νευρικός. (HBSC/WHO 2017-2018).

Η Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά το έτος 2007 έθεσε ορισμένα πλαίσια σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, προκειμένου να περιοριστεί η παραβατικότητα των ανηλίκων. Στην αιτιολογική έκθεση η οποία προτάθηκε αναφέρθηκε και στο ποιος θα πρέπει να είναι ο ρόλος της οικογένειας στην αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρθηκε το γεγονός πως τόσο το είδος της οικογένειας (πυρηνική, μονογονεϊκή κτλ.), όσο και η εσωτερική λειτουργία της οικογένειας επηρεάζουν σημαντικά τη ψυχική υγεία και τη συμπεριφορά των νέων. Την κατάσταση δυσχεραίνουν καταστάσεις όπως η παραβατικότητα των ίδιων των γονέων, καθώς και ο ελλιπής γονικός έλεγχος. Επιπρόσθετα, κρίνεται σημαντική η καλλιέργεια υπακοής στους νόμους της κοινωνίας από μικρή ηλικία. Ακόμη, σε περιπτώσεις κοινωνικής επανένταξης κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό η οικογένεια να αποδέχεται και να μην διαχωρίζει το νεαρό μέλος της από την υπόλοιπη οικογένεια. Κατά τη διαδικασία της επανένταξης κρίνεται απαραίτητη από την οικογένεια η υποστήριξη σε οικονομικό ψυχολογικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο προκειμένου να επιτευχθεί όσο τον δυνατό μεγαλύτερη επιτυχία η διαδικασία αυτή. Εμβαθύνοντας, σε περίπτωση εγκλεισμού του παιδιού, είναι απαραίτητη η επικοινωνία του παιδιού με το οικογενειακό του περιβάλλον. Παρόλα αυτά, και η ίδια η οικογένεια θα πρέπει να λαμβάνει την κατάλληλη εκπαίδευση και ψυχολογική υποστήριξη προκειμένου να μπορέσει να στηρίξει το μέλος το οποίο έχει εκδηλώσει οποιοδήποτε είδους παραβατικής συμπεριφοράς. (Μπατζελή 2007).

Έχει γίνει φανερό πως η οικογενειακή θεραπεία σε οικογένειες με νέους με διαταραχές συμπεριφοράς, τα οποία προβαίνουν σε εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών, μπορεί να αποβεί εξαιρετικά σημαντική. Η παρατήρηση αυτή έχει φανερή μέσα από μελέτες οι οποίες διεξάχθηκαν κατά τη δεκαετία του 1980, από το Kazdin (1987) και επιβεβαιώθηκαν από της μετέπειτα μελέτες του Shadish et..all.

Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιήθηκαν τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις οικογενειακής θεραπείας: οι συμπεριφορικοί κοινωνικοί προσανατολισμοί μάθησης, η δομική οικογενειακή θεραπεία καθώς και η περιβαλλοντική οικογενειακή θεραπεία πολλαπλών στόχων. Εμβαθύνοντας, με βάση τη πρώτη προσέγγιση, συμπεριφορικοί κοινωνικοί προσανατολισμοί μάθησης, η αντικοινωνική συμπεριφορά η οποία εκδηλώνεται από το νέο, προέρχεται από τις μη λειτουργικές αλληλεπιδράσεις γονέα και παιδιού και όχι στην πραγματικότητα από το ίδιο το παιδί. Γονείς οι οποίοι δεν ασκούν φυσιολογικούς ελέγχους και δεν προωθούν την κοινωνική συμπεριφορά, είναι πολύ πιθανόν να οδηγήσουν το παιδί τους στην εκδήλωση επιθετικής και αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Επεξηγηματικά, όταν μια συμπεριφορά του παιδιού η οποία δεν είναι αποδεκτή τροφοδοτείται από τους γονείς και αντιδρούν θετικά σε αυτή προκειμένου να ικανοποιήσουν την ανάγκη του εκείνη τη στιγμή. Για το λόγο αυτό, αυτό το είδος οικογενειακής θεραπείας στοχεύει στο να αναδιαμορφώσει

αυτού του είδους δυσλειτουργικές αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στο παιδί και στο γονέα, την επιβολή ήπιων αλλά και συνάμα λειτουργικών τρόπων πειθαρχίας και διαπραγματεύσεως. (Chamberlain.,Rosicky 1995).

Από την άλλη πλευρά, η δομική οικογενειακή θεραπεία, στοχεύει στην αναδιοργάνωση της οικογένειας λόγω ύπαρξης δυσλειτουργικής δομής, η οποία αποτελεί σημαντικό παράγοντα εκδήλωσης αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Ακόμη, η προσέγγιση αυτή προσαρμόζεται σε περιπτώσεις πολιτισμικών πεποιθήσεων και αξιών. (Chamberlain.,Rosicky 1995).

Τέλος, η τελευταία προσέγγιση, η περιβαλλοντική οικογενειακή θεραπεία έχει ως απώτερο σκοπό τη θεραπεία νέων με σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς και επικεντρώνεται στο παρόν όχι στο παρελθόν. Επιπλέον, μέσω αυτού του είδους οικογενειακής θεραπείας ενδυναμώνονται και οι γονείς και αποκτούν σημαντικές δεξιότητες οι οποίες στερούνται της βίας. Σημαντικό αποτελεί το γεγονός ότι λαμβάνουν θετική ανατροφοδότηση κατά τη διάρκεια της θεραπείας. (Chamberlain.,Rosicky 1995).

Με βάση την έρευνα των Bank, Marlowe, Reid, Patterson και Weinrott (1991), έγινε ιδιαίτερα αντιληπτό το όφελος της οικογενειακής θεραπείας σε νέους με παραβατική συμπεριφορά. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της προσέγγισης της κοινωνικής μάθησης στην οικογενειακή θεραπεία εξετάστηκαν νέοι οι οποίοι προέβαιναν για πολλά χρόνια στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών, και φάνηκε πως με την συμμετοχή τους στην οικογενειακή θεραπεία αλλά και μετά από ένα χρόνο λήξης αυτής μειώθηκαν σημαντικά οι αποκλίνουσες συμπεριφορές τους, σε σχέση με νέους οι οποίοι λάμβαναν μόνο ατομικές θεραπείες. (Chamberlain.,Rosicky 1995).

Ενώ, η οικογενειακή θεραπεία έχει συμβάλει στην μείωση εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς από τους νέους, παρόλα αυτά μπορεί να συναντήσει πολλά εμπόδια κατά την εφαρμογή της. Τα εμπόδια αυτά αφορούν τη φθορά, το άγχος στην οικογένεια, την έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης, την μεταβλητότητα των γονέων αλλά και των παιδιών. Οι οικογένειες οι οποίες καταλήγουν εν τέλει να εγκαταλείπουν τη θεραπεία προέρχονταν από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα και οι περισσότερες μητέρες έπασχαν από κατάθλιψη. Επίσης, οι οικογένειες οι οποίες έκαναν drop out από τη θεραπεία είχαν παιδιά τα οποία είχαν μεγάλο πρόβλημα συμπεριφοράς. (Chamberlain., Rosicky 1995).

3.5. Η οικογένεια ως παράγοντας εκδήλωσης της παραβατικής συμπεριφοράς.

Η κοινωνία η οποία ζούμε αποδίδει μεγάλη ευθύνη στην οικογένεια για τον τρόπο με τον οποίο ανατρέφει τα παιδιά και προσδοκά να τους μεταδώσει τις σωστές αξίες και αρχές. Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά τα παιδιά προετοιμάζονται προκειμένου να είναι πιο δεκτικά απέναντι στους κανόνες. Είναι επομένως φυσικό, η οικογένεια να συνεισφέρει στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς από τους νέους, από τη στιγμή μάλιστα που αυτού του είδους συμπεριφοράς αφορά τη μη τήρηση των κανόνων και των νόμων της κοινωνίας. Η παραβατική συμπεριφορά λοιπόν, επηρεάζεται αρχικά από την οικογένεια του ατόμου και στη συνέχεια από την παραβατική υποκοουλτούρα την οποία θα επιλέξει ο νέος. (Κατσίρας,2008)

Μέσα στο σύστημα της οικογένειας έχει πολλή μεγάλη σημασία, η ποιότητα των σχέσεων που θα αναπτύξει ο γονέας με το παιδί, το αν το παιδί κακοποιείται, η θυματοποίηση του, αν οι γονείς είναι διαζευγμένοι και πόση μεγάλη σημασία δίνουν στις ακαδημαϊκές επιδόσεις του παιδιού τους καθώς, όλα αυτά αποτελούν τους οικογενειακούς παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην εκδήλωση της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς. (Γεωργιάδης, Βυζάκου, Παπαστυλιανού, 2009)

Αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι, υφίστανται διάφορα είδη γονέων τα οποία επηρεάζουν την ανάπτυξη των παιδιών. Αναλυτικότερα, υπάρχουν δυο ορολογίες οι οποίες χαρακτηρίζουν τους γονείς ως προς την εκτέλεση του γονικού τους ρόλου, όμως παρουσιάζουν μεταξύ τους μερικές διαφορές. Ο ένας όρος αφορά τις γονεϊκές πρακτικές και ο δεύτερος ρόλος την γονεϊκή τυπολογία. Όσον αφορά τις γονεϊκές πρακτικές, αυτές αφορούν τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς βοηθούν τα παιδιά τους να κοινωνικοποιηθούν και να επιτύχουν τους στόχους τους. Για παράδειγμα, γονεϊκή πρακτική είναι να βοηθούν οι γονείς το παιδί να κατακτήσει έναν στόχο του μέσα από την καλλιέργεια των ικανοτήτων του. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Από την άλλη πλευρά, η γονεϊκή τυπολογία είναι μια διαφορετική και πιο σύνθετη διαδικασία. Η γονεϊκή τυπολογία λοιπόν, αφορά τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς ανατρέφουν τα παιδιά τους καθώς και τις αξίες, τα πρότυπα και τους τρόπους συμπεριφοράς που τους μεταδίδουν. Επιπλέον, η γονεϊκή τυπολογία αντανάκλα τις γονικές στάσεις, πρακτικές, λεκτικό και μη λεκτικό τρόπο επικοινωνίας στις διάφορες στιγμές αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο γονέα και στο παιδί. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Σε μελέτες όπου διεξάχθηκαν σχετικά με την γονεϊκή τυπολογία, εστίασαν στην συμπεριφορά των γονέων απέναντι στα παιδιά τους, στη συναισθηματική τους έκφραση μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, στον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών τους, στον τρόπο επικοινωνίας τους μαζί τους καθώς και σε τι βαθμό αποδέχονται ή απορρίπτουν αντίστοιχα τα παιδιά τους. Άρα λοιπόν, ο όρος «γονεϊκή τυπολογία», κατατάσσει τους γονείς σε κατηγορίες ανάλογα με το είδος της γονικής συμπεριφοράς που εμφανίζουν, καθώς και τα χαρακτηριστικά τους. Η διαφοροποίηση αυτή ανάμεσα στους γονείς βοηθά στο να γίνει καλύτερα αντιληπτός ο ρόλος τους μέσα στην οικογένεια ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν. (Γκιούρλια, Σταθάτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Εμβαθύνοντας λοιπόν, την πρώτη κατηγορία γονέων αποτελούν οι αυταρχικοί γονείς οι οποίοι σύμφωνα με τους Maccoby & Martin (1983), ασκούν υπερβολική εξουσία και έλεγχο πάνω στο παιδί, είναι απαιτητικοί, απορριπτικοί και δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις ανάγκες των παιδιών τους. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι, ελέγχουν τα παιδιά τους με αυστηρό τρόπο, διαθέτουν άκαμπτα όρια, βάζουν αυστηρούς περιορισμούς, τα ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό, τα ανταμείβουν μόνο όταν υπακούν στις εντολές τους, εστιάζουν σημαντικά στην ακαδημαϊκή απόδοση του παιδιού και δεν συζητούν μαζί του με δημοκρατικό τρόπο. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014). Με λίγα λόγια οι αυταρχικοί γονείς έχουν πολλές απαιτήσεις οι οποίες πολλές φορές δεν συνάδουν με το πραγματικό ηλικιακό επίπεδο του παιδιού. Σαν άνθρωποι είναι και οι ίδιοι αυστηροί με τον εαυτό τους, απόλυτοι με τις θέσεις τους και επιθυμούν να φέρνουν εις πέρας κάθε στόχο. Η χρήση τιμωρίας είναι ιδιαίτερα συχνή καθώς θεωρούν ότι με τον τρόπο αυτό νουθετούν τα παιδιά τους. Η τιμωρία μπορεί να έχει τη μορφή της επίπληξης, τις απειλές και τον εκφοβισμό αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις και της σωματικής βίας η οποία φθείρει την αξιοπρέπεια του παιδιού. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Οι αυταρχικοί γονείς μεγαλώνουν παιδιά και στο μέλλον ενήλικες με τα εξής χαρακτηριστικά: Αρχικά, δεν νιώθουν καλά με τον εαυτό τους και έχουν το συναίσθημα του ανικανοποίητου. Δυσκολεύονται επίσης να θέσουν στόχους καθώς απογοητεύονται και τα παρατούν πολύ εύκολα. Μετατρέπονται σε εσωστρεφής προσωπικότητες οι οποίες δυσκολεύονται να δείξουν εμπιστοσύνη σε άλλους ανθρώπους, έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση και αντιδρούν με επιθετικό τρόπο όταν βρίσκονται υπό πίεση. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν οι ανεκτικοί-επιεικείς γονείς, οι οποίοι είναι το άκρως αντίθετο από τους αυστηρούς με μοναδικό κοινό τη πολλή αγάπη που τρέφουν για τα παιδιά τους. Η διαφορά ανάμεσα σε αυτά τα δύο είδη γονέων εντοπίζεται στο γεγονός ότι, οι αυταρχικοί γονείς προσπαθούν να μην κάνουν την κάνουν φανερή, παρόλο που ότι κάνουν το κάνουν από αγάπη, ενώ αντίθετα, οι ανεκτικοί-επιεικείς γονείς δεν τιμωρούν τα παιδιά τους και τους παρέχουν ότι εκείνα επιθυμούν προκειμένου με το τρόπο αυτό να καταφέρουν να τους εκφράσουν την αγάπη. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Το κύριο χαρακτηριστικό αυτού του είδους γονέων αποτελεί το γεγονός ότι, δυσκολεύονται να αρνηθούν οποιαδήποτε επιθυμία των παιδιών τους. Επιπλέον, δεν έχουν απαιτήσεις από τα παιδιά τους, ανταποκρίνονται σε μεγάλο βαθμό στις ανάγκες τους και δεν τα οριοθετούν αλλά αντιθέτως τα αφήνουν να ορίσουν μόνα τους τα όριά τους. Ακόμη, προκειμένου να ασκήσουν τον γονικό τους ρόλο δεν χρησιμοποιούν την εξουσία που τους αποδίδει ο ρόλος τους ως γονείς αλλά προσπαθούν να πείσουν τα παιδιά τους χρησιμοποιώντας τη λογική. Για το λόγο αυτό συζητούν σε μεγάλο βαθμό μαζί τους ακόμα και για τους κανόνες που επικρατούν μέσα στην οικογένεια. Βέβαια, τους παρέχουν την ελευθερία σε μεγάλο βαθμό με αποτέλεσμα πολλές φορές να γίνονται μάρτυρες των αρνητικών συμπεριφορών των παιδιών τους. (Maccoby, & Martin, 1983)

Οι ανεκτικοί γονείς επιθυμούν τα παιδιά τους να είναι δημιουργικά και να ανακαλύπτουν τον κόσμο όπως εκείνα επιθυμούν. Το στόχο τους αυτό θεωρούν ότι τον πετυχαίνουν με το μην θέτουν όρια στο παιδί, και με το να μην έχουν απαιτήσεις από εκείνα. Επιπλέον, δίνουν στα παιδιά τους μεγάλη δυνατότητα αυτορρύθμισης και προσπαθούν να μη συγκρούονται μαζί τους. (Baumrind, 1967)

Τα παιδιά που μεγαλώνουν με ανεκτικούς γονείς είναι θεωρητικά υγιή στην ανάπτυξη τους ως ενήλικες. Παρουσιάζουν αυξημένη αυτοπεποίθηση σε σχέση με παιδιά που μεγαλώνουν με άλλου είδους γονείς, υψηλές κοινωνικές δεξιότητες και μικρότερα επίπεδα κατάθλιψης. Μακροπρόθεσμα όμως πλήττεται η αυτοπεποίθησή τους και οι κοινωνικές τους δεξιότητες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εμφανίσουν προβληματική συμπεριφορά και χαμηλή απόδοση στο σχολείο. Επίσης, παρουσιάζουν έντονο άγχος το οποίο δεν μπορούν να διαχειριστούν, έχουν χαμηλό αυτοέλεγχο, είναι παρορμητικά, ανυπάκουα και τείνουν να γίνονται ακόμα και εγωκεντρικά με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται να δείξουν συναισθήματα αλληλεγγύης. Με τέτοιου είδους συμπεριφορές απομακρύνονται από τους φίλους τους και δεν είναι σε θέση να σεβαστούν κανέναν. Τέλος, δεν τους αρέσει να ακολουθούν κανόνες και δεν αναλαμβάνουν την ευθύνη των κακών τους πράξεων. (Maccoby & Martin, 1983).

Στην κατηγορία των ανεκτικών γονέων υπάρχουν και εκείνοι οι οποίοι είναι μεν ανεκτικοί αλλά αδιάφοροι απέναντι στα παιδιά τους. Αφήνουν λοιπόν, τα παιδιά τους να ενεργούν όπως επιθυμούν, δε έχουν απαιτήσεις από αυτά και ασχολούνται ελάχιστα με την ανατροφή των παιδιών τους με το να τους παρέχουν τα βασικά όπως τροφή, ρούχα και παροχή στέγης. Αποτελεί μεγάλης σημασίας

το γεγονός ότι οι γονείς αυτοί δεν πειθαρχούν τα παιδιά τους, δε τα επιτηρούν και τα απορρίπτουν διαρκώς. Η συμπεριφορά τους μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι και οι ίδιοι ως παιδιά δεν έμειναν ικανοποιημένα ή παρέμειναν στον εγωκεντρισμό της παιδικής ηλικίας. Το σίγουρο είναι ότι η συμπεριφορά τους αυτή είναι ανεπαρκής και ανώριμη και δεν μπορούν να φέρουν εις πέρας με ομαλό τρόπο το γονικό τους ρόλο. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Τα παιδιά των ανεκτικών-αδιάφορων γονέων χαρακτηρίζονται κυρίως από αντικοινωνική συμπεριφορά. Επιπλέον, παρουσιάζουν χαμηλή επίδοση στο σχολείο και χαρακτηρίζονται από την απορριπτική στάση των γονιών τους κυρίως κατά την περίοδο της εφηβείας. Ακόμη, χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση και ανήκουν στην ομάδα υψηλού κινδύνου για να παραμεληθούν και να κακοποιηθούν. Επιπρόσθετα, εξαιτίας αυτής της συμπεριφοράς των γονιών τους τα παιδιά αυτά χαρακτηρίζονται από έλλειψη αυτοελέγχου, δεν έχουν όρια, είναι επιθετικά και έχουν αυξημένες πιθανότητες να αναπτύξουν παραβατική συμπεριφορά. Με λίγα λόγια τα παιδιά αυτά αποτελούν ομάδα υψηλού κινδύνου και παρουσιάζουν μεγάλες αποκλίσεις στη συμπεριφορά τους οι οποίες μπορούν να τους οδηγήσουν ακόμα και στα όρια της διαταραχής. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Ανάμεσα σε αυτά τα είδη γονέων υπάρχουν και οι δημοκρατικοί γονείς οι οποίοι φαίνεται να εκτελούν καλύτερα το γονεϊκό τους ρόλο. Αναλυτικότερα, οι δημοκρατικοί γονείς θέτουν σταθερά όρια μέσα στο οικογενειακό σύστημα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι τα όρια αυτά είναι και άκαμπτα. Αντιθέτως, υπάρχει ευελιξία και όταν κρίνεται αναγκαίο επαναπροσδιορίζονται. Αυτό σημαίνει ότι επιθυμούν τα παιδιά τους να είναι ανεξάρτητα όμως, τους θέτουν σαφή όρια ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν. Αναγνωρίζουν φυσικά τα δικαιώματά τους ως γονείς όμως παρά όλα αυτά, δεν ξεχνούν ότι και τα παιδιά τους είναι ξεχωριστές οντότητες με τις δικές τους ανάγκες. Δίνουν μεγάλη σημασία στην ύπαρξη ορίων και στην εσωτερική πειθαρχία του παιδιού και θεωρούν ότι η ύπαρξη ιεραρχίας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας αποτελεί ζωτικής σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία της. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Από μια δημοκρατική οικογένεια λοιπόν, προκύπτουν παιδιά με καλές ακαδημαϊκές επιδόσεις και φέρνουν εις πέρας τους στόχους τους. Επιπλέον, διαθέτουν υψηλή κοινωνική ωριμότητα, αυτοπεποίθηση και τη δυνατότητα αυτοελέγχου. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι τα παιδιά αυτά σέβονται τους γονείς τους και εμφανίζουν λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς καθώς θεωρούνται υγιή συναισθηματικά. Σύμφωνα με την Baumrind (1991), «τα αποτελέσματα διάφορων ερευνών δείχνουν ότι ο δημοκρατικός τύπος γονέα συσχετίζεται με παιδιά που συνεργάζονται και πείθονται εύκολα από την επιχειρηματολογία του γονέα, χωρίς να αντιδικούν μαζί του». (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Η Baumrind (1967) σε σχετικές έρευνες που διεξήγαγε στις αρχές τις δεκαετίας του 1960 είχε αναφέρει ότι μια μεσοαστική πυρηνική οικογένεια στην Βόρεια Αμερική διαθέτει τρεις τύπους γονέων, τον αυταρχικό, τον ανεκτικό και τον δημοκρατικό. Στη συνέχεια όμως προσέθεσε στους ήδη υπάρχοντες και άλλους τύπους γονέων, τους νευροσικούς, τους φιλόδοξους, τους υπερπροστατευτικούς και τους εχθρικούς. Αναλυτικότερα, οι νευρωσικοί γονείς είναι αυτοί των οποίων η συμπεριφορά τους και η γενικότερη στάση τους χαρακτηρίζεται από ευερεθιστότητα και υπερβολή. Οι γονείς αυτοί λοιπόν αναζητούν την παραμικρή αφορμή για να φωνάξουν και να τιμωρήσουν τα παιδιά τους ακόμα και για λόγους που και οι ίδιοι αναγνωρίζουν ότι δεν είναι σημαντικοί. Βέβαια, ακόμα και τις φορές που δεν ξεσπούν επάνω στο παιδί οι γονείς αυτοί διακατέχονται από μια παρασκηνιακή νευρική και ευερεθιστότητα η οποία όμως, εξακολουθεί

να είναι το ίδιο επιβλαβής για το παιδί ακόμα και όταν προσπαθούν να μην την εκδηλώνουν. Παρόλα αυτά όμως ο εκνευρισμός, οι απειλές και οι επιπλήξεις είναι φανερές. (Baumrind, 1967)

Αυτός ο ψυχολογικός τύπος γονέα έχει οδυνηρές συνέπειες επάνω στο παιδί καθώς φοβάται τη δυσαρέσκεια των γονέων του καθώς και τις συνέπειες που θα επωμιστεί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να δημιουργηθεί ένα παιδί εξίσου νευρωσικό και ευερέθιστο όπως οι γονείς του αλλά συνάμα φοβισμένο και επιφυλακτικό. Επιπλέον, αυτό το είδος γονέα τροφοδοτεί τις κακές συνήθειες του παιδιού, τις απροσεξίες και την κακή ακαδημαϊκή επίδοση. Μεγαλώνοντας και ως ενήλικας το παιδί το οποίο προέρχεται από τέτοιου είδους οικογένεια θα δυσκολεύεται να αντιμετωπίσει και να δώσει λύσεις στα διάφορα προβλήματά του. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Σύμφωνα με την Baumrind (1967), ένα ακόμη είδος ψυχολογικού γονέα αποτελούν οι φιλόδοξοι γονείς. Οι φιλόδοξοι γονείς μεγαλώνουν το παιδί τους με βάση τις δικές τους προσδοκίες, επιθυμίες και απωθημένα, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις δυνατότητες και τις επιθυμίες των παιδιών τους. Απαιτούν από το παιδί να αποκτήσει πράγματα που δεν κατάφεραν οι ίδιοι στη ζωή τους και μάλιστα το καθοδηγούν για τον τρόπο με τον οποίο θα κατακτήσει τα όσα επιθυμούν εκείνοι αφηφώντας την προσωπικότητα και τα όνειρα του παιδιού. Σε πολλές περιπτώσεις το παιδί αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις προσδοκίες των γονιών του με αποτέλεσμα να κατακλύζεται από το αίσθημα της κατωτερότητας και της ενοχής, ειδικά μάλιστα όταν και οι ίδιοι οι γονείς κάνουν υποτιμητικά και ειρωνικά σχόλια στο παιδί τους.

Οι υπερπροστατευτικοί γονείς από μεριάς τους εμποδίζουν την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Η υπερπροστατευτική συμπεριφορά η οποία, εκδηλώνεται κυρίως από τη μητέρα, περιορίζει την ελευθερία, την ανεξαρτησία και την δημιουργικότητα του παιδιού. Σε αυτό το είδος γονέων, ο γονιός διακατέχεται από μια έντονη ανησυχία, το ελέγχει διαρκώς, διακατέχεται από ένα αρνητικό συναίσθημα ότι κάτι θα συμβεί στο παιδί του και προσπαθεί να προλάβει τυχόν λάθη. Οι υπερπροστατευτικοί γονείς με αυτή τους την ανησυχία επηρεάζουν αρνητικά το παιδί, του στερούν την ελευθερία του, τον αυθορμητισμό του και απομονώνεται από τις παρέες συνομηλίκων. Παράλληλα, το παιδί δυσκολεύεται να πάρει πρωτοβουλίες, να αναλάβει ευθύνες και μεγαλώνοντας θα μάθει να υποτάσσεται και να καταπιέζει τα θέλω του. Υπάρχει όμως και το ενδεχόμενο, το παιδί να αντιταχθεί απέναντι στους γονείς του και να καλύπτει τις άσχημες πράξεις του λέγοντας ψέματα. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Το τελευταίο είδος ψυχολογικών γονέων αποτελούν οι εχθρικοί γονείς. Οι εχθρικοί γονείς θεωρούν τα παιδιά τους ανεπιθύμητα, τα κρίνουν διαρκώς, μεγιστοποιούν κάθε τους σφάλμα και δύσκολα συμφιλιώνονται μαζί τους. Όσον αφορά τη καθημερινή συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά οι γονείς αυτοί είναι βίαιοι, οξύθυμοι και σφοδροί κυρίως λόγω οικονομικών δυσκολιών, αδυναμία των παιδιών τους να ανταπεξέλθουν στις προσδοκίες τους καθώς και λόγω των δικών τους τραυμάτων από την παιδική τους ηλικία. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι, από απορριπτικούς και εχθρικούς γονείς, προκύπτουν επιθετικά και αντικοινωνικά παιδιά. Βέβαια, στην περίπτωση όπου τα παιδιά αδιάφορων γονέων αποκτήσουν κατά τη διάρκεια της ζωής τους δημιουργικά και καλά πρότυπα, τότε ενθαρρύνονται, λαμβάνουν πρωτοβουλίες και έχουν μια ποιοτική ζωή. Το οικογενειακό περιβάλλον λοιπόν, μέσα στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί θα πρέπει να στοχεύει στην αύξηση της αυτοπεποίθησης του παιδιού. Είναι εξαιρετικά σημαντικό, ένα παιδί να μπορεί να αγαπά τον εαυτό του, να μην φοβάται, να μάθει να ρισκάρει και να πετυχαίνει τους στόχους του. Ως παιδί αλλά και ως ενήλικας ένας άνθρωπος με αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση δεν ντρέπεται για τον εαυτό του, μαθαίνει από τα λάθη του, δεν

φοβάται και γενικότερα απολαμβάνει τη ζωή του. Σε αντίθετη περίπτωση, τα παιδιά τα οποία χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση και νιώθουν άσχημα για τον εαυτό τους καταφεύγουν σε μεθόδους και πρότυπα τα οποία συμβάλλουν στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. (Γκιούρλια, Σκιαθίτου, Τεφρωνίδης, 2014)

Τέτοιου είδους πρότυπα είναι η μίμηση των γονικών προτύπων. Οι συναισθηματικά ακατάλληλοι γονείς επιδρούν στην εκδήλωση της επιθετικότητας από τα παιδιά τους. Αυτό γίνεται φανερό από μακροχρόνιες μελέτες που διεξάχθηκαν στην Νέα Υόρκη με 870 παιδιά τα οποία τα παρακολουθούσαν από την ηλικία των 8 έως και 30 χρονών. Έγινε φανερό λοιπόν, ότι παιδιά τα οποία ήταν εριστικά και ξεκινούσαν συγκρούσεις με τη χρήση βίας ήταν αυτά που εγκατέλειπαν εν τέλει το σχολείο και μέχρι τα 30 τους χρόνια είχαν αποκτήσει ποινικό μητρώο. Αργότερα, και οι ίδιοι ως γονείς μεταβίβαζαν τα βίαια πρότυπα στα παιδιά τους, με αποτέλεσμα και τα ίδια ήδη από τη σχολική ηλικία να παρουσιάζουν την ίδια συμπεριφορά με τους γονείς τους. (Goleman, 2011)

Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης αποτελούν ένα καλό παράδειγμα για το πως οι γονείς μεταβιβάζουν στα παιδιά τους την επιθετικότητα. Η αυθαίρετη αυστηρότητα με την οποία μεγάλωναν ορισμένοι γονείς τα παιδιά τους τα μετέτρεψαν σε ταραξίες. Οι ίδιοι οι γονείς δίδασκαν την επιθετικότητα με τον τρόπο τους μέσα στο σπίτι, ανεξάρτητα από το αν ο επιθετικός γονιός ήταν ο πατέρας ή η μητέρα. Αναλυτικότερα, τα επιθετικά κορίτσια μεγαλώνοντας έγιναν πολύ αυστηρές και επέβαλαν πολλές τιμωρίες και τα επιθετικά αγόρια με τη σειρά τους μετατρέπονταν με τη σειρά τους σε αυταρχικούς και αυστηρούς γονείς. Φυσικά, οι γονείς δεν θέλουν να βλάψουν τα παιδιά τους, δυστυχώς όμως επαναλάμβαναν και οι ίδιοι το ίδιο μοτίβο γονικής συμπεριφοράς που είχαν βιώσει στην οικογένειά τους. (Goleman, 2011)

Τα παιδιά μέσα στην οικογένεια μαθαίνουν την πειθαρχία σύμφωνα όμως με το πρότυπο της βίας και ανάλογα με τις διαθέσεις των γονιών τους. Για παράδειγμα, αν ένας γονιός έχει καλή διάθεση το παιδί δεν θα τιμωρηθεί, ειδικά θα τιμωρηθεί θα βιώσει άσχημες συνέπειες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η τιμωρία του παιδιού να αφορά τη διάθεση του γονέα και όχι τη συμπεριφορά του παιδιού. Η πειθαρχία όμως αφορά στην πραγματικότητα τη θέσπιση ορίων και όχι την τιμωρία και την καταπίεση που νομίζουν αρκετοί. Με τέτοιου είδους όμως τιμωρίες δημιουργούνται στο παιδί αισθήματα ανικανότητας, απόγνωσης καθώς και επιθετικής συμπεριφοράς από εκείνο, με σημαντικό κόστος για τη συναισθηματική του ζωή. (Goleman, 2011)

Σε νεότερες έρευνες εμφανίζονται ως αίτια για την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς από τα παιδιά η αστάθεια του οικογενειακού περιβάλλοντος καθώς και η αδυναμία των γονέων να διαπαιδαγωγήσουν τα παιδιά τους. Συμπεριφορές όπως, η αδιαφορία των γονέων και η καταναγκαστική πειθαρχία, προσανατολίζουν τους ανήλικους προς την έντονη παραβατικότητα. Βέβαια, η απουσία των γονέων σε συνδυασμό με την αδιαφορία τους μπορεί να μην δίνουν στο παιδί τη στοργή που χρειάζεται. (Κατσίρας, 2008)

Αναλυτικότερα, όταν οι ίδιοι οι γονείς λόγω πολιτισμικού επιπέδου αδιαφορούν για την σχολική επίδοση του παιδιού και δεν επενδύουν στην πνευματική του ανάπτυξη το θέτουν σε μια κατάσταση όπου δεν καταλαβαίνει τις πραγματικές απαιτήσεις της κοινωνίας από τη στιγμή που οι ίδιοι οι γονείς παλεύουν μόνο για οικονομικά ζητήματα. Επομένως, αντιμετωπίζει την σχολική αποτυχία σαν κάτι φυσιολογικό λόγω της κοινωνικής του καταγωγής. Οι ακαδημαϊκές του αποτυχίες και ο διαρκής αγώνας για επιβίωση μπορεί να οδηγήσει το παιδί σε σύγκρουση με την κοινωνία την οποία και χαρακτηρίζει για εκμετάλλευση και απόρριψη. (Κατσίρας, 2008)

Επίσης, το να μεγαλώνει ένα παιδί σε μια υπερπροστατευτική οικογένεια με πολύ αγχώδη στοργή, θέτει σε κίνδυνο τη ψυχική του υγεία και μπορεί να το οδηγήσει ακόμα και στη παραβατικότητα. Στην εκδήλωση της παραβατικότητας λόγω της οικογένειας λαμβάνονται υπόψη και οι παράγοντες όπως, το μέγεθος της οικογένειας, οι κακές σχέσεις με τους γονείς, οι διαλυμένες οικογένειες, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται μειονεκτικές καταστάσεις όπως φτώχεια, χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο κ.α. (Κατσίρας,2008)

Πραγματοποιήθηκε μια έρευνα σε 38 φοιτητές κολεγίου προκειμένου να εξεταστούν τα εξής είδη οικογενειών: οι έγκυρες, οι αυταρχικές, οι επιεικείς και οι αδιάλυτες και στο πως τα είδη αυτά συμβάλλουν στην παραβατικότητα των παιδιών τους. Προκειμένου να περιγραφούν τα οικογενειακά είδη, οι ερευνητές βασίστηκαν στην άποψη της Diana Baumrind σύμφωνα με την οποία « το στυλ γονικής μέριμνας χρησιμοποιείται για την καταγραφή φυσιολογικών παραλλαγών στις προσπάθειες του γονέα να ελέγχει και να κοινωνικοποιεί τα παιδιά του». Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, έγινε φανερό ότι οι αυταρχικές οικογένειες συμβάλλουν στην εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς από τα παιδιά τους, ιδίως όταν υπάρχει χαμηλή οικογενειακή συνοχή. Επιπλέον, σε 6 μαθητές όπου προέρχονταν από αυταρχικές οικογένειες, εμφανίζονταν και ιδιοσυγκρασιακά προβλήματα μαζί με τα προβλήματα συμπεριφοράς κατά την παιδική και εφηβική τους ηλικία.

Ακόμη, όπως αναφέρεται στην έρευνα της Huston (1994), τα παιδιά τα οποία μεγαλώνουν στην φτώχεια εμφανίζουν χαμηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις και δυσκολία στην πνευματική τους ανάπτυξη, σε αντίθεση με τα παιδιά τα οποία ανήκουν σε υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και δεν είναι λίγες οι φορές όπου τα παιδιά αυτά εγκαταλείπουν το σχολείο. Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι, τα παιδιά τα οποία ζουν σε συνθήκες φτώχειας εμφανίζουν σε υψηλό ποσοστό προβλήματα συμπεριφοράς καθώς κοινωνικά και συναισθηματικά προβλήματα όπως άγχος, χαμηλή αυτοεκτίμηση, δυσφορία, κοινωνική απόσυρση, επιθετικότητα και εγκληματικότητα. Ιδιαίτερα, κατά την εφηβεία τα προβλήματα αυτά γίνονται πιο φανερά κυρίως μέσω του νεανικού εγκλήματος.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Με βάση λοιπόν τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, προκύπτει και πάλι το γεγονός ότι, η οικογένεια διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην βιοτική αλλά και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Οι γονείς είναι σημαντικό να καλλιεργήσουν τη συναισθηματική νοημοσύνη του παιδιού, προκειμένου να μπορέσει να εξελιχθεί σε έναν υγιή συναισθηματικά ενήλικα. Με την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού αποφεύγονται οι επιθετικές και αντικοινωνικές συμπεριφορές από εκείνο και αποκτά μια καλύτερη και υγιή ποιότητα ζωής στο μέλλον. Ο γονέας είναι σημαντικό να αποκτήσει έναν υγιή συναισθηματικά ρόλο χωρίς να προκαλεί αρνητικά συναισθήματα στο παιδί. Είναι σημαντικό η οικογένεια να έχει ιδιαίτερα σαφή όρια και τρόπους επικοινωνίας. Παιδιά τα οποία κακοποιούνται, δέχονται μεγάλες πιέσεις από τους αυστηρούς γονείς τους, αποκτούν μεγαλύτερες πιθανότητες να προβούν στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Καινοτόμα προγράμματα πρόληψης και θεραπείας στο φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας.

Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο της πτυχιακής μας αναλύουμε τα προγράμματα πρόληψης και θεραπείας τα οποία έχουν ως σκοπό τους την αντιμετώπιση του κοινωνικού φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας. Πιο συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται ορισμός της επιθετικής συμπεριφοράς και της αντικοινωνικής ως τρόποι εκδήλωσης της νεανικής παραβατικότητας. Έπειτα, αναφέρεται στους παράγοντες κινδύνου της νεανικής παραβατικότητας.

Αμέσως μετά τις διασαφηνιστεί της πρόληψης αναλύονται τα μέτρα πρόληψης και παρέμβασης τα οποία ισχύουν στην Ελλάδα και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση αργότερα στη θεραπευτική παρέμβαση της νεανικής παραβατικότητας. Η θεραπεία έχει τρεις πιο αποτελεσματικές προσεγγίσεις. Αυτές είναι η οικογενειακή θεραπεία, η πολυδιάστατη θεραπεία foster care και η πολύ συστημική θεραπεία.

Άλλο ένα μείζον θέμα που δίνει έμφαση αυτό το κεφάλαιο είναι η νομική αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας. Μάλιστα, σε αυτή την υποενότητα αναλύεται και η νομική οπτική του ζητήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στην Ελλάδα με μία σύντομη ιστορική αναδρομή η οποία επικεντρώνεται στην εξέλιξη του δικαστικού συστήματος και των νομικών πλαισίων γύρω από το δίκαιο των ανηλίκων.

Ύστερα στην επόμενη που ενώ τα αναλύετε όλη η διεπιστημονική προσέγγιση στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στους ρόλους που διαδραματίζει κάθε ειδικός «βάζοντας το λιθαράκι του» στην ολιστική προσέγγιση του ζητήματος παραβατικότητας των νέων. Συγκεκριμένα αναλύονται όλοι οι τομείς που ασχολούνται με αυτό το φαινόμενο (σωφρονιστικό και δικαστικό σύστημα, εκπαιδευτικό σύστημα και θεραπεία). Αργότερα, γίνεται μία ιδιαίτερη ανάλυση στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού. Κλείνοντας, το κεφάλαιο παραθέτουμε κάποια σημαντικά παραδείγματα προσπάθειας με παρεμβάσεις Ευρωπαϊκά κράτη και στην Ελλάδα.

4.1. Πρόληψη νεανικής παραβατικότητας.

Όπως έχει ήδη γίνει κατανοητό από τις παραπάνω ενότητες η νεανική παραβατικότητα εκδηλώνεται ως αντικοινωνική ή επιθετική συμπεριφορά με στόχο την πρόκληση βλάβης. Η επιθετική συμπεριφορά μπορεί να είναι η συντελεστική ή αντίδραση στην υπαρκτή απειλή. Πιο αναλυτικά όταν το άτομο αποσκοπεί την πρόκληση βλάβης και εχθρικής συμπεριφοράς τότε είναι συντελεστική. Όταν όμως το άτομο λειτουργεί επιθετικά έναντι σε ένα άλλο επειδή είχε δεχτεί αρχικά από το άλλο άτομο επιθετική συμπεριφορά τότε είναι αντίδραση ή άμυνα στην υπαρκτή απειλή. Εδώ πρέπει να τονιστεί το οξύμωρο σχήμα που δημιουργείται καθώς και στις δύο περιπτώσεις θεωρείται το άτομο που εκφράζει επιθετική συμπεριφορά σύμφωνα με τον ορισμό παραβάτης αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι ο παραπάνω διαχωρισμός μάλιστα ενισχύει τη

διαφωνία και τον προβληματισμό που υπάρχει μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας πως όλοι είμαστε παραβάτες και ταυτόχρονα δεν είμαστε.

Παράλληλα, στη σύγχρονη βιβλιογραφία αναφέρεται πως η επιθετική συμπεριφορά είναι ως ένα βαθμό μέρος της ανάπτυξης και πως ανάλογα με την ηλικία και περίοδο ανάπτυξης εκδηλώνεται σε διαφορετική έκταση συχνότητα μορφή και τρόπο. Δηλαδή, στην προσχολική ηλικία συγκεκριμένα η έμφαση της επιθετικότητας και συγκρούσεων αποτελούν αναγκαίο κακό για την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Αυτό συμβαίνει διότι πρέπει το παιδί να αρχίσει στις σκέψεις και στις πράξεις του να συλλαμβάνει και τους γύρω του. Όμως αυτό το οδηγεί το παιδί σε σύγκριση με το Εγώ του (Ross & Motzger, 2006). Επίσης, στη σχολική ηλικία η εμφάνιση τέτοιων συμπεριφορών εμπεριέχουν τι τρίβει του παιδιού με κοινωνικές δεξιότητες όπως η αλληλεπίδρασή του με το κοινωνικό περιβάλλον και τη διευθέτηση διαφορών ζητημάτων. Έπειτα στην εφηβική ηλικία βοηθούν τέτοιες συμπεριφορές στον καθορισμό της ταυτότητας του.

Μια διαπίστωση όπου γίνεται σε σχέση με τη νεανική παραβατικότητα είναι η αντιμετώπιση των ανηλικών παραβατών σε σχέση με τους ενήλικες παραβάτες. Υπάρχει η παραδοχή πως οι ανήλικοι έχουν τις δικές τους ιδιαιτερότητες και έχουν πολύ διαφορετικές ανάγκες από τους ενήλικες. Επίσης, ο ανήλικος θεωρείται και πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ξεχωριστή προσωπικότητα και συμπεριφορά και ίσως είναι πιο δόκιμο να σταματήσει η ισχύς της στρατιωτικής άποψης πως είναι η είναι μικρογραφία των μεγαλύτερων ανθρώπων (Καφασαρης, Βλάσση και Γερουκαλη 2007).

Παράλληλα, νέοι και ιδιαίτερα στην εφηβεία χωρίζονται στα 2 καθώς παλεύουν να βρουν την ισορροπία μεταξύ δύο αντίθετων ρόλων που τους κυριαρχούν. Ο πρώτος ρόλος αφορά το να μην προκαλεί και να ανταπεξέρχεται σε ότι αφορά την οικογένειά του και ο δεύτερος ρόλος αναφέρεται στη συμπεριφορά του «σκληρού, δυνατού και ανεξάρτητου» μπροστά στις παρέες συνομηλίκων και συνεπώς το εξωτερικό κοινωνικό του. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε και το αξιόλογο ποσοστό των ανηλικών και των νέων ατόμων με ψυχικές λειτουργίες ή διαταραχές και ψυχοκοινωνικά προβλήματα, οι οποίοι παλεύουν εξίσου με τους υπόλοιπους αλλά και με τη δική τους παραπάνω δυσκολία. Σύμφωνα με διεθνείς μετρήσεις το ποσοστό παραβατικότητας των νέων ανέρχεται σε ποσοστό 26% του συνολικού πληθυσμού (Griffin 2017, Μανιαδάκη 2013, Sander, Patall, Amoscato, Fisher & Furk 2012, Unmair & Azka 2016). Με βάση τα παραπάνω ως δεδομένα πυλώνας της πρόληψης αλλά και της παρέμβασης για την παραβατικότητα είναι η ψυχοκοινωνική υποστήριξη των νέων πιο συγκεκριμένα αυτή η πρακτική είχε ως κύριο μέλημά της την ομαλή μετάβαση των νέων από την παιδικότητα προς την ενηλικίωση τους. Αυτό επιτυγχάνεται με την υποστήριξη και καθοδήγηση των νέων στην πιο λειτουργική για αυτούς επιλογή αλλά και την διαχείριση διαφορών κρίσεων και προβλημάτων που μπορεί να χρειάζονται βοήθεια.

Μια παραβατική συμπεριφορά συνδέεται όπως έχει ήδη αναφερθεί με πολλούς διαφορετικά αιτία-παράγοντες. Αυτές μπορεί να είναι η οικογένεια, το σχολείο, το φύλο, το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον και οι παρέες συνομηλίκων. Εδώ είναι σημαντικό να ξεχωρίσουμε τα αίτια που προκαλούν αντικοινωνική επιθετική συμπεριφορά από τους παράγοντες επικινδυνότητας.

Όπως έχει ήδη αναλυθεί ένας σημαντικός παράγοντας επικινδυνότητας θεωρείται ηλικία. Αυτό που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη για την ηλικία είναι ότι κάθε ηλικία έχει τη δική της μορφή εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς. Επίσης, ηλικία επηρεάζει και τη συχνότητα της εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς. Ένας άλλος πολύ σημαντικός παράγοντας επικινδυνότητας θεωρείται το φύλο. Αυτό συμβαίνει διότι σύμφωνα με έρευνες παρατηρείται μεγαλύτερη συχνότητα σε παραβάσεις από αγόρια παρά από κορίτσια αλλά και επιθετικότερες συμπεριφορές από το αρσενικό φύλο από το θηλυκό. Κατά την επιστημονική κοινότητα υπάρχουν αρκετοί πιθανοί λόγοι που εξηγούν αυτό το φαινόμενο. Ωστόσο, όλα αυτά είναι κατά προσέγγιση. Ένας από τους πιθανούς λόγους σύμφωνα με τον Maccoby είναι πως η κοινωνία έχει περάσει στην στερεοτυπική ιδέα της «αντρίλας» και πως τα αγόρια για να γίνουν γνήσια αρσενικά πρέπει να διαθέτουν δυναμική μέσω της επιθετικότητας (Maccoby 1998). Από την άλλη πλευρά υπάρχει η άποψη πως τα κορίτσια μεγαλώνουν σε αυστηρότερες παραμέτρους και περιορισμούς και σε προστατευμένο περιβάλλον (Emler Reicher 1995). Επίσης κατά τους Smith koops & Castro, οι οποίοι προσεγγίζουν το ζήτημα βιολογικά θεωρούν πως η φύση του αρσενικού είναι πιο επιθετική και αυτό συνεπάγεται με τη ροπή τους προς την παραβατικότητα. Παρόλα αυτά δεν πρέπει να προσπεράσουμε και τον ρόλο των διαταραχών διαγωγής στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Όπως τονίζει ο Rutter et al οι διαταραχές διαγωγής και υπερκινητικότητας είναι πολύ πιο συνηθισμένες και συχνές ως προς την εμφάνιση τους στο ανδρικό φύλο και εμπεριέχουν την επιθετικότητα. Μέσα στις πιθανές αιτίες που δικαιολογούν ως παράγοντα κινδύνου το φύλο, είναι η διαφοροποιημένη αντιμετώπιση από τις αρχές στην ποινική διαδικασία ανάλογα με το φύλο. Με βάση αυτό το σκεπτικό αιτιολογείται το γεγονός πως τα μεγαλύτερα ποσοστά καταδικασμένων υποθέσεων αφορούν αγόρια. Παρόλα αυτά την τελευταία δεκαετία παρατηρείται αύξηση στα εγκλήματα των κοριτσιών και αυτό εν μέρει δικαιολογείται από εξωγενείς κοινούς παράγοντες που έχουν και τα δύο φύλα όπως η συμμετοχή τους σε παρέες συνομηλίκων.

Οι παρέες συνομηλίκων είναι ένας αμφιλεγόμενος παράγοντας κινδύνου καθώς δεν φαίνεται σίγουρα η επιρροή που έχει σε σχέση με τις παραβατικές πράξεις ενός ανηλίκου. Ωστόσο παρατηρείται πως είναι η που έχουν πράξει κάποια παράβαση συσπειρώνονται σε παρέες με κοινό χαρακτηριστικό τις παραβάσεις. Ένας από τους πιο ακέραιους παράγοντες επικινδυνότητας είναι η επιρροή του οικογενειακού περιβάλλοντος. Η οικογένεια λειτουργεί ως ο πρώτος πυλώνας κοινωνικοποίησης του παιδιού και επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την κοινωνική συμπεριφορά του παιδιού-μέλους της. Κάποιοι σημαντικοί λόγοι που υποβοηθούν στην εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς του παιδιού είναι η παραμέληση του από τους γονείς, οι συγκρούσεις μέσα στο σπίτι και η συμπεριφορά μαζί με τις αρχές που έχουν οι ίδιοι οι γονείς. Πιο συγκεκριμένα η παραμέληση των γονέων μπορεί να εκφραστεί με την ελλιπή επίβλεψη του παιδιού και την υιοθέτηση του σε διάφορους πιθανούς κινδύνους ή άσχημες συμπεριφορές. Οι συγκρούσεις από την άλλη πλευρά είτε αφορούν το ίδιο το παιδί είτε είναι μεταξύ τις σχέσεις των γονέων αλλά και η άμεση βία ή οι βαριές τιμωρίες λειτουργούν και αυτές ως αρνητική επιρροή. Εδώ αξίζει να αναφερθεί ο όρος που έχουν χρησιμοποιήσει οι Loeber & Stouthamer ο οποίος είναι «το πρότυπο αποδιοργάνωσης». Δηλαδή, οι παραπάνω αιτίες είναι συνέπειες προβλημάτων των ίδιων των γονέων π.χ. οι διαμάχες μεταξύ των γονέων κ.α. . Κλείνοντας, είναι καλό να αναφερθεί η σημασία του χαρακτηριστικού των παιδιών η οποία είναι η μίμηση. Η μίμηση των συμπεριφορών των αρχών και αξιών του οικογενειακού περιβάλλοντος παίζουν καίριο ρόλο στην εμφάνιση αντίστοιχων συμπεριφορών.

Πέρα όμως από την οικογένεια η οποία είναι ο πρώτος φορέας κοινωνικοποίησης θεωρείται ως παράγοντας επικινδυνότητας το κοινωνικό περιβάλλον και οι κοινωνικοί παράγοντες. Όλο το

σκεπτικό γύρω από τους συγκεκριμένους παράγοντες κινδύνου αφορά τον όρο του κοινωνικού κεφαλαίου. Δηλαδή, τα στοιχεία ή χαρακτηριστικά τα οποία είναι υπεύθυνα για την ανάπτυξη μιας κοινότητας. Εάν αυτό απουσιάζει τότε δημιουργούνται πολλές δυσκολίες (φτώχεια, ανεργία, εξαθλίωση, έλλειψη Παιδείας κ.α.). Άλλοι πιθανοί παράγοντες κινδύνου η επίδραση του σχολείου και των μέσων μαζικής ενημέρωσης και οι συμμορίες. Αναλυτικότερα στο σχολείο σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται διαχωρισμός λόγω των ικανοτήτων των μαθητών και λιγότερη υποστήριξη στους μαθητές με λιγότερες μαθησιακές ικανότητες και συνεπώς παραγκώνιση μείωση ευκαιριών για ουσιαστική μάθηση και παροχή κινήτρων για καλύτερες αποδόσεις και χάσιμο ενδιαφέροντος για μάθηση. Επί πρόσθετα αποτυχαίνει η δημιουργία του αισθήματος πώς τα παιδιά ανήκουν κάπου και οδηγούνται σε παρέκκλιση καθώς δεν ανήκουν στο κοινωνικά ορθό και θεωρούνται παρακλινοντες. Όσον αφορά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ο τρόπος που παρουσιάζουν τα έφηβα παιδιά και ο συνδυασμός της εφηβείας με τις αντικοινωνικές συμπεριφορές και τις εγκληματικές ενέργειες δημιουργεί μία κοινωνική προκατάληψη προς τους νέους από την κοινωνία και προδιάθεση στα νέα παιδιά.

4.2. Μέτρα πρόληψης – παρέμβασης στην Ελλάδα.

Στο ελλαδικό ισχύον ποινικό δίκαιο ανηλίκων θεωρούνται ως αξιόποινες πράξεις παραβατικότητας σε ορισμένες περιπτώσεις. Η πρώτη περίπτωση είναι οι κοινές εγκληματικές αξιόποινες πράξεις. Έπειτα είναι οι ιδιαίτερες αξιόποινες πράξεις που θεωρούνται παραβατικές επειδή τελούνται από ανηλίκους και τέλος υπάρχουν ηθικές παραβάσεις οι οποίες από τη μία θεωρούνται μη αξιόποινες αλλά είναι εξίσου σοβαρές και επιβλαβείς. Σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα και τους διεθνείς κανονισμούς αλλά και τον ισχύοντα σωφρονιστικό κώδικα η γενική Διεύθυνση σωφρονιστικής πολιτικής του Υπουργείου δικαιοσύνης δημιούργησε το σωφρονιστικό σύστημα με στόχο την πρόληψη των ανηλικών παραβατών, τη σωφρονιστική αγωγή αυτών, τη θεσμοθέτηση της λειτουργίας θεραπευτικών καταστημάτων, την επιθεώρηση των υπάρχοντων σωφρονιστικών καταστημάτων που διαμένουν νέοι και επίλυση ζητημάτων που αφορούν την φύλαξη τους.

Με βάση τις παραπάνω επιδιώξεις το υπουργείο δικαιοσύνης πήρε προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα ενώ ασχολήθηκε με την ανάπτυξη του δικαστικού συστήματος των ανηλίκων. Όσο αφορά τα προληπτικά μέτρα στόχος είναι η σωστή λειτουργία και εγκαθίδρυση κοινωνικών θεσμών παρέμβασης. Κύριο ρόλο τερματίζουν οι παιδαγωγικές παρεμβάσεις οι οποίες έχουν στο επίκεντρό τους τους νέους με δυσπροσαρμοστική συμπεριφορά και δυσκολία ένταξης αλλά αναφέρεται και σε άτομα με ανεπτυγμένη παραβατική συμπεριφορά. Η παρέμβαση αυτή έχει μορφή προνοιακού χαρακτήρα και γίνεται στην αρχή μέσω εγκλεισμού σε αναμορφωτήριο κατόπιν παραπομπής η από τους κηδεμόνες του νέου είτε από φορείς κοινωνικού ελέγχου (Ν. 2724/1940 αρ.1-3) ενώ αργότερα θεσμοθετήθηκε ο ρόλος του επιμελητή ανηλίκων. Πέρα από την αλλαγή αυτή έγιναν και άλλες μία από τις πιο σημαντικές ήταν η συγκεκριμενοποίηση του όρου ηθικός κίνδυνος συνδυάζοντας τον με την ύπαρξη ενός περιβάλλοντος εγκληματικού χαρακτήρα (Ν. 2298/1995 αρ. 15 §5) και ο εγκλεισμός γίνεται μόνο με την γραπτή συναίνεση ή αίτηση των γονέων. Όμως όταν κριθεί απαραίτητο πάντα με βάση το συμφέρον του παιδιού αφαιρείται η επιμέλεια.

Η αφαίρεση της επιμέλειας μπορεί να γίνει λόγω παραμέλησης των καθηκόντων των γονέων και σε περιπτώσεις άλλων αντικοινωνικών συμπεριφορών όπως ουσιοεξάρτηση. Παρόλα αυτά για να υπάρχει ισορροπία και να αντιμετωπιστεί σε ποιο ολιστικό βαθμό η παραβατικότητα των ανηλίκων τελικά επικράτησε εγκλεισμός σε αναμορφωτήρια και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση προβλημάτων και για κοινωνική επανένταξη. Όμως στην πραγματικότητα τα ποσοστά επανάληψης του παρεμβατικού τρόπου δράσης έδειξε την ανεπαρκή και αυτών των μέτρων σωφρονισμού στη χώρα μας. Έτσι θεσπίστηκε ώστε να ανταποκρίνεται στη σύγχρονη κοινωνική καθημερινότητα ένα Πλαίσιο λογιστικής περίθαλψης και αντιμετώπισης ατόμων με παραβατική συμπεριφορά από τα 8 έως 21 έτη (Ν.3189/2003) . Συγκεκριμένα αφορά μία έξω-ιδρυματική και ιδρυματική υποδομή η οποία θα καλύπτει σε αρκετά μεγάλο βαθμό τους ανήλικους παραβάτες ή γενικότερα τους νέους με προβλήματα στην κοινωνική τους συμπεριφορά. Με αυτόν τον νόμο ελαφρύνει τη θέση του δικαστικού συστήματος για τις τοποθετήσεις ή για τυχόν περιορισμούς που ενδέχεται να χρειάζονται να υποβάλουν. Αυτό συμβαίνει διότι ο νέος νόμος προβλέπει τη δημιουργία ενός κοινωνικού πλαισίου μέριμνας για τους ανήλικους και νέους το οποίο εμπεριέχει της στέγης φιλοξενίας τα οποία παρέχουν σίτιση και στέγη των νέων παραβατών και των οικογενειών τους, τις θεραπευτικές μονάδες οι οποίες είναι υπεύθυνες για την θεραπευτική παρέμβαση σε διαταραχές που αποτελούν αίτια για παραβατική συμπεριφορά, τα ειδικά τμήματα απεξάρτησης τοξικομανών και οι μονάδες αποκατάστασης νέων(τα πρώην αναμορφωτήρια και ιδρύματα αγωγής). Έως και σήμερα υπάρχουν και λειτουργούν με αυτό το θεσμικό πλαίσιο τα καταστήματα του Βόλου και της Αυλώνας με κύριες επιδιώξεις την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των νέων και τη ραγδαία μείωση του εγκλεισμού των παραβατών σε φυλακές ενηλίκων (Βάρκα Α. , 2016).

Μαζί τα προληπτικά μέτρα υπάρχουν και τα κατασταλτικά μέτρα τα οποία διαιρούνται σε τρία είδη. Το πρώτο είναι τα αναμορφωτικά μέτρα τα οποία εφαρμόζονται σε ανήλικους παραβάτες από το 8ο συμπληρωμένο έτος έως το 18ο συμπληρωμένο έτος με στόχο την αποφυγή της ετικέτας του ανήλικου εγκληματία και παροχή δεύτερης ευκαιρίας χωρίς το μελάνωμα του ποινικού τους μητρώου. Πιο συγκεκριμένα αυτά τα μέτρα είναι η επίπληξη του ανήλικου την ανάθεση και την της επιμέλειας του ανήλικου στους γονείς ή στους επιτρόπους του είσαι ανάδοχη οικογένεια η οποία είναι ορισμένοι από το δικαστήριο ανηλίκων μαζί με τους επιμελητές ανηλίκων.(αρ. 122 Π.Κ.). Επίσης επιμέλεια του ανήλικου μπορεί να δοθεί σε προστατευτικές εταιρείες και ιδρύματα ή σε επιμελητές ανηλίκων. Επιπλέον, ανά μορφωτικό μέτρο αποτελεί η διαδικασία της λεγόμενης «δημόσιας συγνώμης» όπου μέσω της διαδικασίας το θύμα έρχεται σε επαφή με το δράστη και ο δεύτερος ζητάει συγνώμη ενώ ταυτόχρονα αναλαμβάνει τις ευθύνες του και έρχεται αντιμέτωπος με τις ενοχές του αλλά και την ίδια την κατάσταση από ίδιος είναι υπεύθυνος για αυτή. Παράλληλα, στο νόμο αυτόν εμπεριέχεται επιλογή για τη διευθέτηση των συνεπειών με κάποιο άλλο τρόπο εξωδικαστικά με σκοπό τη δυνατή μείωση των συνεπειών αυτής της κατάστασης που ο ίδιος προκάλεσε αλλά και υπάρχει και η δυνατότητα της κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο. Άλλο μετρό είναι η παρακολούθηση επιμορφωτικών, κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε φορείς κοινωνικής πρόνοιας, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου. Επίσης, βοηθάει η φοίτηση σε κάποια σχολή επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης γενικότερα. Κλείνοντας, ως μέτρο τίθεται η επιλογή της παρακολούθησης των προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής με την επιτήρηση του από εταιρείες προστασίας ή επιμελητή ή με την τοποθέτηση του σε ιδρύματα αγωγής. Τα μέτρα αυτά μπορούν να επιβληθούν είτε κατά μονάς ή συνδυαστικά μεταξύ τους ή σε συνδυασμό με θεραπευτικά μέτρα (αφού όμως υπάρχει σχετική διάγνωση).

Τα θεραπευτικά μέτρα 123 π. Κ. αναφέρονται σε ανήλικους παραβάτες οι οποίοι μπορεί να πάσχουν από κάποια ψυχική ασθένεια ή διαταραχή. Επίσης, αφορά νέους που μπορεί να έχουν κάποια οργανική ασθένεια η οποία τους επηρεάζει δυσλειτουργικά. Επιπλέον, απευθύνεται σε ανήλικους όπου μπορεί να έχουν εξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες και αλκοόλ και δεν μπορούν να την αποβάλουν από μόνοι τους. Άλλος λόγος είναι η δυσλειτουργική καθυστέρηση στην πνευματική και ηθική τους ανάπτυξη. Στα θεραπευτικά μέτρα μπορεί να επιβληθεί η ανάθεση του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, επιμελητή ανηλίκων, ιδρύματα προστασίας κ.α. • Συνήθως μαζί με αυτά τα μέτρα επιβάλλεται η παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος και η παραπομπή του σε θεραπευτικό ίδρυμα. Όμως αυτά τα μέτρα αφορούν κυρίως τους νέους με ιδιαίτερη ανάγκη για προστασία (Γιαννοπούλου Ι. , 2003).

Η γνωμοδότηση γίνεται για την εξακρίβωση της πάθησης και την αξιολόγηση της αναγκαιότητας επιβολής των θεραπευτικών μέτρων. Αυτή η αξιολόγηση γίνεται από εξειδικευμένη ομάδα ιατρών, κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων του Υπουργείου δικαιοσύνης και διεξάγονται είτε σε ιατρικά κέντρα είτε σε νοσοκομεία. Εδώ είναι καλό να επισημανθεί πως μέσα στα κατασταλτικά μέτρα υπάρχουν και τα σωφρονιστικά. Ο εγκλεισμός και η στέρηση ελευθερίας ως μέτρο αντιμετώπισης παραβατικότητας αποτελεί ένα διαχρονικό και απαραίτητο μέτρο το οποίο όμως πλέον έχει μειωθεί η χρήση του ως η εσχάτη λύση κατασταλτικότητας (Γιαννοπούλου Ι. , 2003).

4.3. καινοτόμα προγράμματα πρόληψης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Η πρόληψη της παραβατικότητας των νέων έχει ως κύριο μέλημα της την πρόγνωση του κινδύνου για εκδήλωση εγκληματικής ή παραβατικής συμπεριφοράς. Οι πολιτικές πρόληψης εμπεριέχουν 3 βασικά συστατικά στοιχεία. Αυτά είναι η καθιέρωση της χρήσης των νέων τεχνολογιών και μέσων, σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό, ώστε να υπάρχει έγκαιρη πρόγνωση και έλεγχος των προδιαθέσεων και ενδεχομένως ενδείξεων που έχουν οι νέοι σε προ εγκληματικό στάδιο, μέσω της συνεχόμενης επιτήρησης τους, η σταθεροποίηση τρόπου διαχείρισης του ελέγχου αυτού με τρόπο ώστε να ελαττωθεί αποτελεσματικά η πρόκληση βλάβης και για διασφάλιση κοινωνικής σταθερότητας και η εξασφάλιση δυναμικού και δικτύου φορέων κοινωνικής πρόνοιας για την εκτέλεση των προγραμμάτων αυτών. Εδώ είναι σημαντικό να τονιστεί πως τα προγράμματα πρόληψης έχουν λάβει ως δεδομένη την συνθήκη της αυξημένης ατομικής ευθύνης απέναντι στις πράξεις των ατόμων που περιλαμβάνονται στις ομάδες που βρίσκονται σε προ εγκληματικό κίνδυνο (Garland, D.,2001).

Η δημιουργία των προγραμμάτων πρόληψης είχαν ως κύρια επιρροή τους τις θεωρίες των Clarke, Mayhew και Felson οι οποίες εστίαζαν περισσότερο στους τρόπους να διαφυλάξουν τους ανήλικους παραβάτες από το περιβάλλον που θεωρούν πως οφείλεται η συμπεριφορά τους και η ροπή τους προς την παραβατικότητα και η αποτροπή της ίδιας της συμπεριφοράς χωρίς Όμως να δίνουν βάση στο δομικό χαρακτηριστικό μιας παρέμβασης (Crawford A.,2007). Παράλληλα, έχουν ως σκοπό τους την αύξηση της ατομικής πρωτοβουλίας και ατομικής ευθύνης γύρω από τις συνέπειες που μπορεί να προκαλέσει η παραβατική του συμπεριφορά. Οι προληπτικές παρεμβάσεις

ταξινομούνται στην περιστασιακή (situational), στην περιβαλλοντική (environmental) και στην κοινωνική (social). Η περιστασιακή παρέμβαση αναφέρεται στην προτροπή την της πολιτείας για την ατομική ευθύνη που πρέπει να έχει ο καθένας πολίτης ξεχωριστά ώστε να προστατέψει τον εαυτό του, την περιουσία του και τους γύρω του από μια πιθανή εγκληματική ενέργεια που θα τον επηρεάσει. Έτσι λοιπόν, προτείνει την λήψη μέτρων προστασίας και ασφάλισης των υπαρχόντων και του ιδίου του ατόμου όπως την τοποθέτηση συναγερμού στην κατοικία ή την προτροπή αποφυγής μετακίνησης σε κακόφημα μέρη αργά την νύχτα ή να κλειδώνονται πόρτα του σπιτιού όταν κοιμούνται τα βραδιά. Η μέθοδος πρόληψης αυτή έχει ως συλλογιστική της την άποψη πως αφού το έγκλημα δεν είναι κάτι που εξαιρείται τότε μπορεί να περιοριστεί η εξάπλωση του με εξωγενή τρόπο. Δηλαδή το κοινωνικό περιβάλλον να μην αφήνει χώρο για πρακτική εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών (E.E. ,2006).

Από την άλλη πλευρά, η κοινωνική και περιβαλλοντική παρέμβαση έχουν ως κύριο μέλημα τους την αύξηση του επίσημου και ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου. Ως εκ τούτου φορείς κοινωνικής πρόνοιας, η δικαιοσύνη και η αστυνομία αλλά και ολόκληρη η κοινωνία οφείλει να δημιουργήσει συνθήκες και προγράμματα πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας. Η δημιουργία των διεθνών κανονισμών για την προστασία του παιδιού και η αναθεώρηση του ποινικού δίκαιου για τους ανήλικους βοήθησε αρκετά στην όψη της κοινωνίας για τους τρόπους αντιμετώπισης τέτοιων συμπεριφορών. Πρακτικά, το ευρωπαϊκό πρόγραμμα AGIS από την ευρωπαϊκή επιτροπή(Ιούλιος 2002) αναφέρεται στην παραπάνω παρέμβαση θέτοντας τους επίσημους φορείς κοινωνικού ελέγχου σε επαγρύπνηση σχετικά με τις ποινικές υποθέσεις που αφορούν ανήλικους και την τροποποίηση νομοθεσιών για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των παραβατικών συμπεριφορών των νέων. Πιο συγκεκριμένα, αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την αύξηση περιπολιών της αστυνομίας σε περιοχές υψηλού κίνδυνου.

Μέσα στις κοινωνικές και περιβαλλοντολογικές παρεμβάσεις έχουν δημιουργηθεί και άλλες Ευρωπαϊκές πολιτικές όπου έχουν στόχο την προληπτική προστασία και επίβλεψη των παραβατικών συμπεριφορών. Έτσι, τον Μάιο του 2001 δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πρόληψης του Εγκλήματος με κύριο μέλημα του να δώσει την προσοχή που χρειάζεται η εγκληματικότητα των νέων δίνοντας όμως κυρίως έμφαση στην παραβατικότητα των πόλεων και δε με ότι αφορά τον τομέα των ναρκωτικών ουσιών. Άλλο ένα πρόγραμμα που δημιουργήθηκε είναι στα πλαίσια κοινωνικής ένταξης των νέων με επαγγελματική εκπαίδευση και καθοδήγηση των νέων ώστε να παραμείνουν στο κοινωνικά ορθά δρόμο. Αυτό εμπεριέχει την παροχή υπηρεσιών παιδείας, την καθοδήγηση των ανήλικων με επαγγελματικών προσανατολισμό και την επαγρύπνηση των κοινοτήτων με στρατηγικές σύνδεσης των νέων αργότερα με την αγορά εργασίας και την υποστήριξη νέων. Παράλληλα οι ευρωπαϊκές επιτροπές με σκοπό την ενίσχυση της ιδέας του επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων δημιούργησαν επιχειρηματικά προγράμματα ώστε να χρηματοδοτούνται οι κοινότητες και οι νέοι ώστε να γίνει ευκολότερα το έργο αυτό(Στόχος 1, κοινωνικό Ευρωπαϊκό ταμείο).

Στα πλαίσια αυτής της Ευρωπαϊκής πολιτικής έχει συνταχθεί η Διεύθυνση πρόληψης της εγκληματικότητας και σωφρονιστικής αγωγής των νέων που υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (Υ.Α.2724/1940). Η δράση της αναφέρεται στην πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας και αγωγή των νέων και την καταστολή παραβατικών συμπεριφορών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω λήψης γενικών μέτρων πρόληψης και μέριμνας αλλά και συνεργασία με φορείς και οργανισμούς για την υλοποίησή τους. Παράλληλα, θεωρώντας ως καλύτερη μέθοδο πρόληψης την παιδεία το έργο της διεύθυνσης επικεντρώνεται στην μελέτη και εφαρμογή νέων μέτρων για την καλύτερη αγωγή των νέων. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων η διεύθυνση αυτή δημιούργησε τις Εταιρίες Προστασίας Ανήλικων [ν. 2298/1995 αρ.18] και το μετρό της διοικητικής επιμέλειας με τους επιμελητές ανήλικων. Παράλληλα, δημιουργήθηκαν τα ιδρύματα αγωγής Ανήλικων και όλα αυτά τα όργανα συντονίζουν και εφαρμόζουν τις αρχές και τις επιδιώξεις της διεύθυνσης πρόληψης της εγκληματικότητας κι αγωγής των νέων.

Οι Εταιρίες Προστασίας Ανήλικων δρουν με βάση το Υπουργείο Δικαιοσύνης και ότι συνεπάγεται με αυτόν τον ορό. Κυρίες επιδιώξεις τους αποτελούν η παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και των υλικών μέσων που έχουν ανάγκη οι ανήλικοι, επαγγελματικό προσανατολισμό, παιδεία και σε ορισμένες περιπτώσεις στέγη όπως το εάν έχει επιβληθεί από το δικαστήριο ως αναμορφωτικό μετρό. Οι εταιρίες ανήλικων δρουν σε προληπτικό κυρίως επίπεδο παρέμβασης. Παράλληλα, με τις Ε.Π.Α. το υπουργείο δικαιοσύνης δημιούργησε την Υπηρεσία Επιμελητών Ανήλικων η οποία αναλαμβάνει διοικητικά την κηδεμονία των ανήλικων που έχουν εμφανίσει παραβατική συμπεριφορά.

4.4. Θεραπευτική παρέμβαση νεανικής παραβατικότητας.

Η θεραπευτική παρέμβαση είναι εάν μείζον θέμα που απασχόλησε δεκαετίες στην επιστημονική κοινότητα καταλήγοντας σε τρεις κυρίως θεραπευτικές προσεγγίσεις ως πιο αποτελεσματικές πάνω στο θέμα την αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας. Αυτές οι τρεις είναι η οικογενειακή θεραπεία, η πολυδιάστατη θεραπεία Foster care και η πολυσυστημική θεραπεία.

Η λειτουργική θεραπεία οικογένειας ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 . Έχει ως στόχο τη βελτίωση των συνθηκών του συστήματος της οικογένειας και μέσω της επιρροής και της επικοινωνίας την αποτροπή και μετατροπή αντικοινωνικών και παραβατικών συμπεριφορών. Η συγκεκριμένη θεραπευτική παρέμβαση της νεανικής παραβατικότητας διεξάγεται σε σχολεία σε υπηρεσίες πρόνοιας σε γραφεία επιμελητών δικαστηρίων σε υπηρεσίες φροντίδας και ψυχικής υγείας. Επίσης, επίκεντρο της θεραπευτικής παρέμβασης είναι η οικογένεια και η προστασία που παρέχει όσους σύστημα ενώ η γνώση πώς το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί ένα παράγοντα κινδύνου δίνει έναυσμα πώς η συγκεκριμένη θεραπευτική παρέμβαση έχει ουσιαστική σημασία. Η λειτουργική θεραπεία οικογένειας εφαρμόζεται Με βάση τη γνωσιακή και συμπεριφοριστική θεραπεία. Συγκεκριμένα, επικεντρώνεται στο να διευθετήσει ζητήματα όπως η ανεξέλεγκτη συμπεριφορά του νέου, οι δυσκολίες στη σχέση μεταξύ των γονέων και οι ανεπαρκείς κοινοτικές πηγές (Ζουλινάκη Α. και Μάστορα Δ. , 2013).

Η λειτουργική θεραπεία χωρίζεται σε πέντε φάσεις. Η πρώτη είναι η φάση της δέσμευσης (engagement phase) . Η δεύτερη είναι η φάση κινήτρου (motivation phase). Η τρίτη είναι η σχεσιακή αξιολόγηση (relational assessment) και η τέταρτη είναι η τροποποίηση συμπεριφοράς (behavioral change). Τέλος υπάρχει και μια πέμπτη φάση η οποία είναι η φάση της γενίκευσης (Generalisation phase). Εάν άλλο μοντέρνο μοντέλο θεραπευτικής παρέμβασης θεωρείται η πολυδιάστατη θεραπεία foster care. Στόχος της είναι η μείωση προβλημάτων στη συμπεριφορά των εφήβων με την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων τους. Αυτή χρησιμοποιείται συνήθως έπειτα από παραπομπή είτε από το σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων ή από ανάδοχες οικογένειες είτε από υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Η κυρία αναφορά αυτού του μοντέλου θεραπευτικής παρέμβασης είναι σε νέους που έχουν διαπράξει σοβαρά εγκλήματα κατ' εξακολούθηση και έχουν αποτύχει σε άλλες θεραπευτικές προσεγγίσεις. Ακόμη υπάρχει ένα πρόγραμμα εξίσου αποτελεσματικό το οποίο αφορά κυρίως στην επανένταξη του νέου στην κοινωνία. Αυτό λέγεται πολύ συστημική θεραπεία. Θεωρείται ένας συνδυασμός θεραπείας της οικογένειας, της γνωσιακής- συμπεριφοριστικής θεραπευτικής παρέμβασης και θεραπείας συμπεριφοράς εστιάζοντας στα δυνατά σημεία της οικογένειας. Παράλληλα, παράγοντες κινδύνου και προωθεί τους προστατευτικούς παράγοντες της οικογένειας. Πιο αναλυτικά στοχεύει στη μείωση ανάγκης τοποθετήσεως των νέων σε δομές εκτός της οικογένειας μέσω ενίσχυσης ψυχοκοινωνικής λειτουργικότητας των νέων και της οικογένειάς τους. Επίσης, προσπαθεί να αποτραβήξει τους παραβατικούς ανηλικούς από αντίστοιχες υπό ομάδες συνομηλίκων αρνητικής επιρροής. Επιπλέον, προσπαθεί να αναπτύξει κοινωνικές δεξιότητες , εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση με απώτερο σκοπό την αγορά εργασίας.

Τέλος είναι σημαντικό να αναφερθούν τα τρία βασικά εργαλεία αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται σε σχέση με την νεανική παραβατικότητα. Το πρώτο ονομάζεται « The structured Assessment of violence Risk in Youth (SAVRY)» και είναι ένα είδους συνέντευξης όπου βρίσκει τον κίνδυνο για βίαιες συμπεριφορές. Το δεύτερο είναι μια μορφή ημιδομημένης συνέντευξης με τίτλο «The Sanford needs assessment of Adolescents». Τέλος, ένα πολύ σημαντικό

αλλά όχι άμεσα σχετικό εργαλείο αξιολόγησης θεωρείται το PCL : YV , όπου η υψηλή βαθμολογία σε αυτή την κλίμακα δηλώνει κίνδυνο βίατης συμπεριφοράς και αντίσταση του ατόμου στην θεραπεία.

4.5. Η νομική αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας.

Σύμφωνα με διεθνείς βιβλιογραφίες και έρευνες το ποσοστό της νεανικής παραβατικότητας ανέρχεται στο 26% χωρίς ιδιαίτερες αυξομειώσεις. Αυτό το ποσοστό και η σταθερότητα που παρουσιάζει διαχρονικά αποτέλεσε κίνητρο για τον ευρωπαϊκό μηχανισμό για την ανάπτυξη του δικαίου των ανηλίκων.

Σε κάθε κράτος όμως υπάρχει σχετική απόκλιση σχετικά με το σύστημα δικαιοσύνης και συνεπώς με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν την παραβατικότητα αυτό συμβαίνει διότι όλες της παραβατικότητας δεν είναι ανεξάρτητος και καθολικός αλλά ορίζεται ανάλογα το δίκιο και το κοινωνικοπολιτικό σύστημα αλλά και το σύστημα αξιών που κάθε κράτος έχει ξεχωριστά. Υπάρχουν βέβαια κάποιες καθολικές βάσεις αλλά η προσέγγιση του ζητήματος γίνεται ανεξάρτητα σε κάθε κράτος.

Τα παραδοσιακά συστήματα δικαιοσύνης των νέων αλλά και ο ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος για τον εντοπισμό παραβάσεων κρίθηκε αναποτελεσματικός και είχαν ανεπαρκή οικονομικά κονδύλια. Έτσι στις αρχές του 20ου αιώνα εμφανίστηκε το προστατευτικό μοντέλο το οποίο προέβλεπε τον ανήλικο παραβάτη ως ένα κοινωνικό ασθενή. Το μοντέλο αυτό έχει ως αρχή το πρότυπο διαπαιδαγώγησης που έχει τοπικό χαρακτήρα. Παρόλα αυτά δεν ήταν στο επίκεντρο του δικαστικού συστήματος με αποτέλεσμα να στερεί από το νέο τις δικονομικές του εγγυήσεις και ουσιαστικά επικράτησε μετά τη δεκαετία του 1980 εάν άλλο πρότυπο το οποίο ονομάστηκε πρότυπο υπευθυνότητας σε διάφορες συμβάσεις και συνθήκες για τη δικαιοσύνη των ανηλίκων. Μερικές από αυτές είναι «οι στοιχειώδεις κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την απονομή δικαιοσύνης σε ανηλίκους»(1985) , «οι κατευθυντήριες γραμμές του ριάντ»(1990) , «οι κανόνες των Ηνωμένων εθνών για την προστασία των ανηλίκων που έχουν καταδικαστεί σε στέρηση Ελευθερίας τους» (1990) , και «η σύσταση αρ. R. (87)20 της επιτροπής υπουργών του συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις κοινωνικές αντιδράσεις στην Αμερική εγκληματικότητα».

Εάν από τα πιο σημαντικά γεγονότα που έφερε το πρώτο υπευθυνότητας είναι η σύμβαση των δικαιωμάτων του παιδιού όπου εγκρίθηκε από τη γενική συνέλευση του ΟΗΕ τον Νοέμβριο του 1989 η οποία είναι επικυρωμένη από όλα τα κράτη της ευρωπαϊκής Ένωσης (αρ. 37 και 40). Ενώ ήδη από την 8η Ιουλίου έχει υποστηριχθεί το ψήφισμα του ευρωπαϊκού χάρτη δικαιωμάτων του

παιδιού από το ΕΚ (Α3-0172/1992) . Το πρότυπο υπευθυνότητας έχει ως κύριο μέλημά του την υποστήριξη και την αύξηση του κύρους της νομικής θέσης του ανήλικου.

Επίσης, ισοψήφησε ποινικά τους ανήλικους και τους ενήλικες και στα δικαιώματα και στις εγγυήσεις αλλά δίνει έμφαση στα παιδαγωγικά μέτρα και μέσα. Έτσι, συνδυάζει το παιδαγωγικό με το δικαστικό χαρακτηριστικό. Με το πέρασμα του χρόνου αυτό το πρότυπο άρχισε να συμπεριλαμβάνεται μέσα στους νόμους 25 κρατών μελών της ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι αρχές που απαρτίζουν αυτό το πρότυπο αποτελούν μία διαφοροποιημένη ως τότε μορφή σωφρονισμού και δικαιοσύνης. Αναλυτικότερα αυτό το πρότυπο δίνει έμφαση στην πρόληψη και δεν βάζει ως επίκεντρο του την καταστολή. Δηλαδή θεωρούν πως για να μειωθεί η νεανική παραβατικότητα πρέπει να μην εμφανίζονται νέοι παραβάτες. Αυτό μπορεί να πετύχει μέσω προγραμμάτων κοινωνικοοικονομικής και εκπαιδευτικής-επαγγελματικής αγωγής. Επίσης, κρίνεται αναγκαίο να περιοριστεί στο ελάχιστο και εφόσον κριθεί απαραίτητη η χρήση του παραδοσιακού δικαστικού συστήματος στους ανήλικους τα οποία πρέπει να είναι ειδικά φτιαγμένα για τις ανάγκες της ηλικιακής ομάδας καθώς και να αναληφθεί από αρμόδιους φορείς η φροντίδα και η διαχείριση των υποκείμενων προβληματικών καταστάσεων και συμπεριφορών που αντιμετωπίζει ο νέος παραβάτης που ίσως στάθηκαν ως αιτίες ή ως παράγοντες κινδύνου για την παραβατική του συμπεριφορά. Επιπλέον, είναι σημαντικό να μειωθεί η τιμωρητική παρέμβαση του κράτους και η αντικατάσταση της τιμωρίας με την εμφάνιση προληπτικών στρατηγικών κοινωνικής πολιτικής σε όλους τους τομείς της πολιτείας και της πρόνοιας σε τοπικό και κρατικό επίπεδο με σκοπό την εύρεση λύσεων οι οποίες θα είναι βιώσιμες και καινοτόμες. Άλλες αρχές του προτύπου υπευθυνότητας είναι να μειωθούν, σε όσες περιπτώσεις γίνεται, οι κυρώσεις που αφορούν τη στέρηση Ελευθερίας και να γίνει αύξηση της προσαρμοστικής και εναλλακτικής κοινωνικής αντίδρασης με σκοπό τις ανάγκες και τις συνθήκες κάθε περίπτωσης αντί την εφαρμογή στέρησης της ελευθερίας. Επιπροσθέτως, το πρότυπο υπευθυνότητας έχει ως αρχή του την επιδίωξη της ίδιας αντιμετώπισης τη δικαιοπραξία είτε είναι ανηλίκους ο κατηγορούμενος είτε ενήλικας. Κλείνοντας, δεν πρέπει να ξεχαστεί πώς προϋπόθεση για την επίτευξη της σωστής λειτουργίας του προτύπου υπευθυνότητας είναι η εξειδικευμένη επαγγελματική κατάρτιση όλων των οργάνων επίσημο κοινωνικού ελέγχου που ασχολούνται με τη δικαιοσύνη των ανηλίκων (αρ.137 της ΣΕΚ)

Σε αυτό το σημείο κρίνεται αναγκαίο να αναλυθούν ποιες είναι οι εναλλακτικές μορφές λύσεων της δικαιοσύνης για τη διαχείριση της νεανικής παραβατικότητας πέρα από τη στέρηση της ελευθερίας. Αυτές οι διεθνείς Ευρωπαϊκές πρακτικές διαιρούνται στην πρόληψη, την παρέμβαση σε τοπικό επίπεδο και με εκπαιδευτικό χαρακτήρα αλλά και την κοινωνικό-επαγγελματική αποκατάσταση με τελικό σκοπό την επανένταξη στην κοινωνία. Ο λόγος είναι διότι είναι οι παραβάτες ανήκουν στις ομάδες υψηλού κινδύνου για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ο κοινωνικός αποκλεισμός τους οδηγεί στην υποτροπή σε σχέση με τις παραβατικές συμπεριφορές και του στερεί ευκαιρίες για μία κοινωνικά ορθή ζωή στη νομιμότητα και στην ασφάλεια που περιέχει η κοινωνική νόρμα. Όπως και άλλες υποομάδες υψηλού κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού π.χ. άτομα με αναπηρία και οι ηλικιωμένοι έτσι και σε αυτή την υποομάδα των ανηλίκων παραβατών χρειάζονται λόγω της ιδιαιτερότητάς τους και των δυσκολιών τους ιδιαίτερη ψυχοκοινωνική υποστήριξη για να αναπτύξουν δεξιότητες για την αυτονομία τους και έτσι να γίνει η ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία. Η διαδικασία της ενσωμάτωσης δεν γίνεται με ένα τρόπο και δεν μπορεί να διασφαλιστεί σε απόλυτο βαθμό εάν τελικά θα πετύχει ούτε πως δεν θα υπάρξει αργότερα κάποιου είδους υποτροπή σε ένα ενταγμένο άτομο. Βάση της διαδικασίας της ομάδας αποτελεί επαγγελματική ένταξη.

Εκτός από τη διαδικασία της ενσωμάτωσης στην εξέλιξη της δικαιοσύνης ήρθε μία μεγάλη αλλαγή η οποία έχει τη βάση της στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα που επιδιώκει να αποκτήσει το σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων. Αυτό είναι η αντικατάσταση όπου είναι δυνατόν του μέτρου οικονομικής αποζημίωσης με την επανορθωτική. Μέσω της επανορθωτικής δικαιοσύνης το σύστημα απονομής δικαιοσύνης στοχεύει να προστατέψει και το θύμα και την κοινότητα και τον κατηγορούμενο. Αυτό επιτυγχάνεται σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση διότι μέσω της διαδικασίας ο δράστης θα αναλάβει τις ευθύνες του γιατί θα χρειαστεί να αντιμετωπίσει τις συνέπειες που έφερε στο θύμα βλέποντας το αλλά και θα έρθει αντιμέτωπος με τις ενοχές του και θα προσπαθήσει να επανορθώσει με τις πράξεις του. Έτσι ο ίδιος θα αναμορφωθεί και θα αποτραπεί από μελλοντικές παραβατικές πράξεις. Ακόμη αποφεύγοντας την είσοδο τους στο ποινικό σύστημα θα του δοθεί επίσης μία ευκαιρία στο να ορθοποδήσει κοινωνικά.

Είναι ευρέως γνωστό πως έχουν εμφανιστεί και έχουν αποκτήσει μία ισχύ στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας οι εναλλακτικές μορφές δικαιοσύνης. Ωστόσο, πολλά κράτη της ευρωπαϊκής Ένωσης ακόμη έχουν στο επίκεντρο του συστήματος της δικαιοσύνης των ανηλίκων τους τον εγκλεισμό ή τη στέρηση ευκαιρίας σε φυλακές ή ιδρύματα. Ιδίως μετά την εμφάνιση νέων φαινομένων παραβατικότητας των νέων αυξήθηκε ραγδαία η αυστηρότητα του ποινικού συστήματος. Παράδειγμα αυτής της αυστηρότητας αποτελούν οι μεταρρυθμίσεις του ποινικού κώδικα των ανηλίκων «Criminal Justice Act» στη Βρετανία, Γαλλία και τις Κάτω χώρες (1994-1996) η οποία παρατείνει σε 1-2 έτη φυλάκισης ως μέγιστη ποινή ανηλίκων 15 έως 18 ετών ενώ καθιερώνει την παραμονή των ανηλίκων παραβατών ηλικίας 12 έως 14 ετών σε κέντρο κλειστού καθεστώτος. Αυτή η αυστηρότητα έρχεται όμως σε αντίθεση με το μοντέλο υπευθυνότητας που είναι το λέγε ως πιο δοκιμή και λειτουργική μορφή δικαιοσύνης.

Στην Ελλάδα σύμφωνα με το άρθρο 16, τόμο 1, 1988 σελίδα 145 το 1833-1900 γινόταν κράτηση των ανηλίκων σε φυλακές με ενήλικες. Όμως κάτω από τα 14 έτη ο νόμος επέβλεπε να διαμένουν ξεχωριστά και να συνεχίσουν το σχολείο μέσω των φυλακών άρθρο 3 και 28 του διατάγματος περί σωφρονιστικής φυλακής). Επειδή δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις αυτές οι δικαστικές αρχές έδιναν όλη τους την επιείκεια στους τότε ανηλίκους. Μάλιστα, γινόταν προσπάθεια από το σύστημα για παραποίηση των δικαστικών υποθέσεων είτε μεταβάλλοντας το όριο ηλικίας είτε κρίνοντας το ως πταίσμα ή εξ αμελείας κ.α. . Αυτή η ανεπίσημη πρακτική είχε στόχο την αποτροπή εγκλεισμού των ανηλίκων στις φυλακές. Σε αυτό το σημείο είναι καλό να τονιστεί πως οι συνθήκες στις ελληνικές φυλακές ήταν άθλιες. Όμως στην Ελλάδα επικρατούσε τότε το τιμωρητικό πρότυπο και ο κρατούμενος δεν είχε κανένα δικαίωμα και οι ποινές ήταν τουλάχιστον απάνθρωπες. Ωστόσο αυτή η κατάσταση έφερε αντίθετα αποτελέσματα και ήταν ανώφελη. Έτσι, η πολιτεία διεξάγει μία προσπάθεια ανόρθωσης του κατάδικου σε κοινωνικά αποδεκτά μέτρα. Αυτή η προσπάθεια επικεντρώθηκε σε ανήλικους δράστες. Αφορούσε την εκπαίδευση, την ανατροφή (θρησκευτική, ηθική) και την πειθαρχία. Αυτά τα τρία συστατικά στοιχεία αποτέλεσαν βάση για την ίδρυση στην Ελλάδα του εφηβικού Αβέρωφ. Το 19ο με 20ο αιώνα υπήρχε μία αντιπαλότητα για την κυριαρχία μεταξύ του τιμωρητικού προτύπου και του προνοιακού που επικρατούσε στην Ευρώπη. Μέχρι και το 1930 υπήρχε το τιμωρητικό πρότυπο. Όμως μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο η Ελλάδα άρχισε να λειτουργεί μόνο με το προνοιακό πρότυπο το οποίο είχε ως στόχο να αποτραπηχτεί τον ανήλικο από το τοξικό περιβάλλον και να φτιάξει μία ηθικοκοινωνική αγωγή. Αυτή η ηθικοκοινωνική αγωγή λειτουργεί ως εφόδιο για την επανένταξη του νέου στην ενεργό κοινωνική ζωή και έχει ως

κύριο της μέλημα να καλύψει όσα εφόδια δεν του έχει εξασφαλίσει το ίδιο το περιβάλλον που ζούσε.

Η προνοιακή αντίληψη διαφαίνεται στον ποινικό κώδικα ως αρθ 54 και 125 , 127 Π.Κ. , Με δυνατότητα αναθεώρησης του άρθρο 124, 129 Π.Κ.. Επίσης, διαφαίνεται από τα νομοθετήματα των δικαστηρίων ανηλίκων (ν.5098/1931 και α. ν. 2724/1940) τα οποία δεν έχουν ακόμη αναθεωρηθεί. Όμως η εισαγωγή των ανηλίκων μετά το 7ο έτος στα καταστήματα κράτησης παρέμεινε στα μέτρα των δικαστικών αποφάσεων και μπορεί μόνο να αναιρεθεί εάν το πει η δικαστική αρχή. Εξαιτίας όμως διάφορων συνεπειών και μαζί με την έξαρση της νεανικής παραβατικότητας οδηγήθηκαν στην υιοθέτηση ενός συνδυασμού του προνοιακού με ένα νέο πρότυπο, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το δικαϊκό. Βέβαια στο σύγχρονο δίκαιο των ανηλίκων στην Ελλάδα εν τέλει επικράτησε η αρχή της συνύπαρξης του κοινωνικού-προνοιακού προτύπου σε συνδυασμό με την αρχή διαφύλαξης των κατοχυρωμένων από το σύνταγμα δικαιωμάτων που ο ίδιος ο κατηγορούμενος έχει.

4.6. Η διεπιστημονική παρέμβαση.

Το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας απασχολεί πολλούς κλάδους επιστημόνων και κρίνεται αναγκαίο για την ολιστική και αποτελεσματική αντιμετώπισή της η συνεργασία μεταξύ όλων αυτών. Η επιστημονική προσέγγιση για αυτό το φαινόμενο διαιρείται σε 4 επιστημονικά πεδία. Το πρώτο είναι το δικαστικό ή του επίσημου κοινωνικού ελέγχου το οποίο περιλαμβάνει την αστυνομία, τους δικαστές, τους εισαγγελείς, τους επιμελητές ανηλίκων, τους δικηγόρους, το διοικητικό προσωπικό και τους δικαστικούς υπαλλήλους. Το δεύτερο είναι το θεραπευτικό απαρτίζεται από επαγγελματίες ψυχικής υγείας και ιατρικό προσωπικό. Έπειτα, είναι το σωφρονιστικό το οποίο απασχολεί μαζί με τις παραπάνω ειδικότητες φυλακές και σωφρονιστικό προσωπικό. Κλείνοντας, είναι ο τομέας της εκπαίδευσης όπου εμπεριέχει τους εκπαιδευτικούς στο διοικητικό προσωπικό και μπορεί να διαθέτει κάποιες άλλες ειδικότητες όπως του αεροθεραπευτή ειδικού παιδαγωγού και λογοθεραπευτή. Εδώ είναι ορθό να επισημανθεί πως οι κοινωνικοί λειτουργοί ασχολούνται σε όλα τα παραπάνω παιδιά που αφορούν την αντιμετώπιση αυτού του κοινωνικού φαινομένου. Άλλο ένα επάγγελμα που βοηθά σε όλα τα παραπάνω παιδί εκτός από το εκπαιδευτικό είναι και ο διερμηνέας. Το Δικαστικό ή του επίσημου κοινωνικού ελέγχου πεδίο εμπεριέχει την αστυνομία η οποία έχει το ρόλο του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Αυτό συνεπάγεται με την δυνατότητα που έχει στον έλεγχο για να βεβαιωθεί πως όλα βαίνουν κοινωνικά ορθά και με νομιμότητα. Στην περίπτωση σύλληψης πρέπει είτε να υπάρχει εισαγγελικό ένταλμα και επαρκή στοιχεία για κάποια νομικά κολάσιμη πράξη ή κατά την διάπραξη της παράνομης πράξης να είναι παρόντες. Άλλη μία ειδικότητα που ανήκει σε αυτό το πεδίο είναι ο εισαγγελέας ο οποίος θεωρείται ο εκπρόσωπος της δικαιοσύνης καθώς είναι ο πρώτος από τη δικαιοσύνη ο οποίος εξετάζει μία υπόθεση και μάλιστα για τις υποθέσεις των ανηλίκων υπάρχει ιδιαίτερη ειδικευση και ονομάζεται εισαγγελέας ανηλίκων. Ο ρόλος του εισαγγελέα είναι να εξετάσει την υπόθεση και να αποφασίσει εάν θα ασκήσει ποινική δίωξη στον ανήλικο δηλαδή εάν ο ανήλικος τελικά θα οδηγηθεί ως κατηγορούμενος σε δικαστήριο. Εάν ρόλο επίσης στη δικαστική διαδικασία παίζει ο συνήγορος ο οποίος προασπίζει τον κατηγορούμενο. Αυτός μπορεί είτε να είναι διορισμένος από το κράτος ή να τον έχει προσλάβει ήδη ο κατηγορούμενος. Ο δικαστής από την άλλη πλευρά είναι

εκπαιδευμένος λαμβάνει αποφάσεις σύμφωνα με το δίκαιο ανηλίκων και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των ανηλίκων. Επίσης, ο επιμελητής ανηλίκων διαδραματίζει το ρόλο του επιτηρητή και του κηδεμόνα όταν κριθεί από το δικαστήριο πώς πρέπει να αναλάβει την επιμέλεια ενός ανήλικου παραβάτη και ο ρόλος του ανοίγει στο Πλαίσιο να μορφωτικού μέτρου αλλά και φροντίζουν να ανήκουν στο δίκαιο πρόνοιας και περίθαλψης νέων. Κλείνοντας, το διοικητικό προσωπικό φροντίζει για όλη την πρακτική τέλεση των δικαστικών διαδικασιών σε σχέση με τη γραφειοκρατία και άλλες παρόμοιες διαδικασίες. Το θεραπευτικό πεδίο απαρτίζεται κυρίως από επαγγελματίες ψυχικής υγείας και ιατρικό προσωπικό. Ο ψυχολόγος είναι υπεύθυνος για την ψυχοκοινωνική υποστήριξη που παρέχει μαζί με τις υπηρεσίες ψυχοθεραπείας που μπορεί να προσφέρει. Ο ψυχίατρος είτε χρησιμοποιώντας στεγνή, είτε με υποκατάστατα θεραπεία είναι υπεύθυνος για τη έκβαση της θεραπείας ή έστω την εξισορρόπηση ψυχικών ασθενειών και πνευματικών διαταραχών. Επίσης, αξιολογεί εάν υπάρχει εξαρχής κάποια ψυχική ασθένεια. Το ιατρικό προσωπικό ασχολείται με την επίλυση οργανικών κυρίως ζητημάτων. Ωστόσο σε κάποιες περιπτώσεις όπως στην απεξάρτηση συνεργάζεται με τους ψυχιάτρους για τη διευθέτηση συνεπειών της οργανικό επίπεδο που αφορούν την προσπάθεια απεξάρτησης ή την φαρμακευτική αγωγή που συνοδεύει αυτή την προσπάθεια. Κλείνοντας, το εκπαιδευτικό σύστημα διαδραματίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας κυρίως επειδή μπορεί να αντιμετωπίσει παράγοντες κινδύνου αλλά και ένα ποτό τις επιθετικές και αντικοινωνικές συμπεριφορές όταν αυτές είναι ακόμη σε πρώιμο στάδιο. Το σχολείο αποτελεί έναν τομέα που γνωρίζει ίσως ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό τον πληθυσμό που αναλύουμε δηλαδή τους νέους. Συγκεκριμένα, ο διευθυντής του σχολείου έχει ένα ρόλο που μοιάζει με του δικαστή καθώς λαμβάνοντας υπόψιν τις γνώσεις του πάνω στους κανονισμούς στο πλαίσιο του σχολείου αλλά και τις ιδιαιτερότητες των ανηλίκων λαμβάνει αποφάσεις και αποφασίζει με ποια μορφή κυρώσεων και μέτρων θα αποτρέψει το παιδί από την αποτροπή αλλά και με την επιβολή κυρώσεων πετυχαίνει τη μάθηση και του ίδιου του παιδιού αλλά και του σχολικού περιβάλλοντος για την ιδέα πως κάθε παράβαση έχει συνέπειες. Από την άλλη εκπαιδευτικοί έχουν πολλούς ρόλους. Πέρα από το βασικό που αφορά την παιδαγωγία και μάθηση, Ο εκπαιδευτικός είναι παρατηρητής, συντονιστής και ο κοινωνικός έλεγχος στα πλαίσια του σχολικού χώρου. Κλείνοντας το επάγγελμα του διερμηνέα που προαναφέρθηκε μπορεί να λειτουργήσει ως μεσολαβητής για τους πληθυσμούς που δεν γνωρίζουν τη γλώσσα ή για κωφάλαλους ανθρώπους.

4.7. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στην Νεανική Παραβατικότητα.

Το 2014 η διεθνής ομοσπονδία κοινωνικών λειτουργών (International federation of Social workers) και η διεθνής Ένωση σχολών κοινωνικής εργασίας (International Association of school of Social work) ανακοίνωσαν έναν από κοινού έναν αναθεωρημένο παγκόσμιο ορισμό της κοινωνικής εργασίας: « η κοινωνική εργασία είναι εφαρμοσμένο επάγγελμα αλλά και ακαδημαϊκό πεδίο που προωθεί την κοινωνική αλλαγή και ανάπτυξη την κοινωνική συνοχή και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων». Με βάση τον παραπάνω ορισμό το επάγγελμα αυτό θεωρείται ένα πρακτικό επάγγελμα και έχει ανεπτυγμένο ένα ευρύ πεδίο που ασχολείται. Μέσα σε αυτά είναι η πρόληψη, η θεραπεία, η έρευνα, η ίδρυση κοινωνικής Πολιτικής και η επίβλεψη και δημιουργία προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί εργάζονται σε δημόσιο ιδιωτικό τομέα και διαδραματίζουν πολλούς διαφορετικούς ρόλους. Συγκεκριμένα οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν το ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ του Νομικού και κρατικού μηχανισμού και του εξυπηρετούμενου. Άλλος ένας ρόλος είναι το να ακούει και να βρίσκει βιώσιμες, πρακτικές και εναλλακτικές λύσεις για να βοηθήσει τους εξυπηρετούμενους του. Ακόμη με την παρέμβαση του

προλαμβάνει και αντιμετωπίζει κρίσης αλλά και συμβάλλει στην πρόληψη της υποτροπής του ατόμου που καθοδηγεί.

Οι δράσεις των κοινωνικών λειτουργών αναφέρονται είτε ατομικά δηλαδή σε άτομο είτε με ομάδα είτε με κοινότητα και θεωρείται ένα πολυδιάστατο επάγγελμα καθώς οι κοινωνικοί λειτουργοί εξυπηρετούν όσους έχουν ανάγκη με ποικίλους τρόπους και θεραπευτικές μεθόδους και προσεγγίσεις. Παράλληλα, η κοινωνική εργασία έχει ως αρχές της την κοινωνική δικαιοσύνη, τα ανθρωπινά δικαιώματα, τη συλλογική ευθύνη και το σεβασμό της διαφορετικότητας. Σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές και επιδιώξεις η κοινωνική εργασία μέσω της πολυδιάστατης γνώσης της προάγει την ευημερία της κοινότητας και κυρίως των μελών της που δυσκολεύονται ανεξαρτήτου λόγου να είναι ενσωματωμένη σε αυτήν. Ένας από τους πληθυσμούς που ασχολείται η κοινωνική εργασία είναι η παρέμβαση σε νέους παραβάτες. Ο κοινωνικός λειτουργός στον τομέα αυτό αναλαμβάνει ακριβώς τους δρόμους που έχει γενικά στο επάγγελμα του χωρίς καμία εξαίρεση. Πιο συγκεκριμένα ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να φανεί χρήσιμος και στη φάση της πρόληψης αλλά και στη φάση της αναμόρφωσης και της κατασταλτικότητας. Αυτό συμβαίνει διότι ο κοινωνικός λειτουργός λειτουργεί ως προαγωγός και προασπιστής των δικαιωμάτων όλων των εν δυνάμει πληθυσμών που μπορεί να γίνουν είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι. Έτσι και στη νεανική παραβατικότητα ένας κοινωνικός λειτουργός οφείλει να λειτουργεί σύμφωνα με τις αρχές τη δεοντολογία και τις αξιώσεις που επιβάλλει εφαρμοσμένη επιστήμη της κοινωνικής εργασίας.

Η συμβολή των κοινωνικών λειτουργών στην αντιμετώπιση του κοινωνικού φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας είναι μεγάλη καθώς οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να εργαστούν σε όλα τα επίπεδα και τους τομείς που αφορούν τους νέους όπως το δικαστικό σύστημα (εισαγγελία, επιμελητές ανηλίκων και αλλά), το εκπαιδευτικό σύστημα (συμβουλευτική και αντιμετώπιση επιθετικών και αντικοινωνικών συμπεριφορών), το σωφρονιστικό σύστημα και σε προγράμματα αναμορφωτικά και κοινωνικής επανένταξης (Καλλινικάκη 1998). Επίσης ο κοινωνικός λειτουργός λειτουργεί εξατομικευμένα σε κάθε περίπτωση με κύριο μέλημα του την επίλυση και διευθέτηση ζητημάτων με ισορροπημένες λύσεις οι οποίες θα υποβοηθήσουν, χωρίς να βλάψουν κάποιον ή να παραβαίνουν κάποιον κανόνα, στον τελικό στόχο του κάθε εξυπηρετούμενου δηλαδή την επανακοινωνικοποίηση και ενσωμάτωση του στην ενεργό κοινωνική ζωή.

4.8. Καινοτόμα προγράμματα θεραπείας σε Ελλάδα και εξωτερικό.

Σύμφωνα με διεθνείς μελέτες της ευρωπαϊκής Ένωσης η παραβατικότητα των νέων ανέρχεται στο ποσοστό 26% χωρίς ιδιαίτερες αυξομειώσεις. Η επικράτηση αυτού του ποσοστού σε σταθερά επίπεδα έφερε προβληματισμό και αποτέλεσε κίνητρο για κοινωνική αλλαγή με τη δημιουργία προγραμμάτων πρόληψης και θεραπευτικής παρέμβασης. Μάλιστα πολλά από αυτά έχουν κριθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικά. Εάν από αυτά τα προγράμματα είναι το Ego- Strength(Holztrattner, G 2005) το οποίο εφαρμόζεται στην Αυστρία και την Ουγγαρία και ο στόχος του είναι η αντιμετώπιση της βίας των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και τη χρήση ναρκωτικών. Η διαδικασία γίνεται μέσω ανάπτυξης ομαδικότητας και μέσω αυτής γίνεται δια βίου εκμάθηση αυτογνωσίας, αξιών, αρχών, υπευθυνότητας και σεβασμού προς τον εαυτό τους και τους γύρω τους. Επιπλέον, μαθαίνουν να συνεργάζονται λειτουργικά με άλλους ανθρώπους. Το πρόγραμμα αυτό διεξάγεται στο σχολείο και όλοι οι τομείς που ασχολούνται με τη νεανική παραβατικότητα ή

τους νέους όπως αστυνομία, δήμος, γυμναστές, ψυχολόγοι, εκπαιδευτικοί κ.α. συνεργάζονται με αυτό το πρόγραμμα.

Εάν άλλο πρόγραμμα που έχει μεγάλη επιτυχία στην εφαρμογή του λέγεται solidacride(2004) και έχει την αφετηρία του στο Βέλγιο. Στόχος του αποτελεί η δημιουργία επαγγελματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των νέων με υψηλού κινδύνου παραβατικότητας αλλά και να αναπτυχθεί ένα δίκτυο τοπικής παρέμβασης. Αυτό το πρόγραμμα εφαρμόζεται από δήμους και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Από την άλλη στην Τσεχία λειτουργεί ένα πρόγραμμα προληπτικού χαρακτήρα που υποστηρίζει ανήλικους παραβάτες και τις οικογένειές τους για την αποφυγή υποτροπής του στο μέλλον. Παράλληλα, στην Γαλλία δημιουργήθηκε ένα πρόγραμμα με τίτλο Educational watch όπου έχει κύριο στόχο του την εκπαίδευση ή την διδασχή μιας τέχνης σε μαθητές ή ανέργους για να μπορούν να είναι ενταγμένοι στην ενεργό κοινωνική ζωή. Από την άλλη στην Ιταλία λειτούργησε το πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης και είχε επίκεντρο τη σχολική βία. Η Λιθουανία επίσης έχει εφαρμόσει το πρόγραμμα «springboard» το οποίο έχει στόχο την ανήλικη παραβατικότητα και συμπεριφορά. Αυτό το πρόγραμμα μάλιστα είναι εξατομικευμένο και έχει στόχο την απόκτηση της εμπιστοσύνης των νέων παραβατών στους γονείς, στους εκπαιδευτικούς και στη διεπιστημονική ομάδα. Αλλά προγράμματα είναι το «κοινότητες που νοιάζονται» της Ολλανδίας το «επόπτες της γειτονιάς» της Πορτογαλίας και το «γίνομαι αυτόνομος» της Γερμανίας.

Στην Ελλάδα λειτουργούν από διάφορους φορείς είτε κρατικούς είτε μη κυβερνητικούς φορείς διάφορα προγράμματα παρέμβασης. Σημαντικοί φορείς αποτελούν η Αρσις, η Επάνοδος, το Χαμόγελο του παιδιού, το ΚΕΘΕΑ, οι επιμελητές ανηλίκων κ.α. . Αναλυτικά, το υπουργείο δικαιοσύνης για την πρόληψη και την παρέμβαση στην Ελληνική παραβατικότητα έχουν ορίσει τους επιμελητές ανηλίκων που υπάγονται στα δικαστήρια ανηλίκων (Ν. 378/76 (ΦΕΚ 171/Α.) Π.Δ. 49/79 (ΦΕΚ 11/79 Α.)) αλλά και οι εταιρείες προστασίας ανηλίκων (Α.Ν. 2724/40 Κ.Δ της 3.7.43, Ν. 2298/95 και Ν. 2331/95). Οι επιμελητές ανηλίκων θεσμοθετούνται ως περιφερειακές υπηρεσίες του υπουργείου δικαιοσύνης και εποπτεύονται από το δικαστή ανηλίκων είναι φορέας εξωιδρυματικό της διαχείρισης της ανήλικης παραβατικότητας όσων μορφωτικό μέτρο επιμέλειας σε συνδυασμό με την υποστήριξη του οικογενειακού περιβάλλοντος του ανήλικου όμως λόγω ελλείψεων προσωπικού δεν είναι εφικτή η ολιστική παρέμβαση στους παράγοντες που είναι υπεύθυνη για την εμφάνιση των παραβατικών συμπεριφορών ούτε είναι εφικτή η λεπτομερής και η αποτελεσματική παρακολούθηση στην ανάθεση των ανηλίκων. Το επίκεντρο του έργου του επιμελητή ανηλίκου έχει χαρακτήρα μιας κοινωνικής φροντίδας με σκοπό την ομαλή ένταξη του νέου παραβάτη.

Από την άλλη οι εταιρείες προστασίας ανηλίκων (ΕΠΑ) οι οποίες αναφέρονται στο νομό 2724/1940 και εποπτεύονται από την διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Οι δράσεις τους έχουν προνοιακό χαρακτήρα και η χρηματοδότησή τους γίνεται μέσω δωρεών και κληροδοτημάτων. Οι ΕΠΑ ιδρύουν στέγες φιλοξενίας ανηλίκων για ανήλικους υψηλού ηθικού κινδύνου χωρίς την εμφάνιση διαταραχών. Η ΕΠΑ διαθέτει στέγες σε Αθήνα, Πειραιά και Ηράκλειο Κρήτης. Κλείνοντας για την καταπολέμηση του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας στην Ελλάδα συμπληρωματικά λειτουργούν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις. Μία από τις πιο δημοφιλείς και αξιοθαύμαστη της οργάνωσης είναι η Αρσις (εταιρεία κοινωνικής υποστήριξης νέων). Κύριο μέλημά της αποτελεί η ψυχοκοινωνική υποστήριξη νέων 15 έως 25 ετών

που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό λόγω διαφόρων συνθηκών μέσω προγραμμάτων και πρωτοβουλιών για επανένταξη επαγγελματικού και κοινωνικού χαρακτήρα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Συμπερασματικά, σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται απόλυτα κατανοητή ανάγκη για διαχωρισμό ανάλογα με την ηλικιακή ανάπτυξη και των ιδιαιτεροτήτων που έχει η κάθε μία σε σχέση με την ποινική αντιμετώπιση. Επίσης, από τα αποτελέσματα που μας έδειξε η εξέλιξη μεταξύ των προτύπων για τη δικαστική αντιμετώπιση μας ωθεί στο συμπέρασμα πως όσο πιο αναμορφωτικός και θεραπευτικός ο τρόπος προσέγγισης του θέματος τόσο θα υπάρξει μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχίας μείωσης του φαινομένου. Τέλος, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η πρόληψη παίζει τον πιο σημαντικό ρόλο ώστε να μειωθεί η εξάπλωση του φαινομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η επανορθωτική δικαιοσύνη και νεανική παραβατικότητα.

Εισαγωγή

Στο πέμπτο κεφάλαιο της πτυχιακής μας, οι κύριες θεματικές ενότητες αφορούν το θεσμό της επανορθωτικής δικαιοσύνης και της κοινωφελούς εργασίας. Παράλληλα, στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στα μοντέλα επανόρθωσης σε ποιες περιπτώσεις εφαρμόζεται η αποκαταστατική δικαιοσύνη αλλά και την αξιολογημένη δράση του φορέα παιδικής προστασίας “Terre des hommes Hellas” η οποία μέσω δυο ευρωπαϊκών προγραμμάτων επιθυμεί να φέρει σημαντικές αλλαγές στο τομέα της δικαιοσύνης όσον αφορά τα παιδιά είτε θύτες, είτε θύματα.

Η επανορθωτική δικαιοσύνη αποτελεί έναν νέο, καινοτόμο τρόπο απονομής δικαιοσύνης. Σκοπός της αποτελεί ο σωφρονισμός του θύτη και η ομαλή ένταξή του στη κοινωνία μέσα από τη συνειδητοποίηση του λάθους του. Ταυτόχρονα, επωφελείται το θύμα καθώς του δίνεται η δυνατότητα να συμμετέχει στη διαδικασία της αποκατάστασης.

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στις εγκληματολογικές και κοινωνιολογικές απόψεις οι οποίες έχουν πλαισιώσει την επανορθωτική δικαιοσύνη. Εν συνέχεια αναφέρονται και αναλύονται τα μοντέλα αποκατάστασης τα οποία είναι τα εξής: Οικογενειακή διάσκεψη, η διαμεσολάβηση μεταξύ θύτη και θύματος, οι κύκλοι καταδίκης, οι κοινοτικοί διοικητές αποκατάστασης και τα πάνελ αντικτύπου θύματος. Βασικά μοντέλα επανόρθωσης τα οποία έχουν λάβει εφαρμογή σε διάφορες κοινωνίες μέσα στον κόσμο.

5.1. Θεωρητικές προσεγγίσεις γύρω από τον ορισμό της επανορθωτικής δικαιοσύνης.

Η επανορθωτική δικαιοσύνη αποτελεί ένα νέο, εναλλακτικό μέτρο απόδοσης δικαιοσύνης στα πλαίσια της αντιεγκληματικής πολιτικής και της ποινικής δικαιοσύνης. Τα πρώτα χρόνια εμφάνισής της, η επανορθωτική δικαιοσύνη ήταν γνωστή και ως «εναλλακτική δικαιοσύνη». Στη συνέχεια, μετονομάστηκε σε «αποκαταστατική δικαιοσύνη», όρος τον οποίο εισήγαγε για πρώτη φορά το 1977 ο Άγγλος ψυχολόγος, Albert Eglash. Στη χώρα μας, η εφαρμογή της επανορθωτικής δικαιοσύνης βρίσκεται ακόμα σε αρχικό στάδιο και αφορά κυρίως περιπτώσεις παραβατικότητας ανηλίκων και πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας (Αρτινοπούλου, 2011 & Μαλάχου, 2014)

Ο στόχος της ποινής είναι κυρίως η τιμωρία του θύτη, προκειμένου να μάθει από το λάθος του και να μπορέσει να ενταχθεί και πάλι στην κοινωνία. Αυτό είναι το βασικό μέλημα της ποινικής διαδικασίας. Αντίθετα, η επανόρθωση ως διαδικασία έχει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και προσεγγίζει σφαιρικά την εγκληματική συμπεριφορά. Η επανορθωτική δικαιοσύνη στην πράξη, έχει τη δυνατότητα να επιφέρει ειρήνη στην κοινωνία καθώς, αναδομεί τη σχέση ανάμεσα στο θύτη και στο θύμα αλλά και τη σχέση του θύτη με την κοινωνία. Αναλυτικότερα, δίνεται η δυνατότητα στον παραβάτη να αντιληφθεί το λάθος του και τις συνέπειές του. Μέσα από την επανόρθωση, ο δράστης προσπαθεί να διορθώσει το σφάλμα του, με αποτέλεσμα να γίνεται περισσότερο υπεύθυνος και η ένταξη του στην κοινωνία να καθίσταται περισσότερο ομαλή. Παρόλα αυτά, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι, επανόρθωση δεν δύναται να υφίσταται κάτω από συνθήκες πίεσης και καταναγκασμού.

Όσον αφορά τον ορισμό της επανορθωτικής δικαιοσύνης είναι δύσκολο να αναφερθεί καθώς, δεν υπάρχει ένας καθολικός ορισμός σχετικά με τον όρο αυτό. Παρόλα αυτά, έχουν γίνει προσπάθειες απόδοσης ενός ορισμού σχετικά με την επανορθωτική δικαιοσύνη αλλά δεν απέδωσαν καρπούς. Οι περισσότεροι ορισμοί οι οποίοι προσπάθησαν να αποδοθούν εστίασαν σε ορισμένα σημεία όπως η διαδικασία, η αξίες και τα αποτελέσματα της επανορθωτικής δικαιοσύνης. (Ζαχαράκη, 2018)

Η Αρτινοπούλου (2011), εντοπίζει τα εξής αυτά κοινά σημεία, στους εξής ορισμούς:

- α. «Η αποκαταστατική δικαιοσύνη στοχεύει στη συμπλήρωση, την αλλαγή ή/και το μετασχηματισμό του κυρίαρχου συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης».
- β. «Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αντιμετωπίζει το έγκλημα όχι ως μια αφηρημένη και θεωρητική έννοια, ως πράξη κατά του κράτους, αλλά ως βλάβη και παραβίαση των διαπροσωπικών σχέσεων».
- γ. «Άρα, η δικαιοσύνη οφείλει και πρέπει να είναι επανορθωτική ή αποκαταστατική, με στόχο την επανόρθωση της ζημίας ή του κακού που έχει προκληθεί από το δράστη στα θύματα.»
- δ. «Η αποκαταστατική δικαιοσύνη είναι μια ειδική μέθοδος χειρισμού του εγκλήματος που φέρνει κοντά ή μαζί το δράστη, το/τα θύματά του, τις οικογένειές τους και τους φίλους τους για να συζητήσουν τις επιπτώσεις του γεγονότος και τα βήματα που πρέπει να γίνουν για να αποκατασταθεί το κακό ή η βλάβη που προξένησε ο δράστης».(Μαλλούχου,2014)

Η καθηγήτρια εγκληματολογίας Kathleen Daly (2015) ,η επανορθωτική δικαιοσύνη είναι ένας εξαιρετικά νέος τρόπος δικαιοσύνης Σύμφωνα με την Daly (2015), αυτά είναι πτυχές που πρέπει επίσης να υπαχθούν στον ορισμό της αποκαταστατικής δικαιοσύνης ως μηχανισμός δικαιοσύνης. Ο ορισμός της αποκαταστατικής δικαιοσύνης της Daly το 2015 υποστηρίζει ότι είναι ένας «Σύγχρονος μηχανισμός δικαιοσύνης για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, των διαφορών και της

δεσμευμένης κοινότητας σύγκρουση. Ο μηχανισμός είναι μια συνάντηση ή πολλές συναντήσεις των επηρεαζόμενων ατόμων, διευκολύνεται από έναν ή περισσότερους αμερόληπτους ανθρώπους».

5.1.1 Εγκληματολογικές προσεγγίσεις.

Νωρίτερα, ο Βρετανός εγκληματολόγος Tony Marshall (1996:37) προσπάθησε να αποδώσει τον ορισμό της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Marshall « Η επανορθωτική δικαιοσύνη είναι μια διαδικασία όπου τα μέρη που εμπλέκονται σε ένα αδίκημα προσπαθούν να αποφασίσουν συλλογικά τα επακόλουθα του εγκλήματος καθώς και τις επιπτώσεις τους στο μέλλον».

Ο ορισμός αυτός του εγκληματολόγου είναι ιδιαίτερα λειτουργικός. Παρόλα αυτά όμως, δημιουργεί και ορισμένα ερωτήματα τα οποία η Susan Sharpe, τα οποία μέσα από το βιβλίο της «Restorative Justice: A Vision for Healing and Change», προσπάθησε να απαντήσει. Αναλυτικότερα, εύλογα απορρέει η απορία μέσα από τον ορισμό του Marshall, ποια είναι τα μέρη αυτά τα οποία εμπλέκονται σε ένα αδίκημα. Σύμφωνα με τη Susan Sharpe, η επανορθωτική διαδικασία περιλαμβάνει διάφορα μέρη όπως το θύτη και το θύμα αλλά και τον κοινωνικό περίγυρο, ο οποίος μπορεί να έχει πληγεί από την εγκληματική συμπεριφορά. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τη Susan είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η επανορθωτική δικαιοσύνη σκοπεύει να θεραπεύσει αυτό που έχει πληγεί. Αυτό επιτυγχάνεται με το να εκφράσουν απευθείας τα συναισθήματά τους απέναντι στο θύτη ή με το να δεχτούν αποζημίωση. Βέβαια, μέσα από την επανορθωτική διαδικασία επωφελούνται και οι ίδιοι οι παραβάτες, καθώς πέρα από το γεγονός ότι μπορούν κατά κάποιο τρόπο να διορθώσουν τις πράξεις τους, τους δίνεται επιπλέον και η ευκαιρία να απαλλαγθούν από τον φόβο, την ενοχή, αλλά και από τους παράγοντες οι οποίοι τους οδήγησαν σε εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Η επανορθωτική δικαιοσύνη συμβάλλει στο να κατανοήσει ο παραβάτης σε βάθος τη βλάβη που προκάλεσε τόσο στο θύμα αλλά όσο και στο ευρύτερο περιβάλλον. Με λίγα λόγια δεν στέκεται μόνο στο γεγονός ότι παραβίασε το νόμο. Η επανόρθωση διακατέχεται από ουσιαστικό χαρακτήρα. (Sharpe,1998&Morris, Maxwell, Maxwell,1998).

Επιπροσθέτως, μέσω της επανορθωτικής διαδικασίας γίνεται προσπάθεια να γεφυρωθεί το χάσμα ανάμεσα στο θύτη και στο θύμα αλλά και των δύο αυτών πλευρών με την ίδια την κοινότητα. Είναι σημαντικό, οι δύο πλευρές να συμφιλιωθούν και να αποβάλλουν τις ταμπέλες «θύτης» και «θύμα» διότι, μόνο έτσι θα μπορέσουν να αποδεχτούν πραγματικά την διαδικασία της επανόρθωσης και θα μπορέσουν να συνεχίσουν τη ζωή τους απαλλαγμένοι από το συμβάν και το σιγματισμό, οι δύο πλευρές και αυτή του θύτη και εκείνη του θύματος.

Τέλος, είναι σημαντικό να ενισχυθεί και η ίδια η κοινωνία προκειμένου να αποφευχθούν τυχόν εγκληματικές ενέργειες στο μέλλον. Το έγκλημα μπορεί να αποτελέσει σημάδι ότι το σύστημα της κοινωνίας δεν λειτουργεί ομαλά λόγω για παράδειγμα των φυλετικών και των οικονομικών διακρίσεων. Η κοινωνία με τον τρόπο αυτό μπορεί να λάβει ορισμένα μέτρα πρόληψης προκειμένου να καταστήσει την κοινωνία ένα ασφαλές περιβάλλον για τους πολίτες της. (Sharpe,1998&Morris, Maxwell, Maxwell,1998).

Από την άλλη πλευρά, οι εγκληματολόγοι Bazemore & Walgrave προσέγγισαν την επανορθωτική δικαιοσύνη από μια διαφορετική οπτική και απέδωσαν σε αυτή τον εξής ορισμό: «Η επανορθωτική

δικαιοσύνη είναι κάθε πράξη της οποίας πρωταρχικός στόχος είναι η απόδοση δικαιοσύνης μέσω της απόδοσης της βλάβης που προκλήθηκε από το έγκλημα». (Bazemore & Walgrave 1999).

Οι δυο αυτοί ορισμοί δεν συγκλίνουν μεταξύ τους καθώς, εστιάζουν σε δυο διαφορετικές διαστάσεις της επανορθωτικής διαδικασίας. Αναλυτικότερα, ο ορισμός που αποδίδει ο Marshall για την επανορθωτική δικαιοσύνη, εστιάζει κυρίως στο πως διαχειρίζονται οι δυο πλευρές, θύτης και θύμα τη διαδικασία της επανόρθωσης. Από την άλλη πλευρά, ο δεύτερος ορισμός των Bazemore & Walgrave επικεντρώνεται στις πράξεις οι οποίες, συνθέτουν την επανορθωτική διαδικασία. Παρόλα αυτά, για να μπορέσουμε να αντιληφθούμε σε βάθος την επανορθωτική δικαιοσύνη θα πρέπει να εστιάσουμε στην βλάβη την οποία προκαλεί η αξιόποινη πράξη. (Μαγγανάς,2019)

5.1.2. Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις.

Σε προσπάθεια να γίνει κατανοητή η επανορθωτική δικαιοσύνη και να νοηματοδοτηθεί, εκφράστηκαν διάφορες απόψεις γύρω από αυτή. Πιο συγκεκριμένα, οι εγκληματολογικές απόψεις εστίασαν την προσοχή τους στη σημασία που έχει η εμπλοκή όλων των μερών, θύτης, θύμα, κοινωνία, κατά την εφαρμογή της επανορθωτικής διαδικασίας. Στο σημείο αυτό, έρχεται και η κοινωνιολογία να εκφράσει τις δικές της απόψεις γύρω από το ζήτημα της επανόρθωσης παραθέτοντας δυο αιτιώδεις δομές.

Αναλυτικότερα, η κοινωνιολογία εισάγει την πρώτη αιτιώδη δομή, την έννοια, «Παράθυρο κοινωνικής πειθαρχίας», προκειμένου να ερμηνεύσει την επανορθωτική διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, όλα τα μέρη τα οποία περικλείουν την κοινωνία, προσπαθούν προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική πειθαρχία μέσα στην σύστασή τους. Για παράδειγμα, σε ορισμένες κοινωνίες η επιβολή τιμωρίας ως ποινή σε μη συμμόρφωση στους κοινωνικούς κανόνες είναι απαραίτητη, προκειμένου να μπορέσει να επανέλθει και να διατηρηθεί η εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. (Weltekamp, Kerner 2002)

Είναι σημαντικό, να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι, το παράθυρο κοινωνικής πειθαρχίας περικλείει δύο σημαντικές έννοιες, την αμοιβαία επίδραση ανάμεσα στον έλεγχο και στην υποστήριξη. Επεξηγηματικά, σύμφωνα με τον Black (1990:329) η έννοια του ελέγχου μπορεί να γίνει αντιληπτή ως μια διεργασία περιορισμού και καθοδήγησης των ανθρώπων. Αυτό σημαίνει ότι, σε μια κοινωνία η οποία διακατέχεται από υψηλό κοινωνικό έλεγχο, κυριαρχούν τα σαφή όρια και η τήρηση των κανόνων πειθαρχίας. Από την άλλη πλευρά, μια κοινωνία όπου κυριαρχεί ο χαμηλός κοινωνικός έλεγχος είναι επόμενο ότι θα υπάρχουν ασαφή όρια και δυσκολία ανατροπής τους. Όσον αφορά την υποστήριξη αυτή ορίζεται σύμφωνα με τον Black (1990:1070) ως την διαδικασία προκειμένου να μπορέσει το άτομο να εξελιχθεί ουσιαστικά. Ο όρος υποστήριξης περιλαμβάνει την υψηλή υποστήριξη η οποία ασχολείται με την δομική ευημερία και την κάλυψη των αναγκών του ατόμου. Αντιθέτως, η ελλιπής υποστήριξη δεν συμμαρξίζει τις ανάγκες του ατόμου, είτε αυτές είναι συναισθηματικές είτε σωματικές. (Weltekamp, Kerner 2002)

Ο έλεγχος λοιπόν και η υποστήριξη μέσα στην κοινωνία θα πρέπει να αλληλεπιδρούν αναλόγως και συνδυαστικά. Η κοινωνική πειθαρχία λοιπόν, μπορεί να εφαρμοστεί κοινωνικά μέσα από 4 συγκεκριμένα μοντέλα: τιμωρητικά, ανεκτικά παραμελημένα και αποκαταστατικά. Αναλυτικότερα, το τιμωρητικό μοντέλο κοινωνικής πειθαρχίας διακατέχεται από υψηλό επίπεδο ελέγχου αλλά χαμηλή ατομική υποστήριξη. Το παραμελημένο μοντέλο κοινωνικής πειθαρχίας χαρακτηρίζεται

από απουσία ενδιαφέροντος προς την μη αποδεκτή συμπεριφορά και αποδοχή της. Από την άλλη πλευρά, η ανεκτική προσέγγιση χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό ελέγχου όμως, από υψηλή υποστήριξη. Η προσέγγιση αυτή στην ποινική δικαιοσύνη ονομάζεται και αποκαταστατική. Κύριο μέλημα της αποκαταστατικής προσέγγισης είναι να διαφυλάξει το άτομο από τις επιπτώσεις των πράξεων του. Η διαδικασία η οποία τελείται κατά την αποκατάσταση αφορά την ανταλλαγή συναισθημάτων και απόψεων ανάμεσα στο θύτη αλλά και στα μέρη τα οποία επηρέασε άμεσα η συμπεριφορά του δράστη, προκειμένου να μπορέσει να βρεθεί μια κοινή λύση για όλους. Συμπληρωματικά, η διαδικασία αυτή λειτουργεί και προληπτικά. Βέβαια, είναι σημαντικό να επισημανθεί το γεγονός ότι, κατά την αποκατάσταση θα πρέπει να ικανοποιούνται οι ανάγκες όλων όσων εμπλέκονται σε αυτή. Αν αυτό δεν συμβεί τότε η διεργασία αυτή χαρακτηρίζεται ως «εν μέρη αποκαταστατική». (Weltekamp, Kerner 2002)

Η δεύτερη αιτιώδης δομή που αφορά την επανορθωτική διαδικασία είναι οι ανάγκες των ενδιαφερόμενων μερών. Στόχος λοιπόν, της αποκαταστατικής διαδικασίας σύμφωνα με τη συγκεκριμένη αιτιώδης δομή είναι η εξυπηρέτηση των επιθυμιών των ατόμων που επηρεάζονται από τη παραβατική συμπεριφορά του θύτη. Τα εμπλεκόμενα μέρη στην αποκαταστατική διαδικασία είναι ο θύτης, το θύμα και οι κοινωνία, οι οποίοι βιώνουν τις συνέπειες της αξιόποινης πράξης άμεσα. Επίσης άμεσα επηρεάζονται και οι οικογένεια και οι φίλοι των εμπλεκόμενων μερών. Όσον αφορά την ευρύτερη κοινωνία αυτή βιώνει έμμεσα τον αντίκτυπο της συμπεριφοράς του θύτη. Είναι επόμενο λοιπόν, ο καθένας από αυτούς να έχει και διαφορετικές ανάγκες, οι οποίες θα πρέπει να καλυφθούν μέσα από την αποκαταστατική διαδικασία. Σημαντικός βέβαια, παράγοντας για την επιτυχία της αποκατάστασης είναι η ενεργό συμμετοχή όλων αυτών στην διαδικασία. (McCord, 2000).

Συνοψίζοντας λοιπόν, έχουμε στη διάθεση μας δυο αιτιώδης δομές όσον αφορά την αποκαταστατική δικαιοσύνη. Αρχικά, έχουμε την κοινωνική πειθαρχία, η οποία αφορά την συμμετοχή όλων των μερών στην αποκαταστατική διαδικασία προκειμένου να μπορέσει να ξεπεραστεί η δυσάρεστη συνθήκη ανάμεσα στο θύτη, το θύμα και τη κοινωνία. Από την άλλη πλευρά, η κάλυψη των αναγκών των εμπλεκόμενων μερών, έχει ως στόχο τα εμπλεκόμενα μέλη να εκφράσουν τα συναισθήματά τους σχετικά με αυτό που τους συνέβη και μόνο έτσι θα μπορέσει η αποκατάσταση να έχει πραγματική επιτυχία.

5.2. Μοντέλα επανορθωτικής δικαιοσύνης.

Η επανορθωτική δικαιοσύνη ως διαδικασία μπορεί να εφαρμοστεί μέσα από διάφορες πρακτικές, ανάλογα με τις ανάγκες των ενδιαφερόμενων μερών, προκειμένου να αποκατασταθούν τα επιζήμια αποτελέσματα της συμπεριφοράς του θύτη.

Οικογενειακή διάσκεψη ή αλλιώς Family Group Conferencing (FGD)

Το πρώτο μοντέλο είναι η οικογενειακή διάσκεψη ή αλλιώς Family Group Conferencing (FGD). Πιο συγκεκριμένα, η οικογενειακή διάσκεψη είναι ένα μοντέλο αποκαταστατικής δικαιοσύνης το οποίο αρχικά εμφανίστηκε στη Νέα Ζηλανδία το 1989, ανάμεσα σε οικογένειες με παιδιά. Στις μέρες μας η επανορθωτική αυτή πρακτική λαμβάνει χώρα και σε άλλες χώρες του κόσμου όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς, το Περού, οι Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού. Στόχος της οικογενειακής διάσκεψης είναι να μπορέσει να αποδοθεί η δικαιοσύνη με βάση τις επιθυμίες τις κάθε πλευράς

τόσο του θύτη όσο και του θύματος, προκειμένου να μην οδηγηθούν στο χώρο του δικαστηρίου και στιγματιστούν από την παιδική και εφηβική ηλικία. Βέβαια, σκοπός είναι και η εμπλοκή της ίδιας της κοινωνίας προκειμένου να μπορέσουν να διερευνηθούν οι παράγοντες οι οποίοι συνέβαλλαν στην εκδήλωση της παραβατικής συμπεριφοράς. Αναφέρεται πως το επανορθωτικό μοντέλο οικογενειακής διάσκεψης εφαρμόζεται σε ποσοστό μέχρι και 25% στους ανήλικους παραβάτες. Κατά την εφαρμογή της οικογενειακής διάσκεψης εμπλέκονται ειδικοί μεσολαβητές οι οποίοι θα συμβάλλουν στην ομαλή έκβαση της διαδικασίας όπως κοινωνικοί λειτουργοί και αστυνόμοι.(Promoting restorative justice for children,2016).

Η διαδικασία λοιπόν, λειτουργεί ως εξής: αρχικά, οι δύο πλευρές θύτη και θύματος συζητούν σχετικά με το συμβάν και τις συνέπειές του στο καθένα από τους 2 και στη συνέχεια προσπαθούν συλλογικά να βρουν τη λύση και να φτιάξουν ένα πρόγραμμα προκειμένου να αποκατασταθεί η βλάβη και το οποίο θα παρουσιάσουν αργότερα στην επιτροπή του δικαστηρίου. Απαραίτητη φυσικά σε όλα αυτά είναι η συναίνεση του θύτη. (Promoting restorative justice for children,2016).

Διαμεσολάβηση μεταξύ θύτη και θύματος, Victim Offender Mediation (VOM).

Το δεύτερο μοντέλο επανορθωτικής διαδικασίας είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ θύτη και θύματος, Victim Offender Mediation (VOM). Το αποκαταστατικό μοντέλο της διαμεσολάβησης εφαρμόζεται στην Ευρώπη στις Η.Π.Α. και στον Καναδά και αφορά κυρίως αδικήματα δευτερεύοντος χαρακτήρα αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις εφαρμόζεται και σε σοβαρά αδικήματα. Απαιτεί, την εκούσια συνεργασία θύτη και θύματος καθώς επίσης και την ανάληψη ευθύνης του κάθε μέρους.(Promoting restorative justice for children,2016).

Κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, ο αρμόδιος διαμεσολαβητής εξετάζει ξεχωριστά την κάθε πλευρά που εμπλέκεται στη διαδικασία, θύτη και θύματος, προκειμένου στη συνέχεια να σχεδιάσει το πως θα κινηθεί η διαδικασία. Στη συνέχεια, οι δυο πλευρές συναντιούνται σε ένα ουδέτερο και ασφαλές περιβάλλον προκειμένου να βρουν από κοινού μια λύση. Το διάλογο αυτό συντονίζει ένας εκπαιδευόμενος αναλυτής. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα και στα δύο μέρη να κατανοήσουν το ένα το άλλο ανάλογα με το πως βίωσαν το αποτέλεσμα της παραβατικής συμπεριφοράς.(Promoting restorative justice for children,2016).

Καταδίκη κύκλων (κύκλοι ειρήνης, αποκαταστατικοί κύκλοι) - Circle sentencing: peacemaking circles, restorative circles (CPR).

Οι κύκλοι καταδίκης εφαρμόζονται κατά κύριο λόγο στον Καναδά και στις ΗΠΑ ανάμεσα σε αυτόχθονους πληθυσμούς και αφορά κυρίως τη δύναμη της συγχώρεσης και θεωρητικά της πιο δίκαιης απονομής δικαιοσύνης. Στη διαδικασία αυτή συμμετέχουν ο θύτης το θύμα, η κοινότητα, ο συνήγορος και τα μέλη του δικαστηρίου. Από κοινού λοιπόν τα μέρη αποφασίζουν τον τρόπο τιμωρίας ο οποίος και ενσωματώνεται στην απόφαση του δικαστηρίου, απόφαση η οποία μπορεί να περιλαμβάνει ακόμη και τη φυλάκιση, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες όλων των εμπλεκόμενων μερών. Κατά τη πρώτη φάση της διαδικασίας απαιτείται η συναίνεση του δράστη, ο οποίος θα πρέπει να καταθέσει μια αίτηση συμμετοχής στο κύκλο. Η διαδικασία αυτή απευθύνεται και σε νεαρούς δράστες. Το είδος αυτό επανορθωτικής δικαιοσύνης περιλαμβάνει δράσεις όπως κοινοτικές υπηρεσίες, προγράμματα ανάπτυξης δεξιοτήτων, απεξάρτηση καθώς και προγράμματα συμφιλίωσης. Οι επανορθωτικοί κύκλοι εφαρμόζονται και σε νεαρούς αλλά και σε ενήλικους

παραβάτες, για περιστατικά που λαμβάνουν χώρα στην πόλη και στην ύπαιθρο, σοβαρά αδικήματα και μη. Είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι οι επανορθωτικοί κύκλοι δημιουργήθηκαν, προκειμένου να ενισχύσουν το αίσθημα της συλλογικότητας μέσα στο πλαίσιο της κοινότητας, την αποτροπή παρόμοιων περιστατικών στο μέλλον, αλλά και την ενδυνάμωση τόσο του θύτη όσο και του ωφελούμενου μέσα από μια υγιή διαπραγμάτευση της κατάστασης. (Promoting restorative justice for children, 2016).

Από την άλλη πλευρά οι κύκλοι ειρήνης εφαρμόζονται σε περιπτώσεις οικογενειακών και σχολικών ζητημάτων, αλλά και ενδεχόμενων περιστατικών σε κέντρα κράτησης και δεν απαιτούν τη ποινική εμπλοκή καθώς διαχειρίζονται από τους αρμόδιους διαμεσολαβητές. (Promoting restorative justice for children (2016)).

Κοινοτικοί διοικητές αποκατάστασης, Community reparative boards.

Οι κοινοτικοί διοικητές αποκατάστασης εφαρμόζονται κυρίως σε ενήλικες, οι οποίοι δεν χαρακτηρίζονται από βίαιη συμπεριφορά, αλλά και σε παιδιά όταν αυτό απαιτείται και έχουν τη μορφή κοινοτικών κυρώσεων. Αναλυτικότερα, εκπαιδευμένα μέλη της κοινότητας αναλαμβάνουν να διεξάγουν μια συζήτηση με το δράστη σε κάποιο δημόσιο χώρο προκειμένου να του εξηγήσουν τα αποτελέσματα και τις συνέπειες της πράξης του. Στη συνέχεια, αποφασίζουν τα δύο μέρη από κοινού ένα σύμφωνο κύρωσης με βάση ένα χρονικό όριο. Αφού περάσει το συμφωνημένο χρονικό διάστημα, το διοικητικό συμβούλιο το οποίο είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση του δράστη όλο αυτό το διάστημα, έπειτα καταθέτει στο δικαστήριο μια έκθεση σχετικά με την πορεία του δράστη και σε τι βαθμό επιτεύχθηκε ο σωφρονισμός. Πλέον τα διοικητικά συμβούλια έχουν τη δυνατότητα να συμπεριλάβουν στις συναντήσεις τους και τα θύματα. Το μοντέλο αυτό υιοθετήθηκε κυρίως στη Σκωτία σε ένα πρόγραμμα «Children's Hearing Panels», στο οποίο το διοικητικό συμβούλιο αναλαμβάνει μια άτυπη συνάντηση με το παιδί και την οικογένειά του με τη σημαντική διαφορά ότι σε αυτές τις συναντήσεις δεν συμμετέχει το θύμα, ενώ την ίδια στιγμή η συμμετοχή του παιδιού είναι απαραίτητη. (Promoting restorative justice for children, 2016).

Πάνελ αντίκτυπου θύματος, Victim Impact Panels

Στα πάνελ αντίκτυπου θύματος, συζητούν τα θύματα εγκληματικών πράξεων μαζί με τους παραβάτες οι οποίοι προκαλούν παρόμοιες εγκληματικές ενέργειες με βάση αυτές που έχουν βιώσει, προκειμένου να τους καταστήσουν γνωστό το πόσο μεγάλο αντίκτυπο είχαν τόσο στη ζωή τους όσο και στο οικογενειακό τους περιβάλλον και στον κοινωνικό τους περίγυρο. (Promoting restorative justice for children, 2016).

5.3. Κοινωνικής εργασίας.

Η κοινωνικής εργασίας γνωστή και ως "Community Services" αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο έκτισης ποινής στα πλαίσια της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Έχει εφαρμογή σε ενήλικους αλλά και σε ανήλικους παραβάτες με απώτερο σκοπό να αποφευχθεί ο εγκλεισμός του παραβάτη μέσα σε

κάποιο σωφρονιστικό σύστημα σύμφωνα με το νόμο 3189/2003. Η κοινωφελής εργασία έκανε για πρώτη φορά την εμφάνισή της στην Αγγλία και είχε επικεντρωθεί κυρίως στους ανηλίκους. Στη συνέχεια, κατά τη χρονολογία 1970 επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες της Ευρώπης όπου και παρουσίασε ανοδική πορεία για αυτό και θεσπίστηκε ως η κύρια ποινή ή ως αναμορφωτικό μέτρο, ισάξια με άλλες ποινές. Στην Ελλάδα κατοχυρώθηκε ως εναλλακτικό μέτρο έκτισης ποινής κατά το 1991 για ποινές στέρησης ελευθερίας έως ενός έτους. Η κοινωφελής εργασία στους ανήλικους παραβάτες εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1996, με τη μορφή της κοινωνικής εργασίας και ο χρόνος τέλεσης της ήταν το ένα έτος. (Σπινέλη, 2007 και Γεωργούλας, 2000).

Ένας ορισμός σχετικά με τη κοινωφελή εργασία ο οποίος είναι ευρέως διαδεδομένος και αποδεκτός είναι αυτός του Harris, (Ηλιάδου,2018), σύμφωνα με τον οποίο «η κοινωφελής εργασία συνίσταται σε ένα πρόγραμμα μέσω του οποίου καταδικασμένοι δράστες μπορούν με την θέληση τους να τοποθετηθούν σε μη κερδοφόρες θέσεις εργασίας του δημοσίου, κοινωνικού ή ιδιωτικού τομέα και να προσφέρουν απλήρωτη εργασία για ένα καθορισμένο αριθμό ωρών, ως όρο της δικαστικής απόφασης» (Δημόπουλος, 1998).

Η εφαρμογή της κοινωφελούς εργασίας σε νεαρούς παραβάτες έχει ως στόχο την παροχή δωρεάν εργασίας στην κοινότητα μετά το πέρας του καθιερωμένου σχολικού ωραρίου. Είναι κυρίως βραχύχρονη και αφορά αξιόποινες πράξεις μικρής βαρύτητας. Είναι κατά κύριο λόγο εθελοντική και αφορά την αμισθί παροχή υπηρεσιών στις διάφορες υπηρεσίες του κράτους, σε δημόσιους φορείς, σε μη κερδοσκοπικά κοινωφελή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και μη, με σκοπό το κοινωνικό όφελος του συνόλου. Πιο συγκεκριμένα, οι φορείς οι οποίοι συνεργάζονται με τη δικαιοσύνη για την έκτιση αυτού του είδους ποινής είναι ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, ο εκάστοτε δήμος, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, καθώς και ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας. Οι νεαροί παραβάτες στα πλαίσια αυτών των φορέων μπορούν να αναλάβουν διάφορες αρμοδιότητες όπως, καθαριότητα των πόλεων αλλά και των ακτών, να συμβάλλουν στην αναδάσωση αλλά και στην προστασία των δασών από φωτιές, αποκατάσταση ξένης περιουσίας από βανδαλισμούς, παροχή φροντίδας σε διάφορα κέντρα και ιδρύματα με άτομα τρίτης ηλικίας, άτομα με προβλήματα όρασης και ακοής κ.α. (Ηλιάδου,2018)

Επιπλέον, υπάρχει η περίπτωση η κοινωφελής εργασία να μπορεί να εφαρμοστεί και προς τα θύματα της πράξης του παραβάτη προκειμένου να τα αποζημιώσει και να μπορέσει ενδεχομένως να συμφιλιωθεί και μαζί τους. Σκοπός αυτού του είδους ποινής είναι να αποφευχθεί η ιδρυματοποίηση καθώς και τα άλλα μειονεκτήματα τα οποία προκαλεί η παραμονή σε ένα κατάστημα κράτησης. Επιπρόσθετα, στοχεύει στο να διαμορφώσει έναν ανήλικο παραβάτη σε έναν υπεύθυνο ενήλικα ο οποίος έχει αλλάξει τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς και είναι σε θέση να ενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο. Βέβαια, με το εναλλακτικό αυτό ποινικό μέτρο αλλάζει και η σχέση που έχει η ίδια η κοινωνία με τον παραβάτη. Συνήθως, με τον τιμωρητικό χαρακτήρα της δικαιοσύνης ο ανήλικος ή ενήλικος παραβάτης στιγματίζεται, με αποτέλεσμα μετά την αποφυλάκισή του η προσαρμογή του στην κοινωνία να καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη. Για το λόγο αυτό, αρκετοί από αυτούς εμφανίζουν το σύνδρομο της ιδρυματοποίησης. Με την παροχή λοιπόν κοινωφελούς εργασίας επωφελούνται και οι δύο πλευρές. Αρχικά, η κοινωνία αποκτά ηρεμία και ευημερία ενώ από την άλλη πλευρά οι θύτες μπορούν να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο και να αποκτήσουν μια καλή εικόνα εαυτού από τη στιγμή που προσπαθούν να διορθώσουν την αξιόποινη πράξη τους και να προσφέρουν παράλληλα στο κοινωνικό σύνολο.

Η κοινωφελής λοιπόν εργασία διακατέχεται από έναν ιδιαίτερα επανορθωτικό χαρακτήρα. Σημαντικό ρόλο όμως, στη διατήρηση από το νεαρό παραβάτη της νόμιμης και αποδεκτής συμπεριφοράς, διαδραματίζει και η ίδια η κοινότητα με το να βοηθήσει το θύτη. Αυτό σημαίνει ότι, η κοινότητα μπορεί να σχεδιάσει διάφορες δράσεις και προγράμματα τα οποία θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ανήλικων παραβατών οι οποίοι παρέχουν κοινωφελή εργασία. Οι δράσεις της κοινότητας θα αποκτήσουν μάλιστα μεγαλύτερη δυναμική όταν τα ίδια τα μέλη της κοινότητας θα εργάζονται εθελοντικά μαζί με τους νεαρούς θύτες. Έτσι, θα τους γίνει περισσότερο αντιληπτός ο ρόλος και η αξία της κοινωφελούς εργασίας στο πλαίσιο της επανορθωτικής δικαιοσύνης.

Η εφαρμογή της κοινωφελούς εργασίας στα πλαίσια της κοινότητας είναι περισσότερο λειτουργική και αποδοτική στον ανήλικο παραβάτη και αυτό γιατί αποφεύγεται η κοινωνική απομόνωση και οι διακρίσεις. Επιπλέον, με την εφαρμογή αυτού του εναλλακτικού μέτρου ποινής είναι σημαντικό να επαναπροσδιορίσει ο ανήλικος τη σχέση του με τη κοινωνία και τους λόγους για τους οποίους συγκρούεται με αυτή. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι, τα πιο αποδοτικά προγράμματα για την παροχή της κοινωφελούς εργασίας από το νεαρό θύτη, είναι εκείνα στα οποία εμπλέκονται και ο θύτης και το θύμα. Είναι σημαντικό, η κοινότητα να αποδίδει στον ανήλικο παραβάτη και υπεύθυνες θέσεις όπως αυτή του συμβούλου ή ακόμα και του αρχηγού κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της εργασίας. Με τον τρόπο αυτό, ο ανήλικος παραβάτης αισθάνεται ότι τον αποδέχονται ως μέλος της κοινότητας και τον υπολογίζουν σαν άνθρωπο, χωρίς η αξιόποινη πράξη του να τον στιγματίζει σε τόσο μεγάλο βαθμό. Σημαντικό αποτελεί το γεγονός αν μπορεί και το θύμα να συμμετέχει στην διαδικασία αυτή, με το να μπορεί να επιλέξει το είδος της εργασίας στην οποία θα προβεί ο θύτης του. Για παράδειγμα το θύμα είναι σε θέση να διαλέξει σε ποια οργάνωση ή τομέα επιθυμεί να εκτελέσει ο θύτης την εργασία του. Δεν πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι, η κοινωφελής εργασία εξακολουθεί να παραμένει μια εξαναγκαστική λύση για τον ανήλικο παραβάτη. Τα αποτελέσματα όμως, τα οποία θα επιφέρει αυτή η αποκαταστατική πράξη θα δικαιώσουν όλες τις πλευρές, και αυτή του θύτη και του θύματος αλλά και της κοινότητας.

Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι, η κοινωφελής εργασία μπορεί να έχει εθελοντικό χαρακτήρα, όμως μπορεί να είναι και υποχρεωτική με βάση την απόφαση του δικαστηρίου. Είναι σημαντικό να υπάρχει μια ισορροπία ανάμεσα στον εθελοντικό χαρακτήρα και στην εξουσιοδότηση προκειμένου να μην λάβει τιμωρητικό χαρακτήρα καθώς τα οφέλη τα οποία μπορεί να λάβει ο ανήλικος παραβάτης από την παροχή κοινωφελούς εργασίας ως τρόπο έκτισης της ποινής του, είναι ποικίλα. Αρχικά, του δίνεται η δυνατότητα στον νεαρό θύτη να καλλιεργήσει την κριτική του σκέψη και να αποκτήσει τις απαραίτητες δεξιότητες για να επιλύει τα διάφορα τυχόν προβλήματα. Επιπλέον, εκπαιδεύεται σε έναν τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς προκειμένου να είναι σε θέση να πραγματοποιεί ουσιαστικές αλλαγές. Ακόμη, μαθαίνει να δημιουργεί ανθρώπινες σχέσεις με άτομα του περιβάλλοντος του και να αναγνωρίζει τα διάφορα κοινοτικά προβλήματα. Τέλος, αυξάνεται η αυτοπεποίθησή και η αυτοεκτίμησή του και αναγνωρίζει τη σημασία της εμπλοκής.
(Ηλιάδου,2018)

Βέβαια, πέρα από τα τόσο σημαντικά πλεονεκτήματα, η κοινωφελής εργασία παρουσιάζει και ορισμένα μειονεκτήματα τα οποία φυσικά και δεν υπερτερούν των θετικών της. Πιο συγκεκριμένα, δεν υπάρχει επαρκής επιτήρηση του θύτη στον φορέα στον οποίο εκτίει την ποινή του, εξαιτίας έλλειψης προσωπικού τόσο στους ίδιους τους φορείς όσο και στις Υπηρεσίες Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλές φορές να απορρίπτονται αιτήσεις κοινωφελούς εργασίας. Ακόμη, μπορεί ο καταδικασθείς να χάσει την δουλειά του και να οδηγηθεί σε ανεργία, σε περιπτώσεις όπου παρέχει κοινωφελή εργασία σε κάποιον άλλον φορέα για μεγάλο

χρονικό διάστημα. Το γεγονός αυτό μπορεί να δυσχεράνει την προσαρμογή του στο κοινωνικό σύνολο αλλά και να επιβαρύνει περαιτέρω την οικογένειά του, η οποία έχει αναλάβει να καλύπτει τα έξοδά του για όσο διάστημα εκτίει τη ποινή του. Σε περίπτωση απουσίας οικογενειακού περιβάλλοντος τότε ο ίδιος πρέπει να εξασφαλίσει τρόπους διαβίωσης, ελλοχεύει όμως, τον κίνδυνο η απουσία υποστηρικτικού πλαισίου να τον εξουθενώσει ψυχικά. (Ηλιάδου,2018)

Η διάρκεια εφαρμογής της έχει να κάνει με τη βαρύτητα της ποινής. Σε περιπτώσεις σοβαρών αδικημάτων προβλέπεται ο εγκλεισμός σε κάποιο σωφρονιστικό κατάστημα, σε περιπτώσεις όμως όπου η ποινή δεν ξεπερνά τα τρία έτη εφαρμόζεται η κοινωφελής εργασία. Παρόλα αυτά, υπάρχει και το ενδεχόμενο ο ανήλικος παραβάτης να μην καταφέρει να φέρει εις πέρας σε επαρκή βαθμό την εργασία του. Στην περίπτωση αυτή, δίνεται η δυνατότητα στον εισαγγελέα σύμφωνα με το άρθρο 78 Π.Κ. να διακόψει τον θύτη από την εκτέλεση της κοινωφελούς εργασίας ανάλογα με το βαθμό παραμέλησης των υποχρεώσεων του. Αναλυτικότερα, ο εισαγγελέας έχει τη δυνατότητα να προειδοποιήσει σε πρώτη φάση το θύτη πριν προβεί σε οποιαδήποτε απόφαση. Στη συνέχεια, μπορεί να δώσει προθεσμία έως ένα έτος για να φέρει ο θύτης εις πέρας την εργασία που του έχει ανατεθεί. Ακόμη, στα πλαίσια της μη ικανοποιητικής εκτέλεσης της εργασίας από το νεαρό παραβάτη, μπορεί να διατάξει τη φυλάκιση έως τρεις μήνες για παροχή κοινωφελούς εργασίας 240 ώρες, δύο έως πέντε μηνών για ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας μεγαλύτερης των 240 έως 480 ωρών, τεσσάρων έως οχτώ μηνών για ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας μεγαλύτερης των 480 ωρών και έως 720 ωρών, επτά έως δώδεκα μηνών για ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας μεγαλύτερης των 720 ωρών και έως 960 ωρών και έντεκα έως δεκαεπτά μηνών για ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας μεγαλύτερης των 960 ωρών. Τέλος, ο εισαγγελέας έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει την φυλάκιση του ανήλικου παραβάτη, ποινή οποία του είχε επιβληθεί πριν να πάρει τη μορφή της κοινωφελούς εργασίας. (Άρθρο 78 Π.Κ.).

Αξίζει να σημειωθεί, το γεγονός ότι, έγινε μετατροπή του νόμου 1941/1991 με αποτέλεσμα να αλλάξουν οι προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες κάποιος παραβάτης μπορούσε να εκτίσει τη ποινή του με τη μορφή της κοινωφελούς εργασίας. Σύμφωνα λοιπόν, με το άρθρο 82 παράγραφος 6 Π.Κ. ίσχυαν τα ακόλουθα: 1. Αρχικά, θα έπρεπε το αδίκημα να δεχόταν ποινή από ένα μήνα άλλα όχι παραπάνω από 3 έτη. Σε περιπτώσεις όπου, η ποινή είχε διάρκεια ενός μήνα έως δύο έτη μπορούσε να μετατραπεί σε κοινωφελή εργασία εάν βέβαια, δεν μπορούσε να έρθει σε πέρας η χρηματική ποινή. 2. Η κοινωφελής εργασία μπορούσε να εφαρμοστεί κατόπιν αιτήματος ή αποδοχής της απόφασης από τον παραβάτη. Σύμφωνα με το άρθρο 22 παράγραφος 3 του Συντάγματος απαγορεύεται η καταναγκαστική εργασία, για το λόγο αυτό ο θύτης θα πρέπει να προθυμοποιείται μόνος του ή να δίνει έστω τη συγκατάθεσή του. 3. Το δικαστήριο εξέτασε το αν και κατά πόσο είναι σε θέση να εργαστεί ο παραβάτης ανάλογα με το είδος της δουλειάς που θα του ανατεθεί και αν ο ίδιος και η υγεία του μπορούν να ανταπεξέλθουν. Επίσης, είναι απαραίτητο η υπηρεσία η οποία θα αναλάβει για εργασία τον θύτη να εκδώσει επίσημη βεβαίωση ότι αποδέχεται και μπορεί να επιβλέψει την κοινωφελή του εργασία. 4. Τέλος, ο κατηγορούμενος είχε τη δυνατότητα σύμφωνα με τη παράγραφο 13 και άρθρο 82 Π.Κ. να ανακαλέσει την απόφαση του δικαστηρίου σχετικά με τη στέρηση της ελευθερίας του θύτη, σε περίπτωση όπου δεν έχει ενημερωθεί επαρκώς για τους εναλλακτικούς τρόπους έκτισης της ποινής του.

Ο νόμος 1941/1991 ο οποίος ουσιαστικά θεσμοθέτησε τη κοινωφελή εργασία στην Ελλάδα, αντικαταστάθηκε, στην πορεία των χρόνων από τον νόμο 3904/2010 ο οποίος έφερε νέα δεδομένα όσον αφορά την αλλαγή της ποινής της φυλάκισης σε παροχή κοινωφελούς εργασίας. Πιο

συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 82 Π.Κ. και παράγραφοι 1,4,5 και 8 προβλέπεται η κοινωφελής εργασία ως εναλλακτικό μέσο έκτισης ποινής όταν:

1. Σε πρώτη φάση η στέρηση της ελευθερίας μετατρέπεται σε χρηματική εγγύηση α) όταν η ποινή του καταδικασθείς δεν υπερβαίνει το ένα έτος,

β) σε περιπτώσεις όπου η ποινή είναι ενός έτους και όχι μεγαλύτερη από δύο και το δικαστήριο κρίνει πως πρέπει να γίνει αυτή η μετατροπή για να αποφευχθεί η οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη στο μέλλον από το ίδιο άτομο, γ) σε περιπτώσεις που η ποινή του θύτη είναι δύο χρόνια αλλά όχι περισσότερη από τρία, μπορεί και πάλι να μετατραπεί σε χρηματική αλλά και πάλι μόνο όταν κρίνεται ότι αυτό θα αποτρέψει την προσφυγή σε οποιαδήποτε παραβατική συμπεριφορά.

2. Η χρηματική ποινή μπορεί να μετατραπεί σε κοινωφελή εργασία σε περίπτωση όπου ο καταδικασθείς δεν είναι σε θέση να καταβάλει το ποσό της χρηματικής αποζημίωσης στο θύμα. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο ορίζει ένα χρονικό περιθώριο έως τρία έτη και την κατάθεση του ποσού σε δόσεις.

3. Ο καταδικασθείς, έχει τη δυνατότητα να υποβάλλει αίτημα σε περίπτωση που δεν μπορέσει τελικά να καταβάλει τη χρηματική ποινή μετά το πέρας της διορίας να μετατρέψει ένα μέρος ή όλη την υπόλοιπη ποινή του σε κοινωφελή εργασία.

4. Η κοινωφελής εργασία έχει τη δυνατότητα να εφαρμοστεί κατόπιν αιτήματος ή αποδοχής της απόφασης από τον παραβάτη.

5. Ο θύτης έχει τη δυνατότητα να μετατρέψει την χρηματική ποινή ή ένα μέρος αυτής σε παροχή κοινωφελούς εργασία σε περίπτωση όπου δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στην αρχική του ποινή εξαιτίας δυσκολιών. (Κλιάνης, 2012)

Η τροποποίηση του ήδη υπάρχοντος νόμου έφερε ορισμένες αλλαγές στην εφαρμογή της κοινωφελούς εργασίας. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το νέο νόμο το δικαστήριο έχει την υποχρέωση να εξακριβώσει ότι ο θύτης έχει την οικονομική δυνατότητα να εξοφλήσει την μετατροπή της ποινής. Με βάση τον προηγούμενο νόμο έπρεπε ο ίδιος ο καταδικασθείς να υποβάλλει αίτημα στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών για να μπορέσει να καταβάλει το ποσό της μετατροπής σε δόσεις μέχρι δυο χρόνια. Ακόμη, σε περιπτώσεις όπου ο καταδικασθείς δεν είναι σε θέση να εξοφλήσει τη μετατροπή μετά το πέρας της προθεσμίας, θεωρείται υποχρεωτική η μετατροπή της ποινής σε κοινωφελής εργασία. Επιπλέον, έχει καταστεί υποχρεωτική η παροχή κοινωφελούς εργασίας ανεξαρτήτως της ποινής που έχει επιβληθεί στον καταδικασθέντα, φτάνει όμως πρώτα να έχει μετατραπεί σε χρηματική. Επιπρόσθετα, έγινε άρση του κριτηρίου εφικτού για εργασία, από τη στιγμή που αποτελεί το μοναδικό κριτήριο προκειμένου να προβεί ο καταδικασθείς σε κοινωφελή εργασία και επίσης του δίνεται η επιλογή να μετατρέψει ένα μέρος της ποινής του σε κοινωφελή. Τέλος, με βάση το καινούριο νόμο σε περιπτώσεις όπου το δικαστήριο επέτρεπε τη μετατροπή της ποινής σε χρηματική αλλά όχι σε κοινωφελή, πλέον δίνεται η ευκαιρία στον καταδικασθέντα να ανακαλέσει την απόφαση του δικαστηρίου και εφόσον πληρεί τα εκάστοτε κριτήρια, να εκτίσει την ποινή του στα πλαίσια της κοινωφελούς εργασίας. (Κλιάνης, 2012)

Η κοινωφελής εργασία όπως έχει ήδη αναφερθεί μπορεί να εφαρμοστεί και από ενήλικους αλλά και από ανήλικους παραβάτες. Σύμφωνα με άρθρο 82 Π.Κ. η κοινωφελής εργασία από ενήλικους παραβάτες έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και η παροχή εργασίας είναι της ίδια βαρύτητας με την αρχική ποινή η οποία είχε επιβληθεί στον καταδικασθέντα. Αντίθετα, η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τους ανήλικους εφαρμόζεται στην κοινότητα, όχι σε κάποιο σφραγιστικό

κατάστημα και δεν διακατέχεται από το πνεύμα της τιμωρίας. Σκοπός της είναι να δώσει την ευκαιρία στον ανήλικο θύτη να διορθώσει το λάθος του, χωρίς ουσιαστικά να στιγματιστεί για την υπόλοιπη ζωή του, να μάθει από αυτό και να ενταχθεί ομαλά στην κοινωνία. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Πιτσελά (2008), «Η παροχή κοινωφελούς εργασίας αποτελεί εργασία προς όφελος της κοινωνίας και προσανατολίζεται στην ιδέα της αποκατάστασης της ζημιάς. Το μέτρο παροχής κοινωφελούς εργασίας εφαρμόζεται, όταν επιδιώκεται να συνειδητοποιήσει ο ανήλικος την ανάγκη να αναλάβει ο ίδιος την άρση των συνεπειών του υπ' αυτού διαπραχθέντος αδικού». Γενικά, η Ελλάδα προσπαθεί να ακολουθήσει τις παγκόσμιες και διεθνείς επιταγές σχετικά με την προστασία των ανηλίκων. (Δελαβέκουρα, 2017)

Σύμφωνα με το νόμο 3189/2003 το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει το Δικαστήριο Ανηλίκων στους ανήλικους παραβάτες είναι τα εξής: « α) η επίπληξη του ανηλίκου, β) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του, γ) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, δ) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων, ε) η συνδιαλλαγή μεταξύ ανηλίκου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης, στ) η αποζημίωση του θύματος ή η κατ' άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο, ζ) η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο, η) η παρακολούθηση από τον ανήλικο κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς, θ) η φοίτηση του ανηλίκου σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης, ι) η παρακολούθηση από τον ανήλικο ειδικών 23 προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής, ια) η ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων και Ιβ) η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής» (ν. 3189/2003).

Είναι σημαντικό, να έχει διαμορφωθεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εκτίει την ποινή του ο ανήλικος παραβάτης. Ο φορέας σε συνεργασία με την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων είναι σημαντικό να ορίσουν τις ώρες, τις ημέρες, πόσα άτομα θα δεχτεί ο φορέας, το διάστημα παραμονής του εκεί και το είδος της εργασίας το οποίο θα εκτελέσει ο νεαρός θύτης, το οποίο θα πρέπει να ταιριάζει στις δυνατότητες του ανηλίκου. Επίσης, είναι εξέχουσας σημασίας, να καλύπτεται ασφαλιστικά σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, η εργασία να μην είναι ανθυγιεινή και να μην καταλαμβάνει κάποια εργασιακή θέση. Στη συνέχεια, σύμφωνα με τη Δελαβέκουρα (2017), θα πρέπει να οριστεί ο επόπτης του ανηλίκου ο οποίος θα είναι μαζί του, θα τον στηρίζει σε όλη αυτή τη διαδικασία και θα συνεργάζεται με τον αρμόδιο επιμελητή, ο οποίος θα επιβλέπει γενικότερα τη διαδικασία. Σύμφωνα με τον Κουράκη (2012), είναι σημαντικό να μην υπάρχει ανταγωνιστικό κλίμα με τον ανήλικο μέσα στο φορέα όπου θα εκτελέσει την εργασία του. Επίσης, θα πρέπει να μπορεί να αποκτά δεξιότητες και ικανότητες και σε συνδυασμό με τη παροχή κοινωφελούς εργασίας θα ήταν αρκετά ωφέλιμο να συμμετάσχει και σε κάποια εθελοντική ομάδα εκτός από το φορέα. (Δελαβέκουρα, 2017)

Η εφαρμογή της κοινωφελούς εργασίας από τους ανήλικους παραβάτες ξεκίνησε να εφαρμόζεται στην Ελλάδα σε αργούς ρυθμούς το 2007. Την εκπλήρωση της απόφασης του αρμόδιου Εισαγγελέα, Δικαστηρίου Ανηλίκων και Ανακριτή, αναλαμβάνει η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων. Η διαδικασία η οποία ακολουθείται από το Δικαστήριο Επιμελητών Ανηλίκων της Αθήνας είναι συγκεκριμένη και προσαρμόζεται στις ανάγκες του ανηλίκου προκειμένου να επέλθει το επιθυμητό

αποτέλεσμα. Αναλυτικότερα, οι Επιμελητές Ανηλίκων πραγματοποιούν κοινωνικές έρευνες με τον ανήλικο παραβάτη και την οικογένεια του, προκειμένου να μπορέσουν να βρουν το κατάλληλο φορέα ο οποίος θα ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες και στις ικανότητες του ανηλίκου. Στη συνέχεια, ο επιμελητής έχει την υποχρέωση να ενημερώσει αναλυτικά τον ανήλικο για το ποιοι φορείς αναλαμβάνουν την έκτιση της κοινωφελούς εργασίας μέσα από εκείνους οι οποίοι συνεργάζονται με την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων. Έπειτα, αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία, την τελική απόφαση θα ανακοινώσει το δικαστήριο για το αν μπορεί να προχωρήσει η διαδικασία με βάση την έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί. Ο επιμελητής έχει την ευθύνη του ανηλίκου μέχρι και τη στιγμή όπου θα έχει εκτίσει την ποινή του. Αυτό σημαίνει ότι, θα πρέπει να βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία με το φορέα, να υπογράψουν μεταξύ τους η Υπηρεσία με τον αρμόδιο φορέα καθώς και με τον ανήλικο και την οικογένειά του. Τέλος, ο φορέας, θα πρέπει να αποστείλει στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, ένα σχετικό έγγραφο στο οποίο θα αναφέρουν αναλυτικά την πορεία του ανηλίκου στο φορέα, προκειμένου να μπορέσει το δικαστήριο να πάρει την τελική και αντικειμενική απόφαση. (Δελαβέκουρα,2017)

5.4. Παραδείγματα επανορθωτικής δικαιοσύνης και ο ρόλος της στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας.

Η επανορθωτική δικαιοσύνη αποτελεί έναν εναλλακτικό μέσο αποκατάστασης της δικαιοσύνης στην κοινωνία. Στην Ελλάδα δυστυχώς, δεν βρίσκει ιδιαίτερη εφαρμογή σε σχέση με άλλες χώρες του εξωτερικού. Η επανορθωτική δικαιοσύνη ως μέτρο αποκατάστασης και για τους ανήλικους παραβάτες ενσωματώθηκε στην Ελλάδα με το νόμο 3189/ 2003. Η επανορθωτική δικαιοσύνη για τους ανήλικους παραβάτες προβλέπει την εξωποινική διεύθυνση της ποινικής πράξης του ανηλίκου και την απολογία του στο θύμα. Ουσιαστικά, σκοπός είναι η αποζημίωση του θύματος με οποιονδήποτε τρόπο αλλά εκτός ποινικής διαδικασίας. (Πιτσελά, 2012)

Η επανορθωτική δικαιοσύνη είναι αρκετά πιο εύκολο να εφαρμοστεί σε ανήλικους καθώς οι παραβάσεις στις οποίες προβαίνουν έχουν να κάνουν κυρίως με τη φθορά περιουσίας και ιδιοκτησίας. Επομένως, η επανορθωτική δικαιοσύνη στους ανήλικους μπορεί να λειτουργήσει για την αποφυγή του στιγματισμού του ανηλίκου και για να μπορέσει να εξεταστεί η αλλαγή της συμπεριφοράς του στο μέλλον. Βέβαια, η εφαρμογή της επανορθωτικής δικαιοσύνης για ανήλικους στην Ελλάδα αντιμετωπίζει ιδιαίτερες δυσκολίες, κυρίως λόγω την υποστελέχωση της εισαγγελίας ανηλίκων στην Ελλάδα αλλά και της αδυναμίας να λειτουργήσουν οι δικαστικοί υπάλληλοι με τρόπο που θα διακατέχεται από ευαισθησία και έναν “καλό σκοπό” και όχι τιμωρητικό χαρακτήρα. (Αρτινοπούλου, 2010)

Αρχικά, η επανορθωτική δικαιοσύνη σε ανήλικους παραβάτες είναι πιο συχνή σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Πιο συγκεκριμένα, κατά τη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης είναι απαραίτητη η απολογία και η έκφραση συγγνώμης απέναντι στο θύμα. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να δεσμευτεί πως θα παρακολουθήσει κάποιο ψυχοθεραπευτικό ή συμβουλευτικό πρόγραμμα και τέλος, είναι σημαντικό να καταστήσει φανερό πως θα επανορθώσει για τη πράξη του είτε με χρηματική αποζημίωση ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο. Δυστυχώς όμως, λόγω των

δυσκολιών των οποίων αναφέραμε παραπάνω η επανορθωτική δικαιοσύνη στην Ελλάδα για τους ανηλίκους δεν είναι επαρκής ούτε σε ψυχολογικό, νομικό και οργανωτικό επίπεδο προκειμένου να αναλάβει εξ' ολοκλήρου έναν ανήλικο παραβάτη. Τέλος, αρκετά συχνά, οι ανήλικοι παραβάτες προβαίνουν σε εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας.(Πιτσελά, 2012)

Ο ποινικός χαρακτήρας της δικαιοσύνης έχει αποδειχθεί αναποτελεσματικός, ιδιαίτερα δαπανηρός και μπορεί να οδηγήσει και σε αύξηση της εγκληματικότητας λόγω της απουσίας του σωφρονιστικού χαρακτήρα. Με το πέρας των χρόνων και λαμβάνοντας υπόψη τους Κανόνες του Πεκίνου και τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναδιαμορφώθηκαν οι νόμοι και σύμφωνα με το νόμο 3189/2003 και εμπλουτίστηκαν και με έξω- ιδρυματικά μέτρα αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, οι συνήθεις τρόποι αντιμετώπισης της παραβατικότητας ήταν η επίπληξη σε εφήβους, σε περιπτώσεις τροχαίων ατυχημάτων προβλεπόταν η υπεύθυνη επιμέλεια του ανηλίκου είτε στους γονείς του, κηδεμόνες, στους επιτρόπους και τέλος ενεργό ρόλο είχαν και επιμελητές ανηλίκων. Πλέον, παρέχεται η δυνατότητα να αναλάβει μια άλλη οικογένεια τον ανήλικο μέσω της αναδοχής. Δυστυχώς όμως, το μέτρο αυτό δεν λαμβάνει ιδιαίτερη εφαρμογή στη χώρα μας καθώς, ο θεσμός της αναδοχής δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος και δεν υπάρχουν και οι κατάλληλες υπηρεσίες οι οποίες θα υποστηρίζουν όλη τη διαδικασία αυτή.(Γκιαούρης,2008). Επιπρόσθετα, στο έξω-ιδρυματικό πλαίσιο αντιμετώπισης της παραβατικότητας συγκαταλέγεται και η διαμεσολάβηση μεταξύ θύτη και θύματος και η απόδοση συγγνώμης απέναντι στο θύμα καθώς και η αποζημίωσή του, με σκοπό την επανόρθωση της πράξης του καθώς και η κοινωφελής εργασία. Στο πλαίσιο του σωφρονισμού του νεαρού παραβάτη μέσω της μη ποινικής διαδικασίας, δίνεται η δυνατότητα στους δικαστικούς λειτουργούς η δυνατότητα να παραπέμψουν τους ανηλίκους παραβάτες στην παρακολούθηση προγραμμάτων και ειδικών ψυχικής υγείας, αφού πρώτα γίνει η κατάλληλη αξιολόγησή τους από ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς. Η ιδρυματική κράτηση των ανηλίκων εφαρμόζεται σε ορισμένες περιπτώσεις. (Γκιαούρης,2008).

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι συνήθως οι έφηβοι με παραβατική συμπεριφορά εγκαταλείπουν την εκπαίδευση τους. Για το λόγο αυτό, ο νέος νόμος περιλαμβάνει και την εκπαίδευση και κατάρτιση των νεαρών παραβατών, η οποία έχει ως στόχο την κοινωνική ένταξη τους. Στη χώρα μας όμως υπάρχουν δυσκολίες προκειμένου να μπορέσει το μέτρο αυτό να λάβει πλήρη εφαρμογή. (Γκιαούρης,2008).

Στη χώρα μας η Αστική Μη Κυβερνητική Οργάνωση “ ΑΡΣΙΣ” είναι η κυριότερη η οποία προσπαθεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας για νέους ηλικίας 15 έως 25 ετών, οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής απομόνωσης, μέσω ειδικών προγραμμάτων και με κύριο μέλημα την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.(Γκιαούρης,2008)

Είναι φανερό πως, η νέα αυτή νομοθεσία έχει ως σκοπό να σωφρονίσει ουσιαστικά τους νεαρούς παραβάτες με παράλληλη υποστήριξη της ψυχικής τους υγείας αλλά και εξέλιξη του πνευματικού τους επιπέδου, με την απόκτηση κάποιας ειδικότητας προκειμένου να μπορέσουν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και να είναι σε θέση να βρουν εργασία , προκειμένου να καλύψουν τις βιοτικές τους ανάγκες.(Γκιαούρης,2008)

Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός πως, ο Ο.Α.Ε.Δ κατά το έτος 1986 δημιούργησε τα προγράμματα επιχορήγησης για επιχειρήσεις και εργοδότες προκειμένου να μπορέσουν να

προσλάβουν νέους ηλικίας 15 έως 21 ετών οι οποίοι εκτίουν τη ποινή τους είτε έξω-ιδρυματικά είτε σε κάποιο σωφρονιστικό κατάστημα κράτησης. Βέβαια, αρκετοί εργοδότες παρουσίασαν δισταγμό απέναντι στα προγράμματα αυτά και έτσι η προσπάθεια αυτή δεν παρουσίασε τα επιθυμητά αποτελέσματα. (Γκιαούρης,2008)

Στο σήμερα λοιπόν, αξιοσημείωτη αποτελεί η δράση της οργάνωσης παιδικής προστασίας “Terre des hommes Hellas” η οποία μέσω δύο ευρωπαϊκών προγραμμάτων προσπαθεί να εντάξει τα παιδιά είτε θύματα είτε θύτες στο χώρο της δικαιοσύνης με σκοπό να επιτευχθεί η επανόρθωση. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, το πρώτο πρόγραμμα ονομάζεται “i-RESTORE”. Στόχος του προγράμματος αυτού είναι η εφαρμογή της επανορθωτικής δικαιοσύνης σε ανήλικους παραβάτες ή θύματα παραβατικής συμπεριφοράς στην Ελλάδα καθώς η επανορθωτική δικαιοσύνη στη χώρα μας δεν λαμβάνει ιδιαίτερη εφαρμογή. Επιπρόσθετα, το ευρωπαϊκό αυτό πρόγραμμα επιθυμεί την υποστήριξη και την εκπαίδευση των επαγγελματιών σε ζητήματα που αφορούν την επανορθωτική δικαιοσύνη και επιπλέον, την ένταξη των επανορθωτικών πρακτικών και στο υπάρχον ελληνικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.(Αυγουστή, Μουστάκα 2020)

Το δεύτερο ευρωπαϊκό πρόγραμμα ονομάζεται “ Focus” και εστιάζει στη μοναδικότητα της κάθε υπόθεσης είτε αφορά παιδί θύτη είτε παιδί θύμα. Με το πρόγραμμα αυτό επιδιώκεται να προσδιοριστεί ο τρόπος με τον οποίο αξιολογούνται διεπιστημονικά οι ανάγκες του κάθε παιδιού. Με τον τρόπο αυτό επιθυμεί η οργάνωση τη δημιουργία ενός πιλοτικού εργαλείου το οποίο θα αξιολογεί τις ανάγκες των παιδιών. Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός πως στην οργάνωση “Terre des hommes Hellas” τα παιδιά βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και έχουν συσταθεί για αυτά Συμβουλευτικές Επιτροπές Νέων για παιδιά ηλικίας 15 έως και 18 ετών οι οποίες συναντιούνται μια φορά μηνιαίως. Μαζί ανταλλάσσουν απόψεις, γνώσεις και ιδέες σχετικά με την επανορθωτική δικαιοσύνη και την αντιμετώπιση του παιδιού.(Αυγουστή, Μουστάκα 2020).

Κλείνοντας λοιπόν, αξίζει να αναφερθεί το γεγονός πως παρόλο που υπάρχει ένα νομοθετικό πλαίσιο το οποίο εισάγει την επανορθωτική δικαιοσύνη, δυστυχώς στη χώρα μας ακόμη δεν μπορεί να γίνει πράξη. Εμφανές παράδειγμα αποτελούν “τα Σπίτια του παιδιού”, τα οποία ναι μεν έχουν κατοχυρωθεί νομικά ήδη από το 2017 αλλά μέχρι και σήμερα δεν μπορούν να λειτουργήσουν στη πράξη.(Αυγουστή, Μουστάκα 2020).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Με βάση λοιπόν τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω η επανορθωτική δικαιοσύνη είναι μια πολύπλευρη και ευέλικτη διαδικασία η οποία μπορεί να επιφέρει οφέλη τόσο στο θύμα αλλά στο θύτη όσο και στην κοινωνία γενικότερα. Η μορφή που μπορεί να λάβει είναι πολύπλευρες και με αφορμή αυτό θα μπορούσαμε να πούμε πως προσπαθεί να προσαρμοστεί στις ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να επισημανθεί το γεγονός ότι για να λάβει εφαρμογή οποιαδήποτε μορφή αποκατάστασης, είναι άκρως απαραίτητη η συγκατάθεση του θύτη. Βέβαια, με βάση τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας, φαίνεται να υπάρχει μια επιφυλακτικότητα σχετικά με την εγκυρότητα της εφαρμογής της, παρόλα αυτά όμως φαίνεται να θεωρείται και από τους δικαστικούς λειτουργούς ένα αποτελεσματικό μέσω εξωποινικής απονομής δικαιοσύνης.

Είναι σημαντικό να τονιστεί το γεγονός ότι, μέσω της κοινωφελούς εργασίας μπορούν να ωφεληθούν και οι ανήλικοι παραβάτες. Ο ορισμός και ο τρόπος έκτισης της ποινής από τους ανήλικους παραβάτες γίνονται σε συνεργασία ανάμεσα στον ανήλικο και την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων.

Δυστυχώς στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη η χρήση της επανορθωτικής δικαιοσύνης ως ένα διαφορετικό μέσω έκτισης ποινής, σε σχέση με το εξωτερικό. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να λάβει μεγαλύτερη εφαρμογή στη χώρα μας καθώς αποτελεί έναν μη στιγμιστικό τρόπο απονομής της δικαιοσύνης, ο οποίος θα καταστήσει πιο εύρυθμη τη λειτουργία της κοινωνίας μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ερευνητικό μέρος

Η μελέτη μας αναφέρεται στην παραβατική συμπεριφορά των νέων στην Ελλάδα. Ως φοιτητές κοινωνικής εργασίας οι προβληματισμοί μας γύρω από τα κοινωνικά φαινόμενα είναι συνήθεις αφού αποτελεί κύριο μέλημα των κοινωνικών λειτουργών η μέγιστη κάλυψη των αναγκών μιας κοινωνίας και πώς πρακτικά με τη παροχή υπηρεσιών μπορούμε αποτελεσματικά να πετύχουμε τον παραπάνω στόχο. Το ζήτημα της νεανικής παραβατικότητας βρίσκεται ανέκαθεν στο κέντρο ενδιαφέροντος των κοινωνικών λειτουργών. Η θεωρία η οποία μας οδήγησε στη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας είναι η θεωρία του χαρακτηρισμού και συγκεκριμένα η προσέγγιση E. Lemert. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή εάν ένα άτομο διαπράξει μια πρωτογενή παραβατική συμπεριφορά, θα στιγματιστεί για την υπόλοιπη ζωή του. Ο στιγματισμός αυτός είναι πολύ πιθανόν να το οδηγήσει στην εκδήλωση μιας δευτερογενούς παραβατικής συμπεριφοράς από τη στιγμή που είναι ήδη στο περιθώριο. Υιοθετεί με λίγα λόγια την ‘ταμπέλα’ την οποία του έχει αποδώσει η ίδια η κοινωνία. Θεωρούμε ως κοινωνικοί λειτουργοί ότι, είναι σημαντικό να προστατέψουμε τα παιδιά από το να οδηγηθούν στην εκδήλωση δευτερογενούς παραβατικότητας και να στιγματιστούν ως αιώνιοι εγκληματίες. Υπάρχει λοιπόν η άποψη, ότι το σωφρονιστικό σύστημα της Ελλάδας δεν είναι αποτελεσματικό στην πρόληψη και στην αποτροπή εκδήλωσης οποιασδήποτε παραβατικής συμπεριφοράς στο μέλλον.

6.1. Σκοπός έρευνας.

Κύριος σκοπός της έρευνας αποτελεί η εις βάθος κατανόηση και εξερεύνηση των προσωπικών αντιλήψεων των συμμετεχόντων σχετικά με τη νεανική παραβατική συμπεριφορά, δηλαδή για το πώς οι ίδιοι αντιλαμβάνονται τις έννοιες της παράβασης και συγκεκριμένα της νεανικής, της οικογένειας, της επανόρθωσης και των καινοτόμων προγραμμάτων. Επίσης, είναι θεμιτή η περαιτέρω διερεύνηση της αντίληψης για το αν τελικά η οικογένεια συμβάλλει στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς των νέων. Ακόμη, εξετάζεται η επανορθωτική δικαιοσύνη στην πράξη καθώς επίσης και η ύπαρξη προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης.

Γενικά κέντρο ενδιαφέροντος αποτελεί η μέγιστη δυνατή κατανόηση και εξερεύνηση των προσωπικών αντιλήψεων των συμμετεχόντων σχετικά διάφορες έννοιες οι οποίες αφορούν την παραβατικότητα. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκουμε να συλλέξουμε απόψεις για το πώς αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι άνθρωποι την έννοια της παραβατικότητας. Παράλληλα, μας ενδιαφέρει πώς οι ίδιοι ορίζουν τις έννοιες παραβατικότητα, οικογένεια, επανορθωτική δικαιοσύνη καθώς επίσης, και τι παραπάνω πληροφορίες μπορούν να παρέχουν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες στην έρευνά μας.

Ένα άλλο ζήτημα που πραγματεύεται η έρευνα είναι στο αν τελικά η οικογένεια συμβάλλει στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Επεξηγηματικά, μας ενδιαφέρει εάν η οικογένεια διαδρατίζει σημαντικό ρόλο στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς καθώς αποτελεί τον πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης και επομένως θα μπορούμε να εστιάσουμε ως κοινωνικοί λειτουργοί στη πρόληψη και στη θεραπεία μέσω των οικογενειών. Επίσης, μας ενδιαφέρει, με βάση

τις απόψεις των συμμετεχόντων, με ποιόν τρόπο θεωρούν ότι η οικογένεια μπορεί να οδηγήσει στην εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών. Επιπρόσθετα, μας ενδιαφέρουν τα αίτια για τα οποία μια οικογένεια μπορεί να προκαλέσει όντως παραβατικές τάσεις και συμπεριφορές σε ένα μέλος της.

Τέλος, η έρευνα μας επικεντρώνεται στις εναλλακτικές μορφές δικαιοσύνης και στα προγράμματα πρόληψης και θεραπείας. Πιο συγκεκριμένα, θέλουμε να εξετάσουμε την ύπαρξη στης επανορθωτικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, εάν μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη. Παράλληλα, παρόμοιοι προβληματισμοί επιδιώκουμε να απαντηθούν και για τα προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης, δηλαδή για το εάν υπάρχουν και βρίσκουμε εφαρμογή.

6.2. Ερευνητικά ερωτήματα.

Οι βασικοί πυλώνες τις ερευνάς μας είναι οι εξής:

1. Ποια αντίληψη επικρατεί στο δείγμα σχετικά με τον όρο της νεανικής παραβατικότητας;
2. Με βάση την εκπαίδευση την οποία παρέχει ο κλάδος της κοινωνικής εργασίας, τι άποψη έχει διαμορφωθεί γύρω από τις πτυχές που εμπεριέχονται στην έννοια της νεανικής παραβατικότητας;
3. Ποιοι είναι οι κύριοι παράγοντες εκδήλωσης νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς;
4. Σε τι βαθμό συμβάλλει η οικογένεια στην εμφάνιση αυτού φαινομένου;
5. Είναι γνωστή η έννοια της επανορθωτικής δικαιοσύνης στους φοιτητές κοινωνικής εργασίας και τους αποφοίτους κοινωνικούς λειτουργούς;
6. Σε ποια εγκλήματα μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η επανορθωτική δικαιοσύνη;
7. Είναι γνωστή η ύπαρξη προγραμμάτων πρόληψης και θεραπευτικής παρέμβασης στην νεανική παραβατικότητα στην ομάδα στόχου της έρευνας;
8. Υπάρχουν νέες καινοτόμες ιδέες- δράσεις για να εμπλουτιστεί το ήδη υπάρχον σύστημα παρέμβασης για την καταπολέμηση αυτού του κοινωνικού προβλήματος;

6.3. Μεθοδολογικά εργαλεία-επιλογή δείγματος.

Ποσοτική έρευνα.

Ο τρόπος διεξαγωγής της παρούσας έρευνας είναι μέσω της ποιοτικής έρευνας. Επιπλέον, ανήκει στο είδος της πρωτογενούς έρευνας καθώς τα δεδομένα μας συλλέγονται μέσω της επιτόπιας έρευνας.

Ο λόγος για τον οποίο επιλέξαμε το ποσοτικό είδος έρευνας προκειμένου να συλλέξουμε τα στοιχεία μας είναι γιατί η ποσοτική έρευνα διακατέχεται από πολυάριθμα οφέλη. Αναλυτικότερα, σκοπός της ποιοτικής έρευνας είναι η ανάδειξη σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών και ο έλεγχος των υποθέσεων. Ακόμη, είναι ιδιαίτερα δομημένη, παρέχει την ευκαιρία συγκέντρωσης πληροφοριών από ευρύ δείγμα αποτελέσματα που συλλέγονται είναι ποσοτικοποιημένα και κυριαρχεί μια ουδετερότητα καθώς χρησιμοποιείται το τρίτο πρόσωπο. Επιπρόσθετα, στη ποσοτική έρευνα δίνεται η δυνατότητα χρήσης ερωτηματολογίου η οποία μας βοηθά να συλλέξουμε γενικές πληροφορίες, με δυνατότητα εμβάθυνσης στο μέλλον μέσω ποιοτικής έρευνας. Τέλος, μέσω της ποιοτικής έρευνας έχουμε τη δυνατότητα να ποσοτικοποιήσουμε πιο εύκολα τα ευρήματα της έρευνάς μας και να δημιουργήσουμε στατιστικά δεδομένα.

Το ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό εργαλείο συλλογής πληροφοριών το οποίο μας βοηθά να συλλέξουμε δομημένα τις πληροφορίες τις οποίες επιθυμούμε καθώς είναι διαμορφωμένο σε διάφορους τομείς, με σαφώς προσδιορισμένες ερωτήσεις οι οποίες αφορούν τους σκοπούς της έρευνάς μας. Το γεγονός, ότι το ερωτηματολόγιο μας είναι δομημένο και οι ερωτήσεις συγκεκριμένες μας βοηθά να αποφύγουμε τη συλλογή περιττών πληροφοριών. Επιπλέον, εξοικονομούμε χρόνο κατά τη κατά τη συλλογή και διεξαγωγή των συμπερασμάτων. Το ερωτηματολόγιο αυτό απευθύνεται σε φοιτητές και απόφοιτους κοινωνικούς λειτουργούς.

Αποτελείται από 4 θεματικές ενότητες. Η πρώτη πραγματεύεται το κεντρικό ζήτημα της πτυχιακής μας εργασίας την νεανική παραβατικότητα. Συγκεκριμένα, ζητάμε μέσω του ερωτηματολογίου να εννοιολογηθούν οι οροί που εμπεριέχει ο όρος -ομπρέλα της νεανικής παραβατικότητας. Παράλληλα, καθώς η ερευνά απευθύνεται σε κοινωνικούς λειτουργούς και θέλοντας να συλλέξουμε γνώσεις τις οποίες μπορούν να μας παρέχουν μέσω ερωτήσεων τους ζητάμε να οριοθετήσουν ηλικιακά και εγκληματολογικά τον ορό που μας απασχολεί.

Η δεύτερη θεματική ενότητα της ερευνάς αναφέρεται στην οικογένεια. Συγκεκριμένα, μέσω αυτής της ενότητας γίνεται προσπάθεια ανάλυσης της οικογένειας ως παράγοντας εμφάνισης εγκληματικής συμπεριφοράς των νέων και πως θεωρούν οι ερωτηθέντες ότι η οικογένεια συμβάλλει σε αυτό και με ποια γεγονότα. Η τρίτη ενότητα από την άλλη πλευρά εξετάζει την εναλλακτική μορφή δικαιοσύνης, την επανορθωτική δικαιοσύνη. Σε αυτή την ενότητα στόχος αποτελεί η απορρόφηση γνώσεων των κοινωνικών λειτουργών σε σχέση με τον περιορισμό της εμφάνισης της νεανικής παραβατικότητας με την χρήση της επανορθωτικής δικαιοσύνης και συγκεκριμένα εάν λειτουργεί ή θα μπορούσε να εφαρμοστεί αποτελεσματικά στην Ελλάδα. Παράλληλα, μελετά σε ποια εγκλήματα και ποιες ηλικίες μπορεί να βοηθήσει.

Κλείνοντας το ερωτηματολόγιο γίνεται αναφορά των καινοτόμων προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης της νεανικής παραβατικότητας. Κύριος σκοπός της ύπαρξης αυτής της ενότητας είναι να γίνει κατανοητό κατά ποσό είναι γνωστό το δίκτυο πρόληψης και θεραπείας του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας, ενώ κέντρο ενδιαφέροντος αποτελεί οι προτάσεις δράσεων για να εμπλουτιστεί το ήδη υπάρχον φάσμα δράσεων και προγραμμάτων πρόληψης και θεραπευτικής παρέμβασης από φοιτητές και επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμη η επεξήγηση της δομής του ερωτηματολογίου της έρευνάς μας ώστε να γίνει ολιστική η κατανόηση για τον τρόπο που συλλέχθηκαν οι πληροφορίες που αναλυθήκαν πρωτινός. Αρχικά, συλλέξαμε τα κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων τα οποία είναι απαραίτητα ώστε να δούμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που εμπεριέχει το δείγμα

μας. Έτσι, λοιπόν καλούνται να απαντήσουν σε (5) ερωτήσεις που αναφέρονται στο φύλο, την ηλικία, την εθνικότητα, την οικογενειακή κατάσταση και το αν είναι φοιτητές ή απόφοιτοι κοινωνικοί λειτουργοί. Οι ερωτήσεις αυτές απαντώνται όλες με την μέθοδο πολλαπλής επιλογής εκτός από την εθνικότητα η οποία επιλέχθηκε να απαντάται μονολεκτικά ή με σύντομη απάντηση.

Στην 1^η θεματική ενότητα με τίτλο «νεανική παραβατικότητα» οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε (6) ερωτήσεις από τις οποίες μόνο η 1^η ερώτηση είναι σύντομης ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, στην 5^η ερώτηση δίνεται η επιλογή να απαντηθούν με μια ή περισσότερες πιθανές απαντήσεις ενώ στην τελευταία ερώτηση καλούνται να τοποθετηθούν σε μια κλίμακα από τον βαθμό 1-5. Όλες οι υπόλοιπες ερωτήσεις(2,3,4) διεξάγονται με την μέθοδο της πολλαπλής επιλογής.

Στην 2^η θεματική ενότητα με τίτλο «οικογένεια ως παράγοντας παραβατικότητας» αναφέρονται (3) Ερωτήσεις θα τις οποίες η 1^η και η 3^η ακολουθούν κι αυτές τη μέθοδο της πολλαπλής επιλογής. Ωστόσο η 2^η ερώτηση αυτής της ενότητας απαντάται με την επιλογή μίας ή περισσότερων απαντήσεων που δίνονται ως δυνατότητα κάτω από την ερώτηση.

Στην 3^η θεματική ενότητα με τίτλο «επανορθωτική δικαιοσύνη» οι ερωτηθέντες πρέπει να απαντήσουν σε (7) ερωτήσεις όπου πάλι κυριαρχεί η μέθοδος της πολλαπλής επιλογής(1,3,4). Όμως, υπάρχουν 2ερωτησεις που καλούνται να τοποθετηθούν σε μια κλίμακα βαθμού 1-5. Τέλος στην 4^η θεματική ενότητα «καινοτόμα προγράμματα πρόληψης και θεραπευτικής παρέμβασης στην νεανική παραβατικότητα» πρέπει να απαντηθούν (9) ερωτήσεις εκ των οποίων οι τέσσερις είναι ανάπτυξης και οι υπόλοιπες πολλαπλής επιλογής.

Συλλογή πληροφοριών.

Η έρευνα αυτή υλοποιήθηκε μέσω της εφαρμογής της Google που ονομάζεται Google forms. Η εφαρμογή αυτή δίνει τη δυνατότητα ευκολότερης πρόσβασης στο ερωτηματολόγιο ενώ ταυτόχρονα γλιτώνει χρόνο και κόπο και στο συμμετέχοντα διότι από τη συσκευή του όπου και αν βρίσκεται μπορεί να απαντήσει αλλά και στον ερευνητή καθώς του δίνει τη δυνατότητα να αναλύει αυτοματοποιημένα τις απαντήσεις που δόθηκαν και να σου δίνει αυτόματα τα αναλυμένα στοιχεία ομαδοποιημένα και σε διαγράμματα. Παράλληλα κρίθηκε απαραίτητο πριν την έναρξη κάθε συμμετέχοντα να έχουμε εξασφαλίσει την αποδοχή του και να τον έχουμε ενημερώσει πλήρως για τους σκοπούς και την διαχείριση των δεδομένων που μας προσκομίζει για την διεξαγωγή της έρευνας μας.

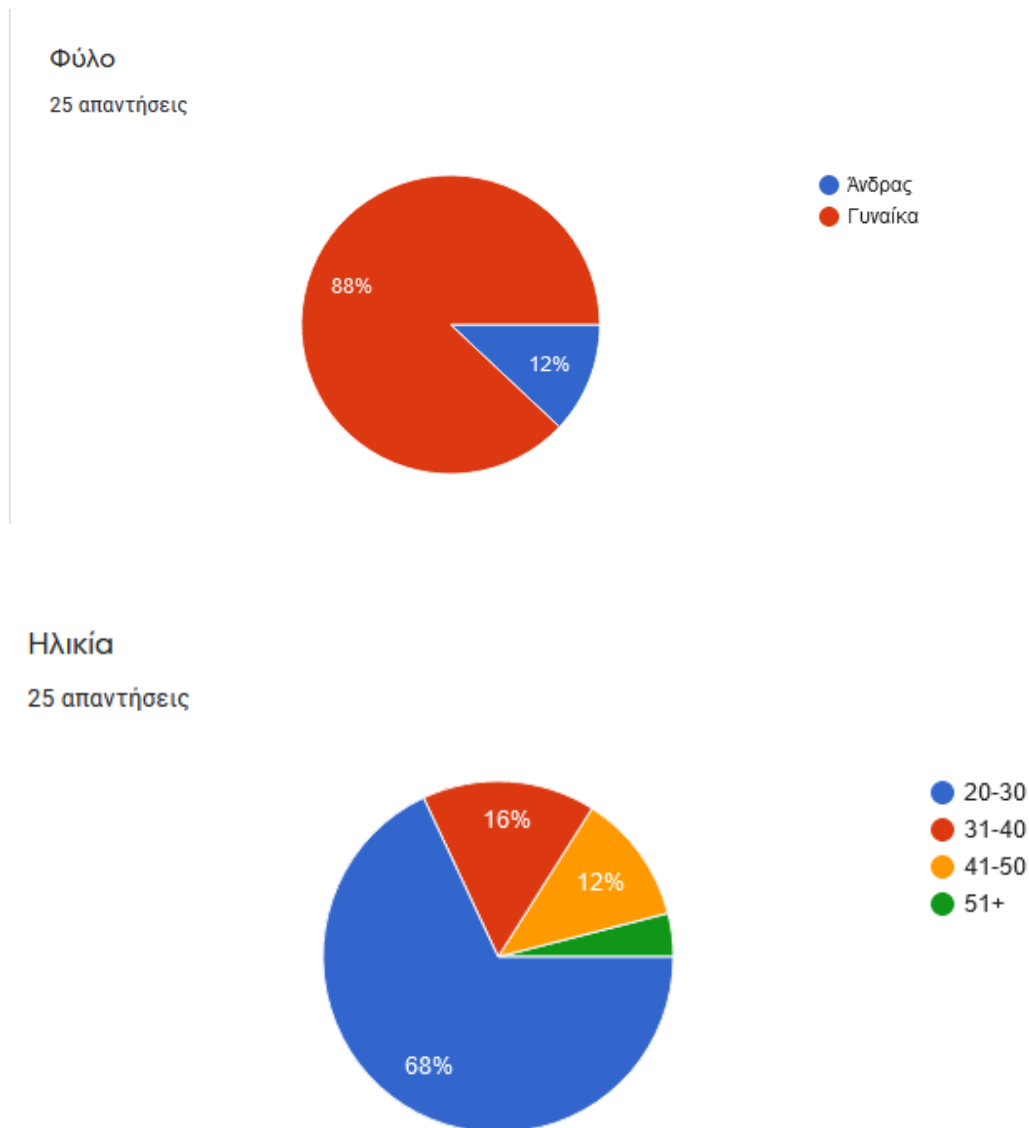
6.4. Επιλογή δείγματος.

Η ερευνά μας είχε χρονική διάρκεια συνολικά 15 ημέρες και συγκεντρώθηκε δείγμα 25 ατόμων. Το δείγμα αποτελείται από φοιτητές κοινωνικής εργασίας (84%) και από αποφοίτους κοινωνικούς λειτουργούς (16%). Παράλληλα το δείγμα μας περιέχει κυρίως γυναίκες (88%) και άντρες σε ένα μικρό ποσοστό (12%). Επιπλέον, οι 24 συμμετέχοντες είναι ελληνικής εθνικότητας ενώ υπάρχει και 1 συμμετέχων αλβανικής καταγωγής. Κλείνοντας το δείγμα που συγκεντρώθηκε απαρτίζεται κυρίως από ηλικίες 20 έως 30 ετών (68% των συμμετεχόντων) ενώ υπάρχει ένα ποσοστό 16% που αφορά τις ηλικίες 31-40. Παρόλα αυτά υπάρχει συμμετοχή σε μικρό βαθμό και από ηλικίες 40 έως 50 (12%), 1 συμμετοχή 51 και άνω ετών. Τέλος οι περισσότεροι συμμετέχοντες φαίνεται να είναι άγαμοι (72%), ωστόσο έχουμε συμμετέχοντες έγγαμους(20%) και σε διάσταση (8%).

6.5. Αποτελέσματα

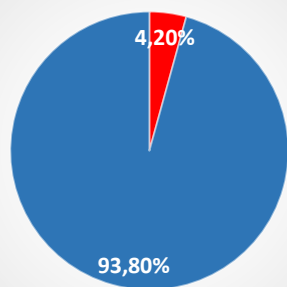
Α. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.

Το ερωτηματολόγιο μας αποτελείται από 25 συμμετέχοντες. Μεταξύ αυτών βλέπουμε πως το 88% είναι γυναίκες και το 12% είναι άνδρες.

Βλέπουμε πως η ερευνά αυτή έχει απαντηθεί από Ηλικίες κυρίως 20-30 ετών. Παρόλα αυτά βλέπουμε πως απαντήθηκε από ένα ποσοστό 16% από ηλικίες 31-40 και από ηλικίες 41-50 (12%) . Τέλος υπάρχει ένα μικρό ποσοστό της τάξης 4% της συνολικής συμμετοχής. Η επικρατέστερη τιμή της ηλικίας του ερωτηματολογίου μας είναι 20-30 ετών.

Εθνικότητα

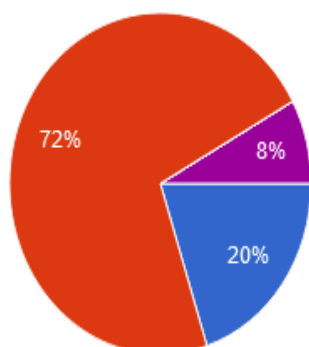

■ Αλβανική ■ Ελληνική ■ ■

Το δείγμα αυτής της ερευνάς απαρτίζεται κυρίως από άτομα Ελληνικής Εθνικότητας. Ωστόσο, υπάρχει ένα ποσοστό 4,2% Αλβανικής Εθνικότητας.

Οικογενειακή κατάσταση (βάλτε σε κύκλο την απάντησή σας)

25 απαντήσεις

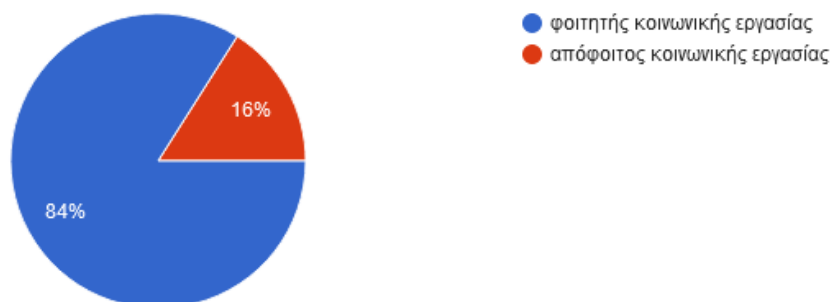

● Έγγαμος/η
● Άγαμος/η
● Χήρος/α
● Διαζευγμένος/η
● Σε διάσταση

Η ερευνά αυτή απαντάται κυρίως από άτομα τα οποία δεν έχουν προβεί σε γάμο. Όμως υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό 20% ατόμων που είναι έγγαμοι.

Επάγγελμα

25 απαντήσεις

Το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων στην ερευνά απαρτίζεται από φοιτητές κοινωνικής εργασίας (84%) .

B. ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.

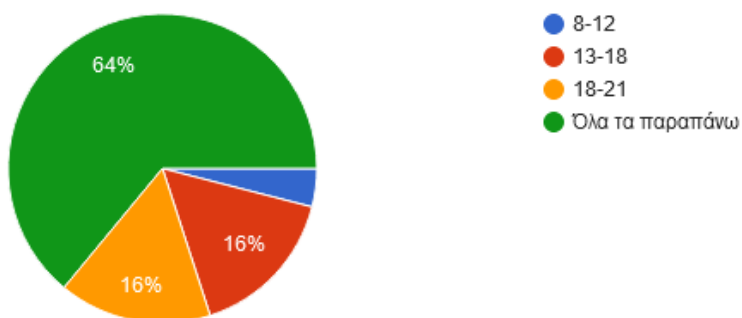
- **Στην ερώτηση 1η :** « Πως αντιλαμβάνεστε στον ορό νεανική παραβατικότητα» οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να περιγράψουν με σύντομη περιγραφή την άποψη του σχετικά με την νεανική παραβατικότητα. Συγκεκριμένα απάντησαν:
 1. Η παραβίαση των κανόνων - νόμων από τους νέους.
 2. Αποκλίνουσα συμπεριφορά παιδιών και εφήβων.
 3. Είναι οι νέοι οι οποίοι έχουν συμπεριφορές αποκλίνουσες από τις αποδέκτες συμπεριφορές της κοινωνίας.
 4. κάθε πράξη ενάντια στους νόμους που διαπράττεται από τις νεαρές ηλικίες.
 5. Ο όρος νεανική παραβατικότητα θεωρώ πως ορίζει εάν ευρύ φάσμα πράξεων οι οποίες είναι παράνομες και μη αποδέκτες από την κοινωνία και τις διαπράττουν νεαρά ενήλικα άτομα.
 6. Αποκλίνουσα συμπεριφορά ανηλίκων .
 7. Μια σειρά γεγονότων και συμπεριφοράς, που συνεπάγονται με παράβαση του νόμου από ανήλικα μέχρι και άτομα στα πρώτα χρόνια της μετεφηβείας .
 8. Είναι η μη αποδεκτή συμπεριφορά από την κοινωνία ομόφωνα (βίαιες συμπεριφορές, ληστείες, χρήση ουσιών) .
 9. Παρανομία νέων .

10. Απόκλιση από τους αποδεκτούς κανόνες.
11. Οποιαδήποτε συμπεριφορά αντιβαίνει στους νόμους.
12. Λειτουργικότητα ενός παιδιού/εφήβου ενάντια σε νομούς και κοινωνικές παραδοχές .
13. Άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών τα οποία έχουν προβεί σε συμπεριφορές μη αποδεκτές από την κοινωνία.
14. Παραβατικές συμπεριφορές ανήλικων.
15. Αποκλίνουσα συμπεριφορά.
16. Όταν παιδιά και νέοι άνθρωποι παραβιάζουν κάποιον νόμο.
17. Συμπεριφορά των νέων ατόμων που δείχνουν ανυπακοή στους νόμους.
18. Η εκδήλωση αποκλίνουσας συμπεριφοράς από άτομα νεανικής ηλικίας η οποία είτε προβλέπεται και τιμωρείται από τον ποινικό κώδικα (πχ εμπορία ναρκωτικών), είτε δεν τιμωρείται από τον ποινικό κώδικα όμως αποκλίνει από τα κοινωνικά πρότυπα (πχ χρήση ουσιών).
19. Ως έκφραση επιθετικής συμπεριφοράς εφήβων προς την κοινωνικά και όχι μόνο .
20. Συμπεριφορά η οποία παρεμβαίνει τους κανόνες της κοινωνίας προκαλώντας αναστάτωση σε τρίτους από άτομα ηλικίας 15- 24 ετών.
21. Νέοι που παραβιάζουν τον νόμο.
22. Όταν κάποιος νέος σε ηλικία δρα με τρόπο επιθετικό και μη σύμφωνο με τον νομό.
23. Συμπεριφορά νέων που έχουν υποστεί βία κάθε μορφής.
24. Ο ανήλικος συνήθως έφηβος ή νέος 18-20 ετών ως «παραβάτης» θα πρέπει να έχει προβεί σε ενέργειες ή παραλείψεις, που αποτελούν «νομική παράβαση και συνεπάγονται σύλληψη και προσαγωγή του στο Δικαστήριο Ανηλίκων».
25. Κάθε πράξη ενάντιας του νόμου από ανήλικο παιδί.

2^η ερώτηση :

Ποιες ηλικιακές ομάδες πιστεύετε ότι περιλαμβάνονται στην νεανική παραβατικότητα;

25 απαντήσεις

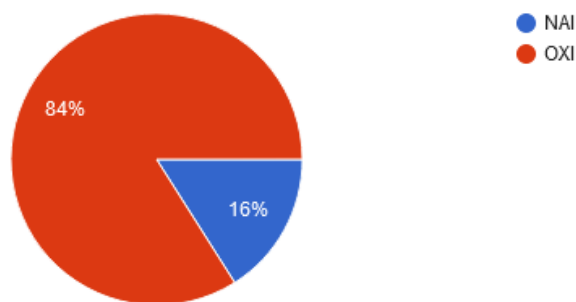

Εδώ βλέπουμε πως οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες του ερωτηματολογίου καταλήγουν πως οι ηλικιακές ομάδες που περιλαμβάνει η νεανική παραβατικότητα είναι από 8ετών έως 21ετών.

3^η ερώτηση:

Θεωρείτε πως κάθε μορφή επιθετικής ή αντικοινωνικής συμπεριφοράς είναι ταυτόχρονα και παραβατική;

25 απαντήσεις

Εδώ φαίνεται πως το δείγμα που συλλέχθηκε συμφωνεί με την άποψη πως κάθε μορφή επιθετικής ή αντικοινωνικής συμπεριφοράς είναι ταυτόχρονα και παραβατική.

4^η ερώτηση:

Ποιοι παράγοντες κατά την γνώμη σας είναι υπεύθυνοι για την εμφάνιση τέτοιων συμπεριφορών;

25 απαντήσεις

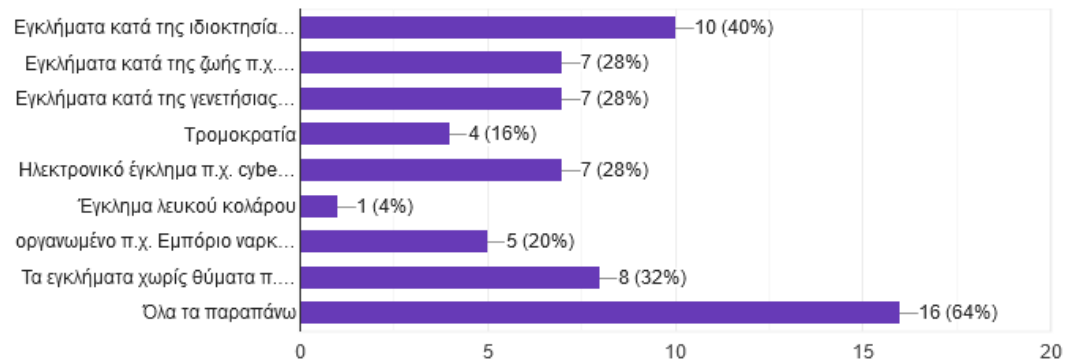

Εδώ βλέπουμε πως το 100% των συμμετεχόντων της έρευνας συμφωνεί πως η παραβατικότητά συμπεριφορά των νέων προκύπτει από ψυχολογικούς, περιβαλλοντικούς – κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες συνδυαστικά.

5^η ερώτηση:

Σε ποιες από τις παρακάτω κατηγορίες εγκλημάτων σύμφωνα με την γνώμη σας είναι ικανός να διαπράξει ένας νέος

25 απαντήσεις

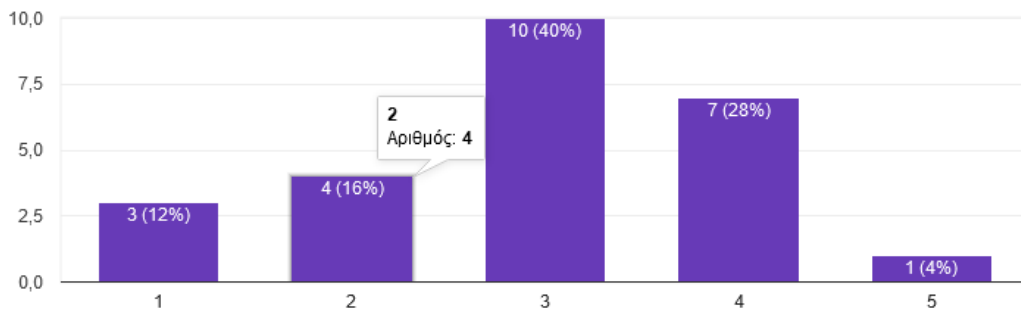

Εδώ βλέπουμε πως ένα ποσοστό των 64% οι συμμετέχοντες θεωρούν πως ένας νέος μπορεί να διαπράξει όλα τα είδη εγκλημάτων. Ενώ το υπόλοιπο 36% επέλεξε κάποιες από τις παραπάνω κατηγορίες μόνο εγκλημάτων.

6^η ερώτηση:

Σε τι βαθμό θεωρείτε πως έχουν ατομική ευθύνη οι νέοι όταν προβαίνουν σε παραβατική πράξη;

25 απαντήσεις

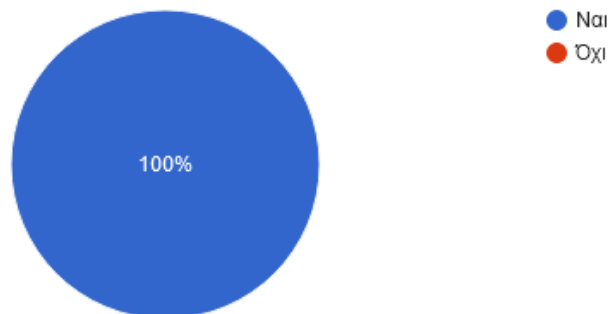
Στην κλίμακα αυτή κλήθηκαν να τοποθετηθούν από τον βαθμό 1(καθόλου) έως τον βαθμό 5(απολυτά) σχετικά με την ευθύνη των νέων που προβαίνουν σε παραβατική πράξη. Με βάση τα αποτελέσματα διαφαίνεται πως υπερисχύει η άποψη πως έχουν και δεν έχουν ευθύνη οι νέοι (40%).

Γ. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.

1^η ερώτηση:

Πιστεύετε ότι η οικογένεια αποτελεί πρωτογενή παράγοντα εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς σε ένα νέο;

25 απαντήσεις

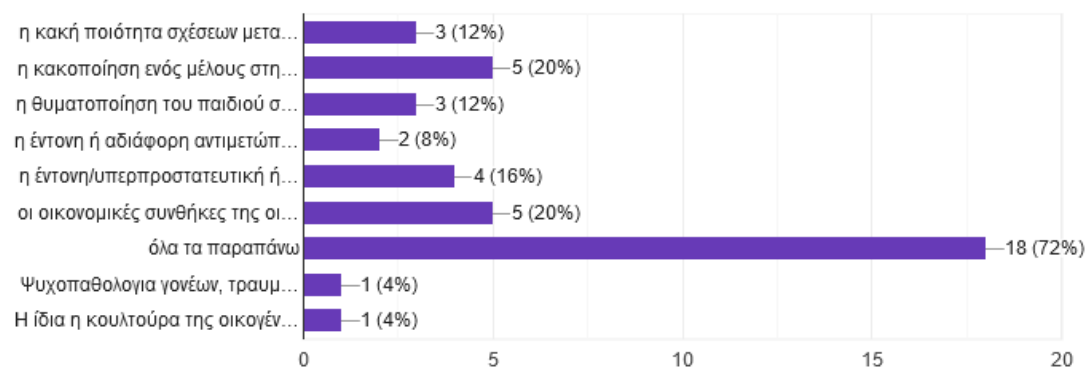

Σε αυτή την ερώτηση διαφαίνεται πως όλοι οι συμμετέχοντες συμφωνούν πως η οικογένεια αποτελεί πρωτογενή παράγοντα εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς σε έναν νέο.

2^η ερώτηση:

Ποια γεγονότα/ συμπεριφορές μέσα στο σύστημα της οικογένειας πιστεύετε πως είναι κυρίως υπεύθυνα για την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς;

25 απαντήσεις

Σε αυτή την ερώτηση παρατηρούμε πως υπερिशύχει η αντίληψη πως κάθε συμπεριφορά μέσα σε μια οικογένεια η οποία θεωρείται παθογόνος μπορεί να εμφανίσει τέτοιες συμπεριφορές στο παιδί μέλους της (72%). Παρόλα αυτά ενδιαφέρον αποτελεί πως η κακοποίηση ενός μέλους (20%) και οι οικονομικές συνθήκες (20%) ακολουθούν ως επικρατέστερες επιλογές για την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς ενός νέου. Κλείνοντας 2 από τους συμμετέχοντες απάντησαν

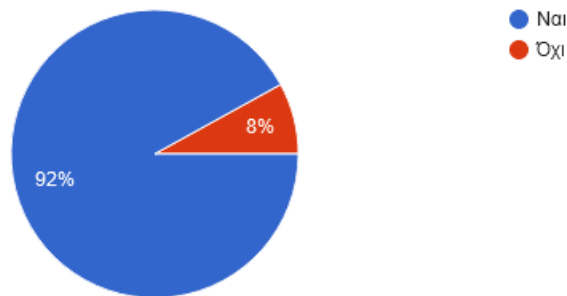
διαλέγοντας την επιλογή «Άλλο» και συμπλήρωσαν με την άποψη τους δυο ακόμη επιλογές ως απάντηση. Συγκεκριμένα απάντησαν:

1. Η ψυχοπαθολογία των γονέων και το τραυματικό γεγονός παιδιού .
2. Η ιδία κουλτούρα της οικογένειας , αφού σε κάποιες περιπτώσεις η παραβατική συμπεριφορά επικροτείται από την οικογένεια (πχ η επαιτεία).

3^η ερώτηση:

Σύμφωνα με την κρίση σας, πιστεύετε πως ένα γεγονός που συμβαίνει μέσα στην οικογένεια μπορεί να αποτελέσει ορόσημο για την εκδήλωση κάποιου συγκεκριμένου είδους παραβατικής συμπεριφοράς;

25 απαντήσεις

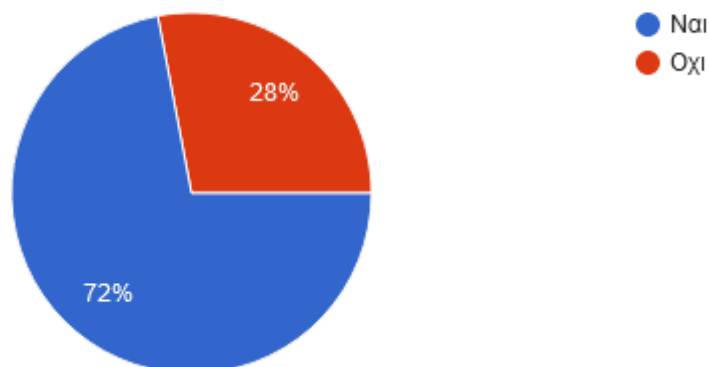
Σε αυτή την ερώτηση βλέπουμε πως οι περισσότεροι συμμετέχοντες συμφωνούν με την άποψη πως ένα συγκεκριμένο γεγονός που συμβαίνει μέσα στην οικογένεια μπορεί να αποτελέσει ορόσημο (γεγονός σταθμός) για την εμφάνιση συγκεκριμένων παραβατικών συμπεριφορών (92%).

Δ. ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.

1^η ερώτηση:

Έχετε ακουστά την έννοια της επανορθωτικής δικαιοσύνης;

25 απαντήσεις

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες έχουν ακούσει για την έννοια της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Εδώ ενδιαφέρον προκαλεί το σημαντικό ποσοστό 28% των συμμετεχόντων που δεν έχει γνώση για την

ύπαρξη της επανορθωτικής δικαιοσύνης παρόλο που το ερωτηματολόγιο αναφέρεται σε κοινωνικούς λειτουργούς.

2^η ερώτηση: « Πως αντιλαμβάνεστε στον όρο επανορθωτική δικαιοσύνη» οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να περιγράψουν με σύντομη περιγραφή την άποψη τους σχετικά με την Επανορθωτική δικαιοσύνη . Συγκεκριμένα απάντησαν:

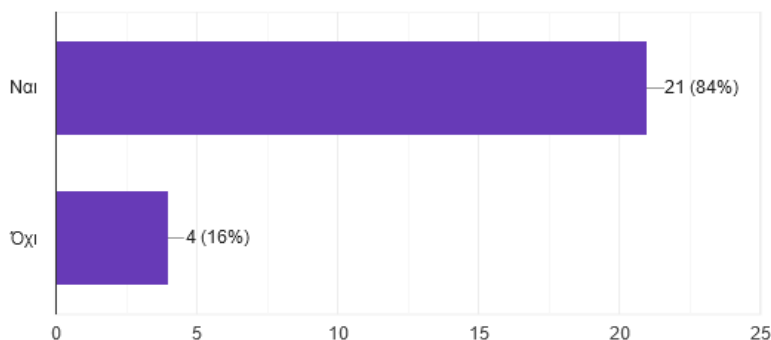
1. Κοινοφελή εργασία .
2. Ανάληψη ευθύνης από το δράστη και ενέργειες για την επανόρθωση της βλάβης που προκάλεσε.
3. Είναι μια μορφή δικαιοσύνης που επικεντρώνεται στο θύμα
4. περιλαμβάνει ποινές που έχουν στόχο την αντιμετώπιση αποκλινουσών συμπεριφορών.
5. Νομίζω πως ο σκοπός της επανορθωτικής δικαιοσύνης είναι η δημιουργία ενός συστήματος το οποίο βοηθάει τους εγκληματίες / παραβάτες να αλλάξουν αντιλήψεις και γενικότερα τον τρόπο που ερμηνεύουν την ζωή, προκειμένου να μην διαπράξουν εκ νέου κάποιο έγκλημα /παράβαση
6. Η ενέργειες που γίνονται από την δικαιοσύνη προκειμένου να γίνει επανόρθωση της ζημιάς όπου προήλθε από την παραβατική συμπεριφορά του θύτη προς όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές ...
7. Μια μορφή απονομής δικαιοσύνης, με στόχο την ανάληψη ευθυνών από τον δράστη και δίνοντας μια δεύτερη "ευκαιρία", μέσω δραστηριοτήτων να επανορθώσει .
8. Η προσφορά στην κοινότητα και επανένταξη του παραβατικοι ατόμου
9. Εναλλακτική δικαιοσύνη .
10. Παρέμβαση από δικαστική αρχή για την επαναφορά του παραβάτη σε κοινωνικά αποδέκτες συμπεριφορές.
11. Ως μια διαδικασία που φέρνει τον παραβάτη αντιμέτωπο με την πράξη του και το θύμα αυτής της πράξης(εφόσον υπάρχει θύμα) και οδηγεί τελικά στην εξισορρόπηση της παραβατικής πράξης με μια άλλη "καλή" πράξη διαφορετική από την απλή και μόνο έκτιση της ποινής σε μια φυλακή.
12. Ναι διαδικασία που δεν θα πρέπει να τιμωρεί τον νέο αλλά να τον ωθήσει στο να διορθώσει την βλάβη που προξένησε ο ίδιος.
13. Δεν γνωρίζω τον όρο.
14. Ως έναν τρόπο ποινής βοηθώντας τον νέο να επανορθώσει για την ζημιά ή την πράξη που διέπραξε .
15. Η δικαιοσύνη που προσπαθεί να επανεντάξει κ να επανορθώσει έναν αποκλίνοντα νέο.
16. Η δικαιοσύνη που έχει σκοπό να βοηθήσει και να μάθει στο παιδί/ νέο να μην παραβαίνει τους νόμους και είναι υπεύθυνος πολίτης .
17. Μια εναλλακτική μορφή δικαιοσύνης.

18. Είναι η, εκτός του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, απονομή δικαιοσύνης κατά την οποία πραγματοποιείται η ανάληψη της ευθύνης της παραβατικής συμπεριφοράς εκ μέρους του δράστη και η ενεργός συμμετοχή του στην αποκατάσταση της βλάβης που προκάλεσε. Με αυτόν τον τρόπο ο ίδιος ο δράστης αντιλαμβάνεται την πράξη που διέπραξε και συνεπώς μπορεί να δράσει προληπτικά σε μετέπειτα συμπεριφορές. Επίσης μέσα από την μη εμπλοκή του με το σύστημα απονομής δικαιοσύνης (αστυνομία, καταστήματα κράτησης) μειώνεται ο κίνδυνος του συγχρωτισμού με δράστες σοβαρότερων αδικημάτων που θα μπορούσαν να προκαλέσουν περαιτέρω εμπλοκή του με αξιόποινες πράξεις.
19. Η απόδοση της δικαιοσύνης που έχει ως σκοπό την επανόρθωση της κακιάς πράξης που έχει προηγηθεί .
20. Αναγνωρίζεται σε κάποιον το δίκιο του, ενώ νωρίτερα είχε κριθεί εσφαλμένα η είχε αδικηθεί. Επίσης να Επανορθώνεται με κάποιον τρόπο η ζημιά του Αδικηθέντος.
21. Ανταποδοτική εργασία.
22. Η δυνατότητα που δίνεται στους νέους να επανορθώσουν για την πράξη που διέπραξαν. Σε περίπτωση που δεν το κάνουν τότε λαμβάνουν κανονικά την ποινή τους.
23. Συμπληρωματική της "παραδοσιακής" δικαιοσύνης.
24. Δίνει έμφαση στις ανάγκες των θυμάτων, των δραστών αλλά και ολόκληρης της κοινότητας (οικογένειας, σχολείου, οργανισμού κλπ) μέσα στην οποία συνέβη ένα επιζήμιο / βίαιο περιστατικό. Στόχος της είναι η ανάληψη ευθύνης από τον δράστη και η επανόρθωση της ζημιάς που προκλήθηκε, ώστε να επανέλθει ισορροπία, με συμμετοχικές διαδικασίες και τρόπο που να ικανοποιεί τις ανάγκες όλων των ανθρώπων που επηρεάστηκαν από ό,τι συνέβη. Οι επανορθωτικές πρακτικές βασίζονται στη θετική ενίσχυση του παραβάτη που γίνονται όχι για το άτομο αλλά μαζί με αυτό.
25. Στόχος η αλλαγή .

3^η ερώτηση:

Θεωρείτε πως μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη;

25 απαντήσεις

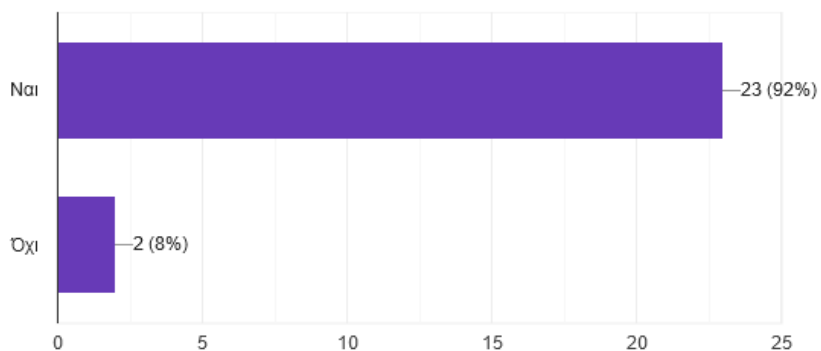

Εδώ φαίνεται ότι υπάρχει συμφωνία μεταξύ των περισσότερων συμμετεχόντων πως μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη η Επανορθωτική δικαιοσύνη (84%).

4^η ερώτηση:

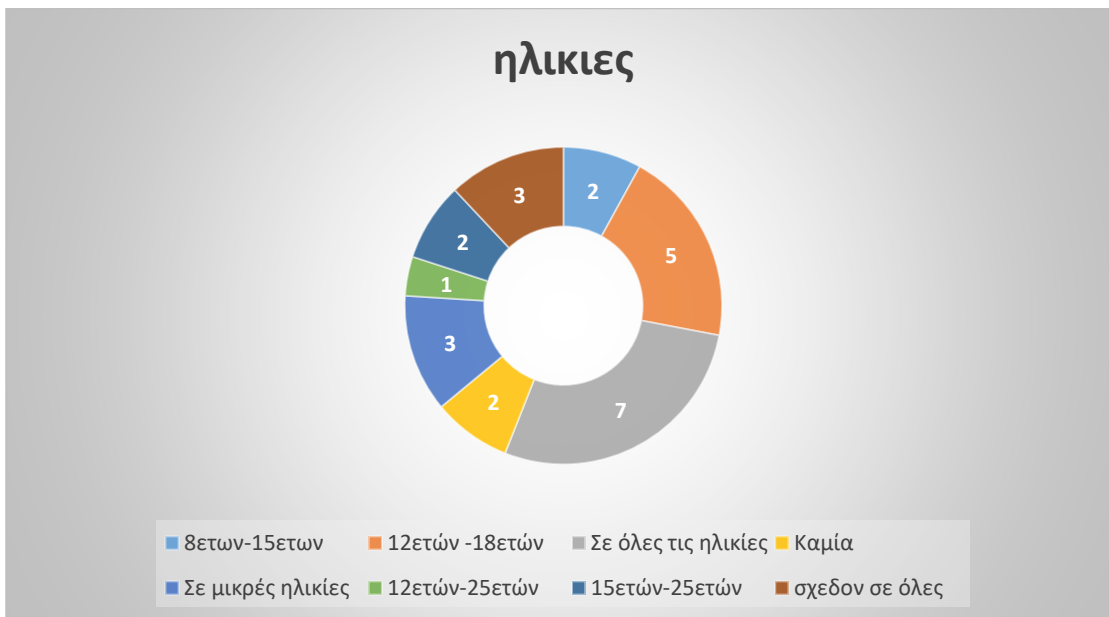
Πιστεύετε πως οι εναλλακτικές μορφές δικαιοσύνης μπορούν να είναι πιο αποτελεσματικές από το ισχύον ποινικό σύστημα;

25 απαντήσεις

Στην ερώτηση αυτή παρατηρείται μεγάλη συμφωνία μεταξύ των περισσότερων συμμετεχόντων της ερευνάς αυτής σχετικά με το αν είναι πιο αποτελεσματικές οι εναλλακτικές μορφές δικαιοσύνης από το ισχύον ποινικό σύστημα (92%).

5^η ερώτηση: Σε ποιες ηλικιακές ομάδες θεωρείτε πως λειτουργεί αποτελεσματικά η επανορθωτική δικαιοσύνη;

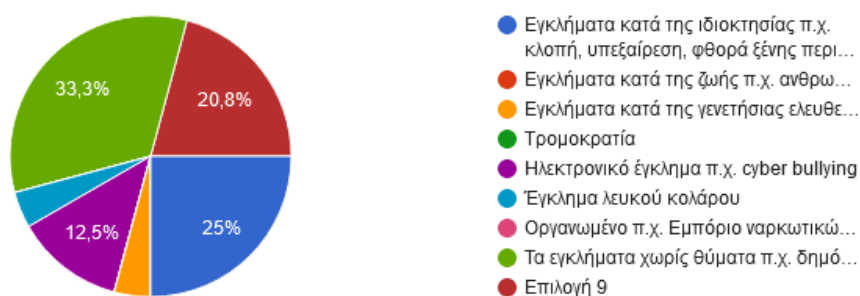

Σε αυτό το σημείο της έρευνας παρατηρούμε πως οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι η επανορθωτική δικαιοσύνη λειτουργεί συνήθως σε όλες τις ηλικίες ενώ οι περισσότεροι θεωρούν πως λειτουργεί στις ηλικίες έως 25 ετών.

6^η ερώτηση:

Σε ποια εγκλήματα θεωρείτε πως είναι πιο αποτελεσματική η μέθοδος της επανορθωτικής δικαιοσύνης;

24 απαντήσεις

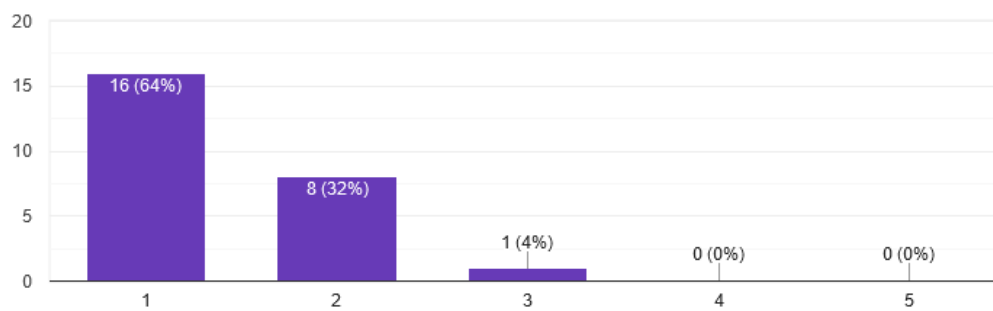

Εδώ παρατηρείται πως η μέθοδος της επανορθωτικής δικαιοσύνης μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα περισσότερα εγκλήματα. Μάλιστα το επικρατέστερο θεωρείται πως είναι η κατηγορία των εγκλημάτων χωρίς θύματα. Μέσα σε αυτά τα εγκλήματα είναι η χρήση Ναρκωτικών ουσιών και η δημοσιά σεξουαλική επαφή η οποία είναι συναινετική .

7^η ερώτηση:

Πιστεύετε πως η Επανορθωτική δικαιοσύνη εφαρμόζεται στην Ελλάδα;

25 απαντήσεις

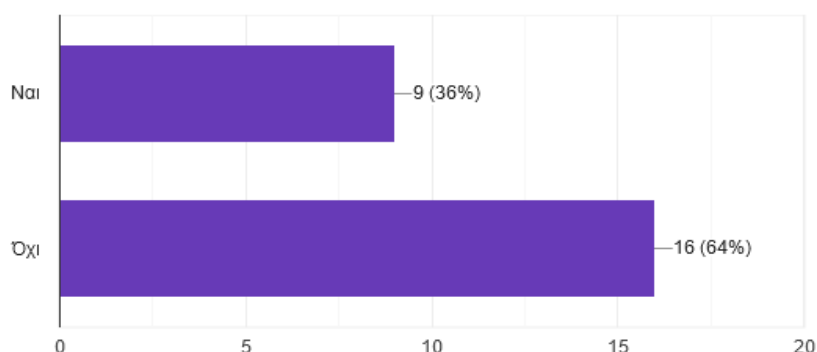

Στη ερώτηση αυτή οι ερωτηθέντες συμφωνήσαν σε μεγάλο ποσοστό πως η επανορθωτική δικαιοσύνη δεν εφαρμόζεται στην Ελλάδα καθόλου (64%) . Όμως υπαρχει ένα αξιόλογο ποσοστό (32%) οπού θεωρεί πως εφαρμόζεται αλλά σε πολύ μικρό βαθμό συχνότητας.

Ε. ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.

Γνωρίζετε την ύπαρξη προγραμμάτων πρόληψης νεανικής παραβατικότητας;

25 απαντήσεις

1^η ερώτηση:

Σε αυτό το σημείο διαφαίνεται πως τα προγράμματα πρόληψης τα οποία υπάρχουν και λειτουργούν δεν είναι γνωστά στους περισσότερους συμμετέχοντες (64%).

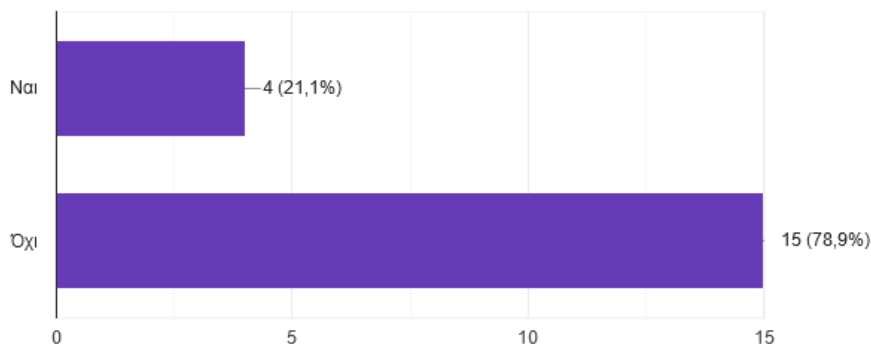
2^η ερώτηση: «Θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιο από αυτά;» οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αναφέρουν κάποια από τα προγράμματα πρόληψης που γνωρίζουν. Εδώ είναι ορθό να επισημανθεί πως η συγκεκριμένη ερώτηση δεν είναι υποχρεωτική. Συνεπώς 5 συμμετέχοντες απάντησαν:

- 1) Προγράμματα πρόληψης των εξαρτήσεων
- 2) Ψυχολόγοι στα σχολεία
- 3) Σχολική διαμεσολάβηση
- 4) Κλινικό παρατηρητήριο
- 5) Σελωτός

3^η ερώτηση :

Πιστεύετε πως η εφαρμογή τους έχει επαρκή αποτελέσματα;

19 απαντήσεις

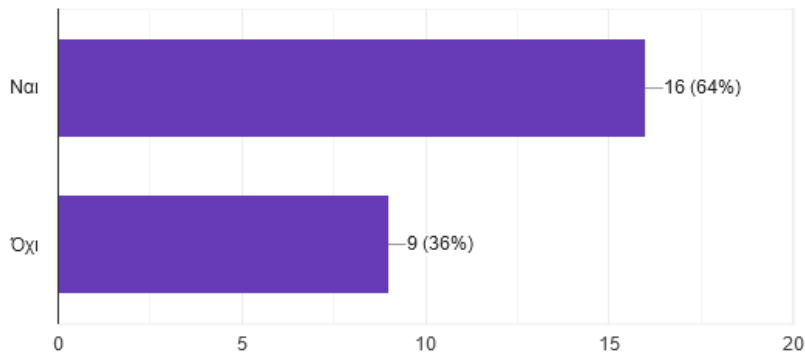

Επίσης, δεν θεωρούν πως τα υπάρχοντα προγράμματα έχουν επαρκή αποτελέσματα (78,9%).

4^η ερώτηση :

Γνωρίζετε τον ρολό της διεπιστημονικής προσέγγισης σε προγράμματα πρόληψης;

25 απαντήσεις

Εδώ παρατηρούμε πως οι περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν γνώσεις σχετικά με τον τρόπο που λειτουργεί η διεπιστημονική ομάδα στην πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας.

5^η ερώτηση: «Θα μπορούσατε να προτείνετε κάποια δράση πρόληψης η οποία θεωρείτε πως δεν εφαρμόζεται και θα έπρεπε να εφαρμοστεί;» Οι Συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν έχουν να προτείνουν κάποια δράση και ποια είναι αυτή. Έτσι, οι 25 ερωτηθέντες απάντησαν:

- 1) Δεν ξέρω
- 2) Ενημέρωση στα σχολεία
- 3) ενημέρωση στα σχολεία
- 4) Προγράμματα πρόληψης των εξαρτήσεων και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς δύο ωρολόγιο πρόγραμμα των σχολείων.
- 5) Όχι
- 6) Ενημέρωση νέων σχετικά με δωρεάν φορείς θεραπευτικού χαρακτήρα
- 7) Street work
- 8) Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση
- 9) Εποπτεία
- 10) Η άμεση και έγκαιρη παρέμβασή συμβουλευτικής στην οικογένεια
- 11) Καμπάνιες σχετικά με την νεανική παραβατικότητα, κοινοποίηση ή θεσμοθέτηση των σχετικών πρωτόκολλων που αφορούν τις διαδικασίες που ακολουθούνται με βάση τον κάθε εμπλεκόμενο επαγγελματία και φυσικά την εκπαίδευση αυτών των επαγγελματιών σε αυτά. Σχετικές εκπαιδεύσεις σε σχολεία και χώρους εργασίας. Δημιουργία υποδομών για στήριξη θεραπεία παραβατικών νέων και των οικογενειών τους. Δημιουργία δομών κατάλληλων για δικαστικές συνεντεύξεις από ανήλικους παραβάτες με σεβασμό στο αναπτυξιακό στάδιο και το τραύμα που φέρουν.
- 12) Θεωρώ πως θα έπρεπε σε όλες τις σχολικές βαθμίδες να υπάρχουν ειδικοί(ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κλπ) οι οποίοι να αναπτύσσουν συζητήσεις με τους μαθητές σχετικά με τους όρους της παραβατικότητας/εγκληματικότητας προκειμένου να γνωρίσουν τα παιδιά τις έννοιες

αυτές και να τις κατανοήσουν. Επιπλέον θα ήταν ωφέλιμο να παρέχεται στήριξη σε κάθε παιδί και σε όλα τα σχολεία, σε όποιο βαθμό ή πλαίσιο το χρειάζονται.

13) Συχνή επικοινωνία με παιδιά σχολείου που ζουν σε κακοποιητικό περιβάλλον, από κοινωνικούς λειτουργούς ή ψυχολόγους των σχολείων τους

14) Η εκμάθηση κοινωνικής συμπεριφοράς από το νήπιο

15) Καλύτερη μόρφωση από μικρή ηλικία

16) Η συστηματική επαφή με επαγγελματίες ψυχικής υγείας από την παιδική ηλικία (πχ στο σχολείο, στους γονείς κλπ)

17) Πιστεύω εφαρμόζεται αλλά το βασικότερο για εμένα είναι να καταφέρει η διεπιστημονική ομάδα να δημιουργήσει φιλία μεταξύ των μελών της ομάδας. Να αρχίσει να τους διδάσκει υγιείς τρόπους κοινωνικοποίησης.

18) Ψυχολογική και Κοινωνική Υπηρεσία σε όλα τα σχολεία

19) Ενημέρωση τόσο σε γονείς όσο και σε παιδιά μέσω του σχολείου

20) Καθορισμένη η μέρα πρόληψης παραβατικότητας στα σχολεία, παρόμοια με την ημέρα αθλητισμού

21) Σωστή ενημέρωση στα σχολεία

22) Κάποια τέτοια δράση θα μπορούσε να είχε στόχο την μείωση της παραβατικής συμπεριφοράς σε υποβαθμισμένες περιοχές όπου οι νέοι θα ανέπτυσαν δεσμούς με την κοινότητα που διαμένουν και παράλληλα θα εφαρμόζονταν δράσεις που θα αποσκοπούσαν στη βελτίωση των συνθηκών της γειτονιάς

23) Να αναλάβουν οι γονείς τον γονικό τους ρόλο

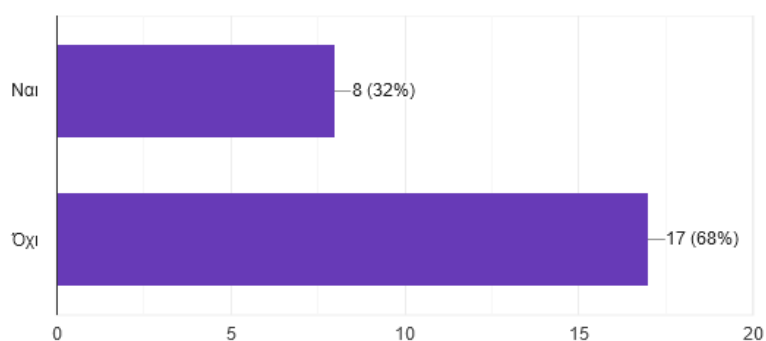
24) Όχι χρειάζεται σκέψη και οργάνωση μια τέτοια ιδέα. Σίγουρα χρειάζεται ενημέρωση και κίνητρα για τους νέους. Όπως και ριζική αναδόμηση ολόκληρου του κοινωνικού-προνοιακού συστήματος αλλά και των πολιτικών της χώρας.

25) Θεματικές στα σχολεία

6^η ερώτηση :

Γνωρίζετε την ύπαρξη προγραμμάτων Θεραπείας στην νεανική παραβατικότητα;

25 απαντήσεις

Οι

συμμετέχοντες δεν γνωρίζουν σε μεγάλο βαθμό ποια είναι τα υπάρχοντα προγράμματα που ασχολούνται με την θεραπεία σχετικά με την νεανική παραβατικότητα.

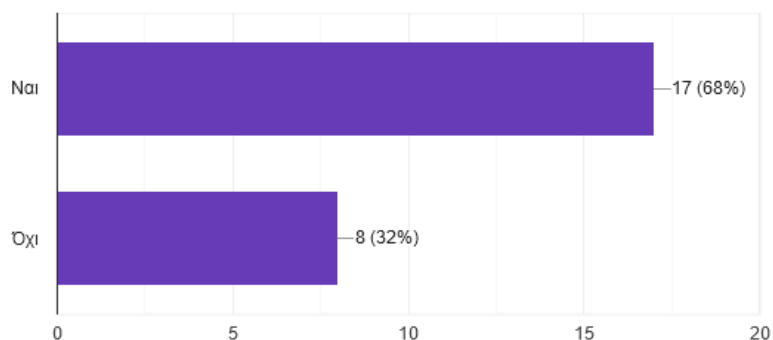
7^η ερώτηση: «Θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιο από αυτά;» οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αναφέρουν κάποια από τα προγράμματα πρόληψης που γνωρίζουν. Εδώ είναι ορθό να επισημανθεί πως η συγκεκριμένη ερώτηση δεν είναι υποχρεωτική. Συνεπώς 5 συμμετέχοντες απάντησαν:

- 1)Κέντρα απεξάρτησης
- 2)Εντός κ εκτός
- 3)Υποχρεωτική παρακολούθηση παραβατών από κοινωνικούς λειτουργούς κ ψυχολόγους.
- 4)Μαθήματα οδικής συμπεριφοράς από την τροχαία.
- 5)Λειτουργική θεραπεία της οικογένειας
- 6)Ψυχιατρικές δομές παιδιατρικής νοσοκομείων όπως μονάδα εφηβικής Υγείας ΠΑΙΔΩΝ

8^η ερώτηση:

Γνωρίζετε τον ρόλο της διεπιστημονικής προσέγγισης σε προγράμματα Θεραπείας;

25 απαντήσεις

Οι ερωτηθέντες σε μεγάλο ποσοστό 68% έχουν γνώσεις σχετικά με τον τρόπο που λειτουργεί η διεπιστημονική ομάδα στην θεραπεία της νεανικής παραβατικότητας.

9^η ερώτηση: «Θα μπορούσατε να προτείνετε κάποια δράση παρέμβασης στην θεραπεία η οποία θεωρείτε πως δεν εφαρμόζεται και θα έπρεπε να εφαρμοστεί;» Οι συμμετέχοντες Κλήθηκαν να απαντήσουν και να προτείνουν μία δράση που ακόμα δεν έχει εφαρμοστεί ώστε να εμπλουτιστεί η θεραπευτική παρέμβαση και να γίνει πιο αποτελεσματική στην μείωση του φαινομένου.

Συγκεκριμένα απάντησαν:

- 1)Όχι
- 2)Ενημέρωση
- 3)Διαμεσολάβηση
- 4)Η διεπιστημονική συνεργασία ανάμεσα σε όλα τα πλαίσια για τις ανάγκες του κάθε εξυπηρετούμενου
- 5)κοινωνικής εργασίας
- 6)Θα έπρεπε τα άτομα αυτά να έχουν την δυνατότητα να κάνουν ψυχοθεραπεία/ψυχανάλυση για να μπορέσουν να λύσουν προβλήματα που τα οδήγησαν στο να έχουν παραβατική συμπεριφορά.
- 7)Οικογενειακή θεραπεία
- 8)Η οικογενειακή θεραπεία
- 9)Παρέμβαση στον άξονα οικογένεια, σχολείο, παρέα.
- 10)όχι, μόνο αν διαβάσω σχετική βιβλιογραφία
- 11)Ολιστική προσέγγιση του νέου μαζί με την οικογένειά του
- 12)Να αποφευχθεί με κάθε τρόπο ο στιγματισμός που θα υποστεί ο νέος και θα τον επηρεάσει στη μετέπειτα ζωή του
- 13)Δεν γνωρίζω
- 14)Street work
- 15)Κοινωνική εργασία με οικογένεια και επιδόματα σε όσους το έχουν ανάγκη

16) Ταξίδια

17) Πρόγραμμα ενίσχυσης της ψυχοκοινωνικής στήριξης της οικογένειας στα πλαίσια της κοινότητας, προκειμένου σε πρώτο στάδιο να γίνεται αντιληπτό το αν υπάρχουν παράγοντες που δυσχεραίνουν την εκμάθηση και εφαρμογή των κοινωνικών κανόνων και αξιών εκ μέρους των γονέων στα παιδιά και σε ένα δεύτερο στάδιο να προσφέρεται στήριξη στους γονείς προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικοί

18) Να βλέπει ο νέος με παραβατική συμπεριφορά την ενδεχόμενη κατάληξη του με την επίσκεψη σε κάποιο σωφρονιστικό ίδρυμα

19) Υποχρεωτική συμβουλευτική γονέων πιο συστηματικά... Ομάδες πιο προσωπικές

20) Ομάδες ομότιμων

21) Δεν θα ήθελα να αναφέρω

22) Οικογενειακή θεραπεία

23) Δημιουργία κατάλληλων υποδομών, χώρων για θεραπεία.

24) Δεν ξέρω

25) -

6.6. Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα απαντήθηκε από 25 συμμετέχοντες, οι οποίοι ήταν φοιτητές και απόφοιτοι κοινωνικοί λειτουργοί. Όσον αφορά την πρώτη ομάδα ερωτήσεων, η οποία περιλαμβάνει τα κοινωνικά - δημογραφικά χαρακτηριστικά, το δείγμα μας αποτελείται από 22 γυναίκες και 3 άνδρες. Η αναλογία αυτή δεν θα πρέπει να μας ξαφνιάζει (88% γυναίκες, 12% άνδρες) από τη στιγμή που μέχρι και σήμερα η κοινωνική εργασία θεωρείται ένα επάγγελμα το οποίο απαρτίζεται από γυναίκες. Στην δημιουργία της συγκεκριμένης αντίληψης συνέβαλε και η φύση του επαγγέλματος, το οποίο αρχικά ξεκίνησε με τη μορφή φιλανθρωπίας, προκειμένου να βοηθηθούν οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ρόλο τον οποίο αναλάμβαναν κατά κύριο λόγο οι γυναίκες.

Το 68% του δείγματός μας ανήκει στη ηλικιακή ομάδα των 20-30 ετών, το 16% στην ηλικιακή ομάδα 31-40, το 12% στην 41-50 και τέλος ένα 4% στην ηλικιακή ομάδα 51+. Οι ποικίλες ηλικιακές ομάδες αιτιολογούνται από το γεγονός πως η έρευνά μας απευθυνόταν σε φοιτητές αλλά και απόφοιτους κοινωνικούς λειτουργούς. Εμβαθύνοντας, όσον αφορά την εθνικότητα του δείγματος, το 95,8% δήλωσε ότι προέρχεται από την Ελλάδα και ένα ποσοστό 4,2% από την Αλβανία.

Ο αμέσως επόμενος τομέας των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος αποτελείται από τα οικογενειακά χαρακτηριστικά. Από την απαντήσεις των συμμετεχόντων φάνηκε πως το 72% είναι άγαμοι, αμέσως μετά ακολουθούν οι έγγαμοι σε ποσοστό 20% και τέλος ένα 8% του δείγματος βρίσκεται σε διάσταση.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η έρευνά μας απευθύνεται σε φοιτητές και απόφοιτους κοινωνικούς λειτουργούς. Το 84% των συμμετεχόντων ανήκει στο προπτυχιακό επίπεδο σπουδών κοινωνικής εργασίας ενώ μόλις το 16% έχει ήδη ολοκληρώσει τον κύκλο σπουδών του.

Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων αφορά τη νεανική παραβατική συμπεριφορά και η πρώτη υποενότητα ερωτήσεων αφορά τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τον όρο της νεανικής παραβατικότητας. Με βάση τις απαντήσεις των κοινωνικών λειτουργών στην ανοιχτού τύπου ερώτηση αυτή, έγινε αντιληπτό το γεγονός πως το 76% του δείγματος ορίζει την νεανική παραβατικότητα ως μια αποκλίνουσα συμπεριφορά η οποία αντιβαίνει τους νόμους και τους κοινωνικούς κανόνες και διαπράττεται από ανηλίκους. Από την άλλη πλευρά ένα ποσοστό 24% δήλωσε πως η νεανική παραβατικότητα είναι οποιαδήποτε συμπεριφορά παραβαίνει τους νόμους και ότι στην παράβαση προβαίνουν άτομα κατά τη περίοδο της εφηβείας η κατά την ηλικιακή ομάδα 15- 24 ετών.

Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν με μια κλειστού τύπου ερώτηση, για το ποιες ηλικιακές ομάδες πιστεύουν ότι περιλαμβάνει η νεανική παραβατική συμπεριφορά. Οι επιλογές οι οποίες του δόθηκαν ήταν οι εξής: 8-12,13-18,18-21 καθώς και όλα τα παραπάνω. Το 64% δήλωσε την επιλογή «όλα τα παραπάνω», ενώ παρατηρήθηκε μια ισοψηφία απαντήσεων για την ηλικιακή ομάδα 13-18 και 18-21 όπου αυτές οι δύο απαντήσεις επιλέχθηκαν σε ποσοστό 16% η κάθε μία. Τέλος, ένα 4% θεωρεί πως η νεανική παραβατικότητα αφορά την ηλικιακή ομάδα 8-12 ετών.

Εν συνεχεία, τέθηκε το ερώτημα για το αν κάθε μορφή επιθετικής ή αντικοινωνικής συμπεριφοράς είναι ταυτόχρονα και παραβατική. Το 84% των κοινωνικών λειτουργών δήλωσε «όχι», δηλαδή ότι κάθε μορφή επιθετικής ή αντικοινωνικής συμπεριφοράς δεν είναι ταυτόχρονα και παραβατική, ενώ μόνο το 16% συμφώνησε με την άποψη αυτή. Όλοι οι συμμετέχοντες, δηλαδή το 100% του δείγματος, συμφώνησε με την άποψη ότι παράγοντες όπως η ψυχολογία, κοινωνία, περιβάλλον και οικονομία συμβάλλουν στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών από τους νέους.

Στην ερώτηση για το ποια εγκλήματα είναι ικανός να διαπράξει ένας νέος, το 40% απάντησε την επιλογή «εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας», το 28% «εγκλήματα κατά της ζωής», ένα ακόμη 28% «εγκλήματα κατά της γενετήσιας φύσης και ένα τελευταίο 28% «ηλεκτρονικό έγκλημα». Το 32% θεωρεί πως ένας νέος μπορεί να προβεί σε εγκλήματα δίχως θύματα, το 20% δήλωσε το οργανωμένο έγκλημα, το 16% δήλωσε την τρομοκρατία και ένα να 4% τα εγκλήματα λευκού. Τέλος, το 64% επέλεξε την απάντηση «όλα τα παραπάνω» που αυτό σημαίνει ότι ένας νέος μπορεί να προβεί σε όλου αυτού του είδους εγκληματικές πράξεις.

Τέλος, στην ερώτηση «σε τι βαθμό θεωρείτε πως έχουν ατομική ευθύνη οι νέοι όταν προβαίνουν σε παραβατική πράξη», η απάντηση ήταν σε μορφή κλίμακας 1-5 με το 1 να αντιπροσωπεύει το καθόλου και το 5 το απόλυτα. Από τους συμμετέχοντες το 78% δήλωσε πως οι νέοι έχουν ένα σημαντικό ποσό ευθύνης όταν εκδηλώνουν παραβατικές πράξεις, στην κλίμακα 3 και 4. Μόνο ένα 4% δήλωσε πως οι νέοι έχουν την απόλυτη ευθύνη για τις πράξεις τους ενώ ένα 16 και 12% θεωρεί πως έχει ελάχιστη η και καθόλου ατομική ευθύνη για τις πράξεις του.

Οι απαντήσεις οι οποίες δόθηκαν σχετικά με το ερευνητικό μας ερώτημα στο σημείο αυτό σχετικά τις αντιλήψεις οι οποίες περικλείουν νεανική παραβατικότητα, ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικές από την άποψη ότι οι συμμετέχοντες κοινωνικοί λειτουργοί είχαν μια σφαιρική και περιεκτική άποψη σχετικά με το φαινόμενο της παραβατικής συμπεριφοράς. Με βάση το 72% του δείγματος η νεανική παραβατικότητα ορίζεται ως μια αποκλίνουσα συμπεριφορά η οποία αντιβαίνει τους νόμους και τους κοινωνικούς κανόνες και διαπράττεται από ανηλίκους.

Η τρίτη ομάδα ερωτήσεων οι κοινωνικοί λειτουργοί απόφοιτοι και μη καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις οι οποίες αφορούν τη συμβολή της οικογένειας στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών. Αναλυτικότερα, το 100% των συμμετεχόντων θεωρεί πως η οικογένεια αποτελεί πρωτογενή παράγοντα εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς σε ένα νέο. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε λογική την ομοφωνία ως προς την απάντηση αυτή, από τη στιγμή που η οικογένεια αποτελεί τον πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης και επηρεάζει σημαντικά την ανάπτυξη και την πορεία του παιδιού, ήδη από τη στιγμή της γέννησής του.

Εύλογο αποτελεί το ερώτημα «ποια είναι τα γεγονότα τα οποία είναι υπεύθυνα για την εμφάνιση της παραβατικής συμπεριφοράς μέσα στο περιβάλλον της οικογένειας;» Το ποσοστό του 12% των συμμετεχόντων δήλωσε πως η κακή ποιότητα των γονικών σχέσεων επηρεάζει την συμπεριφορά των παιδιών. Ένα ακόμη 12% θεωρεί πως η θυματοποίηση του παιδιού κατά τη περίπτωση διαζυγίου μπορεί να συμβάλλει και αυτό στην αλλαγή της συμπεριφοράς του νέου. Ένα 8% αποδίδει την αλλαγή αυτή στην αδιάφορη στάση των γονέων απέναντι στα παιδιά τους. Το 4% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η ψυχοπαθολογία των γονέων μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αλλαγή αυτή και ένα ακόμα 4% θεωρεί πως η ίδια η κουλτούρα της οικογένειας οδηγεί στην παραβατική συμπεριφορά, αφού μπορεί και η ίδια να επικροτεί την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών από τα μέλη της. Στη συνέχεια το 16% των συμμετεχόντων θεωρεί πως η έντονη και υπερπροστατευτική συμπεριφορά των γονέων ή η αδιάφορη και απορριπτική τους στάση, μπορεί αντίστοιχα να προκαλέσει την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς. Τέλος, το 40% αποδίδει την κατάσταση αυτή στις οικονομικές συνθήκες της οικογένειας ή στην κακοποίηση ενός μέλους, ενώ το 72% συμφωνεί με όλους τους παραπάνω λόγους. Κατά την ολοκλήρωση αυτής της τρίτης ομάδας ερωτήσεων οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για το αν ένα γεγονός που συμβαίνει μέσα στην οικογένεια μπορεί να αποτελέσει ορόσημο για την εκδήλωση κάποιου συγκεκριμένου είδους παραβατικής συμπεριφοράς. Το 92% δήλωσε πως συμφωνεί, ενώ μόλις ένα ποσοστό 8% είχε αντίθετη άποψη.

Σε αυτή την ομάδα ερωτήσεων τα ερευνητικά μας ερωτήματα καλύφθηκαν επαρκώς καθώς, το 100% των συμμετεχόντων θεωρεί πως η οικογένεια συμβάλλει στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς, άποψη την οποία αναζητούσαμε να δούμε σε τι βαθμό υπάρχει ως άποψη και σε άλλους κοινωνικούς λειτουργούς. Η απάντηση αυτή δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει από τη στιγμή που η οικογένεια αποτελεί τον πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης και το περιβάλλον μέσα στο οποίο το παιδί μαθαίνει κανόνες κοινωνικά αποδεκτούς, αποκτά ερεθίσματα, θέτει τις βάσεις της προσωπικότητας του κ.α. Επιπρόσθετα, όσον αφορά τους παράγοντες τους οποίους οδηγούν ένα άτομο σε παραβατική συμπεριφορά μέσα στο περιβάλλον της οικογένειας δόθηκαν ποικίλες απαντήσεις προσανατολισμένες κυρίως στη θυματοποίηση μέσω διαζυγίου, αδιάφοροι γονείς, ψυχοπαθολογία γονέων, υπερπροστατευτικοί ή απορριπτικοί γονείς, η κακοποίηση μέσα στο περιβάλλον της οικογένειας ή οι οικονομική της κατάσταση.

Η τέταρτη ομάδα ερωτήσεων, επικεντρώνεται στην έννοια της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Αξιοσημείωτο, αποτελεί το γεγονός πως το 72% των φοιτητών και απόφοιτων κοινωνικών λειτουργών έχει ακουστά την έννοια αυτή, ενώ ένα σχετικά υψηλό ποσοστό της τάξης του 28% δηλώνει άγνοια. Από την άλλη πλευρά οι συμμετέχοντες απέδωσαν αρκετά περιεκτικές απαντήσεις όσον αφορά το πως αντιλαμβάνονται την επανορθωτική δικαιοσύνη. Αναλυτικότερα, η πλειοψηφία των απαντήσεων περιελάμβανε τους όρους συνειδητοποίηση του θύτη, δικαιοσύνη του θύματος, αντιμετώπιση αποκλινουσών συμπεριφορών, εναλλακτική δικαιοσύνη, ανάληψη ευθύνης από το δράστη, κοινωφελής εργασία, επανόρθωση και δικαιοσύνη.

Στη συνέχεια το 84% των συμμετεχόντων δήλωσε πως η επανορθωτική δικαιοσύνη μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη, ενώ το 16% διαφώνησε με την άποψη αυτή. Επιπρόσθετα, για την άποψη αν η επανορθωτική δικαιοσύνη μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική από το ήδη υπάρχον ποινικό σύστημα το 92% απάντησε θετικά, ενώ το 8% είχε αντίθετη άποψη. Όσον αφορά, την ηλικία κατά την οποία θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά η επανορθωτική δικαιοσύνη το 8% δήλωσε την ηλικιακή ομάδα 12-18.

Παραμένοντας στην ίδια ομάδα ερωτήσεων σχετικά με την επανορθωτική δικαιοσύνη, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν σχετικά με την αποτελεσματικότητα της επανορθωτικής δικαιοσύνης ανάλογα με το είδος της εγκληματικής πράξης από το νέο. Με βάση της απαντήσεις έγιναν αντιληπτά τα εξής: το 33,3% θεωρεί ότι η επανορθωτική δικαιοσύνη μπορεί να είναι αποτελεσματική για εγκλήματα χωρίς θύματα όπως δημόσια μέθη, χρήση ναρκωτικών κ.α. Το 20,8% πιστεύει ότι επανορθωτική δικαιοσύνη μπορεί να λειτουργήσει σε εγκλήματα κατά της ζωής. Το 25% των συμμετεχόντων αναφέρθηκε επίσης και στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας. Το 12,5% στο ηλεκτρονικό έγκλημα και τέλος το 8,4% στα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και στα εγκλήματα λευκού κολάρου.

Τέλος το 64,4% δήλωσε πως η επανορθωτική δικαιοσύνη δεν εφαρμόζεται καθόλου στην Ελλάδα, ενώ το 36% δήλωσε χαμηλή έως μέτρια εφαρμογή.

Με άλλα λόγια, το ερευνητικό μας ερώτημα στην ομάδα ερωτήσεων που αφορούν την επανορθωτική δικαιοσύνη απαντήθηκαν ικανοποιητικά. Αναλυτικότερα, σημαντικό ποσοστό των κοινωνικών λειτουργών φοιτητών και μη, 72%, έχει επίγνωση της έννοια της επανορθωτικής δικαιοσύνης αποτέλεσμα το οποίο μας ήταν αρκετά ευχάριστο και ικανοποιητικό από την άποψη πως στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και εφαρμόσιμη η επανορθωτική δικαιοσύνη και αυτό φάνηκε και από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Επιπρόσθετα, το ερευνητικό μας ερώτημα το οποίο αφορά σε ποιου είδους εγκλήματα μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η επανορθωτική δικαιοσύνη, απαντήθηκε επίσης ικανοποιητικά καθώς λάβαμε διαφορετικές ενδιαφέρουσες απόψεις με επικρατέστερη την άποψη πως η επανορθωτική δικαιοσύνη μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά σε εγκλήματα χωρίς θύματα όπως δημόσια μέθη, χρήση ναρκωτικών κ.α.

Η πέμπτη και τελευταία ομάδα ερωτήσεων του ερωτηματολογίου περνάει στο στάδιο καινοτόμων προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης για τη νεανική παραβατική συμπεριφορά. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το δείγμα μας δεν είχε ιδιαίτερη επίγνωση προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης και αυτό φάνηκε σε ποσοστό 64%. Μόνο το 36% δήλωσε πως γνωρίζει για την ύπαρξη τέτοιου είδους προγραμμάτων. Στην ερώτηση αν θα μπορούσαν να αναφέρουν κάποιο από αυτά απάντησαν μόνο 8 από τους συμμετέχοντες με τους 3 από αυτούς να δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν να αναφέρουν κάποιο πρόγραμμα είτε πρόληψης είτε παρέμβασης. Οι υπόλοιποι 5 ανέφεραν ως προγράμματα το κλινικό παρατηρητήριο, τα προγράμματα πρόληψης εξαρτήσεων, οσελότος, σχολική διαμεσολάβηση καθώς και ψυχολόγοι στα σχολεία.

Στην αμέσως επόμενη ερώτηση για το αν τα προγράμματα τα οποία ανέφεραν είναι αποτελεσματικά 78,9% ανέφερε πως δεν είναι και μόνο το 21,1% ανέφερε πως έχουν απόδοση. Όσον αφορά τη διεπιστημονική συνεργασία που υπάρχει στα προγράμματα πρόληψης το 64% ανέφερε ότι γνωρίζει το ρόλο της συνεργασίας αυτής και το 36% δήλωσε πως δεν γνωρίζει.

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους κοινωνικούς λειτουργούς να προτείνουν προγράμματα πρόληψης τα οποία δεν εφαρμόζονται αλλά κατά τη γνώμη τους θα έπρεπε να εφαρμοστούν. Οι απαντήσεις είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες καθώς προτάθηκαν αρκετές ιδέες. Πιο συγκεκριμένα, οι απαντήσεις

ανέφεραν ως σημαντικό μέτρα πρόληψης την νεανικής παραβατικότητας, την ανάληψη από τους γονείς τον γονικό τους ρόλο, την εποπτεία, η επαφή των παιδιών με επαγγελματίες ψυχικής υγείας από την είσοδό τους στο σχολικό περιβάλλον, ενημέρωση στα σχολεία, σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ενημέρωση σχετικά με δωρεάν φορείς ψυχικής υγείας, η ένταξη στο σχολικό πρόγραμμα, προγράμματα πρόληψης των εξαρτήσεων και αντικοινωνικών συμπεριφορών, street work, ψυχολογικές υπηρεσίες στα σχολεία, οικογενειακή συμβουλευτική, καμπάνιες ενημέρωσης σχετικά με την νεανική παραβατικότητα, δημιουργία κατάλληλων δομών για υποστήριξη τόσο του ανήλικου παραβάτη όσο και της οικογένειάς του και σωστή μόρφωση των παιδιών.

Αμέσως μετά τέθηκε η ερώτηση για το εάν γνωρίζει το δείγμα μας, προγράμματα θεραπείας της νεανικής παραβατικότητας. Το 68% δήλωσε αρνητική απάντηση και το 32% θετική. Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να αναφέρουν ορισμένα από αυτά. Από τους 7 που απάντησαν την ερώτηση αυτή οι 3 ανήκαν σε εκτείνουσ που δεν γνωρίζουν κάποιο πρόγραμμα. Οι υπόλοιποι 4 ανέφεραν τα κέντρα απεξάρτησης, οικογενειακή θεραπεία, μαθήματα από την τροχαία και συστηματική παρακολούθηση του παραβάτη από ψυχολόγο ή κοινωνικό λειτουργό, καθώς και ψυχιατρικές δομές νοσοκομείων με ποιο γνωστό τον τομέα εφηβικής υγείας του νοσοκομείου «ΠΑΙΔΩΝ». Όσον αφορά τώρα τη διεπιστημονική συνεργασία που υπάρχει στα προγράμματα θεραπείας, το 68% ανέφερε ότι γνωρίζει τη λειτουργία της διεπιστημονικής συνεργασίας ενώ το 32% έφερε αρνητική απάντηση.

Ολοκληρώνοντας το ερωτηματολόγιο ζητήθηκε από τους κοινωνικούς λειτουργούς να προτείνουν προγράμματα θεραπείας τα οποία δεν εφαρμόζονται αλλά κατά τη γνώμη τους θα έπρεπε να εφαρμοστούν. Ακόμα και σε αυτή την ερώτηση οι προτάσεις που αναφέρθηκαν παρουσιάζουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Οι ερωτώμενοι παρέθεσαν ως τρόπους θεραπείας την ενημέρωση, την διαμεσολάβηση, τη διεπιστημονική συνεργασία προκειμένου να καλύπτονται οι ανάγκες των εξυπηρετούμενων, η κοινωφελής εργασία, η οικογενειακή θεραπεία, street work, επίσκεψη με τον παραβάτη σε κάποιο σωφρονιστικό ίδρυμα προκειμένου να δει τις συνέπειες της πράξης του, δημιουργία κατάλληλων χώρων για θεραπεία καθώς και παρέμβαση στο τρίπτυχο οικογένεια-σχολείο-παρέα.

Τα ερευνητικά μας ερωτήματα στην πέμπτη και τελευταία ομάδα ερωτήσεων δεν απαντήθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό. Δυστυχώς, όπως έγινε φανερό από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων το 64% των κοινωνικών λειτουργών δεν έχει γνώση των προγραμμάτων πρόληψης για τη νεανική παραβατική συμπεριφορά. Οι απαντήσεις και οι προτάσεις προγραμμάτων οι οποίες λάβαμε ήταν σημαντικά περιορισμένες, γεγονός που ίσως να υποδηλώνει τη μη επαρκή εκπαίδευση αλλά και ενημέρωση των κοινωνικών λειτουργών για το φαινόμενο αυτό, απόφοιτοι και μη. Βέβαια, οι απαντήσεις οι οποίες αφορούσαν την ερώτηση εάν έχουν να προτείνουν οι ίδιοι κάποιο πρόγραμμα πρόληψης οι απαντήσεις ήταν εμφανώς περισσότερες και πιο ικανοποιητικές, εστιασμένες περισσότερο στη συμβολή του σχολείου και της οικογενειακής συμβουλευτικής. Επιπρόσθετα, το 68% των συμμετεχόντων δεν είχαν επίγνωση προγραμμάτων θεραπείας, γεγονός το οποίο μας προβλημάτισε καθώς, τελικά σημαντικό ποσοστό κοινωνικών λειτουργών δεν έχει επίγνωση ούτε για την ύπαρξη προγραμμάτων πρόληψης αλλά ούτε και παρέμβασης για ένα τόσο σημαντικό φαινόμενο μέσα στην κοινωνία μας.

6.7 Συμπεράσματα.

Η έρευνα αυτή δημιουργήθηκε με σκοπό να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των φοιτητών και απόφοιτων κοινωνικών λειτουργών σχετικά με το τι αντίληψη έχουν διαμορφώσει οι ίδιοι γύρω από τη νεανική παραβατικότητα, την επανορθωτική δικαιοσύνη, τι γνώσεις έχουν για τα προγράμματα πρόληψης και θεραπείας αλλά και τι θα πρότειναν οι ίδιοι να εφαρμοστεί στα προγράμματα για πρόληψη και θεραπεία της νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς.

Με βάση λοιπόν τα αποτελέσματα της έρευνας τα οποία αναλύθηκαν παραπάνω προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

- Το 72% των φοιτητών και απόφοιτων κοινωνικών λειτουργών ορίζει τη νεανική παραβατική συμπεριφορά, ως μια αποκλίνουσα συμπεριφορά η οποία παραβαίνει τους νόμους και τους κοινωνικούς κανόνες και πραγματοποιείται από ανήλικα και νεαρά άτομα.
- Χαρακτηρίστηκε ως νεανική παραβατική συμπεριφορά μια πράξη η οποία παραβαίνει τους νόμους και σε αυτή προβαίνουν άτομα κατά τη περίοδο της εφηβείας ή κατά την ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών. Επικρατεί γενικότερα η άποψη πως είναι μια πράξη η οποία αντιβαίνει τους νόμους και τους κοινωνικούς κανόνες, απλώς παρατηρείται με βάση τους ορισμούς που δόθηκαν, διαφορετική άποψη σχετικά με την ηλικιακή ομάδα την οποία περιλαμβάνει ο όρος «νεανική».
- Το 64% πιστεύει πως οι ηλικιακές ομάδες οι οποίες περικλείει ο όρος «νεανική παραβατικότητα περιλαμβάνει τις ηλικίες από 8-21 ετών. Στο σημείο αυτό φάνηκε, σημαντικό ποσοστό να επιλέγει το σωστό θεωρητικά ηλικιακό φάσμα το οποίο περιλαμβάνει η νεανική παραβατικότητα.
- Η παραβατική συμπεριφορά από τους νέους μπορεί να προκληθεί από ψυχολογικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντολογικούς και οικονομικούς παράγοντες, άποψη η οποία υποστηρίχθηκε ομόφωνα από τους συμμετέχοντες. Το ΨΥ παραπάνω συμπέρασμα επιβεβαιώνεται και από τη βιβλιογραφία.
- Οι νεαροί παραβάτες έχουν την δυνατότητα να προβούν σε πολλών ειδών εγκλήματα (εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, κατά της ζωής, κατά της γενετήσιας ελευθερίας, τρομοκρατία, ηλεκτρονικό έγκλημα, εγκλήματα λευκού κολάρου, οργανωμένο έγκλημα καθώς και τα εγκλήματα χωρίς θύματα. Από τους συμμετέχοντες μας έδειχνε να συμφωνεί με αυτή την άποψη το 64%. Το αμέσως επόμενο ποσοστό (32%) κατέδειξε ότι οι νεαροί παραβάτες προβαίνουν σε εγκλήματα χωρίς θύματα. Βιβλιογραφικά, στο θεωρητικό μας μέρος, επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι οι νέοι προβαίνουν κυρίως σε εγκλήματα χωρίς θύματα (70%) με βάση προγενέστερη έρευνα στην Ελλάδα. Αυτού του είδους εγκλήματα αφορούν την παραβίαση των κανόνων οδικής κυκλοφορίας, η χρήση ναρκωτικών ουσιών, η παράνομη είσοδος στην χώρα και η επαιτεία.
- Παρατηρούμε επίσης ότι η οικογένεια διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς.
- Παράγοντες όπως: η κακή ποιότητα των σχέσεων μέσα στην οικογένεια, περιστατικά κακοποίησης, η θυματοποίηση του παιδιού, η αδιάφορη ή έντονη αντιμετώπιση του παιδιού αναφορικά με τις σχολικές του επιδόσεις, η έντονη/υπερπροστατευτική ή η αδιάφορη/απορριπτική στάση του γονιού απέναντι στο παιδί, η κουλτούρα της οικογένειας, οι οικονομικές συνθήκες και οι ψυχοπαθολογία των γονέων, συμβάλλουν στην εκδήλωση και ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς από τους νέους.
- Από την έρευνά μας φάνηκε ακόμη πως η έννοια της επανορθωτικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα ήταν γνωστή για το μεγαλύτερο αριθμό του δείγματός μας.
- Οι εναλλακτικές μορφές δικαιοσύνης μπορούν να εφαρμοστούν και θεωρούνται πιο αποτελεσματικές σε σχέση με το ήδη υπάρχον ποινικό σύστημα. Βέβαια, στην Ελλάδα δε λαμβάνουν ιδιαίτερη εφαρμογή.

- Προκύπτει η άποψη πως εφαρμόζεται κυρίως όσον αφορά εγκλήματα κατά της ζωής και κατά της ιδιοκτησίας.
- Η ύπαρξη προγραμμάτων πρόληψης είναι σχεδόν άγνωστη πληροφορία για φοιτητές και απόφοιτους κοινωνικούς λειτουργούς.
- Αντίθετα, στο να προτείνουν οι ίδιοι οι φοιτητές και απόφοιτοι κοινωνικοί λειτουργοί προγράμματα που θεωρούν ότι δεν υπάρχουν αλλά θα έπρεπε, η συμμετοχή ήταν πολύ μεγαλύτερη, με πιο συχνή πρόταση την συνεργασία με επαγγελματίες ψυχικής υγείας.
- Στην ερώτηση για το αν γνωρίζουν κάποιο πρόγραμμα θεραπείας της νεανικής παραβατικότητας, απάντησαν μόνο οι 5 από τους 25 συμμετέχοντες.
- Τέλος, στο να προτείνουν οι ίδιοι οι κοινωνικοί λειτουργοί προγράμματα απάντησαν 21 συμμετέχοντες και πρότεινα διάφορες ιδέες με πιο συχνή απάντηση, την οικογενειακή θεραπεία.

Συνοψίζοντας λοιπόν, αξίζει να αναφέρουμε ότι η οικογένεια ως πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς από τους νέους. Για το λόγο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, οι γονείς να αναλάβουν το γονικό τους ρόλο, παρέχοντας στα παιδιά σαφή όρια και σωστή διαπαιδαγώγηση. Επιπρόσθετα, η επανορθωτική δικαιοσύνη στην Ελλάδα δεν εφαρμόζεται στο ίδιο βαθμό με άλλες χώρες του εξωτερικού και αυτό αποτελεί ένα ακόμα αντικείμενο διερεύνησης για κάποια μελλοντική έρευνα η οποία ενδεχομένως να εξετάζει τους λόγους για τους οποίους δεν λαμβάνει ενεργή εφαρμογή στη χώρα μας. Επίσης, από τα ευρήματα της έρευνας έγινε αντιληπτό το γεγονός πως αρκετοί φοιτητές και απόφοιτοι κοινωνικοί λειτουργοί δεν γνωρίζουν προγράμματα πρόληψης και θεραπείας της νεανικής παραβατικότητας, γεγονός το οποίο θα πρέπει να μας προβληματίζει από τη στιγμή που οι μέρες που διανύουμε πλήττονται και κοινωνικά και η ενημέρωση σε ένα τόσο σημαντικό και ιδιαίτερο φαινόμενο είναι ελλιπής.

Βιβλιογραφικές Πηγές.

Αλεξιάδης, Σ. (2011). Εγκληματολογία (Ε ed.). ΣΑΚΚΟΥΛΑ.;

Άρθρο 78 Ποινικού Κώδικα Κοινωφελής Εργασία, Έκτο Κεφάλαιο - Η έκτιση των ποινών και των μέτρων ασφαλείας - Ι. Γενικές διατάξεις

Αρτινοπούλου, Β. (2011). «Οι “γκρίζες ζώνες” της αποκαταστατικής δικαιοσύνης», στον Τιμητικό Τόμο για τον Ι.Φαρσεδάκη, τόμος Ι, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 755-774

Αρτινοπούλου, Β. (2010). “ Επανορθωτική Δικαιοσύνη – Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοκόν συστημάτων, σελ. 100

Αυγουστή Α. Μουστάκα Δ. (2020). Πόσο φιλική στους ανήλικους είναι η ελληνική δικαιοσύνη; (<https://www.athina984.gr/2020/08/06/poso-filiki-stoys-anilikoys-einai-i-elliniki-dikaiosyni/>)

Βάρκα- Αδάμη, Α. (2016). Εισαγωγή στο Αστικό Δίκαιο (4η ed.). Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Γασπαρινάτου, Μ. (2020). Νεανική Παραβατικότητα & Αντεγκληματική πολιτική. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Γεωργιάδης, Σ., Βυζάκου Σ., Παπαστυλιανού Ν. (2009). Η συσχέτιση της βίας ενάντια στα παιδιά μέσα στην οικογένεια, με την νεανική παραβατικότητα,Ετοιμάστηκε για τη συμβουλευτική επιτροπή πρόληψης και καταπολέμησης της βίας στην οικογένεια.

http://www.familyviolence.gov.cy/upload/research/erevna_2009june_aksiologisi.pdf

Γεωργούλας, Σ. (2000). Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα: Κοινωνική αναπαράσταση και αντιμετώπιση.Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γεωργούλας, Σ. (2009).. Παρέκκλιση Ανηλίκων. ΚΨΜ.

Γιαννοπούλου, Ι., & Τσομπάνογλου, Γ. (2003). Νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα. Echephalos.

Γιώτσα, Α. (2015). Δομή και λειτουργία της ελληνικής οικογένειας: Ομοιότητες και διαφορές με τη μορφή της οικογένειας σε άλλες χώρες. Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 3, 25-41. doi:<https://doi.org/10.12681/jret.96>

Γιώτσα, Α., Μακρή, Ε., Κούτελου, Σ., Σταματελάτου, Α., Χαβρεδάκη, Α. (2015).

Συστημική θεώρηση οικογένειας και ομάδες συμβουλευτικής γονέων. Επιστημονική

Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 4, 4-24.

doi:10.12681/jret.8684

Γκιαούρης Κ. (2008). «Οι νέες τεχνολογίες των μονάδων πρόνοιας. Η περίπτωση των κοινωνικών υπηρεσιών των σωφρονιστικών καταστημάτων». Τ.Ε.Ι Καλαμάτας, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας

Γκιούρλια, Κ., Σκιαθίτου, Α., Τεφρωνίδης, Ι. (2014). Οι τρόποι διαπαιδαγώγησης που ασκούν οι γονείς σε παιδιά προεφηβικής ηλικίας και κατά πόσο επηρεάζουν την μετέπειτα ψυχοσυναισθηματική τους ανάπτυξη. (Πτυχιακή εργασία) Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η πρόληψη της νεανικής εγκληματικότητας, οι τρόποι αντιμετώπισής της και ο ρόλος της δικαιοσύνης των ανηλίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση». (15.4.2006). Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Retrieved May 9, 2009, from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52006IE0414&from=ES#ntr1-C_2006110EL.01007501-E0001.

Δελαβέκουρα, Ε. (2017). «Το αναμορφωτικό μέτρο της κοινωφελούς εργασίας στους ανήλικους παραβάτες». Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Δημόπουλος, Χ. (1998). Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις

Δημόπουλος, Χ. (2009). Εισηγήσεις εγκληματολογίας. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Ενσυναίσθηση (2021). Wikipedia

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BD%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CF%83%CE%B8%CE%B7%CF%83%CE%B7>

Ζαχαράκη, Β. (2018). «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη και Διαμεσολάβηση: Εργαστήριο Παντείου Πανεπιστημίου». Τεύχος 6, crime times.

Ζουλινάκη, Α, & Μάστορα, Δ Η. (n.d.). Ευρωπαϊκές Καλές Πρακτικές για τη μείωση της παραβατικότητας ανηλίκων. Retrieved from http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1863&I

Ηλιάδου, Μ.(2018). «Οι γεωγραφικές διαστάσεις του σωφρονιστικού θεσμού: το

παράδειγμα της παροχής κοινωφελούς εργασίας στην Ελλάδα

και διεθνώς». Πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Γεωγραφίας.

Κακούρος, Ε, & Μανιαδάκη, Κ. (2006). Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρλάνος.

Καλαντζή- Αζίτζι, Α., & Ζαφειροπούλου, Μ. (2011). Προσαρμογή στο σχολείο (Προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς στο σχολείο). Πεδίο.

Κατσίρας, Λ. (2008). Ανήλικοι Παραβάτες, ο ρόλος της εκπαίδευσης και της συμβουλευτικής παρέμβασης. Αθήνα, Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly 30/12/2021 13:53:33 EET – 178.59.212.196

Κασιμάτη, Ρ., Γεωργούλας, Σ., Παπαϊωάννου, Μ., & Πρανταλός, Ι. (2013). Κοινωνιολογία (Γ' ΓΕΛ κατεύθυνση ανθρωπιστικών σπουδών). Αθήνα: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ « ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».

Κερασιώτη, Α. (2008). Ομάδες εκπαίδευσης γονέων για παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας με προβλήματα συμπεριφοράς – Πιλοτική ανοικτή κλινική μελέτη. ΙΕΣΘ, Αθήνα.

Κοκκέβη, Α., Φωτίου Α., Σταύρου Μ., Ξανθάκη Μ., Καναβού Ε.(2010) . Η οικογένεια των εφήβων.

Έφηβοι, Συμπεριφορά & Υγεία, Πανελλήνια Έρευνα σε μαθητές 2010, ΕΠΙΨΥ

https://www.epipsi.gr/images/Documents/HBSC/Fylladia2010/02_HBSC_2010_EPIPSI_2011.pdf

Κλιάνης ,Ε. Ν.(2012).”Η κοινοφελής εργασία πριν και μετά τον ν. 3904/2010”. Διπλωματική Εργασία, Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο, Νομική Σχολή, Τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Α.Π.Θ.

Κουνδουράκη, Σ., Λυκάκη, Ι., Μαλαδένης, Π., Μαυροζούμη, Σ. (2004). Συγκριτική μελέτη της Παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων 10-15 ετών στην Ορεινή και Αστική Κρήτη (Πτυχιακή Εργασία). Σχολή Επαγγελματιών Υγείας Και Πρόνοιας, Τμήμα: Κοινωνικής Εργασίας,Α.Τ.Ε.Ι.

Κουράκης, Ν. (1999). Έφηβοι Παραβάτες και Κοινωνία. Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλα.

Κουτουβίδης, Ν, & Μηνογιάννη, Α. (2003). Αιτιοπαθογενετικές θεωρίες της εγκληματικής συμπεριφοράς. Ψυχιατρική. Retrieved 2003+, from <http://www.psychiatriki-journal.gr/documents/psychiatry/14.3-GR-32.pdf?fbclid=IwAR0no8fC4aVGAHRSxGS1twPRPIPGYYZmAN26UGmGaMXt1FOqYhYqzQo0f-E>

Κουτουβίδης, Ν, Μηνογιάννη, Α, & Βάρσου, Σ. (n.d.). Η συμβολή της Θεωρίας της Προσωπικότητας στην κατανόηση της εγκληματικής συμπεριφοράς. Encephalos. Retrieved 2004, from <http://www.encephalos.gr/full/41-2-04g.htm>

Κουτσούκη, Α., Μυστακίδου Π., Πετροπούλου, Φ.(2020). Ο ρόλος της οικογένειας στην ανάπτυξη του παιδιού. (Πτυχιακή Εργασία) Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Αγωγής και Υγείας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Μαγγανάς, Α. (2019). «Επανορθωτική δικαιοσύνη (restorative justice) ως μέσον επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης1».

Μακρή – Μπότσαρη, Ε. (2008). Σύγχρονα προβλήματα εφηβείας,. (Πτυχιακή εργασία), Παιδαγωγική επιμόρφωση εκπαιδευτικών του ΟΑΕΔ, ΕΚΠΑ

Μαλλούχου, Α. (2014). «Επανορθωτική δικαιοσύνη: Μια εναλλακτική προσέγγιση στη μεταχείριση των ανήλικων παραβατών.Ο θεσμός της διαμεσολάβησης και ο ειδικοπροληπτικός ρόλος του Επιμελητή Ανηλίκων», Μεταπτυχιακή εργασία, Κοινωνικές Διακρίσεις, Μετανάστευση, Ιδιότητα του Πολίτη, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής , Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Μπατζέλη Κ.. (2007). Έκθεση σχετικά με τη παραβατικότητα των ανηλίκων ο ρόλος της γυναίκας, της οικογένειας και της κοινωνίας. (2007/2011(INI))

Νημά, Ε. (2000). Οικογενειακή κοινωνικοποίηση και ανάπτυξη της δημιουργικότητας κατά την παιδική ηλικία. Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού, 4, 66-75.

doi:<https://doi.org/10.12681/icw.18138>

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ: ν.3189/2003 ΦΕΚΑ´ 243/21.10.2003

Παπαχριστόπουλος Ν., Σαμαρτζή Κ. (2012). Οικογένεια και νέες μορφές γονεϊκότητας, Orportuna

Παρασκευόπουλος, I.N. (1985). Λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια σε σχέση με το παιδί. Εξελικτική ψυχολογία, Προσχολική ηλικία, Τόμος 2, σελ. 144, Αθήνα

Σπινέλλη, Κ. (2007). Επιστ. Επιμ. στο : Στηρίζοντας τον ανήλικο Παραβάτη. Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλα

Στατιστικές εγκλημάτων. (n.d.). Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive%3ACrime_statistics%2Fel&oldid=257764#.CE.A3.CF.8D.CE.BD.CE.BF.CE.BB.CE.BF_.CF.84.CF.89.CE.BD_.CE.B5.CE.B3.CE.BA.CE.BB.CE.B7.CE.BC.CE.AC.CF.84.CF.89.CE.BD_.CF.80.CE.BF.CF.85_.CE.BA.CE.B1.CF.84.CE.B1.CE.B3.CF.81.CE.AC.CF.86.CE.B7.CE.BA.CE.B1.CE.BD

Στριγγάρη, Δ. (2019). Συναισθηματική νοημοσύνη και ο ρόλος των γονιών και των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξή της.

<https://www.psychologynow.gr/arhra-psyxologias/prosopikotita/synaisthimatiki-noimosyni/6931-synaisthimatiki-noimosyni-kai-o-rolos-ton-gonion.html>

Χατζηχρήστου, Χ Γ. (2015).. Πρόληψη και προαγωγή της ψυχικής υγείας στο σχολείο και στην οικογένεια. Gutenberg.

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές πηγές.

Akbar A., Koohsar H, Bonab B.G. (2011). Relation between Emotional Intelligence and Behavioral Symptoms in Delinquent Adolescents.

Alavi, M., Mehrihezad, S.A., Amini, M., & Parthaman Singh, M.K. a/p.(2017). Family functioning and trait emotional intelligence among youth. Health Psychology Open, 4(2), 1-5. doi:10.1177/2055102917748461

Aoki, Y., Inokuchi, R., Nakao, T., & Yamasue, H. (2013). Neural bases of antisocial behavior: A Voxel-based meta-analysis. Social Cognitive and Affective Neuroscience, 9(8), 1223-1231. doi:10.1093/scan/nst104

Baumrind, D. (1967). Effects of authoritative parental control on child behavior. Child Development, pp.887-907.

Bazemore, G., Walgrave, L. (1999). "Restorative juvenile justice: Repairing the harm of youth crime". Monsey (N.Y.) Criminal Justice Press, σελ. 25-74.

Benett et.all.(2017). A realist synthesis of social connectivity interventions during transition to parenthood: The value of relationships. Applied Nursing Research, 34, 12–23. doi:10.1016/j.apnr.2016.11.00

Blewitt et.all.(2018). Social and Emotional Learning Associated With Universal Curriculum-Based Interventions in Early Childhood Education and Care Centers A Systematic Review and Meta-analysis. doi:10.1001/jamanetworkopen.2018.

Bester, S. & Malan-Van Rooyen, M. (2015). Emotional Development, Effects of Parenting and Family Structure on. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), 438-444. doi:10.1016/B978-0-08-097086-8.23048-1

Bouma E.M.C., Ormel J., Verhulst F.C., Oldehinkel A.J. (2008). Stressful life events and depressive problems in early adolescent boys and girls: The influence of parental depression, temperament and family environment. *J of Affect Dis*, 105: 185-193.

Cole, M. & Cole, S. (2001). Η ανάπτυξη των παιδιών. Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση παιδική ηλικία. Τόμος Β'. Τυπωθήτω, Αθήνα, 535-542.

Coleman, J. C. (2013). ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ. (Μ Κουλεντιανού, Trans.). GUTENBERG.

Chamberlain P., Rosicky J.G. (1995). The effectiveness of family therapy in the treatment of adolescents with conduct disorders and delinquency. Oregon Social Learning Center, *Journal of Marital and Family Therapy* 1995, Vol. 21, NO. 4, 441-459. doi:10.1111/j.1752-0606.1995.tb00

Daly, K. (2015). What is Restorative Justice? Fresh Answers to a Vexed Question. *Victims & Offenders*. 11(1), 9–29. doi:10.1080/15564886.2015.11077

Douglas, T. Mary, H. (2008). “Making Things Right: Meaningful Community Service for Juvenile Offenders”. National Center for Juvenile Justice.

Fletcher A., Steinberg L., Sellers E. (1999). Adolescents' well-being as a function of perceived inter-parental consistency. *J Marriage & Family*, 61: 599-610.

Giddens, A. (2009). Κοινωνιολογία, Τσαούσης Γ., Δ., (Επιμ.) Κοινωνικοποίηση σελ.76 &78-79 Gutenberg.

Giddens, A. (2009). Κεφάλαιο 8: Παρέκκλιση και έγκλημα. In *Κοινωνιολογία*.(B' ed., pp. 247-296). Gutenberg.

Goleman, D. (2011). Συναισθηματική Νοημοσύνη, Νέστορος Ν. Ιωάννης, Ξενάκη Χρύσα (Επιμ.) Κεφ. 12 “Το χωνευτήρι της οικογένειας” σελ. 267-280 & “Πως να μεγαλώσετε έναν παλικάρά”. Σελ. 277. Πεδίο.

Halle, T. G. & Darling-Churchill, K. E. (2016). Review of measures of social and emotional development. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 45, 8-18. doi:10.1016/j.appdev.2016.02.003

Hanson M.D., Chen E. (2007). Socioeconomic status and health behaviors in adolescence: a review of the literature. *J Behav Med*, 30:263-285.

Harland P., Reijneveld S.A., Brugman E., Verloove-Vanhorick S.P., Verhulst F.C. (2002). Family factors and life events as risk factors for behavioural and emotional problems in children. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 11:176-84

Katanani, H.J. & Mas'oud, A.A. (2017). The relation between the emotional intelligence of children and their mothers. *Global Journal of Educational Foundation*. 5(4), 378-390. Ανακτήθηκε από: <http://www.globalscienceresearchjournals.org>

- Maccoby, E., & Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family, Parent-child interaction. New York: Wiley
- Marshall, T. (1996) .«The evolution of Restorative Justice in Britain». European Journal of Criminal Policy and Research, Vol. 4 No 4, σελ. 37.
- Mollborn, S., Fomby, P., & Dennis, J. A. (2010). Who Matters for Children’s Early Development? Race/Ethnicity and Extended Household Structures in the United States. Child Indicators Research, 4(3), 389–411. doi:10.1007/s12187-010-9090-2
- McKinney C., Renk K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers: Implications for late adolescents. J of Fam Issues, 29: 806-827.
- McCold, P. (2000). Toward a mid-range theory of restorative criminal justice: A reply to the Maximalist model. Contemporary Justice Review, 3(4), 357-414
- Moore, D.B. (1997). Small Group Conferencing in Minnesota. Συνέντευξη στη Mcleod, C, <https://www.voma.org>
- Morris, A., Maxwell, G., Maxwell, G. M. (1998). « Restorative Justice for Juveniles: Conferencing, Mediation and Circles».
- Parihar, K. S., Dahiya, R., Billaiya, R., & Jain, P. (2017). Effect of nuclear family in Participation of activities. International journal of health sciences. 1 (1), 28-35. doi:10.21744/ijhs.v1i1.20
- Promoting restorative justice for children (2016).
- Spina, D. L. (2014).. Τα Δικαστήρια Ανηλίκων: σύνθεση, αρμοδιότητες και ο ρόλος των επίτιμων δικαστών. Retrieved from <http://www.epimelitesanilikon.gr/pdf/%C4%E9%EA%E1%F3%F4%DE%F1%E9%E1%C1%ED%E7%EB%DF%EA%F9%ED%C9%F4%E1%EB%DF%E1%F2.pdf>
- Spotlight on adolescent health and well-being (2017-2018) Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada International report. Volume 2. Key Data
- Thio, A. (2008). Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά (2η ed.). “ΕΛΛΗΝ” Γ.Παρίκος & ΣΙΑ Ε.Ε.
- Weltekamp, E., Kerner H.J. (2002). «Restorative Justice: Theoretical foundations». Willan,p. 112-114.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 : Η ΦΟΡΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΘΕΜΑ: Απόψεις γύρω από την νεανική παραβατική συμπεριφορά στην Ελλάδα και ο ρόλος της Επανορθωτικής Δικαιοσύνης.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΡΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

Αγαπητέ συμμετέχοντα/Αγαπητή συμμετέχουσα,

Η έρευνα αυτή διεξάγεται στο πλαίσιο εκπλήρωσης της πτυχιακής μας εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η ερευνά αυτή πραγματεύεται τις απόψεις που περιβάλλουν το θέμα της νεανικής παραβατικότητας. Αναλυτικότερα, εξετάζει τους παράγοντες εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς από τους νέους αλλά και σε τι βαθμό η οικογένεια συμβάλει στην εμφάνιση τέτοιων παραβατικών συμπεριφορών . Τέλος, αναζητά απόψεις σχετικά με την επανορθωτική δικαιοσύνη και κατά πόσο αυτή τίθεται σε εφαρμογή στη χώρα μας.

Κύριος σκοπός της έρευνας αποτελεί η εις βάθος κατανόηση και εξερεύνηση των προσωπικών αντιλήψεων των συμμετεχόντων σχετικά με τη νεανική παραβατική συμπεριφορά, δηλαδή για το πως οι ίδιοι αντιλαμβάνονται τις έννοιες της παράβασης και συγκεκριμένα της νεανικής, της οικογένειας, της επανόρθωσης και των καινοτόμων προγραμμάτων. Επίσης, είναι θεμιτή η περαιτέρω διερεύνηση της αντίληψης για το αν τελικά η οικογένεια συμβάλλει στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς των νέων. Ακόμη, εξετάζεται η επανορθωτική δικαιοσύνη στην πράξη καθώς επίσης και η ύπαρξη προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης.

Η παρούσα έρευνα απευθύνεται σε φοιτητές και απόφοιτους κοινωνικούς λειτουργούς.

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι εθελοντική και Θα θέλαμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία και το απόρρητο των πληροφοριών. Επίσης, θα διασφαλιστεί η εχεμύθεια και τα στοιχεία που θα συλλεχθούν θα αξιολογηθούν και θα παρουσιαστούν αποκλειστικά για τον σκοπό της έρευνας. Επιπλέον, η συμμετοχή στην έρευνα δεν απαιτεί πολύ χρόνο για αυτό θα θέλαμε να απαντήσετε όσο το δυνατόν περισσότερο με ειλικρίνεια και συγκέντρωση προκειμένου τα αποτελέσματα να είναι αξιόπιστα. Να σας υπενθυμίσουμε πως δεν υπάρχει σωστή ή λάθος απάντηση και ότι όλες οι απαντήσεις θα γίνουν ισότιμα αποδέκτες.

Σας ευχαριστούμε πολύ για την συνεργασία,

Με εκτίμηση,

Μαργαρίτα Κονιτοπούλου

Κυριακή Πατρώνη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΡΕΥΝΑΣ (ερωτηματολόγιο)

A) ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1) Φύλο

α) Άνδρας β) Γυναίκα

2) Εθνικότητα:

3) Έτος γέννησης :

5) Οικογενειακή κατάσταση (βάλτε σε κύκλο την απάντησή σας):

α) Έγγαμος/η

β) Άγαμος/η

γ) Χήρος/α

δ) Διαζευγμένος/η

ε) Σε διάσταση

6) Επάγγελμα:

α) φοιτητής κοινωνικής εργασίας

β) απόφοιτος κοινωνικής εργασίας

B) ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1) Πως αντιλαμβάνεστε τον ορό «Νεανική παραβατικότητα»;.....

2) Ποιες ηλικιακές ομάδες πιστεύετε ότι περιλαμβάνονται στην νεανική παραβατικότητα;

α) 8-12 β) 13-18 γ) 18-21 δ) Όλα τα παραπάνω

3) θεωρείτε πως κάθε μορφή επιθετικής ή αντικοινωνικής συμπεριφοράς είναι ταυτόχρονα και παραβατική;

α) Ναι β) Όχι

4) Ποιοι παράγοντες κατά την γνώμη σας είναι υπεύθυνοι για την εμφάνιση τέτοιων συμπεριφορών;

α) Ψυχολογικοί παράγοντες πχ. διαταραχές, εσφαλμένη κοινωνικοποίηση

β) περιβαλλοντολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες πχ. Κοινωνική τάξη, Μ.Μ.Ε., Μετανάστευση

γ) οικονομικοί παράγοντες πχ ανεργία

δ) Όλα τα παραπάνω

5) Σε ποιες από τις παρακάτω κατηγορίες εγκλημάτων σύμφωνα με την γνώμη σας είναι ικανός να διαπράξει ένας νέος:

- α) Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας π.χ. κλοπή, υπεξαίρεση, φθορά ξένης περιουσίας
- β) Εγκλήματα κατά της ζωής π.χ. ανθρωποκτονία, σωματική βλάβη , συμμετοχή σε αυτοκτονία
- γ) Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας π.χ. βιασμός, σωματεμπορία, κατάχρηση σε ασέλγεια
- δ) Τρομοκρατία
- ε) Ηλεκτρονικό έγκλημα π.χ. cyber bullying
- στ) Έγκλημα λευκού κολάρου
- η) οργανωμένο π.χ. Εμπόριο ναρκωτικών, σωματεμπορία
- θ) Τα εγκλήματα χωρίς θύματα π.χ. δημόσια μέθη, συναινετική δημόσια σεξουαλική επαφή, αλητεία, χρήση ναρκωτικών
- 6) Σε τι βαθμό θεωρείτε πως έχουν ατομική ευθύνη οι νέοι όταν προβαίνουν σε παραβατική πράξη;
Καθόλου 1>2>3>4>5 απολυτά

Γ) ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1) Πιστεύετε ότι η οικογένεια αποτελεί πρωτογενή παράγοντα εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς σε ένα νέο;

α) Ναι β) Όχι

2) Ποια γεγονότα/ συμπεριφορές μέσα στο σύστημα της οικογένειας πιστεύετε πως είναι κυρίως υπεύθυνα για την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς;

α) η κακή ποιότητα σχέσεων μεταξύ των γονέων

β) η κακοποίηση ενός μέλους στην οικογένεια

γ) η θυματοποίηση του παιδιού σε περιπτώσεις διαζυγίου

δ) η έντονη ή αδιάφορη αντιμετώπιση του παιδιού σε σχέση με τις σχολικές επιδόσεις

ε) η έντονη/υπερπροστατευτική ή αδιάφορη/απορριπτική αντιμετώπιση του παιδιού από τους γονείς.

στ) οι οικονομικές συνθήκες της οικογένειας

ζ) όλα τα παραπάνω

η) Άλλο:.....

3) Σύμφωνα με την κρίση σας, πιστεύετε πως ένα γεγονός που συμβαίνει μέσα στην οικογένεια μπορεί να αποτελέσει ορόσημο για την εκδήλωση κάποιου συγκεκριμένου είδους παραβατικής συμπεριφοράς;

α) Ναι β) Όχι

Δ) ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

1) Έχετε ακουστά την έννοια της επανορθωτικής δικαιοσύνης;

α) Ναι β) Όχι

2) Πως αντιλαμβάνεστε την Επανορθωτική δικαιοσύνη;.....

3) Θεωρείτε πως μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη;

α) Ναι β) Όχι

4) Σε ποιες ηλικιακές ομάδες θεωρείτε πως λειτουργεί αποτελεσματικά η επανορθωτική δικαιοσύνη;.....

5) Πιστεύετε πως οι εναλλακτικές μορφές δικαιοσύνης μπορούν να είναι πιο αποτελεσματικές από το ισχύον ποινικό σύστημα;

α) Ναι β) Όχι

6) Σε ποια εγκλήματα θεωρείτε πως είναι πιο αποτελεσματική η μέθοδος της επανορθωτικής δικαιοσύνης;

α) Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας π.χ. κλοπή, υπεξαίρεση, φθορά ξένης περιουσίας

β) Εγκλήματα κατά της ζωής π.χ. ανθρωποκτονία, σωματική βλάβη, συμμετοχή σε αυτοκτονία

γ) Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας π.χ. βιασμός, σωματεμπορία, κατάχρηση σε ασέλγεια

δ) Τρομοκρατία

ε) Ηλεκτρονικό έγκλημα π.χ. cyber bullying

στ) Έγκλημα λευκού κολάρου

η) οργανωμένο π.χ. Εμπόριο ναρκωτικών, σωματεμπορία

θ) Τα εγκλήματα χωρίς θύματα π.χ. δημόσια μέθη, συναινετική δημόσια σεξουαλική επαφή, αλητεία, χρήση ναρκωτικών

7) Πιστεύετε πως η Επανορθωτική δικαιοσύνη εφαρμόζεται στην Ελλάδα;

καθόλου 1>2>3>4>5 απολυτά

Ε) ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1) Γνωρίζετε την ύπαρξη προγραμμάτων πρόληψης νεανικής παραβατικότητας;

α) Ναι β) Όχι

2) Θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιο από αυτά;.....

3) Πιστεύετε πως η εφαρμογή τους έχει επαρκή αποτελέσματα;

α) Ναι β) Όχι

4) γνωρίζετε τον ρολό της διεπιστημονικής προσέγγισης σε προγράμματα πρόληψης;

α) Ναι β) Όχι

5) θα μπορούσατε να προτείνετε κάποια δράση πρόληψης οι οποία θεωρείτε πως δεν εφαρμόζονται και θα έπρεπε να εφαρμοστεί;.....

6) Γνωρίζετε την ύπαρξη προγραμμάτων θεραπείας στην νεανική παραβατικότητα;

α) Ναι β) Όχι

7) θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιο από αυτά;.....

8) γνωρίζετε τον ρολό της διεπιστημονικής προσέγγισης σε προγράμματα θεραπείας;

α) Ναι β) Όχι

9) θα μπορούσατε να προτείνετε κάποια δράση παρέμβασης οι οποία θεωρείτε πως δεν εφαρμόζεται και θα έπρεπε να εφαρμοστεί;.....